

บทคัดย่อ

โครงการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1) ศึกษารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการขององค์กรบริหารส่วนตำบลและเทศบาล 2) ศึกษากระบวนการ วิธีการและการใช้เครื่องมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ 3) ศึกษาการวางแผนงาน โครงการ และการดำเนินโครงการ 4) ศึกษาแนวทาง วิธีการขยายผลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5) ศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาเครือข่ายในระดับพื้นที่เพื่อการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ การดำเนินการวิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ดำเนินการในพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม และตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยดำเนินการร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่น จำนวน 30 คน และผู้นำชุมชนของทั้ง 3 ตำบล วิธีการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารต่างๆ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีชุมชน และการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า

1) ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาตาม 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัว พื้นที่ที่มีความสนใจในประเด็นปัญหากลุ่มผู้ป่วยด้อยโอกาส ซึ่งประกอบด้วยผู้ป่วยที่ไม่มีค่าพาหนะเดินทางไปพบแพทย์ ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บุตรหลานรายได้น้อย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่มีลูกหลานที่เฝ้าพยาบาล มีฐานะยากจน ผู้ป่วยที่ต้องมีการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง (รวยหรือจนก็ได้) เป็นโรคเรื้อรัง เช่น กินยา 10 เม็ดต่อมือและไม่สามารถขาดยาได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐ องค์กรบริหารส่วนตำบลได้อย่างทั่วถึง

จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่พบว่าผู้ป่วยด้อยโอกาสที่ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 60.60 หากพิจารณาผู้ป่วยด้อยโอกาสรายหมู่บ้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 5 จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 35.35 รองลงมาคือ หมู่ที่ 1 และ 3 จำนวนเท่ากันคือ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18 และหมู่ที่ 2 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 16.16 ตามลำดับเมื่อพิจารณาปัญหาสุขภาพ พบว่า ผู้ป่วยด้อยโอกาสส่วนใหญ่จะมีปัญหาสุขภาพมากกว่า 1 โรค ทั้งนี้ผู้ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงมากที่สุด จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 รองลงมาคือเบาหวาน จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 16.99 อัมพาต/อัมพฤกษ์ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 7.84 ความผิดปกติทางสมองและโรคหัวใจ จำนวนเท่ากันคือ 10 คน คิดเป็นร้อยละ 6.54 ตามลำดับ ทั้งนี้ยังพบว่าเป็นโรคอื่นๆ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 8.50 ซึ่งได้แก่ ซิตในมดลูก ต่อมลูกหมากโต ภูมิแพ้ ฮีโมฟีเรีย เนื้องอกในสมอง ไมเกรน แผลกดทับ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาผู้ป่วยที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.61 ซึ่งได้แก่ โรคจิตเภท ภาวะซึมเศร้า หงุดหงิดง่าย โมโหง่าย เครียด เป็นต้น ส่วนใหญ่ป่วยมาเป็นระยะเวลา 6 - 10 ปี มากที่สุด รองลงมาคือ 11- 20 ปี 1 - 5 ปี ต่ำกว่า 1 ปี และมากกว่า 20 ปี ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับสิทธิบัตรทอง และบัตรคนพิการ ส่วนใหญ่ไปรักษาที่โรงพยาบาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า มากที่สุด รองลงมาคือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองโคน โรงพยาบาลราชบุรี คลินิกเอกชน โรงพยาบาลราชวิถี โรงพยาบาลศิริราช และสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี ตามลำดับ สำหรับการได้รับบริการ/ สวัสดิการของผู้ป่วยด้วยโอกาส พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 46.46 และเบี้ยผู้พิการจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12 เมื่อพิจารณาถึงความต้องการที่ผู้ป่วยด้วยโอกาสต้องการได้รับ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีความต้องการมากกว่า 1 ประเภท โดยส่วนใหญ่ต้องการมีรถรับ-ส่งไปพบแพทย์ มากที่สุด จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 18.78 รองลงมาคือค่าพาหนะ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 17.77 บริการการรักษาอย่างต่อเนื่อง จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 17.26 และคำแนะนำด้านสุขภาพ จำนวน 32 คิดเป็นร้อยละ 16.24 ตามลำดับ จึงมีมติจัดโครงการรถรับ-ส่งผู้ป่วยด้วยโอกาสตำบลคลองโคนขึ้น

2) ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้พิการในตำบลคลองเขิน จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศชายและเพศหญิงจำนวนเท่ากันคือ 46 คน เมื่อพิจารณาจำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เป็นรายหมู่บ้านพบว่า เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 1 มากที่สุด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.09 รองลงมาคือ หมู่ที่ 9 จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 20.66 และ หมู่ที่ 7 จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 11.97 ตามลำดับ พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความพิการทางการเคลื่อนไหว จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 57.66 รองลงมาคือพิการทางการได้ยิน จำนวน 21 คิดเป็นร้อยละ 15.33 และทางจิต/ พฤติกรรม จำนวน 18 คิดเป็นร้อยละ 13.14

สำหรับการได้รับบริการของผู้บริการส่วนใหญ่จะได้รับสวัสดิการ (เบี้ยความพิการ) มากที่สุด จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 38.04 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในเรื่องสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้พิการและครอบครัว พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ จำนวน 43 ไม่ได้ระบุ รองลงมาคือ อุปกรณ์เครื่องช่วยที่ต้องใช้ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 และฝึกพูดหลังใส่เครื่องช่วยฟัง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.61 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาการได้รับสวัสดิการจากชุมชน/ สังคมของผู้พิการ พบว่าเป็นลักษณะของการขึ้นทะเบียนผู้พิการ/ การได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 43.47 รองลงมาเป็นการกู้/ ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ และยื่นเรื่องขอเบี้ยความพิการ จำนวนเท่ากัน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 16.30 สำหรับประเด็นการเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการสาธารณะ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้รับรถโยก/ พาหนะรถยนต์เพื่อพบแพทย์ มากที่สุด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 46.67 รองลงมาคือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านอื่นๆ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาในประเด็นการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้พิการ พบว่า มีทั้งผู้พิการที่เป็นและไม่ใช่สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ใกล้เคียงกัน จำนวน 22 คน และ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 23.91 และ 19.57 ตามลำดับ และสำหรับกองทุนที่ผู้พิการส่วนใหญ่เป็นสมาชิกคือกองทุนสัจจะวันละบาท สำหรับความต้องการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความต้องการเป็นสมาชิก จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 32.61 เมื่อพิจารณาจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ร่วมกับผู้พิการ พบว่าส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับสมาชิกในครอบครัวอีก 1 คน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 29.35 รองลงมาคือ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 27.17 และ 3 คน จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 14.13 สำหรับการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัวผู้พิการ พบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุน จำนวน 45 คิดเป็นร้อยละ 48.91

จากข้อมูลในพื้นที่จึงมีการดำเนินกิจกรรมผลักดันให้คนพิการในพื้นที่เข้าเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองเขิน

3) ตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

กลุ่มเป้าหมาย คือเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 10-18 ปี จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่ พบว่าการใช้เวลาว่าง ส่วนใหญ่ใช้ชมโทรทัศน์ ฝึกหัดงาน รวบรวมกับเพื่อน เล่นเกมส์ ดูโทรทัศน์ ช่วยแม่ทำงานบ้าน ช่วยขายของ วาดรูป เลี้ยงสัตว์ ช่วยพ่อ-แม่ทำสวน ทำการเกษตร อ่านหนังสือ เทียววัด นัดเพื่อนมาเล่นที่บ้าน หารายได้พิเศษโดยการช่วยครอบครัวขายของที่ตลาดน้ำอำมพวา เล่นกีฬา ฟุตบอล เล่นอินเทอร์เน็ต อนุรักษ์ รับจ้างขายเสื้อผ้า เลี้ยงน้อง ตกกุ้ง-ปลา ปลุกผักกินเองในครอบครัว รับจ้างปอกมะพร้าว รับจ้างทั่วไป เทียวห้างสรรพสินค้า(เซ็นทรัล, โลตัส) คุยโทรศัพท์ เรียนดนตรี

ปัญหาด้านการเรียน คือเกิดความรู้สึกเบื่อโรงเรียน อยากเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติม อ่านหนังสือไม่คล่อง ระยะทางไปโรงเรียนไกล หนีเรียน พาหนะในการเดินทาง ติดเกรด ร. 4 วิชาเนื่องจากไม่ได้ไปเรียน

จากข้อมูลในพื้นที่จึงมีการดำเนินกิจกรรมสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวในเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองใหม่

4) การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม พบว่า

4.1 รูปแบบการใช้ประโยชน์ข้อมูล จปฐ. กชช.2 ค. อบท. 1 และรายงานสรุปผลการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน จากการศึกษา พบว่า ทั้งตำบลคลองโคก ตำบลคลองเขิน และตำบลเหมืองใหม่ ทั้ง 3 ตำบล มีรูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการแบบการใช้ประโยชน์ข้อมูล จปฐ. กชช.2 ค. อบท. 1 และรายงานสรุปผลการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ซึ่งจากข้อมูลทั้ง 4 แหล่งข้างต้นจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ต่อไป

4.2 รูปแบบกองทุนสวัสดิการชุมชน จากการศึกษา พบว่า ตำบลคลองเขิน มีรูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการแบบกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งจากในขั้นตอนการระบุปัญหา ที่ประชุมได้ตัดสินใจที่จะทำการปรับปรุง ทบสวน และแก้ไขข้อมูลมือสองให้มีความถูกต้อง โดยได้ร่วมกันร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญโดยใช้เกณฑ์ 2 ด้านประกอบกัน คือ ตัวเลขที่แสดงเชิงปริมาณและความรุนแรงของปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน ที่ประชุมได้ข้อสรุปเลือกกลุ่มคนพิการเป็นกรณีศึกษาสำหรับการทำวิจัยตามโครงการ ฯ

4.3 รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแก่เครือข่าย จากการศึกษา พบว่า ตำบลคลองโคกและตำบลเหมืองใหม่ มีการจัดการรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแก่เครือข่าย ซึ่งในขั้นตอนวิธีการระบุปัญหาทั้งสองตำบลใช้วิธีการจัดประชุมเวทีประชาคม เพื่อระดมความคิดเห็น โดยจัดหมวดหมู่ของปัญหาตาม ๕ แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัว ที่ประชุมของตำบลเหมืองใหม่มีความสนใจในประเด็นปัญหา กลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆ ควรได้รับการปลูกฝังและพัฒนาเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนต่อไป ส่วนที่ประชุมตำบลคลองโคก มีความสนใจในประเด็นปัญหา กลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาส ซึ่งประกอบด้วยผู้ป่วยที่ไม่มีค่าพาหนะเดินทางไปพบแพทย์ ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บุตรหลานรายได้น้อย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่มีลูกหลานที่เฝ้าพยาบาลมีฐานะยากจน ผู้ป่วยที่ต้องมีการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง

5) ข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพของผู้ป่วยด้วยโอกาส และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การสนับสนุนทางด้านการตลาด การจัดสวัสดิการแก่เด็กและเยาวชนควรจะต้องดึงเอาศักยภาพของท้องถิ่นของแต่ละแห่งไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาบูรณาการกันในการจัดสวัสดิการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายของกระทรวงมหาดไทยในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง ควรจะต้องมีการกำหนดตำแหน่งงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและ/หรือนักสังคมสงเคราะห์ประจำทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายที่มาขอรับบริการสังคม และทำให้ข้อมูลมีความทันสมัย เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดสวัสดิการสังคมต่อกลุ่มเป้าหมาย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับงานด้านสวัสดิการสังคมเท่าๆกันกับงานด้านอื่นๆ และงานด้านสวัสดิการสังคมต้องได้รับการกำหนดเป็นนโยบายที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่างานด้านโครงสร้างพื้นฐานหรือสาธารณูปโภค รวมทั้งควรร่วมกับเครือข่ายจัดทำแผนแม่บท โดยบรรจุแผนงานดังกล่าว ในแผนพัฒนาท้องถิ่นสามปีและจัดงบประมาณสนับสนุนเพื่อความต่อเนื่อง ตลอดจนควรมีการควบคุม ติดตาม การประเมินผลการดำเนินงานตามแผนเป็นระยะ โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

.....

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในสมัยโบราณ สังคมไทยมีความสัมพันธ์กันฉันท์เครือญาติ มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือชุมชน ดังนั้นการให้ความช่วยเหลือต่างๆ จะเป็นไปในรูปแบบครอบครัว เครือญาติและชุมชน แต่เมื่อประเทศมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น ระบบความสัมพันธ์กันฉันท์เครือญาติจึงค่อยๆ ลดบทบาท ประชาชนหันไปให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการโดยรัฐมากขึ้น โดยการจัดสวัสดิการสังคมในช่วงแรกๆ จะเป็นในด้านการช่วยเหลือทางสังคม และด้านสังคมสงเคราะห์ เน้นที่กลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในสังคม และเมื่อระบบทุนนิยมเข้าสู่ประเทศไทย โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมจึงเปลี่ยนจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและการบริการที่มีการจ้างงานเป็นระบบมากขึ้น ส่งผลให้ระบบสวัสดิการได้มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลง และเป็นไปตามกรอบของรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติสิทธิที่ประชาชนพึงมีตามกฎหมาย รวมถึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการตามนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในการจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์ที่เหมาะสมกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อภารกิจในเรื่องนี้

กระบวนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสำหรับประชาชนกลุ่มต่างๆ บนฐานแนวคิดการพัฒนาเชิงบูรณาการ เพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน ที่เป็นบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และเมืองพัทยา โดยเฉพาะ อบต. และเทศบาลตำบล ซึ่งมีจำนวนมาก เป็นเขตการพัฒนาขนาดเล็กระดับตำบล ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ อบต. และเทศบาลเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนที่มาจากการเลือกตั้งและเป็นหน่วยงานที่สามารถจัดทำแผนพัฒนาตำบล สามารถตั้งงบประมาณของตนเองได้ โดยหลักการสำคัญของการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการคือต้องใช้กระบวนการร่วมไปกับโครงการ และการขับเคลื่อนกระบวนการต้องใช้วิธีการจัดการ ใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับยุคสมัย ยืดหยุ่น และหลากหลาย

การพัฒนาสังคมและสวัสดิการเป็นกระบวนการทำงานที่หลากหลายทางสังคม โดยมีเป้าหมายให้สังคมอยู่เย็น เป็นสุข ร่วมมือช่วยเหลือกันร่วมกันอย่างต่อเนื่อง บทเรียนของการพัฒนาสังคมที่ผ่านมาหากทบทวนย้อนอดีตตั้งแต่การประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 จนถึง

ฉบับที่ 10 พบว่า แต่ละแผนมีความพยายามปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาวะทางสังคม แต่ละยุคสมัย เพื่อเสริมให้สังคมอยู่ดี มีสุข มีความอบอุ่นอยู่ร่วมกันเป็นปกติ

ดังนั้นการเรียนรู้ การพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และกระบวนการพัฒนาแบบยั่งยืน จึงเป็นกรอบสำคัญที่จะทำให้การมองแนวโน้มทิศทางของการพัฒนาสังคมต้องสอดคล้องกับการปรับกระบวนการพัฒนาแบบยั่งยืนควบคู่รวมกันไป ซึ่งทิศทางการพัฒนาสังคมและสวัสดิการในอนาคตมุ่งสู่สังคมอยู่ดี มีสุข ครอบคลุมอบอุ่น ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11

ดังนั้นการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการพัฒนาสังคมของประเทศจึงให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกันแบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่การคิด วิเคราะห์ข้อมูล การออกแบบกิจกรรมการจัดวางกระบวนการทำงาน วิธีการทำงานและการใช้เครื่องมือทางสังคม อันจะนำไปสู่รูปธรรมของการใช้เครื่องมือการพัฒนาสังคมและสวัสดิการเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของอบต. และเทศบาลที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สังคมอยู่ดี มีสุข ครอบคลุมอบอุ่น ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้อย่างเป็นจริง

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการขององค์กรบริหารส่วนตำบลและเทศบาล
2. เพื่อศึกษากระบวนการ วิธีการและการใช้เครื่องมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ
3. เพื่อศึกษาการวางแผนงาน โครงการ และการดำเนินโครงการ
4. เพื่อศึกษาแนวทาง วิธีการขยายผลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาเครือข่ายในระดับพื้นที่เพื่อการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

คำถามหลักเพื่อการศึกษา

1. การใช้ข้อมูลทุติยภูมิขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอะไรบ้างและการศึกษาชุมชนแบบเร่งด่วน (Rapid Rule Appraisal) เพื่อเตรียมความพร้อมชุมชนเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการของอปท. ที่ศึกษาเป็นอย่างไร
3. กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการ และเครื่องมือของ อปท. ในการพัฒนาสังคมและสวัสดิการมีอะไรบ้าง และเป็นอย่างไร
4. กระบวนการวางแผนโครงการและการดำเนินงานโครงการมีขั้นตอนอย่างไร
5. กลไกการดำเนินงาน หรือการขับเคลื่อนงานการพัฒนาสังคมและสวัสดิการในระดับท้องถิ่นเป็นอย่างไร
6. ทิศทาง แนวทาง และวิธีการขยายผลจากอปท. สู่อปท. มีหรือไม่ เป็นอย่างไร
7. แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคมและสวัสดิการมีลักษณะอย่างไร
8. การสนับสนุนความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน/กลุ่มเป้าหมายมีหรือไม่ เป็นอย่างไร
9. ปัจจัยความสำเร็จและล้มเหลวของการพัฒนาสังคมและสวัสดิการเป็นอย่างไร

นิยามศัพท์

1. **รูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ** หมายถึง รูปแบบการใช้ประโยชน์ข้อมูล จปฐ. และ กชช.2 ค. รูปแบบกองทุนสวัสดิการชุมชน และรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแก่เครือข่าย
2. **กระบวนการ วิธีการและการใช้เครื่องมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** หมายถึง หลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ประเด็นการพัฒนาที่ตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย/พื้นที่ หลักเกณฑ์การคัดเลือก องค์กรชุมชน/หน่วยงานภายนอกของอปท. การประสานเชื่อมโยงของอปท.กับผู้ที่เกี่ยวข้อง/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประเภทกิจกรรมการสนับสนุนการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการ ระยะเวลางบประมาณ ความต่อเนื่องของกิจกรรม ผลผลิตหรือผลลัพธ์หรือผลที่คาดว่าจะได้รับของอปท.ในการสนับสนุนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และปัญหาและอุปสรรคการทำงานร่วมระหว่างอปท.กับองค์กรชุมชน/องค์กรทางสังคม/หน่วยงานภายนอก
3. **การพัฒนา รูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการพัฒนาสังคมของประเทศ** หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง และสนับสนุนรูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการใช้ประโยชน์ข้อมูลจปฐ.และกชช.2 ค. ด้านกองทุนสวัสดิการชุมชน และด้านการจัดสวัสดิการสังคมแก่

เครือข่าย โดยใช้กระบวนการ วิธีการและการใช้เครื่องมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการร่วมมือกันของหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน อบต. และการพัฒนาสังคมของประเทศ

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 โดยคัดเลือกศึกษาในพื้นที่โครงการตำบลต้นแบบ จังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งสิ้น 3 ตำบล

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรตำบลหลัก

1. เจ้าหน้าที่สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 รวม 2 คน
2. เจ้าหน้าที่ อบต. พื้นที่หลัก 2 คน รวม 6 คน
3. นักวิจัยชุมชน ตำบลละ 5 คน รวม 15 คน

ประชากรตำบลขยาย 2 ตำบล

1. เจ้าหน้าที่ อบต. พื้นที่รองของการศึกษา 2 คน รวม 4 คน
2. นักวิจัยชุมชน ตำบลละ 2 คน รวม 4 คน

ประชาชนที่ได้รับประโยชน์จากโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ 20 คน x 3 ตำบล รวม 60 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

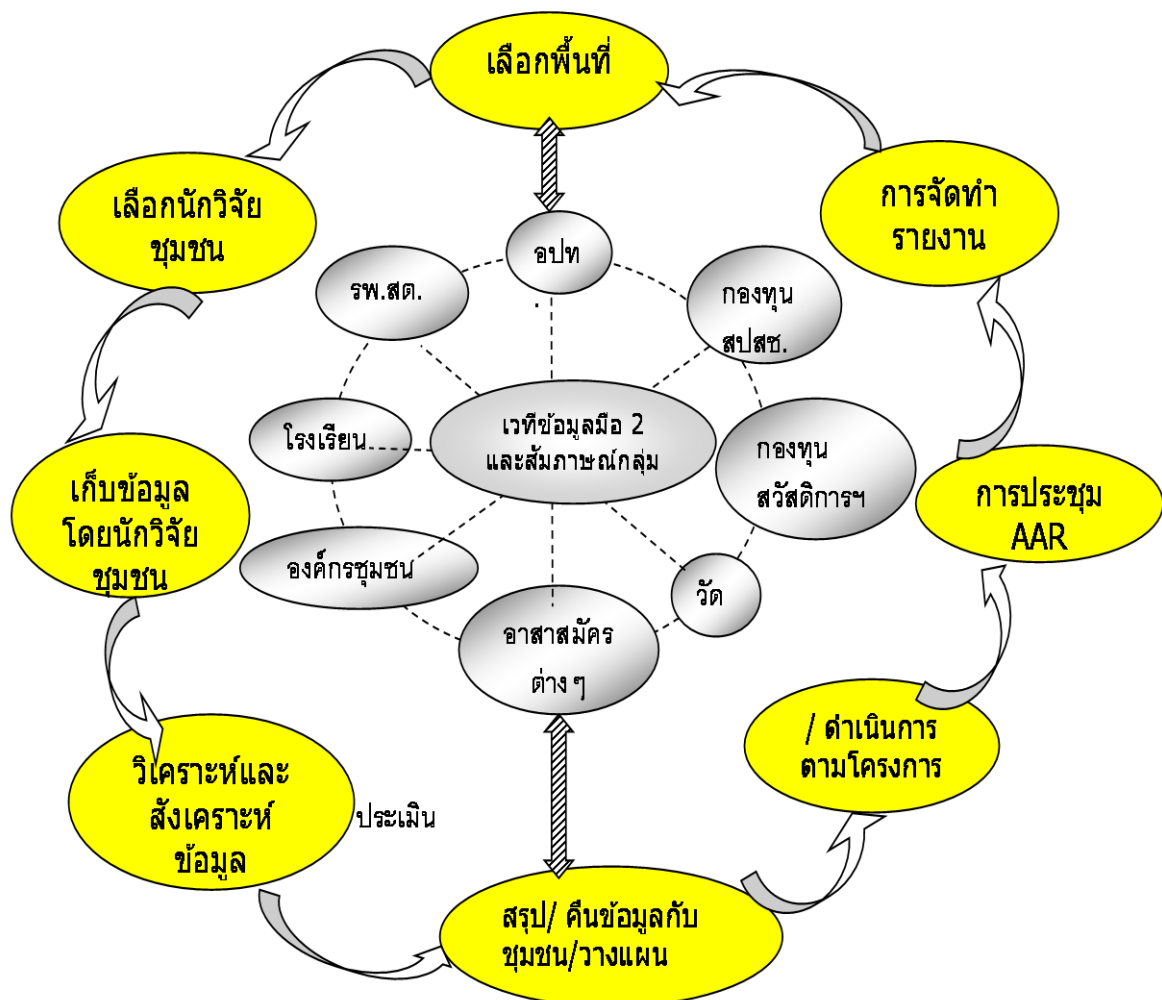
- แนวคิด หลักการการพัฒนาสังคม และการจัดสวัสดิการ
- สถานการณ์ของกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ เด็ก เยาวชน คนพิการ ผู้ด้อยโอกาสในชุมชน
- รูปแบบ กระบวนการ แนวทางการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการของ อบต.
- แรงจูงใจ/ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการของอบต.
- ประเภทการสนับสนุนการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการของอบต. เช่น การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมศักยภาพคนพิการโดยชุมชน เป็นต้น
- แนวทางการทำงานร่วมระหว่างอบต.และเครือข่ายเพื่อสนับสนุนกลุ่มเป้าหมายให้มีความเข้มแข็ง

- อุปสรรค /ข้อจำกัดการสนับสนุนการพัฒนาสังคมและจิตสวัสดิการของอปท.
- ทิศทาง แนวโน้มการพัฒนาสังคมและการจิตสวัสดิการของอปท.
- ข้อเสนอแนะต่อการทำงานพัฒนาสังคมและการจิตสวัสดิการร่วมกับอปท.

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการขององค์กรบริหารส่วนตำบล และเทศบาล
2. ได้กระบวนการ วิธีการและการใช้เครื่องมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ
3. ได้วางแผนงาน โครงการ และการดำเนินโครงการ
4. ได้แนวทาง วิธีการขยายผลจาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. ได้แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาเครือข่ายในระดับพื้นที่ เพื่อการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

ทบทวนเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการศึกษาการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม คณะผู้ศึกษาได้มีการทบทวนเอกสาร แนวคิด วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ในด้านชุมชน การพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเป้าหมาย และแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน
 - 1.1 ความหมายของชุมชน
 - 1.2 ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
 - 1.3 วัฒนธรรมชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการและสวัสดิการชุมชน
 - 3.1 แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการ
 - 3.2 แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม
 - 4.1 การจัดสวัสดิการสำหรับเด็กและเยาวชน
 - 4.2 การจัดสวัสดิการสำหรับผู้พิการ
 - 4.3 การจัดสวัสดิการสำหรับผู้ด้อยโอกาส
5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโครงการ
6. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
7. รูปแบบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2542 บัญญัติว่า “ชุมชน” หมายถึง หมู่ชน หรือ กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน”

คำว่า ชุมชน ในภาษาไทยปัจจุบัน เป็นศัพท์บัญญัติจากคำในภาษาอังกฤษว่า Community สันนิษฐานว่าเริ่มใช้กันแพร่หลายในประเทศไทยโดยนักวิชาการและข้าราชการไทยที่ไปศึกษาทางด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา การพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาชนบท และการพัฒนาชุมชนในประเทศตะวันตก นอกจากนี้คำว่าชุมชนถูกใช้อย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2505 โดยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหน่วยราชการ ที่มีการแยกส่วนพัฒนาการท้องถิ่นออกจากกรมมหาดไทยแล้วจัดตั้งเป็นกรมการพัฒนาชุมชน

สังกัดกระทรวงมหาดไทย โดยที่ คำว่า ชุมชน ถูกใช้ให้มีความหมายซ้อนทับกับคำว่า บ้าน หรือ หมู่บ้าน ที่เป็นหน่วยทางการปกครองพื้นฐานในสังคมไทยมาแต่ดั้งเดิม (กนกวรรณ จงเจริญยิ่ง, 2549)

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (อ้างถึงใน กนกวรรณ จงเจริญยิ่ง, 2549) ให้ความหมายของชุมชนว่า คือประสบการณ์ความรู้สึก และความสัมพันธ์ซึ่งไม่สามารถกำหนดทางภูมิศาสตร์หรือโดยกฎเกณฑ์ที่เป็นทางการ แต่เป็นสิ่งที่ประชาชนรู้สึกว่าเป็นสมาชิกอยู่ เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนและคนกับกลุ่มคน ชุมชนอาจจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก อาจเปลี่ยนแปลงตามกาล และอาจจะเข้มแข็งหรือเสื่อมสลายลงได้

ชุมชน มีความหมายมากกว่าการเป็นสถาบันที่ช่วยจัดการการพัฒนา หมายความว่า ทุกชุมชนเป็นศูนย์รวมคุณค่าทางสังคมที่เสริมสร้างความอยู่ดีมีสุขซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาคน ชุมชน ทำหน้าที่เชื่อมโยงขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม เอื้ออำนวยการมีส่วนร่วมของคนกลุ่มต่างๆ และเพิ่มพูนความสัมพันธ์อันใกล้ชิดทางสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานการคุ้มครองทางสังคมที่สำคัญ (กนกวรรณ จงเจริญยิ่ง, 2549)

Jim life (อ้างถึงใน กนกวรรณ จงเจริญยิ่ง, 2549) อธิบายว่า ชุมชน เป็นองค์ประกอบหรือหน่วยทางสังคม (Social Organization) ที่มีคุณลักษณะและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน 5 ประการ ได้แก่

1. มีขนาดไม่เกินความสามารถของมนุษย์ (Human Scale) คือ มีขนาดตั้งแต่พอประมาณจนถึงใหญ่ ไม่เป็นส่วนตัว (Impersonalized) มีโครงสร้างเหนียวแน่นที่ศูนย์กลาง (Centralized Structures) เป็นระบบปฏิสัมพันธ์ของคนส่วนใหญ่ในหน่วย ซึ่งขนาดของหน่วยหรือชุมชนมักมีขอบเขตอยู่ในระดับที่สมาชิกคนหนึ่งสามารถทำความรู้จักมักคุ้นกับคนอื่นๆ ได้เท่าที่ต้องการ และก็เป็นขนาดที่ทุกคนนั้นสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวมได้โดยไม่มีอุปสรรค ชุมชนต้องมีโครงสร้างไม่ใหญ่โตเกินกว่าที่คนที่สมาชิกจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบความเป็นไปในชุมชนได้ ซึ่งในความเป็นจริงเราไม่สามารถระบุตัวเลขเฉพาะเจาะจงลงไปได้ว่าจะต้องมีจำนวนคนเท่าไร บางครั้งก็อาจจะเป็นเพียงกลุ่มคนจำนวนไม่กี่คนไปจนถึงเป็นพันเป็นหมื่น หรือจำนวนมากในระดับประเทศก็ได้

2. ความเป็นตัวตนและความเป็นเจ้าของ (Identity and Belonging) ในความเป็นชุมชนโดยทั่วไปมักมีสาระเกี่ยวกับความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) แผงอยู่ หรือไม่ก็มีความยอมรับและเห็นคุณค่าร่วมกันภายในกลุ่ม อันเป็นที่มาของคำว่า เป็นสมาชิกของชุมชน (member of the Community) มีความหมายครอบคลุมคำว่า ความเป็นเจ้าของ (Belonging) การยอมรับจากคนอื่น (Acceptance) ความจงรักภักดีและการยอมรับในความมุ่งหมายต่างๆ ของกลุ่มด้วยความเต็มใจ (Allegiance & Loyalty) ซึ่งความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือเป็นสมาชิกของชุมชนนั้นแยกไม่ได้จากความรู้สึกในเรื่องความมีตัวตน (Identity) ความเป็นชุมชนมักจะแทรกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นตัวตนในปัจจุบัน บุคคลที่สร้างความรู้สึกรู้ว่าเป็นใครอยู่ที่ไหนซึ่งมีความสำคัญมากในสังคมโลกปัจจุบัน เนื่องจากสถาบันชุมชนที่เคยเอื้อต่อการแสดงตัวตนของคนในอดีต ได้คลายความสำคัญลงไปมาก ไม่ว่าจะเป็นตระกูล เผ่า

หมู่บ้าน โบสถ์ หรือวัด ที่เคยสร้างความรู้สึกร่วมกัน ในขณะที่ทุกวันนี้สถานที่ทำงาน โรงงาน สถาบันการศึกษา ลักษณะอาชีพ กำลังมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะแหล่งกำหนดสถานภาพและบทบาทของบุคคลอย่างเป็นทางการ

3. มีพันธะหน้าที่ (Obligations) สมาชิกของชุมชนต้องมีพันธกิจ หรือภาระหน้าที่ที่ชัดเจนที่ต้องกระทำให้กับชุมชนที่สังกัด โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทุกอย่างของชุมชน เพื่อสร้างและดำรงชีวิตของชุมชน

4. มีความใกล้ชิดสนิทสนมแบบสังคมนิยม (Gemeinschaft) ชุมชนต้องมีโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมของหมู่สมาชิก สมาชิกสามารถมีสัมพันธภาพต่อกันและกันได้ในทุกๆ บทบาทในสภาพที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน ไม่มีเงื่อนไขที่ส่อไปในทาง ขีดวงจำกัดเฉพาะกลุ่ม หรือเฉพาะพวก ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลในการที่จะแสดงความสามารถในเรื่องต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากและเป็นคุณแก่ชุมชนโดยตรง

5. มีวัฒนธรรม (Culture) ชุมชนเป็นแหล่งกำเนิดของระบบคุณค่า การสร้างสรรค์และการแสดงออกวิถีวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งที่ต่างๆ ก็มีคุณลักษณะเฉพาะตัว (Unique Characteristics) ที่แนบแน่นกับชุมชนนั้นๆ ซึ่งเป็นกลไกเสริมสร้างให้สมาชิกของชุมชนเป็นผู้ผลิตวัฒนธรรมเพื่อใช้เองมากกว่าเป็นเพียงผู้บริโภควัฒนธรรมที่หยิบยืมมาจากชุมชนอื่นและมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดความแตกต่างหลากหลายระหว่างชุมชนต่างๆ และเกิดภาวะการณ์มีส่วนร่วมที่กว้างขวางมากขึ้น

Life แบ่งชุมชนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ประกอบด้วย ชุมชนเชิงพื้นที่ (Geographical Community) และชุมชนเชิงหน้าที่ (Functional Community) ซึ่งชุมชนทั้งสองประเภทต่างก็มีคุณสมบัติทั้ง 5 ประการดังกล่าวข้างต้นครบถ้วน แต่คุณลักษณะดังกล่าวนั้นเกี่ยวข้องกับมิติทางด้านประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดส่วนตัว (Felt and Subjective Experiences) ที่อาจจะวัดหรือคำนวณได้ลงตัวแน่นอนด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์กายภาพ ดังนั้นผู้ที่รู้สึกถึงความเป็นชุมชนได้ดีมาน้อยเพียงใดก็คือคนที่เป็นสมาชิกของชุมชนนั้นๆ นั่นเอง (สายนต์ ไพโรชาญจิตร 2547 : 2.5 อ้างถึงใน กนกวรรณ จงเจริญยิ่ง, 2549)

ความเป็นชุมชน เป็นเรื่องของการพึ่งตนเองเท่าๆ กับการพึ่งพาพร้อมทั้งยังเป็นเรื่องของการขัดแย้งและการปรับตัว นอกจากนี้ความเป็นชุมชนก็ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เรื่องของการมีส่วนร่วมกันในการควบคุมและจัดการทรัพยากร ความเป็นชุมชนเป็นศักยภาพในความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นใหม่ภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญคือ ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร เพราะชุมชนวางอยู่บนหลักการเกี่ยวกับอำนาจในการจัดการทรัพยากรหรือการมีส่วนร่วมนั่นเอง (กนกวรรณ จงเจริญยิ่ง, 2549 หน้า 8)

ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

แนวคิดที่ว่าด้วยชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา ในปัจจุบันมีลักษณะที่หลากหลาย อันเนื่องมาจากความหลากหลายของชุมชน แต่อย่างไรก็ตามสามารถสรุปประเด็นสำคัญอย่างน้อย 4 ประการ คือ

ประการแรก การเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน รัฐบาลส่วนกลางไม่ควรกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยไม่ขอความเห็นชอบจากประชาชน เพราะประชาชนเป็นผู้รับผลกระทบจากการพัฒนา การกำหนดแนวทางการพัฒนาชนิดที่เป็นการสั่งการจากเบื้องบนลงสู่ล่างอาจผิดพลาดได้ง่ายและก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่คาดคิดได้

ประการที่สอง เป้าหมายการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นพัฒนามิได้เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หากแต่เน้นเป้าหมายการมี “ชีวิตที่ดี” ของประชาชน โดยที่ชีวิตที่ดีมิได้เกิดจากการมีความสุขในการใช้จ่ายใช้สอยเพียงส่วนเดียว ยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นพัฒนามิได้ปฏิเสธเป้าหมายการยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชน แต่ไม่เห็นด้วยกับการตามกระแสเศรษฐกิจโลกเพื่อเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่โดยละทิ้งภาคประชาชน และไม่คำนึงผลกระทบที่มีต่อสภาพแวดล้อม สถาบันครอบครัว และลักษณะความเป็นชุมชนของหมู่บ้าน การมีชีวิตที่ดีนั้นจะต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ เป้าหมายการพัฒนาจึงอยู่ที่การยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชน โดยไม่ทำลายดุลธรรมชาติ ไม่ทำลายสถาบันครอบครัว และไม่ทำลายลักษณะความเป็นชุมชนของหมู่บ้าน

ประการที่สาม ความหลากหลายของชุมชนก่อให้เกิดความหลากหลายในแนวทางการพัฒนา ยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นพัฒนาชุมชนคำขวัญ “คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน” ทั้งนี้ไม่เพียงแต่เคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาหากยังเชื่อว่า หมู่บ้านมีศักยภาพในการแก้ปัญหาของตนเอง แนวทางชุมชนท้องถิ่นพัฒนาจึงให้ความสำคัญแก้วัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้าน

ประการที่สี่ แนวความคิดชุมชนท้องถิ่นพัฒนามิได้ต่อต้านขัดขวางกระแส โลกาภิวัตน์ เพราะตระหนักดีว่า การต่อต้านขัดขวางกระแสโลกาภิวัตน์นั้นมิอาจกระทำได้อีกทั้งยอมรับว่ากระแสโลกาภิวัตน์ในบางด้านอาจเป็นประโยชน์แก่ภาคประชาชนบ้าน อย่างไรก็ตามแม้ว่าแนวคิดชุมชนท้องถิ่นพัฒนาจะมีได้เสนอให้ปิดประเทศ แต่แนวความคิดนี้มีความคิดเห็นหลักร่วมกันว่าการเปิดประเทศมากเกินไปจะก่อให้เกิดโทษมหันต์ต่อภาคประชาชน

จากการประมวลความคิดของสำนักชุมชนท้องถิ่นพัฒนาอาจกล่าวได้ว่า สำนักนี้เสนอยุทธวิธีในการพัฒนาอย่างน้อย 6 ประการ ได้แก่

ประการแรก ยุทธวิธีการพึ่งตนเอง การพึ่งตนเองสอดคล้องกับรากฐานของพุทธปรัชญาราชฎา ในชนบทได้รับบทเรียนอันเจ็บปวดจากการพึ่งผู้อื่นมาแล้วตลอดระยะเวลาเกือบ 5 ทศวรรษที่ผ่านมา ราชฎาในชนบทต้องเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ และปรับตัวเพื่อความอยู่รอดอย่างค่อนข้างเดียวดายในท่ามกลางกระแสดังกล่าว สิ่งที่ราชฎาในชนบทได้เรียนรู้คือ ราชฎามีอาจพึ่งรัฐบาลได้ เพราะภาคประชาชนเป็นภาคเศรษฐกิจที่รัฐบาลไม่ส่งเสริม แต่การที่ภาคประชาชนจะพึ่งตนเองได้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตจากแบบแผน “การกินดีอยู่ดี” มาเป็นแบบแผน “การอยู่พอดีกินพอดี”

ประการที่สอง การปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิต จากการผลิตเพื่อการพาณิชย์มาเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ การผลิตเพื่อการพาณิชย์ทำให้ภาคประชาชนต้องพึ่งพิงระบบทุนนิยมโลกชะตาชีวิตของประชาชนขึ้นอยู่กับความเมตตากรุณาของกลไกตลาด ทั้งการณียังปรากฏด้วยว่ากลไกตลาดโหดร้ายต่อราชฎาใน

ชนบทในหลายกรรมหลายวาระ ดังนั้น เพื่อลดผลสะท้อนอันเกิดจากการผันผวนของตลาด เป้าหมายการผลิตต้องปรับไปเป็นการผลิตเพื่อกินเพื่อใช้ ต่อเมื่อมีส่วนเกินจึงจะนำออกขาย ในการผลิตเพื่อกินเพื่อใช้จำเป็นต้องกระจายการผลิตภายในครัวเรือนเพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มความมั่นคงแห่งชีวิต การผลิตเพื่อการพาณิชย์ตามความชำนาญพิเศษและความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ ตลอดจนความได้เปรียบเชิงแข่งขัน ทำให้ชะตากรรมของราษฎรส่วนใหญ่แขวนไว้กับสินค้าเกษตรกรรมเพียงชนิดเดียว อีกทั้งยังเป็นเหตุให้มีภาระหนี้สินอันเป็นผลจากความผันผวนของตลาดอีกด้วย การผลิตเพื่อการพาณิชย์จึงมีส่วนทำลายความมั่นคงของชีวิต ดังนั้น แนวทาง “วนเกษตร” โดยการให้ครัวเรือนเกษตรกระจายการผลิตพืชที่ปลูกให้มีทั้งพืชยืนต้นและพืชล้มลุก ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์ การกระจายการผลิตในลักษณะที่สอดคล้องกับวงจรธรรมชาติ มีส่วนช่วยรักษาสภาพนิเวศและดำรงไว้ซึ่งดุลแห่งธรรมชาติ แต่ที่สำคัญก็คือการผลิตเพื่อกินเพื่อใช้และการกระจายการผลิตในครัวเรือนเป็นยุทธวิธีลดสายสัมพันธ์กับตลาดซึ่งมีผลในการลดผลกระทบอันเกิดจากความผันผวนของตลาดอีกทอดหนึ่ง

ประการที่สาม การพัฒนาบนพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชน วัฒนธรรมชุมชน ก่อเกิดจากชุมชน และเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ในกระการสำคัญ วัฒนธรรมชุมชนได้รื้อรอยให้ผู้คนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยช่วยดำรงไว้ซึ่งเสถียรภาพของสถาบันครอบครัว และความมั่นคงแห่งชีวิต รวมตลอดจนการกำหนดกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันของสมาชิกชุมชนและการรักษาคุณภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ประการที่สี่ การให้ความสำคัญแก่ภูมิปัญญาชาวบ้านในการแก้ปัญหาสังคม หมู่บ้านทั้งหลายต่างเผชิญกับวิกฤตการณ์มาแล้ว และสามารถอยู่รอดได้ก็ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยปราศจากการช่วยเหลือจากภาครัฐ ดังนั้น กลุ่มชนชนท้องถิ่นพัฒนาจึงสนใจศึกษาและแสวงหาภูมิปัญญาชาวบ้าน และพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบตรรกวิทยาของชาวบ้าน

ประการที่ห้า การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งองค์กรชุมชนหรือองค์กรชาวบ้าน เพื่อสร้างความแข็งแกร่งและอำนาจต่อรองของภาคประชาชน มิฉะนั้นจะไม่สามารถต้านผลกระทบอันเกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้ ในทัศนะของประเวศ วิ การที่ภาคสังคมอ่อนด้อยกว่าภาครัฐบาล และภาคธุรกิจ ทำให้เสียสมดุลทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และเป็นต้นตอของปัญหาต่างๆ จำนวนมาก การรวมกลุ่มจึงเป็นกุญแจสำคัญ ที่จะทำให้ภาคประชาชนมีอำนาจเสมอด้วยภาครัฐบาลและภาคธุรกิจได้

ประการที่หก การให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคืนกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรท้องถิ่นให้แก่ชุมชน การที่รัฐยึดกุมกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรทั้งปวงไว้ในส่วนกลาง ประกอบกับข้อเท็จจริงที่ว่า ชนชั้นนำทางอำนาจมีผลประโยชน์ร่วมกับกลุ่มทุนไม่เพียงแต่จะทำให้การกำหนดนโยบายและการจัดการทรัพยากรปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่านั้น หากทวยายังเปิดโอกาสให้ชนชั้นนำทางอำนาจสมคบกับกลุ่มทุน ในการใช้ทรัพยากรในลักษณะที่ไม่ยั่งยืน ซึ่งเป็นผลเสียต่อสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย นอกจากนี้ ทรัพยากรท้องถิ่นดำรงอยู่คู่กับชุมชนแต่โบราณกาล ราษฎรได้เรียนรู้การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกันอีกทั้งวัฒนธรรมชุมชน และจารีตประเพณีชุมชนได้

พัฒนาไปในทางที่เกื้อกูลต่อการรักษาคุณแห่งธรรมชาติ การคืบคลานลึกลับในทรัพยากรท้องถิ่นให้แก่ชุมชนจะเอื้ออำนวยให้มีการใช้ทรัพยากรในลักษณะยั่งยืนและเป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นอย่างยาวนาน อีกทั้งยังเป็นเกราะป้องกันผลกระทบด้านลบของกระแสโลกาภิวัตน์อีกด้วย

จากการศึกษาแนวคิดชุมชนท้องถิ่นพัฒนาข้างต้นจะเห็นได้ว่ามุ่งเน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบปิด (Inward Orientation) (กนกวรรณ จงเจริญยิ่ง, 2549 หน้า 153-156) โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาชีวิตที่ดีของประชาชน โดยอาศัยยุทธวิธีการพึ่งตนเอง ให้ความสำคัญกับภาคประชาชน หรือภาคสังคมมากกว่าภาครัฐบาลและภาคธุรกิจ

วัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรมชุมชนก็คือ “วัฒนธรรมสามัญสำนึก” หรือ “วัฒนธรรมแนวราบ”...“วัฒนธรรมประชาชน” (บำรุง บุญปัญญา, 2550) “คนปกครองกันเองได้ อยู่ด้วยกันได้ แก้ไขปัญหาตนเองได้”...ทัศนะนักพัฒนาอาวุโส บำรุง บุญปัญญา ปัจจุบันมีคำถามอยู่ว่า รากฐานของสังคมคืออะไร ? ซึ่งถ้ามองผ่านแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ก็คือสิ่งที่เรียกว่า หน่อเชื้อ รากเหง้าและต้นธารดั้งเดิมในวิถีวัฒนธรรมของการดำรงชีวิต ที่สืบต่อเนื่องมานับตั้งแต่อดีต แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้ผู้คนทุกวันนี้หลุดลอยออกจากรากฐานของสังคมตรงนั้นก็คือ วิธีการผลิตในสังคมอุตสาหกรรมภายใต้ระบบทุนนิยม นั้นหมายความว่า จากแต่เดิมที่เป็นรูปการผลิตเพื่อบริโภคเองภายในครอบครัวและชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่วิธีการผลิตเพื่อขายที่มุ่งแสวงหากำไรสูงสุด เป็นโครงสร้างที่ถูกกำหนดโดยบรรษัทข้ามชาติ เป็นระบบธุรกิจขนาดใหญ่ และถ้าหากทุกคนดำเนินชีวิตไปตามวิถีเหล่านั้นก็หมายความว่า ทุกคนต้องกลายเป็นแรงงาน คือต้องเปลี่ยนให้เกษตรกรรายย่อยกลายเป็นแรงงานในภาคเกษตรอุตสาหกรรมทั้งหมดเช่นเดียวกับภาคอุตสาหกรรมอื่น ๆ นี่คือการจินตภาพของสังคมอุตสาหกรรม แต่อย่างไรก็ตาม ในด้านหนึ่งอาจมีคำถามว่า แล้วสังคมอุตสาหกรรมให้อะไรกับเราบ้าง คำตอบที่ชัดเจนที่สุดก็คือให้ “เงิน” โดยเงินจะเป็นตัวกลางเพื่อสร้างการเสพสุข บริโภคนิยม เป็น Mass Product ที่ถูกกำหนดไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งวิถีชีวิตแบบนี้มันแปลกแยกจากวิถีชีวิตในสังคมมนุษย์ทั่วไปอย่างสิ้นเชิง ฉะนั้นตอนนี้นักสังคมมีทางเลือกเพียงไม่กี่ทาง ทางหนึ่งคือ มุ่งสู่วิถีแห่งอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่ กับอีกทางหนึ่ง หันกลับมาสู่พื้นฐานที่ดำรงอยู่ในชุมชน ในเชิงรูปธรรมก็คือ สมมติว่าเราเลือกที่จะหวนคืนสู่วิถีที่เป็นพื้นฐานดั้งเดิมของชุมชน โดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวคิดหลัก อย่างเราทำนาด้วยรูปแบบเกษตรอินทรีย์ซึ่งความเป็นจริงเป็นรูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิม แต่ในยุคนี้เรียกเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมันเป็นเพียงวาทกรรม แต่โดยหัวใจแล้วก็คือ เป็นรูปแบบการผลิตที่รักษาสีเขียว รักษาสภาพ ก็เหมือนอย่างที่คุณหมอโคกใช้แนวคิดบุญนิยม นั่นก็คือเป็นการผลิตที่มุ่งหมายให้คนในโลกได้กินสิ่งที่ดีต่อสุขภาพ

ในวิถีการผลิตแบบนี้สิ่งสำคัญก็คือ เราไม่ต้องเข้าไปอยู่ในระบบอุตสาหกรรมโดยตรง แต่ไม่ได้หมายความว่าจะไม่ใช้ประโยชน์จากอุตสาหกรรมเลย อย่างเช่น การแปรรูปผลผลิตซึ่งในความหมายหนึ่งก็คืออุตสาหกรรม แต่อุตสาหกรรมแบบนี้เป็นการแปรรูปขนาดเล็กแล้วเคลื่อนย้ายไปสู่การแบ่งปันในชุมชนหรือสังคมขนาดเล็ก และอุตสาหกรรมในระดับนี้ไม่ใช่วิทยาเพราะอยู่ในมือคนเล็กคนน้อย แต่ถ้าหากอยู่ในมือ

ของบรรษัทข้ามชาติก็จะกลายเป็นอีกระบบหนึ่ง ฉะนั้น พลวัตรของบรรษัทข้ามชาติที่ใช้อำนาจรัฐชาติหรือ การที่กลุ่มทุนในรัฐพยายามผลักดันสิ่งที่เรียกว่า “การเคลื่อนไหวปกติ” หรือ “วัฒนธรรมชุมชน” ให้เปลี่ยนแปลงไปสู่รูปแบบอุตสาหกรรมก็คือ จากพื้นฐานการดำรงชีวิตที่มนุษย์มีการแบ่งปันกัน เกื้อกูล ช่วยเหลือกันได้ ไปสู่สิ่งที่เรียกว่า “ต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างทำ” เป็นกระบวนการแย่งส่วนอย่างสุดขั้ว เช่น ถ้าชาวบ้านจะหันกลับมาทำเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานของรัฐก็ต้องมีการควบคุมสร้างมาตรฐานขึ้นมา กำหนด และถ้าเป็นอย่างนี้เกษตรกรก็กลายเป็นเพียงแรงงานในการผลิตไม่ใช่เจ้าของปัจจัยการผลิต ไม่ใช่คน ควบคุมตลาดหรือควบคุมการแบ่งปัน ซึ่งในสถานการณ์ตอนนี้มี 2 ภาพที่มองเห็นคือ หนึ่ง ภาพที่จะถูก กลืนกินโดยวิถีธุรกิจ คือบรรษัทข้ามชาติเข้าควบคุมฐานอำนาจรัฐ ผ่านกระทรวง ทบวง กรม และ สอง ภาพที่ ชุมชนจะดำเนินไปตามวิถีวัฒนธรรมพื้นฐานดั้งเดิมของตนเอง ทั้ง 2 ภาพนี้คำตอบในบั้นปลายมันคืออะไร ? คือการทำให้ทุกคนเป็นกรรมาชีพทั้งหมดหรือไม่ หรือว่าจะทำให้มนุษย์ใกล้ชิดและดูแลสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยทำการผลิตที่ไม่ทำร้ายสิ่งแวดล้อมและเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง มันก็จะสู้กันอยู่ตรงนั้น

สรุปก็คือ รายย่อยในระดับชุมชนจะต้องสู้กับรายใหญ่ ถ้าพูดในเชิงการต่อสู้ทางอุดมการณ์ก็ ต่อสู้กันอยู่อย่างนี้ ในแง่นี้จะเห็นว่าวัฒนธรรมชุมชนมันเป็นสิ่งที่พึ่งได้จริง เพราะเป็นการขยายผลเพื่อต่อสู้กับ การเคลื่อนไหวของทุนข้ามชาติ ซึ่งวัฒนธรรมทุนข้ามชาติกับวัฒนธรรมชุมชนมันคนละเรื่อง ทุนข้ามชาติคือ ผลกำไร สร้างสินค้าที่ลูกค้าต้องการ แต่วัฒนธรรมชุมชนคือการอยู่ร่วมกันโดยการแบ่งปันของคนในสังคม เหมือนกับ มหาตมะคานธี สู้กับอำนาจรัฐเขาก็สู้โดยใช้ฐานของวัฒนธรรมชุมชน ในปัจจุบันในทางการ วิเคราะห์เราอาจจะเห็นว่ากระแสโลกาภิวัตน์มันแรงมาก บางคนอาจจะบอกว่าเมืองกับชนบทมันเข้ามาใกล้ กันมากขึ้น แล้ววัฒนธรรมชุมชนมันจะอยู่ตรงไหน แต่ในความจริงมันก็จะอยู่ทั้ง 2 ระบบด้วยกัน ระบบหนึ่ง คือคนจะต้องอยู่ด้วยกันในฐานะความเป็นพี่เป็นน้องความเป็นชุมชน อีกระบบหนึ่งก็อยู่ในฐานะลูกจ้างใน ภาคอุตสาหกรรม ถ้าเรามองในแนวดิ่งมันก็มีภาพของอุตสาหกรรมสูง แต่ถ้ามองในแนวราบก็จะเห็นว่าใน ชุมชนยังมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยังมีแง่มุมทางวัฒนธรรมปรากฏอยู่ แต่ประเด็นสำคัญที่ต้องตระหนัก ร่วมกันตอนนี้ก็คือ เป้าหมายของระบบอุตสาหกรรมที่ต้องการทำให้คนเป็นปัจเจกสูงสุด และเครื่องมือที่จะ ทำให้เกิดสังคมแบบนั้นได้ก็คือต้องสร้างระบบการศึกษาที่ตัดคนออกจากวิถีชุมชนตั้งแต่เริ่มแรกเพื่อให้เกิดสิ่ง ที่เรียกว่า “การแข่งขัน ตัวใครตัวมัน” แตกต่างกับระบบการศึกษาที่เกิดจากชุมชน เพราะในระบบนี้คนจะ เรียนรู้ผ่านการใช้ชีวิตร่วมกันซึ่งจะต้องดูแล ช่วยเหลือ แบ่งปันกันและกันเป็นวัฒนธรรมชุมชน แต่ในระบบ ธุรกิจเราจะเห็นว่ามันให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันในชีวิตแบบปัจเจก คุณต้องไปทำประกันชีวิต ประกันภัยส่วนตัว คือพยายามทำให้การพึ่งพาอาศัยกันเข้าสู่ระบบทั้งหมดนี้คือการสร้างความเป็นปัจเจก เรื่องการเมืองก็เป็นปัจเจก แต่ในความเป็นจริงทั้ง 2 ระบบมันหลอมซ้อนกัน อยู่ที่ว่าเราจะใช้มุมไหนไปมอง อธิบายเพิ่มเติมก็คือ วัฒนธรรมชุมชนมันติดไปกับตัวคน ติดไปกับสังคม ตัวโครงสร้างมันอาจจะเดินรับใช้ สังคม แต่ความเป็นจริงมันซ้อนกันอยู่ต่อสู้กันอยู่ ชุมชนทางเลือกอย่างเช่นอโคทก็คือการสร้างจากรากฐาน วัฒนธรรมชุมชนเหมือนกัน รวมถึงหลายกลุ่มที่กำลังเคลื่อนไหวกันอยู่ตอนนี้ก็สร้างจากฐานข้างล่างทั้งสิ้น ถ้า จะใช้ศัพท์ใหม่ตอนนี้วัฒนธรรมชุมชนก็คือ “วัฒนธรรมสามัญสำนึก” หรือ “วัฒนธรรมแนวราบ” ที่ไม่ใช่

วัฒนธรรมแนวตั้ง ปรากฏการณ์ตอนนี้มีการพูดถึงชุมชนทางเลือกกันมาก อย่างชุมชนทางอากาศประเภท จส. 100 หรืออีกหลาย ๆ พื้นที่ เราอาจเรียกได้ว่าเป็นชุมชนแต่ไม่ใช่ชุมชนฐานราก เป็นชุมชนทุติยภูมิ ถ้าตีความทางการจัดตั้งก็คือ คนที่ได้ซึมซับผ่านวัฒนธรรมชุมชนเมื่อไปยืนอยู่ที่ใดก็ตามมันต้องหาหามาหาพวก อย่างชุมชนสลัมที่อพยพจากชนบทก็เหมือนกันเพราะสิ่งเหล่านี้สามารถสัมผัสได้โดยใช้ความรู้สึก หมายความว่า จะเป็นใครมาก็ช่างแต่ถ้ามาจากอีสานด้วยกันก็รู้สึกเป็นหมู่พวกกันแล้ว ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนในความหมายที่กว้างขึ้นก็อาจจะใช้ศัพท์ว่า “วัฒนธรรมประชาชน” หมายความว่า “คนปกครองกันเองได้ อยู่ด้วยกันได้ แก้ไขปัญหาตนเองได้” คือปัญหามีแน่เกิดขึ้นแต่จะต้องมีวิธีการจัดการของเขาเอง และที่สำคัญมันมีรากตัวหนึ่งก็คือ “คนกับสิ่งแวดล้อมอยู่ด้วยกันได้” มันมีรากฐานของมันไม่ได้เป็นเพียงรูปแบบอย่างเดียวนะมันถ้าจะลึกลงไปในสามัญสำนึกของมนุษย์คือ ใครมีมากกว่าก็แบ่งปันกันกิน มีทุกข์เล่าให้กันฟัง มีความขัดแย้งก็ปรึกษาว่าจะหาใครมาช่วยแก้ เป็นวัฒนธรรมของสามัญสำนึกที่สั่งสมมานาน จนเกิดระเบียบประเพณีขึ้นมา อย่างคนที่อยู่ในเมืองถ้าหากมันเลยจากโครงสร้างขึ้นมาสุดท้ายมันก็อยู่ด้วยกัน รู้จักกัน จากนั้นก็สร้างแบบแผนว่าจะอยู่ด้วยกันยังไง ในแง่นี้จะเห็นว่าวัฒนธรรมชุมชนมันมีคำตอบอยู่ในตัวของมันแต่ไม่ใช่คำตอบในเชิงการโค่นล้มอำนาจทุน แต่เป็นคำตอบในระดับที่เลยขึ้นมาจากโครงสร้างว่าคนเราจะอยู่ด้วยกันอย่างไร ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมชุมชน ในช่วงที่ผ่านมาเรามีพื้นที่แน่นอนคือขอบเขตชุมชนที่มีวิถีชีวิตมีวัฒนธรรมดำรงอยู่ แต่ในศัพท์ทางการเมืองมีคำว่าวัฒนธรรมในอีกรูปแบบหนึ่งคือ “วัฒนธรรมของผู้ถูกกดขี่” กับ “วัฒนธรรมของผู้กดขี่” ตรงนี้มองได้สองแบบคือ มองเป็นการครอบงำหรือรวมศูนย์ก็ได้ เพียงแต่ว่ามันเป็นการประดิษฐ์เพิ่มขึ้นมาในเชิงยกระดับวัฒนธรรม และอีกมุมหนึ่งถ้ามองแบบถูกเกณฑ์แรงงานมาใช้จนกระทั่งคนล้มตายเพื่อสร้างความหรรษาใหญ่โตของวัตถุสิ่งของก็อาจจะมองเรื่องการกดขี่ทางชนชั้น แต่ตอนนี้เรากำลังมองแบบนี้ว่า ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาอำนาจรัฐดำรงอยู่อย่างแน่นอน แต่สิ่งหนึ่งที่มันดำรงอยู่มาตลอดเหมือนกันก็คือวัฒนธรรมข้างล่างซึ่งควบคุมมา ที่นี้พอควบคุมกันอยู่ 2 ด้าน บางคนอาจบอกว่าสังคมมันเป็นไปแบบนี้ทั้งหมดแล้ว แต่ถ้าหากเราดูหลักฐานทางประวัติศาสตร์ก็จะพบว่าชุมชนมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานกว่า ฉะนั้นรากเหง้าทั้งหลายมันเกิดจากวัฒนธรรมคนข้างล่าง ความพิสดารเกิดมาทีหลังจะพูดว่าวัฒนธรรมชนชั้นปกครองเป็นเงาฉายวัฒนธรรมข้างล่างก็ได้ นี่พูดในภาษาอ่อนแต่พูดในภาษาแข็งก็คือมันครอบงำวัฒนธรรมข้างล่างเหมือนประชาชนไม่มีตัวตน พอมาถึงในยุคนี้ก็มีวัฒนธรรมชนชั้นกลางขึ้นมา ซึ่งวัฒนธรรมชนชั้นกลางมันเกิดจากพวกที่ไปเรียนหนังสือที่ระบบอุตสาหกรรมสร้างขึ้น มา ทำให้เห็นว่าพลังมหาศาลของชุมชนกลายเป็นเศษซากที่เหลือทิ้งไว้แต่ปัญหาตอนนี้มันอยู่ที่ว่าเราจะเลือกมองมิติไหน การเมือง, เศรษฐกิจ, สังคม และถ้าหากเราไม่ใช้มิติในการมองแบบโครงสร้างแนวดิ่ง เราก็ต้องเอาวัฒนธรรมประชาชน หรือ วัฒนธรรมแนวราบ เป็นตัวตั้ง ซึ่งในวัฒนธรรมประชาชนมันก็มีลักษณะรูปแบบชุมชนเดิมที่ดำรงอยู่ส่วนหนึ่ง แล้วชุมชนอื่นที่หลากหลายก็เป็นส่วนหนึ่ง และชุมชนที่หลากหลายที่เกิดขึ้นมาหรืออย่างองค์ความรู้หลายตัวที่หลุดจากระบบทุนนิยมออกมาก็เป็นผลผลิตของวัฒนธรรมประชาชนเช่นเดียวกัน

2. การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

เสรี พงศ์พิศ (2547) ให้ความหมายว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ทำให้ผู้คนในอนาคตเกิดปัญหาในการตอบสนองความต้องการของตนเอง” (นิยามของคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา World Commission on Environment and Development ในรายงาน Our Common Future 1987 หรือ Brundtland Report)

การพัฒนาที่ยั่งยืนรวมความถึง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน โครงการพัฒนาใดๆต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้งสามด้านนี้

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นอะไรที่ไกลกว่าเพียงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการเปลี่ยนโครงสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมเพื่อลดการบริโภคทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมลงไปในระดับที่ยังรักษาความสมดุลที่ดี ทำให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติโดยไม่ทำลายล้างอย่างที่ผ่านมาและทำกันอยู่หลายแห่ง ให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนอยู่ดีกินดีและอยู่เย็นเป็นสุข

“การพัฒนาที่ยั่งยืน” เป็นคำที่ถูกใช้คู่ไปกับคำว่า “ ธรรมมาภิบาล ” (good governance) ถือว่าเป็นสองคำที่สัมพันธ์เกี่ยวพันกันอย่าแยกจากกันไม่ได้ โดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) เห็นว่าการพัฒนาจะยั่งยืนได้ถ้าหากมีธรรมภิบาลก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนามนุษย์ (human development) หมายถึงการเปิดทางเลือกมากมายผู้คนในสังคม หมายถึงการให้ถือเอาผู้ชายผู้หญิง โดยเฉพาะคนจนและคนที่อยู่ในภาวะยากลำบากเสี่ยงอันตรายเป็นศูนย์กลางของกระบวนการพัฒนา

รายงานของ (UNDP) 1996 ได้แสดงให้เห็นว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ได้เป็นหลักประกันการพัฒนาที่ยั่งยืนและไม่ได้ขจัดปัญหาความยากจนให้หมดไป เช่น บางประเทศมีรายได้ให้ประชาชนต่อหัวสูงกลับอยู่ในระดับต่ำของการพัฒนามนุษย์ มีปัญหาความเหลื่อมล้ำแตกต่างระหว่างประเทศร่ำรวยและประเทศยากจนระหว่างคนรวย กับคนจนในประเทศเดียวกัน ช่องว่างที่ถ่างออกไปเรื่อยๆการพัฒนามนุษย์มีอยู่ 5 ลักษณะคือ

1. การสร้างความเข้มแข็ง (empowerment) คือการเพิ่มขีดความสามารถในการเลือกทางและทางเลือกให้ผู้คนได้เป็นอิสระจากความหวง จากสิ่งที่พวกเขาขาดแคลน และให้พวกเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขา

2. ความร่วมมือ (co-operation) ผู้คนสัมพันธ์กันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3. ความเท่าเทียม (equity) คนมีโอกาเข้าถึงทรัพยากรการศึกษาการดูแลสุขภาพ การจัดการชีวิต ทรัพยากร ชุมชนของตนเอง

4. ความยั่งยืน (sustainability) การพัฒนาวันนี้ไม่ทำลายทรัพยากรและโอกาสของคนรุ่นต่อไป แต่สร้างหลักประกันให้คนในอนาคตเป็นอิสระจากความยากจนและได้ใช้ความสามารถขั้นพื้นฐานของตัวเอง

5. ความมั่นคงปลอดภัยอันตราย (security) ในชีวิตทรัพย์สินการคุกคามจากโรคและภัยอันตราย

การพึ่งตนเอง (self-reliance)

การพึ่งตนเองเป็นสภาวะอิสระ หมายถึง ความสามารถของคนที่ช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่พึ่งพาคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิตที่เป็นอยู่มีสิ่งจำเป็นปัจจัยสี่พอเพียง เป็นความพร้อมของชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ (เสรี พงศ์พิศ, 2547)

“การพึ่งตนเอง หมายถึง การจัดชีวิตให้สัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ อย่างเหมาะสมกับคน กับสังคม กับธรรมชาติรอบๆ ตัวเรา การพึ่งตนเองหมายถึงการมีสวัสดิการและความมั่นคงในชีวิตในปัจจุบันถึงอนาคต สวัสดิการที่พร้อมตอบสนองเราทันทีโดยที่เราไม่ต้องไปเรียกร้องให้ใครมาจัดสวัสดิการให้ หรือให้ใครมาช่วยเหลือ (จากชีวิตและแนวคิดของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นรากฐานของการพึ่งตนเองทั้งระดับครอบครัวระดับชุมชน และระดับสังคมโดยรวม ดังที่ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งเมื่อ วันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พัฒนาบนความมั่นคงพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว ค่อยสร้างความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงในลำดับต่อไป”

เครือข่าย (network)

คำว่า เครือข่าย มักหมายถึงโทรทัศน์สถานีที่ถ่ายทอดเป็นแม่ข่ายและสถานี ย่อยๆ ที่เป็นลูกข่ายหรือถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันกระจายไปทั่วประเทศทั่วโลก (เสรี พงศ์พิศ, 2547)

คำว่า เครือข่าย (network-networking) ในคำธุรกิจเป็นคำที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมองค์กรใหม่ การทำงานแบบใหม่ที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ทั้งภายนอกและองค์กรเองระหว่างผู้บริหารและพนักงานกับองค์กรอื่นและบุคคลอื่นและกับลูกค้า

เครือข่ายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างจากวัฒนธรรมเดิมแบบสั่งการ แบบบนล่าง แบบลำดับขั้น (top down .vertical .hierarchical) เครือข่ายเน้นความสัมพันธ์แบบแนวนอน (horizontal) ผู้นำในองค์กรเช่นนี้ไม่ใช่คนสั่งการ ไม่ใช่อำนาจ ทำให้ลูกน้องไม่เกรงกลัว (intimidate) แต่เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ เป็นโค้ชทำให้คนเข้มแข็ง (empowerment) สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจกัน (trust)

คำว่า เครือข่ายทางสังคม (social network) โดยทั่วไปหมายถึงกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มองค์กรซึ่งสมัครใจสัมพันธ์กันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน โดยที่แต่ละคนแต่ละองค์กรยังคงเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน

เครือข่ายทางสังคมก่อให้เกิดกระบวนการทางสังคมและประชาสังคมในรูปแบบหลากหลาย เช่น ชุมชนเสมือนจริง(virtual community)ซึ่งเป็นเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ต จส.100 ซึ่งสมาชิกสัมพันธ์กันทางโทรศัพท์ โทรเข้าไปที่สถานีเพื่อแจ้งสภาพการจราจรในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดและบางครั้งก็จัดกิจกรรมต่างๆร่วมกัน

เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายองค์กรชุมชน เช่น เครือข่ายอินแปงที่พุกพาน เครือข่ายยมนาที่นครศรีธรรมราชและอื่นๆเป็นตัวอย่างของการรวมตัวกันในทั้งแบบหลวมๆ และแบบที่มีการจัดการเหมือนเป็นองค์กรเดียวกันแต่อยู่ต่างถิ่นต่างที่เพื่อและเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองและวัฒนธรรมร่วมกัน

ทุนทางสังคม (social capital)

เป็นคำที่มีคนให้ความหมายหลากหลาย หมายถึง สถาบันความสัมพันธ์ กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่กำหนดการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคม (ธนาคารโลก) หรือหมายถึง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับความไว้วางใจกัน ซึ่งอยู่ในความสัมพันธ์ทางสังคม โครงสร้างทางสังคมและสถาบันทางสังคมซึ่งช่วยให้สมาชิกบรรลุวัตถุประสงค์ของตนเองและของชุมชน (นารายณ์) หรือ ลักษณะขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจกัน ระเบียบกฎเกณฑ์และเครือข่ายซึ่งช่วยให้สังคมมีประสิทธิภาพและทำให้ประสานการดำเนินงานต่างๆ ได้ (พุฒินันท์) หรือ อาจจะกล่าวสั้นๆว่า ทุนทางสังคมคือระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่รวมกันเป็นชุมชน เป็นเครือข่าย เป็นสังคม ที่ไว้วางใจกันพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยวิธีการและรูปแบบทั้งเก่าและประยุกต์สร้างสรรค์ใหม่ (เสรี พงศ์พิศ, 2547)

ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital)

หมายถึง คุณค่าค่านิยมของสังคมที่แสดงออกทางจารีตประเพณี วิธีชุมชนที่มีรากฐานจากความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงความรู้และภูมิหลังของบุคคล ซึ่งเป็นที่มาจาก ตระกูล เผ่าพันธุ์ สถานภาพทางสังคม (ชนชั้น) เช่นนามสกุลของบางคน ตำแหน่ง สถานภาพทางสังคมที่มีดีกรีทางการศึกษาก็ทำให้คนนั้นได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปตั้งแต่ต้นแล้ว (เสรี พงศ์พิศ, 2547)

การเป็นฝรั่งในสายตาคนไทยหลายคนถือว่าเป็น ทุนทางวัฒนธรรม สตรีไทยจำนวนไม่น้อยอยากแต่งงานกับฝรั่งคนต่างจังหวัดเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ มักจะทำงานที่มีคนบ้านเดียวกันทำงานอยู่ก่อนแล้วอาศัยเป็นทุนเพื่อให้นายจ้างรับเข้าทำงานคนบ้านเดียวกันแนะนำหรือรับรองเช่นคนขับรถแท็กซี่มากกว่าครึ่งหนึ่งในกรุงเทพฯ มาจากร้อยเอ็ดคนจีนไปอยู่ที่ไหนก็ช่วยเหลือกันการเป็นคนจีนจึงเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ

ความรู้ในเรื่องการทำอาหารไทย ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร การนวดแผนโบราณ งานหัตถกรรมต่างๆเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ

บริบท (context)

หมายถึง สภาพแวดล้อมและเงื่อนไขต่างๆ ที่รายล้อมเหตุการณ์หนึ่ง เรื่องหนึ่ง ประเด็นหนึ่ง เช่น การศึกษาวรรณกรรมยุคต้นรัตนโกสินทร์ก็ควรศึกษาประวัติศาสตร์บริบททางสังคมวัฒนธรรมไทยในยุคนั้นเพื่อจะได้เข้าใจเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในยุคนั้นหรือการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจหรือประเด็นอะไรก็ได้ในยุคนั้นหนึ่งก็ควรเข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับเศรษฐกิจและประเด็นนั้นๆ (เสรี พงศ์พิศ, 2547)

การศึกษาบริบททางสังคมวัฒนธรรมในยุคที่หนังสือเล่มหนึ่งถูกเขียนขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อเข้าใจสาระสำคัญของหนังสือเล่มนั้นซึ่งสัมพันธ์กับวิถีของสังคม วิถีคิด วิถีปฏิบัติต่างๆ เช่น เกี่ยวกันกับความ การตีหลักธรรมคำสอนทางศาสนาก็ดี ล้วนต้องเข้าใจบริบทหรือสภาพแวดล้อมของสังคมวัฒนธรรมและ เหตุการณ์ต่างๆ ของยุคสมัยที่หลักธรรมคำสอนนั้นมีส่วนสัมพันธ์กับโลกทัศน์ชีวิตและชีวิตของผู้คนในยุค สมัยนั้น

ในวิชาการสื่อสารและภาษาศาสตร์ บริบทเป็นความหมายของสาร (message) (เช่น ประโยค หนึ่ง) ความสัมพันธ์ของมันกับส่วนอื่นๆ ของสาร (เช่น หนังสือเล่มนั้น) สิ่งแวดล้อมที่ต้องการสื่อสารนั้นเกิดขึ้น รวมทั้งภาพลักษณ์ (perception) ต่างๆ ที่อาจสัมพันธ์กับการสื่อสารหรือสารของภาษาจึงต้องการการตีความ อันเป็นกระบวนการและวิธีการที่ต้องวิเคราะห์บริบทหรือปัจจัยรายล้อมภาษาที่ต้องออกมานั้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการและสวัสดิการชุมชน

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการ

คำว่า “สวัสดิการ” ถูกใช้ในความหมายและขอบเขตที่ต่างกัน “บทสังเคราะห์สวัสดิการ ชุมชนท้องถิ่น : ความหวังใที่คนท้องถิ่นมีให้กัน” โดย วีรบุรณ วิสารทสกุล ยุทธดนัย สีดาล้า และคณะสัน ศุภวัตรคุณ (อ้างถึงใน ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชิก, 2552) ได้สรุปว่า ในสังคมไทย “คำว่า สวัสดิการมักถูกเข้าใจอย่างแคบๆ ว่าเป็นเรื่องของการให้ เพื่อการสงเคราะห์ หรือการแก้ไขปัญหาเฉพาะ หน้าของบุคคลในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้เงินหรือสิ่งของ ทั้งที่ให้เปล่าหรือการกู้ยืม ของกลุ่ม องค์กรต่างๆ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐเอง ในทางตรงกันข้าม “สวัสดิการ” ก็ถูกมองอีกว่าเป็นเรื่องของสิทธิ อันพึงมีพึงได้ ที่หากได้เป็นสมาชิก หรืออยู่ในเกณฑ์ที่มีการกำหนดแล้ว ก็เป็นสิทธิที่คนๆ นั้น พึงได้จาก องค์กรที่ตนเป็นสมาชิกอยู่”

ในการทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสวัสดิการ มีการกล่าวถึง สวัสดิการทาง เศรษฐศาสตร์ สวัสดิการสังคม และสวัสดิการชุมชน โดยทั้งสามกลุ่มมองสวัสดิการสอดคล้องกันในเชิง เป้าหมายคือเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน และกล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ มาตรการหรือกิจกรรม ต่างๆ ที่จะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีแต่ใช้วาทกรรมและตัวละคร (หน่วยตัดสินใจ หน่วยปฏิบัติสู่เป้าหมาย) ต่างกัน ตามรายละเอียดต่อไปนี้

สวัสดิการทางเศรษฐศาสตร์

ในทางเศรษฐศาสตร์ สวัสดิการ หมายถึงความเป็นอยู่ที่ดี (Well-beings) ซึ่งประยุกต์ใช้ตั้งแต่ ระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล จนถึงระดับสังคมโดยรวม สวัสดิการทางเศรษฐศาสตร์พิจารณาจาก รรถประโยชน์ (Utility) หรือความพอใจของประชาชน ถ้าบุคคลได้รับรรถประโยชน์สูงขึ้น ก็จะเรียกได้ว่า บุคคลผู้นั้นมีสวัสดิการสูงขึ้น และถ้ารรถประโยชน์ของผู้อื่นลดลง การมีเชื่อนก็จะทำให้สวัสดิการของ สังคมโดยรวมสูงขึ้น แต่ถ้าทำให้รรถประโยชน์ของบางคนลดลง โดยสุทธิแล้วสวัสดิการสังคมก็อาจลด ต่ำลงได้ถ้าผลกระทบด้านลบรุนแรงกว่าด้านบวก “สวัสดิการ” ในทางเศรษฐศาสตร์จึงถูกนิยามในลักษณะ

ที่เป็นเป้าหมายของสังคมคือการอยู่ดีกินดีของสมาชิกในสังคม ส่วนวิธีการให้ได้มาซึ่งความเป็นอยู่ดีกินดี เช่น กิจกรรมของตลาด กิจกรรมการสงเคราะห์ การจ่ายเงินสงเคราะห์ การสนับสนุนและโครงการต่างๆ โดยรัฐไม่ใช่สวัสดิการโดยตัวมันเอง แต่เป็นบริการซึ่งเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่สวัสดิการ คือความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ผู้จัดบริการ(สวัสดิการ) ในทางเศรษฐศาสตร์จึงอาจเป็น รัฐ ชุมชน ครอบครัว หรือตลาดก็ได้ โดยเศรษฐศาสตร์จะให้ความสนใจปัญหาความล้มเหลวในการจัดการของตลาดและปัจเจก ซึ่งทำให้รัฐจำเป็นต้องเข้ามาเป็นผู้จัดสวัสดิการในหลายเรื่อง เช่น การศึกษา สาธารณสุข การป้องกันประเทศ และสนใจวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดสวัสดิการโดยรัฐ

บทความเรื่อง “คุณภาพแห่งชีวิตปฏิทินแห่งความหวัง : จากครรภ์มารดาสู่เชิงตะกอน” ของป๋วย อึ๊งภากรณ์ (2516) เป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการในความหมายกว้างตามนิยามทางเศรษฐศาสตร์ โดยกล่าวถึงสิ่งที่พึงปรารถนาที่จะทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นหรือมีอรรถประโยชน์สูงขึ้น แม้ในบทความดังกล่าวไม่ได้ใช้คำว่าสวัสดิการ และอรรถประโยชน์ ทั้งนี้ องค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นครอบคลุมหลายมิติ เช่น อาหาร การศึกษา สุขภาพ อาชีพและรายได้ ครอบครัว สิ่งแวดล้อม เวลาสำหรับนันทนาการ ความยุติธรรม ตลอดจนนโยบายทางเศรษฐกิจ การเมืองของรัฐก็จะมีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และในตอนท้ายของเรื่อง อาจารย์ป๋วยได้กล่าวถึงหลักธรรมที่นำไปสู่ความสวัสดิ์ที่ขอบทความ “จากครรภ์มารดาสู่เชิงตะกอน” ดังกล่าวมีอิทธิพลต่อแนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชนในปัจจุบันคือ “ตั้งแต่เกิดจนตาย” แม้ว่าการจัดสวัสดิการชุมชนที่ปฏิบัติอยู่นั้น จะมีขอบเขตของกิจกรรมจำกัดกว่าแนวคิด คุณภาพชีวิตที่ดี ของอาจารย์ป๋วยอยู่มากและอาจารย์ป๋วยก็มุ่งชี้แนะสิ่งที่รัฐพึงกระทำเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ในทางเศรษฐศาสตร์ คำว่า “สวัสดิการสังคม (Social welfare)” เป็นผลรวมสวัสดิการของปัจเจกบุคคล หรือสวัสดิการของทุกคนในสังคมรวมกัน ซึ่งเป็นได้ทั้งทางบวก คือ สวัสดิการเพิ่มขึ้น หรือลบคือสวัสดิการลดลง

สวัสดิการสังคม

คำว่า “สวัสดิการสังคม” ที่ใช้กันอยู่ทั่วไปเป็นกระบวนการหรือวิธีการ กล่าวคือ การให้บริการ (Service) สำหรับประชาชนเพื่อป้องกันเงื่อนไขไม่พึงประสงค์ต่างๆ หรือเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ได้แก่ การสงเคราะห์ (Assistance) และการประกัน (Insurance) การสร้างความมั่นคงทางสังคม (Social security) นันทนาการ (Recreation) เป็นต้น โดยแนวคิดในการจัดสวัสดิการสังคม แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เห็นว่าการจัดสวัสดิการเป็นสิ่งที่คนมีอิสรภาพที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ใช่หน้าที่รัฐ กลุ่มที่เห็นว่ารัฐสามารถเข้ามาจัดสวัสดิการได้แต่ทำอย่างจำกัด กลุ่มที่เชื่อในรัฐสวัสดิการ และกลุ่มมาร์กซิสต์ เชื่อว่ารัฐต้องเข้ามาจัดสวัสดิการเพื่อความเสมอภาคกับทุกคน (ชนินทร์ วะสินนท์ 2549 : 19 อ้างถึงใน ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชิกิ, 2552)

แนวคิดสำคัญของสวัสดิการสังคมคือ สวัสดิการจะถูกกำหนดโดยความจำเป็นของสังคมในส่วนรวม สวัสดิการเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องเข้าถึงจะต้องได้รับ เพราะเป็นเรื่องของสิทธิขั้นพื้นฐานทางสังคม

(Social Basic Right) ของทุกคน (อภิญา เวชชัย และศิริพร ยอดกมลศาสตร์, 2547) ในงานศึกษา เรื่องการจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐานขององค์กร เพ็ชรประเสริฐและคณะ (2550) (อ้างถึงใน ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชิก, 2552) เสนอต่อคณะทำงานการกระจายรายได้ สภาพที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เห็นว่า สวัสดิการเป็นการช่วยเหลือและลดรายจ่ายของคนจน การจัดสวัสดิการโดยรัฐ เช่น การศึกษาฟรี เรียนฟรี เบี้ยยังชีพ ศูนย์เด็กเล็ก เงินสมทบกองทุนประกันสังคม จึงเป็นเครื่องมือทางการคลังเพื่อการกระจายรายได้ จัดเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาการกระจายรายได้ควบคู่กับการแก้ปัญหาความยากจน สวัสดิการทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักอยู่ในกลุ่มแนวคิดนี้ คือ รัฐเข้ามาจัดการได้ภายใต้บางเงื่อนไข สวัสดิการเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นในการลดปัญหาสังคม ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาอันเนื่องมาจากความยากจน สวัสดิการเป็นปัจจัยของการสร้างโอกาส การให้สวัสดิการคือให้โอกาส

การจัดสวัสดิการระดับชาติมีจุดอ่อนที่ไม่สามารถจัดสวัสดิการได้ตรงความต้องการที่แท้จริง ของท้องถิ่นได้ แต่มีจุดแข็งที่มีกองทุนขนาดใหญ่กว่าจึงกระจายความเสี่ยงได้ดีกว่า ในขณะที่การจัด สวัสดิการระดับท้องถิ่นมีกองทุนขนาดเล็กกว่า กระจายความเสี่ยงได้น้อยกว่า แต่สามารถจัดสวัสดิการได้ ตรงความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นได้ มีข้อเสนอว่าระบบการคุ้มครองทางสังคมสำหรับแรงงาน นอกกรอบควรเป็นการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะ และควรให้ภาคประชาชนและท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญใน การจัดสวัสดิการโดยมีรัฐหนุนเสริม (จิตติ มงคลชัยอรัญญา ชินชัย ชีวจริญ และพงษ์เทพ สันติกุล, 2550 หน้า 7-29)

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน (community security)

สวัสดิการชุมชน หมายถึง กิจกรรมหรือระบบที่ชุมชนร่วมกันคิดค้นขึ้นและร่วมกันจัดการ เพื่อ เป็นหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตความเป็นอยู่วันนี้และวันหน้า ระบบนี้นำเอาทุนของชุมชนมาใช้ อย่างฉลาดก่อให้เกิดผลแบบยั่งยืนสำหรับตนเองและลูกหลานวันหน้า ทั้งทรัพยากร ความรู้ภูมิปัญญา เงิน ผลผลิตรวมทั้งทุนทางสังคมและทุนวัฒนธรรมการจัดระบบสวัสดิการเกิดจากการอนุรักษ์ การออมทุน ทรัพยากรของชุมชน แล้วเอาผลจากการออมและการบริหารจัดการมาใช้ตอบสนองความจำเป็นของชีวิต เช่น การนำผลกำไรจากการออมทรัพยากรของชุมชนมาเป็นค่ารักษาพยาบาลช่วยสมาชิกเมื่อได้รับภัยพิบัติ เช่น บ้านเรือนไร่นาเสียหายจากพายุ น้ำท่วม ไฟไหม้ เป็นทุนการศึกษาบุตรหลาน เป็นทุนฉุกเฉินเป็นบำเหน็จ บำนาญให้สมาชิกโดยเฉพาะคนที่เคยเป็นกรรมการและทำงานเพื่อส่วนรวมเป็นต้น (เสรี พงศ์พิศ, 2547)

การจัดระบบสวัสดิการยังรวมความไปถึงการจัดการวิสาหกิจชุมชนต่างๆ แล้วนำผลกำไรส่วน หนึ่งมาจัดเป็นสวัสดิการให้สมาชิกและชุมชน รวมทั้งการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าสิ่งแวดล้อมให้เป็น สวัสดิการคือให้ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานจัดการให้เป็นสวัสดิการไม่ใช่ให้เป็นธุรกิจ

บางชุมชนอย่างบ้านนาหว้า อำเภอนะจะ จังหวัดสงขลาจัดระบบสวัสดิการชุมชนโดยการนำ กลุ่มออมทรัพย์และจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเก็บ 100 กองทุนเพื่ออำนวยความสะดวกและตอบสนองความ จำเป็นของชีวิตให้ชุมชน กองทุนเหล่านี้มีตั้งแต่กองทุนตะ แก้วอี ถ้วยชาม ซ้อนส้ม เครื่องครัว ไปจนถึง อุปกรณ์ในงานแต่งงาน งานบวช งานศพ ร้านค้า โรงสี กองทุนสวัสดิการเด็ก สตรี คนชรา ฯลฯ ให้สมาชิกนำ

สิ่งของเหล่านี้ไปใช้โดยเสียค่าเช่าแต่เพียงเล็กน้อยเพียงเพื่อบำรุงรักษาและซื้อใหม่มาทดแทนของเก่าให้สมาชิกได้รับการอุดหนุนเพื่อดำเนินกิจกรรมบางอย่าง เช่นอุดหนุนการเกษตรให้คนชราเป็นแรงจูงใจให้ปลูกพริกปลูกผักไว้กินในครอบครัว เป็นต้น

ที่ผ่านมา ชุมชนได้มีการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “สวัสดิการชุมชน” ซึ่งความเข้าใจของชุมชน มองว่า

ระบบสวัสดิการชุมชน มีความแตกต่างจากระบบของการขายประกันโดยทั่วไป เพราะใช้กระบวนการชุมชนเป็นตัวในการดูแลกันและกัน มีความรักเอื้ออาทรกันและกัน เป็นเรื่องของคุณค่ามากกว่าเงินทอง

รวมถึงเรื่องของส่วนรวมที่ต้องช่วยกันดูแล สะพานขาด ถนนชำรุด ข้าวของเครื่องใช้ที่ชุมชนจำเป็นต้องใช้ร่วมกัน เพราะจะรอความช่วยเหลืออย่างเดียวก็นำไม่ได้ ชุมชนต้องหาแนวทางในการช่วยเหลือกันเองเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

สวัสดิการชุมชน เป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชนท้องถิ่นที่ร่วมกันสร้างระบบหลักประกันความมั่นคงของชีวิตเพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนท้องถิ่นและสังคม มุ่งฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นให้มีการอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและคนกับวัฒนธรรมตามหลักศาสนาและภูมิปัญญาของท้องถิ่นตั้งแต่เกิดจนตาย

สวัสดิการชุมชนเป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลที่เริ่มจากการพึ่งตนเองก่อน เป็นการช่วยเหลือที่มากกว่าเงินหรือวัตถุ แต่เน้นความสัมพันธ์ที่ดี การมีน้ำใจ การไว้ใจซึ่งกันและกัน การมีกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นการสร้างการออมเพื่อการให้ เป็นกองทุนมากกว่ากองทุน ทุกคนต่างเป็นผู้ให้และเป็นผู้รับ เป็นการ “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี” การช่วยเหลือที่แผ่มาถึงผู้ทุกข์ยากและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน สวัสดิการชุมชนต่างจากระบบประกันเชิงพาณิชย์ที่ให้ความสำคัญกับระบบสมาชิกและการได้รับประโยชน์ต่างเบี้ยประกัน

สวัสดิการชุมชน จะขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมาย มีความมั่นคงของชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน ชุมชนต้องเป็นแกนหลักสร้างการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ผูกพันกับท้องถิ่น เชื่อมโยงสวัสดิการชุมชนกับการสร้างทุนใหม่ของชุมชนซึ่งเป็นทุนเศรษฐกิจและทุนสังคม การเชื่อมโยงกับการพัฒนาอื่นๆ ของชุมชนของกล่มกลืน สร้างกระบวนการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแต่มีความซื่อสัตย์ และมีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างระบบการเรียนรู้ตลอดเวลา

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้ให้ความหมาย “สวัสดิการชุมชน” ว่าหมายถึง การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน หมายรวมถึง ทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งในรูปแบบของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย” โดย “เป็นผู้ให้อย่างมีคุณค่าและรับอย่างมีศักดิ์ศรี”

การศึกษาสวัสดิการชุมชน มักจะเน้นแนวคิดของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน การพึ่งตนเอง และการปรับตัวของชุมชน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายความเป็นอยู่ที่ดี ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์ กล่าวถึง

เป้าหมายของสวัสดิการชุมชนก็คือ “การอยู่กินแต่พอดี และมีความสุขร่วมกัน” สวัสดิการชุมชนเป็นสภาวะและกิจกรรมของการจัดและส่งเสริมบริการชุมชน ทั้งทางวัตถุ คุณค่าทางจิตใจ และคำนึงถึงสภาพแวดล้อมด้านอื่นด้วย โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ มีความสัมพันธ์แนบราบ เสมอภาค สม่่าเสมอ (เป็นประเพณี) สร้างสรรค์ มีผู้จัดและผู้รับเป็นกลุ่มเดียวกัน และตั้งอยู่บนพื้นฐานการพึ่งกันเองในวงเป็นหลัก ก่อนนำแจกจ่ายหรือรับความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนที่รวมรัฐและทุนด้วย (ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์, 2546 หน้า 232)

หลักการสำคัญในเรื่องการจัดสวัสดิการชุมชน มีดังนี้

ในเวทีการเรียนรู้ของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนได้มีการสรุปบทเรียนเกี่ยวกับหลักการขยายผลเรื่องสวัสดิการชุมชนนี้ว่า

1) ทำจากสิ่งที่เป็นจริงไม่ใช่ลอกเขามาทั้งหมด สวัสดิการชุมชนต้องสอดคล้องกับวิถีของแต่ละพื้นที่ ตั้งใจทำโดยลอกเลียนแบบกันไม่ได้ เช่น เห็นชุมชนอื่นให้สวัสดิการผู้สูงอายุเดือนละ 1,000 บาท ก็ให้บ้าง อาจไปได้รอด เพราะเงินไม่พอ ต้องดูว่าคนที่นี้คิดอย่างไร กลุ่มเรามีเงินอยู่เท่าไร ต้องกำหนดอนาคตว่าบ้านเราจะเป็นอย่างไร ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของเราเอง

2) เริ่มจากเล็กไปใหญ่ ทำแบบค่อยเป็นค่อยไป เหมือนต้นไม้ที่แตกทีละ 1 ใบ 2 ใบ ต่อไปก็เติบโตเป็นพุ่มใหญ่ หากคิดจะจัดสวัสดิการแบบรวดเร็วเกินไป โดยที่คนไม่พร้อม ไม่มีส่วนร่วม ไม่รู้สึกเป็นเจ้าของ ก็จะเหมือนการใส่ปุ๋ยมากเกินไป ต้นไม้อาจจะตายได้เพราะเกินกำลัง ไม่เกิดสวัสดิการที่เป็นของคนในชุมชน

3) เงินเป็นเพียงเครื่องมือไม่ใช่เป้าหมาย ใช้เงินสร้างเงื่อนไข ทำให้คนอยากทำงาน อยากทำดี สิ่งสำคัญคือ การให้ความคิด ทำให้คนคิดพึ่งตนเอง ทำความดี ทำงานสร้างเม็ดเงิน หากมีเงินสนับสนุน ควรให้ตามความจำเป็นและพอดี ไม่ใช่ใช้เงินเป็นเป้าหมายหรือหาเงินมาแจกจ่าย

4) ระบบสวัสดิการที่ดีต้องช่วยเหลือแบบไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกในชุมชนควรให้ทุกคนได้รับ แต่มุ่งเน้นคนยากจนและด้อยโอกาส ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมโดยตกลงกติกาและใช้ร่วมกัน

5) เป็นองค์กรรวมที่ทุกอย่างเชื่อมโยงเข้าหากัน กิจกรรมทุกอย่างสามารถก่อให้เกิดสวัสดิการได้ทุกเรื่อง ตั้งแต่เกิดจนตายกับคนทุกเพศ ทุกวัย การสร้างสวัสดิการจะเริ่มจากเรื่องใดก็ได้ เช่น

- การเชื่อมโยงคนมาทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ผู้สูงอายุได้ทำบุญบั้งไฟวันพระ เด็กได้เรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุ และช่วยดูแลผู้สูงอายุ

- เชื่อมโยงคนกับธรรมชาติ เช่น การดูแลรักษาป่าทำให้มีแหล่งอาหาร น้ำ ฯลฯ

6) ต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับเสมอ ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งหามาให้ อีกฝ่ายหนึ่งรอรับ จึงเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน และมีศักดิ์ศรี มีการจัดเงื่อนไขที่ทุกคนมีส่วนร่วมจ่ายสมทบ กันเงินบางส่วนเติมเข้ากองทุน นำดอกผลกองทุนบางส่วนขยายกิจกรรมต่อ จึงทำให้ทุกคนในกลุ่ม/ ชุมชนสามารถเป็นเจ้าของทุนและได้รับสวัสดิการไปในเวลาเดียวกัน

7) ต้องทำด้วยความรักและความอดทน โดยจะต้องมีความศรัทธาเชื่อมั่นว่าชาวบ้านสามารถสร้างสวัสดิการของตนเองได้ รักที่จะทำงานเพื่อชุมชนเพื่อส่วนรวม อดทนต่อความคิดความเห็นที่ไม่ตรงกัน ยอมรับการคิดค้น ต้าหนิโดยถือว่าเป็นบทเรียนที่จะก่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนา

แนวคิดกระบวนการก่อเกิดและพลวัตของสวัสดิการชุมชนบท

สวัสดิการชุมชนในประเทศไทยยังไม่มีองค์ความรู้และรูปธรรมที่ชัดเจนในฐานะทฤษฎีแบบไทยๆ มาก่อน ดังนั้นการจะได้มาซึ่งกรอบการศึกษาสวัสดิการชุมชนชนบทเกี่ยวกับกระบวนการก่อเกิดและพลวัตของสวัสดิการชุมชนที่เชื่อว่าสวัสดิการชุมชนชนบทนั้นเป็นสภาวะความอยู่ดีกินดีหรือกิจกรรมที่ถูกกำหนดจาก “ตัวแสดง” ครึ่งนี้ จำเป็นต้องอาศัยสาระสำคัญเชิงแนวคิดและทฤษฎีหลายแนวทั้งจากภายในและต่างประเทศมาบูรณาการกันให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมชนบทไทย แต่ได้เน้นให้ความสำคัญกับแนวคิดของนักวิชาการไทยเป็นหลัก เพราะได้พัฒนามาในบริบทของสังคมไทยจึงเหมาะสมที่จะต่อยอดองค์ความรู้เหล่านี้มาเป็นแนวทางในการสร้างกรอบการศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมไทยได้มากขึ้น ดังนี้

ทฤษฎีการผลิตแบบเอเชีย (The Asiatic Mode of Production)

ทฤษฎีการผลิตแบบเอเชียถูกกล่าวครั้งแรกโดย Karl Marx (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2543, น. 55 , อ้างถึงในชัยวัฒน์ หน่อรัตน์ , 2546) โดยเสนอว่าสังคมเอเชียต่างไปจากสังคมยุโรปเพราะมีระบบชุมชนบุพกาลดำรงอยู่สืบเนื่องมา เพียงแต่เมื่อเกิดรัฐขึ้นมาครอบงำบนพื้นฐานของสังคม คือ ชุมชนหมู่บ้านชนบท สังคมเอเชียจึงมีเพียง 2 สถาบัน คือ ชุมชนกับรัฐ โดยโครงสร้างพื้นฐาน คือ ชุมชนหมู่บ้านชนบท แต่ชุมชนเหล่านี้ปัจจุบันได้แตกต่างไปจากชุมชนบุพกาล คือ ต้องส่งส่วยให้แก่รัฐ ระบบกรรมสิทธิ์เอกชนเป็นความสัมพันธ์ทางการผลิตของสังคมทาสและสังคมศักดินา ระบบชุมชนหมู่บ้านชนบทเป็นฝ่ายรับจึงอ่อนแอภายใต้สภาวะการณ์เช่นนี้ แนวทางการพัฒนาให้ “ทันสมัย” ดำเนินต่อไปสู่การเกิดชนชั้นกลาง (กระฎุมพี) ปรัชญาปัจเจกและระบบรัฐ ขณะที่สังคมเอเชียไม่มีชนชั้นกลางของตนเองเพราะเป็น “ทุนนิยมประดิษฐ์” จากพื้นฐานภายนอกประเทศและส่วนใหญ่เป็นการประดิษฐ์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับการถูกบังคับเพราะถูกล่าเป็นอาณานิคม

งานวิจัยของภัคพัฒน์ ทิพย์ประภัย (2540, น. 152-156 อ้างถึงในชัยวัฒน์ หน่อรัตน์ , 2546) ก็สนับสนุนว่าในสังคมชนบทไทยนั้นมีพื้นฐานของชุมชนหมู่บ้านในวิถีการผลิตแบบเอเชียที่จะนำซึ่งสวัสดิการชุมชนชนบทขึ้นมาจากเกษตรกรรม โดยทุกคนในชุมชนครอบครัวจะร่วมกันทำการผลิต แต่ละชุมชนครอบครัวจะปันจ่าย ทอผ้าใช้เอง และทำหัตถกรรมที่ใช้ความชำนาญเฉพาะอย่าง ซึ่งจะมีช่างฝีมือในชุมชนหมู่บ้านเพียงบางชุมชนครอบครัว เช่น ช่างปั้นหม้อ ตีเหล็ก ช่างก่อสร้าง รวมถึงหมอสุนัขไพร เป็นต้น การผลิตเพื่อเป็นสินค้ามีความจำเป็นน้อยจึงทำให้ชุมชนหมู่บ้านชนบทมีความเพียงพอภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพวิถีการผลิตแบบเอเชียเป็นแนวทางพัฒนาทางสังคมที่มีเส้นทาง เป้าหมายของตนเองที่ไม่มุ่งไปสู่ทุนนิยม เป็นการพัฒนาอย่าง “เชิงเช้า” หรือ “ไม่หิวหรือหวา” จึงกลายเป็นช่องว่างให้ถูกคุกคามจากระบบสังคมอื่นที่มีแนวทางการพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่กระนั้นวิถีการผลิตแบบ เอเชียก็ไม่ได้ปฏิเสธเทคโนโลยี และมีนวัตกรรมที่จะได้ตอบทุนนิยมที่ควบคุมและขูดรีดในแนวตั้งด้วยการร่วมกัน

จัดตั้ง “สหกรณ์แนวตั้ง” (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2541, น. 39, 80-85 และ Chayanov, 1925 : 49 อ้างถึงในชัยวัฒน์ หน่อรัตน์, 2546) จากความสนใจของชุมชนครอบครัวชาวนาในแนวตั้ง และโยงการผลิตทางการเกษตรเพื่อขายทั้งหมดออกไปเกี่ยวข้องกับกิจการของอุตสาหกรรมแปรรูปที่แยกจากการผลิตแบบฟาร์ม และโยงไปเข้ากับแผนเศรษฐกิจของรัฐในรูปแบบผสมกับทุนนิยมแต่ใช้ชุมชนชนบทเป็นฐาน ชุมชนชาวนาชนบทจึงสามารถจัดการหรือควบคุมการค้า เครื่องยกท่อนแรง ระบบขนส่ง ระบบชลประทาน และการแปรรูป จึงเป็นผลให้การขึ้นาทางการเกษตรบางส่วนไม่ได้เป็นของผู้มีทุนแต่เป็นของผู้ผลิตเพื่อการขายผลผลิตที่ได้ร่วมกัน

ขณะที่ในสังคมประเทศโลกที่สามและไทยตกอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจ-สังคมแบบทุนนิยม วิธีการผลิตแบบเอเชียจึงตกอยู่ภายใต้ระบบทุนนิยมไปด้วย ซึ่งในอนาคตหากจะพัฒนาขึ้นมาเป็นวิธีการผลิตแบบเอเชียรูปแบบใหม่จะต้องถูก “ปฏิรูป” ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และพลวัตตัวเองให้พร้อมกับการผลิตซ้ำความเป็นตัวตนที่ทันต่อสถานการณ์โลกในอนาคต

แนวคิดนี้ได้พิสูจน์โดยการศึกษาของฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ (2543, น. 55-58, อ้างถึงในชัยวัฒน์ หน่อรัตน์, 2546) ที่พบว่า มีระบบการผลิตแบบเอเชียอยู่ในชุมชนชนบทไทย ชุมชนเหล่านี้ไม่สามารถพัฒนาได้เต็มที่เพราะถูกดึงเอา “ส่วนเกิน” ออกจากชุมชนหมู่บ้านโดยรัฐ แต่ชุมชนบ้านไทยยังคงมี “ศักยภาพ” เป็นตัวของตัวเอง ซึ่งการก่อเกิดและพลวัตของสวัสดิการชุมชนชนบทไทยมี 2 ลักษณะ คือ

ระบบการผลิตแบบเอเชียภายใต้ระบบศักดินาไทยนั้นมี 2 ส่วน คือ ส่วนหนึ่งคือรัฐศักดินา และอีกส่วนหนึ่งคือชุมชนหมู่บ้าน โดยที่ส่วนชุมชนหมู่บ้านมีลักษณะก่อนศักดินา แต่ถูกรักษาไว้ในระบบรัฐศักดินา และระบบชุมชนหมู่บ้านเป็นอีกระบบหนึ่ง เป็นตัวของตัวเอง มีลักษณะเฉพาะของตนเองที่เป็นลักษณะของชุมชนบุพกาล ยังคงเก็บลักษณะของสังคมและวัฒนธรรมของสวัสดิการชุมชนแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน มีน้ำใจดีงามของชาวไทยเอาไว้ และสืบสานต่อเนื่องมาตลอดสมัยของระบบความสำคัญส่วนนี้ เพราะการมองระบบศักดินาแบบเหมารวมทำให้เห็นสังคมและวัฒนธรรมศักดินาแบบเหมารวม โดยเห็นเพียงว่าระบบศักดินาเป็นระบบชู้ตริตเท่านั้น ไม่เห็นว่ามรดกที่ดีงามของสังคมไทยอยู่ตรงไหน

แนวความคิดระบบการผลิตแบบเอเชียจะทำให้เห็นแนวทางที่จะศึกษาระบบชุมชนหมู่บ้านที่เป็นตัวแสดงของสวัสดิการชุมชนชนบทได้ ต้องทราบบถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนหมู่บ้านและรัฐ หรือต้องเข้าใจรัฐไทยด้วย เมื่อเข้าใจแล้วก็ปฏิเสธรัฐในลักษณะเดิมที่ขาดความรับผิดชอบ และหันมาสร้างรัฐไทยใหม่ (ที่เป็นธรรมรัฐ...ผู้เขียน) เพราะชุมชนชนบทที่ตั้งอยู่ห่างไกลอำนาจรัฐปัจจุบันและในอดีตต่างปฏิเสธรัฐอย่างชัดเจน จุดที่ชุมชนชนบทปฏิเสธอำนาจรัฐนั้นรัฐต้องรู้จักตัวเอง รัฐฐานะบทบาทของรัฐและของชุมชนหมู่บ้านชนบท โดยที่แม้มีวัฒนธรรมที่ดีงามก็อยู่ในสภาพที่ครึ่งหลับครึ่งตื่นไม่รู้จักตนเอง ไม่เข้าใจตนเองชัดเจน ไม่สามารถแสดงบทบาทเป็นสถาบันนำในสังคมและวัฒนธรรมได้เพราะถูกทำลายความทรงจำและประวัติศาสตร์โดยรัฐ

แนวคิดการพึ่งกันเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบทไทย

ระบบสวัสดิการชุมชนชนบทจากนโยบายของแนวคิดการพึ่งกันเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบทไทยที่เป็นผลสรุปของกลุ่มนักวิชาการของไทย เมื่อปี พ.ศ. 2538 (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2544, น. 17-32 อ้างถึงในชัยวัฒน์ หน่อรัตน์, 2546) จากสมมติฐานที่ว่าระบบชุมชนชนบทไทย ซึ่งเป็นตัวแสดงของสวัสดิการชุมชนชนบทไทยก่อเกิดและพลวัตแบบที่บูรณาการกับองค์ประกอบทุกด้านที่เรียกว่า TERMS (Technology, Economy, Resource, Mental, and Social-Culture) และดุลระหว่าง 2 มิติ คือ 1) มิติด้านกายภาพการพึ่งกันเองภายในของระบบชุมชน 2) มิติด้านกายภาพในการพัฒนาสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอก 2.2) TERMS วงในเข้มแข็งอยู่ได้จะต้องรักษาดุลเชิงการหน้าที่ระหว่าง TERMS ด้วยกัน รักษาดุลระหว่าง terms ด้วยกัน และรักษาดุลระหว่าง 2 วงของ TERMS กับ terms ด้วย ดังนั้นปัญหาต่างๆ ของระบบชุมชนชนบท คือ การเสียสมดุลใน TERMS ทั้ง 3 แบบดังกล่าวถือว่าองค์การของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นองค์กรภายนอกชุมชน

จุดหมายเน้นให้เกิดดุลภาพภายในชุมชน มองความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของความเป็นชุมชนชนบท มองระบบชนบทด้านความเท่าเทียมมีศักดิ์ศรีเสมอกับระบบรัฐและทุน การพัฒนาความทันสมัย (Modernization) เพียงองค์ประกอบหนึ่งทำให้เกิดเสียสมดุล

การพิจารณาองค์ประกอบชุมชนหรือสังคมในมิติของ TERMS และ terms บนความเป็นเหตุเป็นผลต่อกันทั้งข้างขึ้นและข้างลงตามแนวคิดของประเวศ วะสี (2541, น. 19 อ้างถึงในชัยวัฒน์ , 2546) ที่พิจารณาองค์ประกอบที่เรียกว่าชั้น 5 ของชุมชนว่าในข้างขึ้นนั้นชุมชนหรือประชาคมจะเป็นพื้นฐานจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องจนเกิดเศรษฐกิจชุมชน จากนั้นเศรษฐกิจชุมชนจะแสดงบทบาทเป็นพื้นฐานให้เกิดเทคโนโลยีหรือปัญญาความรู้ที่ถูกต้อง และเกิดศีลธรรมหรือจิตวิญญาณที่ถูกต้องขึ้นโดยอัตโนมัติหรือเรียกว่า “ผุดเกิดศีลธรรม” ตามมา ส่วนข้างลงนั้นศีลธรรมเป็นพื้นฐานให้เกิดพลังที่มีคุณภาพในการผลิตซ้ำหรือพัฒนาการองค์ประกอบอีก 4 ส่วนอย่างทั้งหมด (as a whole) ของชุมชน

สรุปแล้วแนวคิดนี้ทำให้ทราบว่าถึงกระบวนการก่อเกิดและพลวัตของสวัสดิการชุมชนชนบทตามตัวแสดงว่าที่โครงสร้าง หน้าที่และแบบแผนการจัด รับ และประเมินผลตามแบบของแต่ละชุมชนชนบทที่เป็นตัวแสดง โดยเฉพาะจากพื้นฐานศักยภาพการพึ่งกันเองที่โครงสร้างวงใน ขณะที่โครงสร้างวงนอกจะทำหน้าที่ตอบสนองนโยบายสังคมหรือสวัสดิการสังคมของรัฐและทุน และองค์กรพัฒนาเอกชนจากภายนอก พลวัตของสวัสดิการชุมชนชนบทไทยมีวิวัฒนาการมาจากสวัสดิการแบบพึ่งพาอาศัยกันและพึ่งพาอาศัยธรรมชาติตามวิถีไทยและวิถีเอเชีย

4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม

4.1 การจัดสวัสดิการสำหรับเด็กและเยาวชน

สิทธิประโยชน์สำหรับเด็ก / เยาวชน ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีดังนี้ (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2550)

1. การสงเคราะห์ คัดกรองสวัสดิภาพเด็กในสถานแรกรับ / สถานสงเคราะห์ / สถานคุ้มครอง สวัสดิภาพ / สถานพัฒนาและฟื้นฟู

1.1 การดูแลเด็กในสถานแรกรับ (รับเด็กอายุ 6 – 18 ปี) มีสถานแรกรับเด็กชาย – หญิง จำนวน 2 แห่ง คือที่จังหวัดนนทบุรีและปทุมธานี

1.2 การดูแลเด็กก่อนในสถานสงเคราะห์ (รับเด็กแรกเกิด – 6 ปี) มี 8 แห่งใน 7 จังหวัด คือ นนทบุรี ปทุมธานี ขอนแก่น สงขลา เชียงใหม่ อุตรธานี และนครศรีธรรมราช

1.3 การดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์เด็ก (รับเด็กอายุ 6 – 18 ปี) มี 15 แห่งใน 14 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี ชลบุรี สระบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา หนองคาย อุตรธานี นราธิวาส ปัตตานี ยะลา นครศรีธรรมราช และสงขลา

1.4 การดูแลเด็กในศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพเด็กและเยาวชน (รับเด็กอายุ 6 – 18 ปี) มี 1 แห่งที่จังหวัดศรีสะเกษ

1.5 การดูแลเด็กในสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก (รับเด็กอายุ 6–18 ปี) มี 2 แห่ง ที่จังหวัด ขอนแก่น และระยอง

1.6 การดูแลเด็กในสถานพัฒนาและฟื้นฟู (รับเด็กอายุ 6–18 ปี) มี 2 แห่ง ที่จังหวัด นนทบุรี และระยอง และกำลังดำเนินการจัดสร้างอีก 4 แห่งที่จังหวัดชลบุรี ลำปาง หนองคายและ สุราษฎร์ธานี

1.7 การจัดบริการที่พักชั่วคราวแก่เด็กและครอบครัวที่ประสบปัญหาตลอด 24 ชั่วโมง ดำเนินการ ในบ้านพักเด็กและครอบครัว 24 แห่งทั่วประเทศ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี เชียงใหม่ นครสวรรค์ นราธิวาส อุบลราชธานี ภูเก็ต สงขลา อุตรธานี สุรินทร์ ชุมพร ยะลา สระบุรี พะเยา ลำปาง ตาก ตรัง ขอนแก่น มหาสารคาม ระยอง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ปทุมธานี และกาญจนบุรีโดยให้ความช่วยเหลือ เบื้องต้นแก่เด็กและครอบครัวที่ประสบปัญหาทางสังคม สตรีตั้งครรภ์นอกสมรสเด็กและสตรีถูกกระทำทารุณเป็น ต้นรวมทั้งประสานความช่วยเหลือหรือส่งต่อไปยังหน่วยงานอื่นที่เหมาะสมตาม สภาพปัญหาและความต้องการ

2. การสงเคราะห์ คัดกรองสวัสดิภาพเด็กและพัฒนาเด็กในครอบครัว ชุมชน

- สงเคราะห์เด็กในครอบครัวการให้บริการสงเคราะห์เด็กในครอบครัวยากจนประสบปัญหาความเดือดร้อนและสงเคราะห์เด็กนักเรียนขาดแคลน ดังนี้

- การให้คำปรึกษาแนะนำ

- การให้การช่วยเหลือเป็นเงินสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภคและอุปกรณ์การศึกษาหรือ

ให้การช่วยเหลือทั้ง เงินและสิ่งของในคราวเดียวกัน ในวงเงินครั้งละไม่เกิน 2,000 บาท ต่อเด็กหนึ่งคนในครอบครัวและไม่เกิน 3,000 บาท สำหรับครอบครัวที่มีเด็กเกินกว่าหนึ่งคน

- การจัดหาครอบครัวอุปถัมภ์เป็นการบริการจัดหาครอบครัวทดแทนชั่วคราวให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ เด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้ง ซึ่งมีผู้เลี้ยงดูไว้ในครอบครัว อายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 18 ปีบริบูรณ์เพื่อเป็นการส่งเสริม และสนับสนุนให้เด็กได้เจริญเติบโตอยู่ในครอบครัวแทนการเลี้ยงดูเด็กไว้ในสถานสงเคราะห์ หากครอบครัวที่เลี้ยงดูเด็กประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านเศรษฐกิจ จะได้รับการสนับสนุนเป็นเงินช่วยค่าเลี้ยงดูต่อเด็กหนึ่งคนเดือนละไม่เกิน 2,000 บาท และ / หรือช่วยเหลือเครื่องอุปโภคบริโภคแก่เด็กเดือนละไม่เกิน 500 บาท กรณีเห็นสมควรให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่อุปการะเด็กมากกว่า 1 คน ช่วยเหลือเงินค่าเลี้ยงดูเดือนละไม่เกิน 4,000 บาท และ / หรือช่วยเหลือเป็นเครื่องอุปโภคบริโภคเดือนละไม่เกิน 1,000 บาท ทั้งนี้ ตามระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ พ . ศ . 2544 และประกาศกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เรื่อง อัตราและหลักเกณฑ์การจ่ายเงินช่วยค่าเลี้ยงดูเด็กแก่ครอบครัวอุปถัมภ์ และ / หรือ ช่วยเหลือเครื่องอุปโภคบริโภคแก่เด็กตามความจำเป็น

3. การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมการดำเนินงานด้านการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยการจัดหาครอบครัวทดแทนที่มีสถานะถาวร ซึ่งเป็นครอบครัวบุญธรรมชาวไทยที่มีสัญชาติไทย และมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยหรือครอบครัวบุญธรรมชาวต่างประเทศที่มีคุณสมบัติครบถ้วนทั้งในด้านกฎหมายและด้านของสังคมของประเทศนั้น ๆ ให้กับเด็กถูกทอดทิ้งที่อยู่ในความอุปการะของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเด็กที่บิดามารดาที่แท้จริงยินยอมยกให้ เนื่องจากไม่สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูได้และเด็กที่มีคำสั่งศาลแทนการให้ความยินยอมของบิดามารดาเด็ก และเด็กกำพร้าที่อยู่ในความอุปการะขององค์การสวัสดิภาพเด็ก (เฉพาะครอบครัวบุญธรรมชาวต่างประเทศ) โดยดำเนินงานภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1. พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ . ศ . 2522 2. พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (ฉบับที่ 2) พ . ศ . 2533 3. กฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ . ศ . 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม 4. พระราชบัญญัติการจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช 2478 5. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมของชาวไทยจุลบริการ ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม สำหรับผู้มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานคร หรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำหรับผู้มีภูมิลำเนาในจังหวัดนั้น ๆ

คุณสมบัติผู้ขอรับบริการ

1. คุณสมบัติตามกฎหมาย : ผู้ที่จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจะต้องมีคุณสมบัติเบื้องต้น คือ

- 1.1 ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี (นับตั้งแต่วันเกิด ถึงวันที่ยื่นคำร้อง)
- 1.2 ต้องมีอายุแก่กว่าเด็กที่จะรับเป็นบุตรบุญธรรม อย่างน้อย 15 ปี

1.3 ต้องเป็นผู้ที่ไม่ต้องห้ามเป็นผู้ปกครองเด็กตามมาตรา 1587 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2. คุณสมบัติทางสังคม

2.1 กรณีขอรับเด็กกำพร้า ควรมีทั้งสามีและภรรยาที่สมบูรณ์ตามกฎหมาย และไม่ควรมีอายุห่างจากเด็กมากเกินไป

2.2 มีฐานะการครองชีพที่มั่นคง / มีที่อยู่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่ดี / มีเวลา ให้กับเด็กที่จะรับเป็นบุตรบุญธรรม

การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมของชาวต่างประเทศ

จุดบริการ ศูนย์อำนวยความสะดวกการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม สถานเอกอัครราชทูต / สถานกงสุลไทย หรือสำนักงานเขต / ที่ว่าการอำเภอ

คุณสมบัติผู้ขอรับบริการ

1. ผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ และต้องมีอายุมากกว่าเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรม อย่างน้อย 15 ปี

2. จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมได้ตามกฎหมายของประเทศที่ผู้ขอรับมี ภูมิลำเนาอยู่ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย กรณีผู้ขอรับ ยื่นคำขอในประเทศไทย จะต้องมีการมีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย และมีระยะเวลาสำหรับการทดลองเลี้ยงดูเด็กไม่น้อยกว่าหกเดือน

3. ผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมที่มีบุตรอยู่ในความอุปการะ 3 คนขึ้นไป จะมีการพิจารณาคุณสมบัติ ก่อน

4. ต้องไม่เป็นผู้ต้องห้ามเป็นผู้ปกครองเด็กตามมาตรา 1587 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

5. กรณีขอรับเด็กกำพร้าควรมีคู่สมรสตามกฎหมาย เพื่อเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ มีทั้งบิดามารดาและไม่ควรมีอายุห่างจากเด็กมากเกินไป

3. การอนุญาตจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีภารกิจในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนดำเนินงานสถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์ เด็กเอกชน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เพื่อช่วยในการพัฒนาและคุ้มครองสวัสดิภาพ เด็ก / เยาวชน อายุแรกเกิด – 18 ปี ให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพเหมาะสมตามวัย เพื่อส่งผล ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการอนุญาตให้จัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน และสนับสนุนการดำเนินงานโดยการตรวจเยี่ยม ให้คำแนะนำ การพัฒนาบุคลากร อาหารเสริมและสื่อพัฒนาการเด็กตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เป็นต้น

- การจัดบริการสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อเป็นสวัสดิการแก่บุตรหลานข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง

ของมนุษย์ ตลอดจนประชาชนทั่วไป ที่มี รายได้น้อย เพื่อให้เด็กปฐมวัย (0 – 6 ปี) ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาศักยภาพตามวัยอย่างเหมาะสม

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กและการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กมาเป็นเวลานานเห็นได้จากการกำหนดนโยบายและแผนทุกระดับ รวมทั้งการจัดตั้งองค์กรที่สำคัญ ๆ รับผิดชอบดำเนินงาน ตลอดจนการสนับสนุนให้ธุรกิจเอกชนและประชาชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างกว้างขวาง

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งเน้น คน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การดำเนินงานต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็ก ได้เน้นความสำคัญของเด็กมากยิ่งขึ้น และกำหนดว่าต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังเน้นการพัฒนาครอบครัวให้เข้มแข็ง เพื่อให้สามารถเลี้ยงดูเด็กได้อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งยังเน้นให้เด็กได้รับสิทธิและบริการขั้นพื้นฐาน ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพันธสัญญาต่าง ๆ ที่ประเทศไทยได้ลงนามรับรองไว้โดยปัจจุบันได้ให้ความสนใจกับการสงเคราะห์และพัฒนาเด็กและเยาวชนมากขึ้น โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบากที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตามหากมองในภาพรวมแล้วสามารถกล่าวได้ว่าปัญหาต่าง ๆ ยังคงมีอยู่ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเด็กถูกละเมิดสิทธิ ถูกกระทำทารุณกรรม ตัดยาเสพติด กระทำความผิด เร่ร่อน ติดเอดส์และได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ ถูกทอดทิ้ง ถูกเอารัดเอาเปรียบ

ปัจจุบันรัฐบาลกำลังดำเนินการปกป้อง ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิแก่เด็กมากขึ้น รวมทั้งมีมาตรการและกลไกที่สามารถเข้าไปแทรกแซงกรณีที่เด็กถูกล่วงละเมิดหรือได้รับการดูแลและการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม มีการจัดทำแผนเฉพาะด้าน เพื่อการสงเคราะห์และพัฒนาเด็กในภาวะยากลำบาก ที่เน้นการใช้แนวคิดการจัดบริการที่ตอบสนองของพัฒนาการของเด็กตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานในลักษณะองค์รวมคือ เด็ก ครอบครัวและชุมชน ที่มีความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหามิให้เด็กตกอยู่ในภาวะยากลำบาก ซึ่งรัฐบาลต้องเร่งรัดดำเนินการเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการสงเคราะห์และพัฒนาเด็กในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อให้เด็กได้รับการคุ้มครอง ดูแล และพัฒนาที่เหมาะสม

4.2 การจัดสวัสดิการสำหรับผู้พิการ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545)

ปัญหาเกี่ยวกับคนพิการได้รับความสนใจจากสังคมในวงกว้างมาเป็นเวลานาน สำหรับประเทศไทยการดำเนินการด้านสงเคราะห์ พัฒนา และฟื้นฟูคนพิการ กล่าวได้ว่าส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลและแรงผลักดันจากภายนอกประเทศทั้งระดับโลกและระดับภูมิภาค ในปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับคนพิการเป็นอันมาก เห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 55 กำหนดว่า บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ และกำหนดไว้ในมาตรา 80 วรรค 2 ว่า รัฐต้องสงเคราะห์ผู้พิการหรือ ทุพพลภาพให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีพึ่งตนเองได้ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดแนวทางและ

มาตรการการพัฒนาและสงเคราะห์คนพิการ ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ รวมทั้งแผนการสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติระยะยาว ตลอดจนการประกาศปฏิญญาเพื่อสิทธิคนพิการไทย เมื่อ พ.ศ. 2541 ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาการดำเนินงานด้านคนพิการในประเทศไทย ได้มีความก้าวหน้าไปเป็นอันมาก (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545)

ด้านกลไกในการปฏิบัติงาน ได้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เพื่อเป็นองค์กรหลักในการดำเนินงาน รวมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติขึ้นและยังมีคณะอนุกรรมการต่าง ๆ อีกหลายคณะ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการมอบหมายนอกจากนี้ยังมีองค์การเอกชนอีกเป็นจำนวนมากที่มีบทบาทร่วมในการดำเนินงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์และพัฒนาคนพิการ ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการ มูลนิธิศิริวัฒนาเซสเซียร์เพื่อคนพิการแห่งประเทศไทย ฯลฯ สำหรับคนพิการมีการรวมตัวกันจัดตั้งสมาคมพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย ทำหน้าที่พิทักษ์ปกป้องสิทธิของกลุ่มคนพิการทุกด้าน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการร่วมกำหนดนโยบายและแผนในการพัฒนาและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการส่งผลให้การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการก้าวหน้าไปเป็นอันมากโดยเฉพาะในด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา และสาธารณสุข รวมทั้งด้านการจัดสวัสดิการสำหรับคนพิการ ซึ่งสามารถดำเนินการได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงและเพียงพอ

ทิศทางและแนวโน้มการจัดสวัสดิการสำหรับคนพิการในอนาคตจะต้องเน้นการกระจายบริการอย่างทั่วถึงและได้มาตรฐาน มีการพัฒนารูปแบบการจัดบริการให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา และความต้องการของคนพิการและครอบครัว ส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทในการดูแลคนพิการให้มากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนทุกภาคส่วน ให้เข้ามามีบทบาทร่วมในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนสร้างเครือข่ายการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์ พัฒนา ฟื้นฟูและคุ้มครองสิทธิคนพิการทุกระดับ เพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิและโอกาสอย่างเป็นธรรมเท่าเทียมคนปกติ กฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอาจต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554) ได้จัดบริการสวัสดิการสังคมแก่คนพิการ เพื่อให้การสงเคราะห์ พัฒนา และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ รวมทั้งประสานความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้คนพิการได้รับการฟื้นฟูใน 4 ด้าน ได้แก่ การแพทย์ การศึกษา สังคม และอาชีพ โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

1. การสงเคราะห์คนพิการในสถานสงเคราะห์

โดยจัดบริการสวัสดิการสังคมให้แก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดถึงวัยชราที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือได้รับการดูแลไม่เหมาะสม รวมถึงผู้พิการที่ขอเข้าพักอาศัยเป็นชั่วคราว เพื่อเข้ารับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยมีสถานสงเคราะห์คนพิการ จำนวน 10 แห่ง ให้บริการดูแลในด้าน

ปัจจัย 4 จัดกิจกรรมนันทนาการ และฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ การศึกษา การฝึกอาชีพและสังคม ตลอดจนเตรียมความพร้อมในด้านร่างกาย และจิตใจ ให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณค่า

2. การฝึกอาชีพคนพิการในศูนย์ฝึกอาชีพฯ และในชุมชน

โดยจัดฝึกอาชีพให้แก่คนพิการในสาขาวิชาชีพ 32 สาขา เป็นหลักสูตรระยะยาว จำนวน 10 สาขา อาชีพระยะสั้นจำนวน 22 สาขา อาทิ ช่างตัดเสื้อบุรุษ สตรี ช่างซ่อมวิทยุ โทรทัศน์ ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมเครื่องยนต์ และมอเตอร์ไซด์ ช่างตัดผม ช่างถม ช่างศิลป์ หัตถกรรม พนักงานพิมพ์ดีด และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยให้การฝึกอาชีพภายในศูนย์และภายในชุมชน ซึ่งมีศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ จำนวน 8 แห่ง และศูนย์พัฒนาอาชีพ จำนวน 1 แห่ง รวม 9 แห่ง

2.1 ฝึกอาชีพคนพิการ ในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ จำนวน 9 แห่ง โดยประชาสัมพันธ์ ประกาศรับสมัครคนพิการเข้าฝึกอาชีพ และรับคนพิการเข้าฝึกอาชีพ โดยให้ฝึกอาชีพทั้งภายในศูนย์ และชุมชน นอกจากบริการที่จัดให้คนพิการดังกล่าว กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้สนับสนุนให้คนพิการที่กำลังฝึกอาชีพ ได้รับรับการศึกษายาสามัญ โดยประสานกับสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เปิดสอนการศึกษาผู้ใหญ่ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ซึ่งคนพิการที่สำเร็จการฝึกอบรมอาชีพจากศูนย์ ฯ จะได้รับวุฒิบัตรทั้งสายวิชาชีพของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และสายสามัญของกระทรวงศึกษาธิการ ตามระดับความสามารถของแต่ละบุคคล และส่งเสริมให้คนพิการได้เข้ารับการฝึกอาชีพในสถานศึกษา วิชาชีพของหน่วยงานภาครัฐร่วมกับคนปกติ ได้แก่ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน สถานศึกษาของกรมอาชีวศึกษา และหน่วยงานภาคเอกชนที่ให้บริการ รวมถึงให้บริการแนะแนวงานอาชีพแก่คนพิการ

2.2 ศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการ (โรงงานในอารักขา) จัดตั้งขึ้นในปี 2526 ซึ่งเป็นการจำลองรูปแบบการดำเนินงานของสถานประกอบการจำลอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนพิการที่สำเร็จฝึกอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า จากศูนย์ฝึกอาชีพทั้งของรัฐและเอกชนแล้ว แต่ยังไม่พร้อมที่จะทำงานในสถานประกอบการ หรือประกอบอาชีพอิสระ เนื่องจากมีสภาพความพิการมาก หรือยังขาดทักษะในการทำงานเข้ารับการฝึกทักษะเพิ่มเติม

3. การสงเคราะห์เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยมีกิจกรรมการดำเนินการ ดังนี้

3.1 การสนับสนุนเครื่องช่วยความพิการและกายอุปกรณ์ เพื่อให้คนพิการสามารถทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และมีเครื่องช่วยในการเคลื่อนไหวและเดินทาง

3.2 การสนับสนุนเงินสงเคราะห์เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

4.3 การจัดสวัสดิการสำหรับผู้ด้อยโอกาส

ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส 5 ปี (พ.ศ.2551-2555) (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส, 2553)

1. วิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ “ผู้ด้อยโอกาสได้รับการยอมรับ เข้าถึงสิทธิ มีส่วนร่วมในการพัฒนา และพึ่งพาตนเองได้

2. กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ความหมายของผู้ด้อยโอกาสว่าหมายถึง ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน และได้รับผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การเมือง กฎหมาย วัฒนธรรม ภัยธรรมชาติและภัยสงคราม รวมถึงผู้ที่ขาดโอกาสที่จะเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ ตลอดจนผู้ประสบปัญหาที่ยังไม่มีองค์กรหลักรับผิดชอบ อันจะส่งผลให้ไม่สามารถดำรงชีวิตได้เท่าเทียมกับผู้อื่น (2547) ทั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มของผู้ด้อยโอกาสที่สำคัญ จะดำเนินการด้วยในระยะแรก 5 กลุ่ม ได้แก่

1) คนยากจน หมายถึง บุคคลที่มีรายได้ไม่เพียงพอในการใช้จ่าย เพื่อสนองตอบความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำที่ทุกคนในสังคมควรได้รับเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามอัตภาพ

2) คนเร่ร่อน หมายถึง บุคคลที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง กินอยู่หลับนอนในที่สาธารณะ จึงมักหมายรวมถึงคนไร้ที่พึ่ง ขอดทาน คนไร้บ้าน

3) ผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร หมายถึง ผู้ที่ไม่มีเอกสารหลักฐานทางทะเบียนราษฎรที่แสดงถึง ชื่อ นามสกุล สัญชาติ วันเดือนปีเกิด ถิ่นที่อยู่ หรือบัตรอื่นที่มีเลข 13 หลัก รวมทั้งบัตรประจำตัวประชาชนที่ทางราชการออกให้

4) ผู้พ้นโทษ หมายถึง ผู้ที่ได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน ได้รับการพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษจำคุก อกยโทษ และได้รับการปลดปล่อยเมื่อจำคุกครบกำหนดตามคำพิพากษาของศาล รวมทั้งผู้พ้นจากการคุมประพฤติ ผู้พ้นการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

5) ผู้ติดเชื้อ HIV ผู้ป่วยเอดส์ และครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบ

- ผู้ติดเชื้อ เอช ไอ วี หมายถึง บุคคลที่มีกลุ่มอาการของโรคที่เกิดขึ้นจากระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายเสื่อมหรือบกพร่องที่เกิดขึ้นมาภายหลัง ซึ่งไม่ได้เป็นมาแต่กำเนิด โดยเกิดจากเชื้อไวรัสได้เข้าสู่ร่างกายไปทำลายเซลล์เม็ดเลือดขาวที่ทำหน้าที่ป้องกันร่างกายจากเชื้อโรค จนไม่สามารถทำหน้าที่ได้ตามปกติ

- ผู้ป่วยเอดส์ หมายถึง ผู้ที่ได้รับเชื้อเอดส์แล้ว และเมื่อร่างกายอ่อนแอ ระบบภูมิคุ้มกันเสื่อมหรือไม่มีภูมิคุ้มกันของร่างกาย เกิดการติดเชื้อโรคอื่น ๆ ได้ง่าย ทำให้เจ็บป่วยด้วยโรคฉวยโอกาสต่าง ๆ เช่น วัณโรค ปอดบวม เชื้อรา มะเร็งบางชนิด ทำให้รักษาไม่หาย และตายด้วยโรคติดเชื้อชนิดนั้น ๆ

- ผู้ได้รับผลกระทบจากผู้ติดเชื้อ เอช ไอ วี และผู้ป่วยเอดส์ หมายถึง สมาชิกในครอบครัว ได้แก่ บิดา มารดา บุตร ญาติพี่น้องของผู้ติดเชื้อหรือผู้ป่วยเอดส์ และรวมถึงชุมชน

อย่างไรก็ตามคงต้องยอมรับว่ายังคงมีผู้ด้อยโอกาสอีกหลากหลายกลุ่มที่ยังแอบซ่อนอยู่ในมุมของสังคม ที่เราต้องค้นหา และช่วยเหลือ ให้มีโอกาส มีสิทธิ และได้รับสิทธินั้นอย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียมกับทุกคนในสังคม

3. ยุทธศาสตร์

ประกอบด้วย 6 ประเด็นยุทธศาสตร์ 34 มาตรการ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 มี 5 มาตรการ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 มี 14 มาตรการ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 มี 6 มาตรการ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 มี 2 มาตรการ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 มี 5 มาตรการ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 มี 2 มาตรการ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์เสริมพลังสร้างวาทกรรม “ผู้ด้อยโอกาส” ใหม่สำหรับผู้ด้อยโอกาสสำหรับผู้ด้อยโอกาส

1.1 ได้รับการยอมรับ เสริมพลัง และปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ด้อยโอกาส

1.2 มีส่วนร่วม ส่งเสริม สนับสนุน การมีส่วนร่วมสร้างวาทกรรมใหม่ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการรวมกลุ่มของผู้ด้อยโอกาส และชุมชน

1.3 ได้รับการยอมรับเข้าถึงสิทธิ ส่งเสริมและนำเสนอทุนทางสังคม ปราชญ์สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สวัสดิการชุมชน รูปแบบอื่นๆ แก่ ผู้ด้อยโอกาส เพื่อเป็นทางเลือกนอกเหนือจากสวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้สำหรับผู้เกี่ยวข้อง

1.4 ได้รับการยอมรับเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในปัญหาของผู้ด้อยโอกาสบนพื้นฐานสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

1.5 เผยแพร่กิจกรรมการรวมกลุ่มของผู้ด้อยโอกาสสู่สังคมทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดี

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์คุ้มครองพิทักษ์สิทธิ และสร้างหลักประกันพื้นฐานแก่ผู้ด้อยโอกาส

ก) การพัฒนามาตรการ และกลไกการดำเนินงาน

2.1 ส่งเสริมหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีการเฝ้าระวังมิให้ปัญหาผู้ด้อยโอกาสขยายตัวออกไปมากกว่าเดิม และป้องกันมิให้เกิดกลุ่มผู้ด้อยโอกาสขึ้นมาใหม่

2.2 ส่งเสริมการค้นหา และเข้าถึงกลุ่มเสี่ยง เพื่อการป้องกัน แก้ไขเชิงรุกที่ต้นตอของปัญหา

2.3 ส่งเสริมเรื่อง “จิตอาสา” ในการทำงานเพื่อช่วยเหลือพิทักษ์และคุ้มครองผู้ด้อยโอกาส

2.4 ส่งเสริมการมีงานทำ การมีรายได้ ร่วมกับภาคีร่วมพัฒนา ซึ่งจะเป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ปัญหาผู้ด้อยโอกาสอย่างยั่งยืน

2.5 เสริมความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับผู้ด้อยโอกาสให้กับองค์กรปกครองท้องถิ่น และบุคคลที่ทำงานเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสำหรับผู้ด้อยโอกาสในทุกกระดับเหมาะสมแต่ละพื้นที่

2.6 เป็นสื่อกลางประสาน นำเสนอปัญหาความต้องการสถานการณ์ด้านผู้ด้อยโอกาสกับภาคการเมือง ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพผู้ด้อยโอกาส

2.7 ใช้และเผยแพร่มาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ ให้เป็นมาตรฐานกลางสำหรับการทำงานด้านผู้ด้อยโอกาสของหน่วยงานต่างๆ

ข) นำเสนอ ปรับแก้ บังคับใช้กฎหมาย

2.8. นำเสนอข้อมูลให้ทุกภาคส่วนทั้งในระดับประเทศ ท้องถิ่น ภาคเอกชนและชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการออกหรือปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบปฏิบัติ ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้ด้อยโอกาส

2.9 เสนอและสนับสนุนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านผู้ด้อยโอกาสให้ เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

2.10 ศึกษา วิจัย กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติที่เป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือตนเองหรือเข้าถึงบริการพื้นฐานของผู้ด้อยโอกาส

2.11 นำเสนอข้อเรียกร้อง ความต้องการของผู้ด้อยโอกาส แก่ภาครัฐบาล เพื่อนำไปประกอบการจัดทำกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นๆ

ค) การขับเคลื่อน ผลักดัน นโยบายด้านผู้ด้อยโอกาส

2.12 จัดตั้งคณะกรรมการการขับเคลื่อนผลักดันนโยบายด้านผู้ด้อยโอกาส

2.13 จัดทำยุทธศาสตร์ผู้ด้อยโอกาส

2.14 ผลักดันแผนยุทธศาสตร์ไปสู่เครือข่ายและชุมชน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ศึกษาวิจัย สร้างองค์ความรู้ และเผยแพร่

3.1 ศึกษา วิจัย พัฒนา และจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ด้อยโอกาส

3.2 ส่งเสริม สนับสนุน การเรียนรู้ทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วม

3.3 เผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ๆ ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาส

3.4 เป็นสื่อกลางนำเสนอปัญหาความต้องการสถานการณ์ด้านผู้ด้อยโอกาส สู่ภาคการเมือง ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน ทั้งในระดับท้องถิ่นและ ระดับชาติ

3.5 นำทุนทางสังคมในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งนำมาใช้เป็นตัวแบบที่ดี

3.6 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร พันธกรณีตามสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับผู้ด้อยโอกาส

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์แนวคิด ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

4.1 ให้ความรู้ ความเข้าใจ ส่งเสริม สนับสนุน ภาควิชาการร่วมพัฒนา เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตพอเพียง

4.2 นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้ด้อยโอกาส

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์รณรงค์ปรับเปลี่ยนทัศนคติ

5.1 สนับสนุน ส่งเสริมให้บุคคล/กลุ่มผู้ด้อยโอกาสมีศักยภาพ และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดี ในฐานะที่เป็นทุนทางสังคม และแบบอย่างที่ดี (Best Practice)

5.2 รณรงค์ให้รัฐบาลให้ความสำคัญกับความมั่นคงของมนุษย์ของผู้ด้อยโอกาส ควบคู่ไปกับความมั่นคงของรัฐ

5.3 รณรงค์สร้างกระแสการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสิทธิพลเมืองการมีงานทำ และการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ด้อยโอกาสทั้งในระดับประเทศ และต่างประเทศ

5.4 ประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ใหม่ๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานกับผู้ด้อยโอกาสและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

5.5 ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง สิทธิมนุษยชน การจัดทำสวัสดิการชุมชนแก่ผู้ด้อยโอกาสและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 ยุทธศาสตร์พัฒนาเชื่อมโยงข้อมูลผู้ด้อยโอกาส

6.1 เชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ด้อยโอกาสระหว่างเครือข่ายพันธมิตร ข้อมูลทรัพยากรทางสังคม และทุนทาง สังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้ด้อยโอกาสให้ทันสถานการณ์

6.2 ส่งเสริม สนับสนุน ให้ชุมชนจัดทำข้อมูลผู้ด้อยโอกาส

5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโครงการ

การพัฒนาโครงการเป็นหัวใจสำคัญของงานพัฒนาโดยมุ่งเน้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวคิดในเชิงวิสัยและพัฒนา เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้ดำเนินโครงการพัฒนา เพื่อเรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมจากกระบวนการพัฒนา อันจะนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง การพัฒนาโครงการมีความสำคัญ และมีหลักการสอดคล้องกับแนวความคิดงานพัฒนาเพื่อท้องถิ่นดังนี้ (กลุ่มเพื่อนอันดามันเหนือ, 2554)

1.) เป็นการทำความเข้าใจในบริบทชุมชน สถานการณ์ปัญหา ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน ร่วมกันรวมทั้งประเมินความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการพัฒนา

2.) เป็นการทบทวนการทำงานที่ผ่านมาของชุมชน เพื่อมองเห็นทิศทางและกำหนดเป้าหมาย การพัฒนาร่วมกันระหว่างทีมพัฒนาและชุมชนโดยมีพี่เลี้ยงให้การสนับสนุน

3.) เป็นการทำความเข้าใจสภาพความสัมพันธ์ระหว่างทีมพัฒนากับชุมชนและปัญหาชุมชน

4.) เป็นการกำหนดขอบเขตการดำเนินงานภายใต้เป้าหมายร่วมกันทั้งในแง่ประเด็นศึกษา พื้นที่ ดำเนินการ และกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกระบวนการพัฒนา

5.) เป็นการวางแผนการดำเนินการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกันทั้งในแง่เครื่องมือ เทคนิค วิธีการ และกระบวนการพัฒนา รวมถึงการจัดการและวางแผนงบประมาณ

6.) เป็นการกำหนดบทบาทของทีมนักพัฒนาชุมชน และพี่เลี้ยงต่อการทำงานในอนาคต ทั้งในแง่ การประสานงาน การจัดการกระบวนการ การบันทึกและการเขียนรายงาน

7.) เป็นการหาข้อตกลงและข้อสรุปร่วมกันระหว่างทีมพัฒนาชุมชนและพี่เลี้ยงต่อภารกิจและการสนับสนุนการดำเนินโครงการพัฒนาในอนาคต

การเตรียมความพร้อมก่อนการพัฒนาโครงการ

ก่อนที่จะไปเปิดเวทีพัฒนาโครงการในชุมชนนั้น พี่เลี้ยงจะต้องมีการเตรียมความพร้อม โดยมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่/ชุมชนที่จะลงไปพัฒนาในเบื้องต้น กำหนดวัตถุประสงค์ วางแผนการทำงาน แบ่งบทบาททีมประสานงานตลอดจนเตรียมวัสดุ/อุปกรณ์/เอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

พี่เลี้ยงควรทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยอาจใช้วิธีการสอบถามจากเครือข่ายทางสังคม ต่างๆที่กำลังเคลื่อนไหว กลุ่มคน/บุคคลที่เคยทำงานร่วมกับนักพัฒนาชุมชนหรือจากสังเกตเหตุการณ์ ศึกษาสภาพทั่วไปด้วยสายตาร่วมกับทีมงานระหว่างเดินทางเข้าสู่ชุมชน การเดินเที่ยว การขับรถวนรอบชุมชน เพื่อประเมินความสอดคล้องและความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการก่อนที่จะมีการเปิดเวทีวิเคราะห์ปัญหาในการพัฒนาโครงการร่วมกับชุมชน ซึ่งควรทำการ ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ในประเด็นต่อไปนี้

1.1 บริบทชุมชน หรือสภาพทั่วไปของชุมชน ได้แก่ บ้านเรือน ที่อยู่ อาศัยการประกอบพิธีทางศาสนา อาคาร สถานที่สำคัญต่างๆในการทำกิจกรรมของชุมชน ศักยภาพของชุมชน ความสนใจของชุมชน เพื่อประเมินแนวทางการดึงศักยภาพชุมชนมาพัฒนาเพื่อการพัฒนาแก้ไขปัญหา เช่น หากพบว่าวัด มีสถาปัตยกรรมที่สวยงามทั้งภายในและภายนอก สันนิษฐานได้ว่าชาวบ้านศรัทธาพระในวัด ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพุทธสถานหรือมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างเปี่ยมล้น ใจบุญสุนทานเราก็สามารถดึงให้ชาวบ้านมาร่วมทำกิจกรรมที่วัดได้ เป็นต้น

1.2 ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พื้นดิน ป่าไม้ แม่น้ำ ลำธาร ลักษณะพื้นที่ ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เพื่อประเมินว่าชุมชนเดิมมีพื้นฐานอาชีพอะไร หรือเคยดำเนินการอะไรมาบ้างเพื่อดำเนินโครงการที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เช่น หากพบว่ามีแหล่งน้ำ อุดมสมบูรณ์อาจเหมาะกับการ

ดำเนินโครงการในประเด็นเกษตร หรือหาก แหล่งน้ำน่าจะเสียอาจเหมาะกับดำเนินโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู แหล่งน้ำเป็นต้น

1.3 ความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชนกับภายนอก ได้แก่ ระบบการผลิต/ การค้าเป็นการพึ่งตนเองหรือพึ่งพิงภายนอก การคมนาคม (ทางบก ทางเรือ ทางอากาศ) และการสื่อสาร ต่างๆ กับภายนอกเป็นอย่างไร เพื่อประเมินความเหมาะสมในการทำโครงการพัฒนา เช่นหากพบว่าชุมชนอยู่ ห่างไกลจากตัวเมืองการเดินทางไม่สะดวก ก็ไม่ควรดำเนินโครงการเกี่ยวกับเรื่องการผลิตเพื่อตอบสนอง ตลาดภายนอก แต่เหมาะสมเรื่องการผลิตเพื่อการพึ่งตนเองภายในชุมชนเป็นหลัก หรืออาจจะเหมาะสมกับ ประเด็นการศึกษาทางเลือกเนื่องจากเป็นชุมชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาเป็นต้น

1.4 ภาพรวมการขับเคลื่อนงานวิจัยและพัฒนาสังคม/ท้องถิ่น ได้แก่ ยุทธศาสตร์จังหวัด/ ยุทธศาสตร์ประเทศเน้นเรื่องอะไร เครือข่ายภาคประชาชนกำลังเคลื่อนเรื่องอะไร เพื่อให้การดำเนินโครงการ พัฒนาไปในทางเดียวกันช่วยหนุนเสริมท้องถิ่นและสังคม อันเป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างโครงการ พัฒนากับภาพรวมของท้องถิ่นและสังคม

1.5 นักพัฒนา/ทีมพัฒนา ควรศึกษานักพัฒนา/ทีมพัฒนาเป็นใครเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อะไร มี อาชีพอะไร เชี่ยวชาญด้านไหน ผ่านประสบการณ์ด้านทำการวิจัย และพัฒนามาแล้วหรือไม่อย่างไร ผลการ ทำงานที่ผ่านมาเป็นอย่างไร มีความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่นหรือไม่ มีทัศนคติ/แนวคิด/พฤติกรรมการทำงาน ร่วมกับชุมชนอย่างไร ตลอดจนแนวคิดการพัฒนาสังคมเพื่อประเมินว่าสอดคล้องกับแนวคิดงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในด้านต่างๆ (แนวทางแห่งรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน 2540 แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน/อนาคตหลักสิทธิมนุษยชนและผู้ด้อยโอกาสการกระจายอำนาจสู่ ประชาชน การลดทอนอำนาจจากศูนย์กลางการพัฒนาหลักความเสมอภาคความเป็นธรรมและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหรือคนชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาหรือไม่เนื่องจากทีมพัฒนา จะต้องมีบทบาทผู้จัดกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อกระตุ้น/สร้างปรากฏการณ์ใหม่ของชุมชนจึงถือเป็นปัจจัยชี้ ขาดความสำเร็จของโครงการเลยทีเดียว

2) การประสานงาน

ประสานงานกับแกนนำ ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขออนุญาตหมายการ จัดเวทีเพื่อการพัฒนา โครงการ ควรตรวจสอบข้อมูลการเดินทาง นัดหมายวันเวลา สถานที่แน่นอน ในบางกรณีอาจต้องมีผู้นำทาง ไปยังชุมชน

3) การวางแผน/เตรียมทีมงาน

จะต้องมีการประชุมเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ วางแผนการทำงานและแบ่งบทบาทหน้าที่ในการ ทำงานให้ชัดเจนก่อนลงไปพัฒนาโครงการว่าจะลงไปเพื่อทำอะไรในแต่ละครั้ง ถ้าเป็นครั้งแรกอาจเป็นอาจ เป็นการตรวจสอบชุมชนจากข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาเบื้องต้น เนื่องจากการพัฒนาโครงการไม่ได้ดำเนินการ เสร็จสิ้นเพียงครั้งเดียวจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการพัฒนาโครงการครั้งก่อนๆ จากนั้นแบ่งบทบาทว่าใครเป็นผู้ตั้งคำถาม จัดกระบวนการ หรือผู้จับประเด็น สรุปให้เห็นภาพ ผู้บันทึก

4) วัสดุ/อุปกรณ์/เอกสาร

การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นเพื่อการบันทึกและสรุปประเด็นในการพูดคุยให้สามารถสื่อถึงชุมชนได้ชัดเจน ได้แก่ กระดาษปรีฟ ปากาเมจิก กระดาษขาว ฯลฯ รวมทั้งเอกสารที่จะเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจแนวคิดงานพัฒนาเพื่อท้องถิ่น เช่น วารสารงานพัฒนาเพื่อท้องถิ่น บทความเกี่ยวกับงานพัฒนา

5) สรุปบทเรียน

หลังจากการพัฒนาโครงการเสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง ทีมงานจะต้องมีการพูดคุยถึงผลการดำเนินงานว่าเป็นอย่างไรบ้าง วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยในเวที การพูดคุยกับชาวบ้าน การสังเกต และวางแผนการดำเนินงาน ปัญหา/อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6) การบันทึก

ในการพัฒนาโครงการในแต่ละครั้งที่ต้องมีการบันทึกพัฒนาการข้อสรุปบทเรียนที่ได้อย่างต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์/ประเมินโครงการ และการพัฒนาโครงการในแต่ละครั้งอาจบันทึกเป็นแบบฟอร์ม

6. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การจัดทำงบประมาณนั้นมีหลายขั้นตอน ฉะนั้นจึงต้องมีการมีส่วนร่วมในการ ทำงานของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณของสำนักงานงบประมาณ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อ การปรับเปลี่ยนงบประมาณวิธีการทำงานและบทบาทของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณ อันจะส่งผลให้สิ่งประสิทธิผลและความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานงบประมาณ

การมีส่วนร่วม (participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการจัดตั้งโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันใดควร จะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือใน นามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 5)

Erwin (อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมี ส่วนร่วมไว้ว่า คือ กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของ บุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการ ปฏิบัติงานขององค์การและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

เสรี พงศ์พิศ กล่าวว่า (2547) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่เริ่มใช้กันเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา เพื่อแสดงว่าโครงการพัฒนาต่างๆ ที่นำไปให้ชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ นั้น ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมบ้างก็บอกว่ามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยชุมชนมีส่วนร่วมสมทบงบประมาณ 5-10% ถ้าไม่มีเงินก็คิดจาก

มูลค่าแรงงาน วัสดุสิ่งของหรือวัสดุแรงงาน หรืออะไรก็ได้ที่มาจากชุมชน งบประมาณเกือบทั้งหมด รวมทั้ง การคิดและวางแผนมาจากข้างบน (top down) คือมาจากหน่วยงานภายนอกทั้งหน่วยงานราชการหรือ องค์การเอกชน บ้างก็บอกว่ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน คือ การเก็บข้อมูลวางแผน การปฏิบัติ และประเมินผล และอ้างว่านี่คือกระบวนการที่มาจากข้างล่าง (bottom up) รวมทั้งอ้างว่าได้มีการทำประชาพิจารณ์(public hearing) แล้วซึ่งหมายถึงว่าได้รับการ รับรอง จากชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการชุมชน คน ทุนของชุมชน จึงต้องมีการแยกแยะเนื้อหาและ รูปแบบของ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ให้เหมาะสมกับในแต่ละเรื่องพร้อมกับวิธีการและกระบวนการที่เหมาะสม

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่แต่เพียงรูปแบบ เช่นการเลือกตั้งในทุกระดับ แล้วก็ปล่อยให้ผู้ ได้รับเลือกตั้งไปดำเนินการทุกอย่างทุกเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนหมายความว่า หลังการดำเนินงาน ของผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่เพียงไปหา 5-10% มาสมทบโครงการที่องค์กรจากภายนอก นำเข้าไปให้ ไม่ใช่การเข้าไปเก็บข้อมูลให้ข้าราชการที่บอกว่าจะเอาไปทำโครงการพัฒนาท้องถิ่น ไม่ใช่แค่การ ไปร่วมประชุมรับฟังการเสนอโครงการแล้วยกมือรับรองแล้วอ้างว่าเป็นประชาพิจารณ์การมีส่วนร่วมของ ประชาชนคือการแสดงออกถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของชุมชนในการจัดการทุนชุมชน จัดการชีวิตของตนเอง

ในที่ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. 1975 กลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น คำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายเดียว ที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ใน ประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้น การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัด เฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยาย ความ การมี ส่วน ร่วม ของ ประชาชน ว่า ครอบคลุม ประเด็น ดังนี้ (กรมอนามัย, 2550)

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของ ชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการ พัฒนา และเอื้อให้ได้รับ ป ร ะ โย ช น์ จ า ก ก า ร พั ฒ น า โด ย เ ท ่า เ ที ย ม กั น

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตยในกรณี ดังนี้คือ การเอื้อให้เกิดการพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และ การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและการวางแผนดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและ ส

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากรเพื่อพัฒนากับ ประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ไม่ว่าระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรง กั บ ป ร ะ โย ช น์ ที่ ไ้ ด้ ร ับ

ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของ ประชากร การมีส่วนร่วมของ ประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อ ป ร ะ โ ย ช น์ ต่ อ ป ร ะ ช า ช น

นอกจากนี้ ในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การตัดสินใจกำหนดความต้องการของตนเอง การตัดสินใจใช้ทรัพยากร โดย ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527, หน้า 2) มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สิทธิของประชาชนต่อการตัดสินใจนโยบายที่ เกี่ยวกับการจัดสรร (allocation) และการใช้ประโยชน์ (utilization) ของทรัพยากรเพื่อการผลิต ซึ่งเป็นความ จำเป็นที่ประชาชนต้องเข้าร่วมในการวางแผน เพื่อการกินดีอยู่ดี และสามารถตอบสนองต่อสิ่งที่เข้าถึง ซึ่ง การพัฒนาให้คนจนได้รับประโยชน์เพื่อการผลิต การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะด้วย และ การมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทางการจัดการบริการทาง การเมือง เพื่อกำหนดความต้องการของชุมชนของตน การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนสามารถที่จะแสดงออก ซึ่งความต้องการของตน การจัดลำดับความสำคัญ การ เข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นโดยเน้นการให้อำนาจในการตัดสินใจแก่ ประชาชนในชนบท และเป็นกระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนในการกำหนดการ เปลี่ยนแปลง เพื่อประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเอง ทั้งนี้ โดยมีใช้การกำหนด ก ร อ บ ค ว า ม คิ ต จ า ก บุ ค ค ล ภ า ย น อ ก

ตามนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะเป็นใน บริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการ รับรู้ และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้ และการ กระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่าง สมศักดิ์ศรี นอกจากนี้ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ ทรัพยากร ควบคุมการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน โดยภาครัฐจะต้องคืนอำนาจในการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนโดยเฉพาะ ผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้มีโอกาสในการแสดงความต้องการ แสวงหาทางเลือก หรือเสนอข้อเรียกร้อง เพื่อ ปกป้องผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม และเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน คือเป็นผู้ กำหนดความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนและเป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน แล ะ บ ร ร ลู วั ต ถุ ป ร ะ ส ง ค์ บ า ง ป ร ะ ก า ร ท า ง สั ง ค ม เ ศ ร ช ฐ กิ จ ก า ร เ מ י ע

ทศพล กฤตยพิสิฐ (2538, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่เน้นในรูปกลุ่ม/องค์กร หรือชุมชนไว้ว่า หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มหรือชุมชน มีความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่มีผลกระทบใด ๆ ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง แล้วมีการแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงให้เป็นไป

ตามวัตถุประสงค์ของตน จนมาสู่การตัดสินใจกระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ๆ มีความร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ มีกลุ่มหรือองค์กรชุมชนรองรับ ประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญา และการรับรู้สามารถคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตของตนเองได้ ประชาชน หรือชุมชนได้พัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม

Batten (อ้างถึงใน ถนน สุขสง่าเจริญ, 2526, หน้า 25) กล่าวถึง แนวคิดการ มีส่วนร่วมว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ในการใช้ความคิด ตัดสินใจ วางแผน และ ดำเนินการ โดยยึดหลักต่อไปนี้ คือ หลักการช่วยตนเอง หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วม และหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน

ปาริชาติ วลัยเสถียร, พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, สหทยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์ และชลกาญจน์ ฮาชันนารี (2543, หน้า 138-139) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ

ลักษณะที่ 1 การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ เช่น การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยที่โครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

ลักษณะที่ 2 การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นสองประเภทคือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง และการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ โดยการส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา และมีการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาสู่ส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหารมีอำนาจต่อการจัดการทรัพยากรโดยอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายกว้างซึ่งมักจะคาบเกี่ยวกับการพัฒนานั้น ก็คือ การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายการตัดสินใจ กำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมพลังอำนาจ ให้แก่ประชาชน/กลุ่ม/องค์กรชุมชนให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และควบคุมดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ สามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มีชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถ

พัฒนาศักยภาพของประชาชน/ชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ และประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีอิสระ การทำงานต้องเน้นในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน เนื่องจากพลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายได้ ทั้งนี้ การจะเกิดสภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชนตามความหมายที่กล่าวถึงข้างต้น จะต้องเกิดสภาพการณ์หรือเงื่อนไขสำคัญ คือ การมีความตระหนักและความเห็นพ้องต้องกันของประชาชนที่มีจำนวนมากพอต่อการริเริ่มโครงการ/กิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใด ที่เป็นความต้องการของส่วนรวม โดยความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามารับผิดชอบเพื่อการดำเนินการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการโดยมีลักษณะเป็นการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ (กรรณิการ์ ชมดี, 2524, หน้า 5)

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมี 5 ทฤษฎี ซึ่ง อคิน รพีพัฒน์ (อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 7-9) ได้สรุปไว้ดังนี้ (อคิน รพีพัฒน์, 2527)

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion)

Maslow (อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์, 2527, หน้า 7-8) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการ เกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้ เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม

โดยเฉพาะในเรื่อง ความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้น ความต้องการ (hierarchy of needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจาก น้อยไปมาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (physiological needs) เป็นความต้องการ ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (survival needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต (safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการ ที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูก ขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (social needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (self-esteem needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการ ด้านนี้เป็นความต้องการ

ระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

1.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (self-actualization needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุด ที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด ของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการ พิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale)

คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูง ตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทาง จิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้าง ทศณคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอารัดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดี จะ เกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8)

3. ทฤษฎีสร้างความรู้สึกราชาตินิยม (Nationalism)

ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วมคือ การสร้างความรู้สึกราชาตินิยมให้ เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือ เน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อ ท้องถิ่น (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8)

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์โดยทั่วไป แล้วผู้นำอาจจะมีส่วนที่เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (negative leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดี ย่อมจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8)

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ย่างเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างใดก็ตามผลของ ความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์ (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8-9)

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

โกวิท พวงงาม (2545, หน้า 8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน ในการพัฒนา ควรจะมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากประชาชนบทยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อม ไร้ประโยชน์ เพราะชาวชนบทจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการ ดำเนินงานเหล่านั้น

2.การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็น ขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการ นำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3.การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมี ฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานของตนที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนิน กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4.การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและ ประเมินผลงานขาด การมีส่วนร่วมแล้วชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำ ไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่ อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันใน โอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก นอกจากนี้สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศรัทธา, กระทรวง ศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย(2545,หน้า 116) ยังได้ กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้

1.ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจน กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความ ต้องการ

2.ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

3.ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4.ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

ระดับการมีส่วนร่วม

นรินทรชัย พัฒนพงศ์ (2546, หน้า 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตาม หลักการทั่วไปว่า แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดย แบ่งเป็น 3 กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี

3.1 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ

3.2 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ

3.3 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

4. การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

5. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือ ในด้านอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วม ตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้ แบ่งไว้ดังนี้

1. ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา

2. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร

2.1 ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง

2.2 วางแผนแก้ไขปัญหานั้นเป็นเรื่อง ๆ

2.3 ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อ แก้ไขปัญหาที่

วางแผนนั้น

2.4 ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้

2.5 ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ

2.6 ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน

2.7 ร่วมรับผลประโยชน์หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ดังนี้ (ชิต นิลพานิช และกุลชน ธนา พงศธร, 2532, หน้า 362)

1. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดย ยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล

2. หลักการขจัดความขัดแย้ง ในเรื่องผลประโยชน์และความคิด จะมี อิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว

3. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทน การ

ร่วมมือ การซื้อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ ร่วมสนับสนุน นโยบาย และเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน

4. การให้การศึกษาอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิด ของตนเอง ช่วยให้ ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษาอบรมโดยให้ ประชาชนมีโอกาสทดลองคิด ปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการ พัฒนา

5. หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการ พัฒนาได้

6. หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการ ทำงานและทำให้งาน เกิดประสิทธิภาพ

อนึ่ง สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนัก มาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (2545, หน้า 118) ได้ กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมี ส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประการคือ

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1.1 จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ

1.2 จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาระหว่างกลุ่มองค์กร ต่าง ๆ ภายในชุมชน และระหว่างชุมชน

1.3 แก่อบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ

1.4 ลงมือปฏิบัติจริง

1.5 ถ่ายทอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุง กระบวนการทำงานที่ เหมาะสม

2. การพัฒนาผู้นำเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความและ ความสามารถที่มี จะช่วยให้ สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการ พัฒนาได้ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

2.1 แลกเปลี่ยน เรียนระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน

2.2 สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนอย่างต่อเนือง และสนับสนุน ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น อย่างต่อเนือง

2.3 แลกเปลี่ยนเรียน!และดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนืองจะทำ ให้เกิด กระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน

7. รูปแบบการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

การวิจัยเชิงคุณภาพ

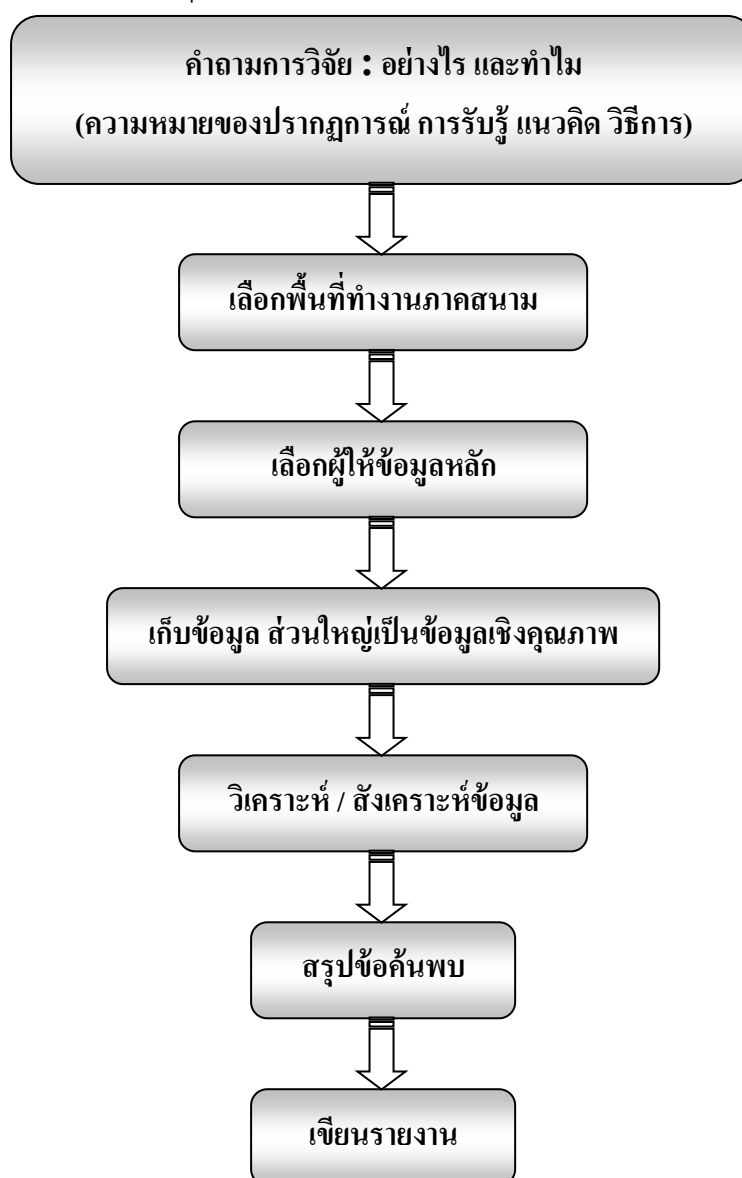
การวิจัยเชิงคุณภาพ หมายถึง การแสวงหาความรู้ ความจริง ที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม โดยให้ความสำคัญกับ ความหมาย ความรู้สึกนึกคิด และโลกทัศน์ของบุคคล ให้ความสนใจกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่อยู่ในธรรมชาติของปรากฏการณ์นั้นๆ เป็นการแสวงหาความรู้ ที่เชื่อว่าความจริงไม่ใช่สิ่งตายตัว และไม่มีหนึ่งเดียว มีความแนบแน่นการบริบทที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิจัยที่เน้นความเป็นธรรมชาติ

ประเภทของการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งตามวิธีการวิจัย มี 5 กลุ่ม ได้แก่

ประเภทแบบงานวิจัย	วัตถุประสงค์	คำถามสำคัญ	แนวคิดในการศึกษา	ข้อค้นพบ
1. การศึกษาเป็นกรณีศึกษา (Case Study Research)	เพื่อศึกษาความสำเร็จหรือความล้มเหลวเฉพาะกรณี	• บุคคล องค์กร ชุมชน ทำอย่างไร จึงมีผลลัพธ์ที่กำหนด • ทำไมจึงสามารถประพจน์ปฏิบัติจนบรรลุวัตถุประสงค์นั้นได้	การสืบสวนเป็นรายกรณี	• ชุดความรู้ • ชุดประสบการณ์
2. การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา	เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของวัฒนธรรม วิถีชีวิตกลุ่มคนในสังคมที่แสดงถึงความหมายระบบคิด และพฤติกรรมและการแสดงออก	• วัฒนธรรมของกลุ่มคืออะไร • มีอะไรเกิดขึ้น • ทำไมถึงเกิดขึ้น • สิ่งที่เกิดขึ้นมีความหมายหรือผลอย่างไรต่อคนในกลุ่ม / สังคม	วัฒนธรรมชุมชนโครงสร้างบทบาท-หน้าที่	• สภาพชีวิตของคน กลุ่มคนและปรากฏการณ์ที่เชื่อมโยง อดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มอนาคต
3. การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา	เพื่อศึกษาโครงสร้างที่สำคัญของปรากฏการณ์ของชีวิตคน กลุ่มคนในสถานการณ์เฉพาะที่เผชิญอยู่	• สถานการณ์ที่บุคคล / กลุ่มบุคคลเผชิญอยู่มีความหมายอย่างไร • แนวโน้มเป็นอย่างไร	ปฏิสัมพันธ์ของคน กลุ่มคน	• ความหมายของปรากฏการณ์เชื่อมโยงกับสิ่งต่างๆ ในสังคม
4. การวิจัยเชิงทฤษฎีข้อมูล	เพื่อสร้างแนวคิดทฤษฎีเบื้องต้น เพื่ออธิบายปรากฏการณ์เฉพาะต่างๆ	• ปรากฏการณ์ที่ศึกษาสามารถอธิบายได้อย่างไร • แนวคิดและอุดมการณ์ มีความหมายในปรากฏการณ์นี้อย่างไร	ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่แนวคิดชีวิตสังคม	• แนวคิดเบื้องต้นที่นำไปสู่การสร้างเป็นทฤษฎี

ประเภทแบบ งานวิจัย	วัตถุประสงค์	คำถามสำคัญ	แนวคิดใน การศึกษา	ข้อค้นพบ
5. การวิจัยเชิง ปฏิบัติการ	เพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พฤติกรรม แนวปฏิบัติ ระบบการทำงาน ที่ พบว่า มีผลยังไม่ดีพอ หรือต้องการพัฒนาให้ เกิดผลลัพธ์ใหม่	• ทำอย่างไรให้บุคคล / กลุ่ม คน องค์กร เปลี่ยนแปลง การปฏิบัติงาน จนมีผลลัพธ์ที่ ต่างไปจากเดิม	ความคิดเชิง ระบบ	• กระบวนการและ วิธีการที่ใช้ในการ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และ ผลลัพธ์ที่ได้จาก กระบวนการ เปลี่ยนแปลง

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

เป็นการวิจัยค้นหาวิธีการปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาการในระดับปฏิบัติการ ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ถูกวิจัยหรือชุมชน หรือการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยกับผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน องค์กรชุมชน

ขั้นตอนการศึกษาชุมชน PRA / RRA

1. การเตรียมการ

1) ประชุม อบต. สอ. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรชุมชนต่างๆ และผู้ที่สนใจ ประมาณ 30 – 40 คน เพื่อชี้แจงความเป็นมา วัตถุประสงค์ แนวทาง ผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการศึกษาชุมชน และเปิดโอกาสให้ซักถาม

2) การเตรียม กชช 2 ค. และ จปฐ. เพื่อให้ทุกคนอ่าน วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเข้าใจ ชุมชนด้านต่างๆ และสภาพปัญหาที่พบ ความต้องการพัฒนาของชุมชน

3) การขอเชิญผู้ที่สนใจเป็นนักวิจัยชุมชน ประมาณ 10 คน และควรกระจายในทุก หมู่บ้าน เพื่อประชุมต่อในเรื่องการคัดเลือกปัญหา และนำสู่การแก้ไขปัญหา

2. การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม ในการสร้างคำถามและเครื่องมือ

1) สร้างกรอบการศึกษา

2) แดกประเด็นจากกรอบ

3) กำหนดคำถามหลักและคำถามย่อย

4) การสร้างเครื่องมือในการสำรวจและจัดเก็บข้อมูล

5) การแบ่งเขตงานกันรับผิดชอบ เป็นหมู่บ้าน / โซนละ 1 – 2 คน

3. การสำรวจ ศึกษาข้อมูล ในภาคสนาม

กลุ่มที่ 1 การใช้แผนที่ชุมชน

ประสานงานขอแผนที่ชุมชน การเดินสำรวจเพื่อเขียนลงในแผนที่ เพื่อให้รู้ที่ตั้งของชุมชน และการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์หลักในระหว่างการทำแผนที่

กลุ่มที่ 2 การค้นหากลุ่มเป้าหมาย (คนยากจน คนพิการ ผู้สูงอายุ เด็ก-เยาวชน) โดยการขอรายชื่อจาก อบต. หรือกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน หรือให้ชาวบ้านที่เป็นแกนนำระบุถึง เช่น การให้กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ระบุถึงครอบครัวที่มีฐานะดี ปานกลาง (พอมีพอกิน) ฐานะยากจน ชดสน และทำสัญลักษณ์กับครอบครัวกลุ่มเป้าหมาย ช่วงนี้เป็นการค้นหากลุ่มเป้าหมายในชุมชนได้ แล้วจึงสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มเป้าหมาย หรือสัมภาษณ์กลุ่มกลุ่มเป้าหมายและดำเนินการสัมภาษณ์

การวิจัยท้องถิ่น (Community – Based Research : CBR)

การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) เป็นรูปแบบหนึ่งที่เน้นคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย และเน้นการปฏิบัติการในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการวิจัย ซึ่งเป็นการปรับกระบวนการทัศนการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ

แนวคิด CBR

เป็นแนวคิดที่ต้องการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชน โดยให้ชุมชนค้นหาความรู้ ทางออกของชุมชนเอง โดยต้องมีองค์ประกอบดังนี้

1. เน้นที่ คน ที่เป็นส่วนสำคัญของชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งในระบบภูมินิเวศ / ภูมิสังคม
2. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่คิดประเด็น ศึกษา ตั้งคำถาม วางแผน เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อค้นพบ และทางออกอย่างเป็นระบบ
3. เป็นการวิจัยที่ต้องปฏิบัติการจริง เพื่อแก้ไขปัญหาตนเอง
4. ไม่ได้มุ่งเน้นความรู้เป็นหลัก แต่เน้นการสร้างความรู้จากกระบวนการและช่วยเสริมพลังชุมชน (Empowerment)

5. ผลงานวิจัยที่สำคัญ คน หรือกลุ่มคน ที่อยู่ในกระบวนการวิจัย ซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือเตรียมตัวรองรับเหตุการณ์ในอนาคต

กระบวนการของ CBR ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การเตรียมชุมชน
2. การออกแบบและกำหนดแผนงานวิจัย
3. ดำเนินการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหา
4. วิเคราะห์ สรุปบทเรียน
5. การสร้างทางเลือก

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมชุมชน

1. การเข้าร่วมกับคนในชุมชน เพื่อเป็นนักวิจัยชุมชน เพื่อศึกษาปัญหา วิเคราะห์สาเหตุต่อปรากฏการณ์ ที่พบ สัมผัสอยู่ และคนในชุมชนต้องการให้เกิดการแก้ไข เปลี่ยนแปลง โดยร่วมกันศึกษาชุมชน ค้นหา ปัญหา สาเหตุ

2. การพัฒนาโจทย์วิจัย การตั้งคำถามวิจัย

3. สร้างภาพฝันของชุมชนที่ต้องการเน้นทิศทางต่อไป

4. มีการทบทวนโจทย์วิจัย และแจกแจงโจทย์อ่าน ตามที่ต้องการอยากรู้ อยากรวบรวม อยากเห็น อยากทำความเข้าใจ ที่สามารถศึกษาได้จากคำถามวิจัยหลัก กระบวนการศึกษาและกิจกรรมวิจัย ในรายละเอียด ใครเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะให้ศึกษา ใช้วิธีไหน เวลานานเท่าไร ใช้เครื่องมืออะไร จะวิเคราะห์อย่างไร

ขั้นที่ 2 การออกแบบและกำหนดแผนงานการวิจัย

1. การกำหนดประเด็นการศึกษาวิจัย
2. การกำหนดวัตถุประสงค์วิจัย เน้นการได้มาซึ่งข้อมูลที่ตอบคำถามวิจัย และกระบวนการแก้ไขปัญหา
3. วิเคราะห์ต้นทุนเดิม เพื่อช่วยให้งานวิจัยสามารถต่อยอดความรู้ต้นทุนเดิมได้
4. วางแผนช่วงเวลาในการดำเนินกิจกรรมวิจัย
5. ค้นหา กำหนดกลุ่มคนหลากหลายที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยคำนึงถึงกลุ่มคนที่เผชิญกับปัญหานั้น
6. สร้างเครื่องมือและวิธีการวิจัย เน้นเครื่องมือ วิธีการที่สร้างโอกาสให้ทุกคนคิดได้ แสดงความคิดเห็นได้ในระดับหนึ่ง

แนวทาง ระบุปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัย สามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง

- 1) ประชุมตัวแทนองค์กรชุมชนต่างๆ ทบสวน กษช 2 ค. จปฐ. และข้อมูลมือสองอื่นๆ อภิปรายและสรุปปัญหาและความต้องการ
- 2) ชักชวนเวทีชุมชน ตั้งคำถามต่อสภาพชุมชน เช่น ความยากจน ภาวะการพึ่งพิงของผู้สูงอายุ คนพิการไม่สามารถเข้าถึงสิทธิบริการ แม่่วยใส เป็นต้น ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคการพูดคุย และความสัมพันธ์ระหว่างคนนอกและคนในชุมชน ขั้นตอนนี้อาจต้องมี Moderator มากกว่า 1 – 2 คน เพื่อช่วยทำการพูดคุย เพราะประเด็นปัญหาซึ่งอาจมีหลายเรื่อง แต่หลักการต้องเชื่อมโยงที่เป็นระบบ พิจารณาถึงสาเหตุและแนวทางแก้ไขได้ระดับหนึ่ง

1. มีการวางแผน กำหนดความรับผิดชอบ ช่วยเหลือกันในทีมวิจัย

- ใครเตรียมตัวชาวบ้าน / กลุ่มเป้าหมาย
- ใครประสานงานกับชุมชน / กลุ่มเป้าหมาย / พูดคุยสร้างความเข้าใจวัตถุประสงค์
- ใครเตรียมสื่อ อุปกรณ์
- ใครจัดเวทีการประชุม
- ใครบันทึกข้อมูล

ขั้นที่ 3 การดำเนินการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหา

1. ค้นหาและคัดเลือกอาสาสมัครที่มีจิตสาธารณะ เข้าร่วมวิจัยตามความถนัดที่เข้าหากลุ่มเป้าหมาย การรับฟัง การทวนข้อสรุป การบันทึกข้อมูล
2. ดำเนินการเก็บข้อมูล ตามแผนงานที่กำหนด
 - มีการนัดหมายกลุ่มเป้าหมาย

- บอกวัตถุประสงค์ และระยะเวลาการสัมภาษณ์ เก็บข้อมูล
- ขออนุญาตบันทึกข้อมูล
- ดำเนินการสัมภาษณ์ เช่น สัมภาษณ์ระดับลึก สัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกต

การขอบคุณ และอาจนัดแนะการประชุมร่วมวิเคราะห์

3. การตรวจสอบข้อมูล รายวันและการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้สมบูรณ์
4. การเขียนบันทึกข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด และเตรียมนำเสนอในที่ประชุม

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ สรุปบทเรียน

1. ประชุมทีมวิจัยกลุ่มย่อย และผู้นำชุมชน ผู้รู้ในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูล และจัดลำดับที่ตอบคำถามหลัก หรือคำถามรอง
2. ทบทวนความพอเพียงของข้อมูล และเพิ่มเติมจากผู้นำชุมชนหรือนักวิจัยชุมชน
3. สรุปผลการวิเคราะห์ที่ตอบตามโจทย์แต่ละข้อ และวิเคราะห์เพิ่มจากผู้นำ

ขั้นที่ 5 การสร้างทางเลือก

1. นำเสนอผลการศึกษากับประชาคมในตำบล โดยมีองค์ประกอบจาก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สอ. โรงเรียน วัด องค์กรชุมชนต่างๆ (กลุ่มเด็ก – เยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มคนพิการ กองทุนสวัสดิการชุมชน)

2. วิเคราะห์และอภิปรายร่วมในเวทีประชุม ตีความทางออก ทางเลือก ซึ่งออกมาในรูปของโครงการ / กิจกรรม โดยที่ประชุมต้องร่วมพิจารณาในประเด็น

หลักการและเหตุผล ทำไมต้องทำโครงการ / กิจกรรมนี้ โครงการ / กิจกรรม จะช่วยยกระดับความเป็นอยู่ได้อย่างไร โครงการ / กิจกรรม จะเริ่มอย่างไร และชุมชนภาคีมีส่วนร่วม

เป้าหมายของโครงการ / กิจกรรม วัตถุประสงค์โครงการที่ดำเนินงานในพื้นที่ กระบวนการของโครงการ / กิจกรรม อยากเห็นอะไรเกิดขึ้น เมื่อสิ้นสุดโครงการ

กระบวนการทำงาน โครงการ / กิจกรรม นี้มีกระบวนการ ขั้นตอนดำเนินการอย่างไรใครบ้างเข้าร่วม และร่วมในบทบาทอย่างไร

ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานโครงการ / กิจกรรม มีสิ่งใดเป็นไปตามเป้าหมาย / มีสิ่งใดไม่เป็นไปตามเป้าหมาย เพราะเหตุใด ได้อะไรจากการปฏิบัติงานวิจัย และดำเนินการโครงการ ผลที่ได้รับ ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอย่างไร ผลที่ได้รับถือว่าประสบผลสำเร็จตามแผนงาน โครงการหรือไม่ และอย่างไร ชุมชนจะสามารถทำสิ่งใดให้ดียิ่งขึ้น จากโครงการ / กิจกรรมนี้ อย่างไรบ้าง

ปัญหา อุปสรรค จากการดำเนินโครงการวิจัยและการดำเนินการโครงการ อุปสรรคที่สำคัญของการดำเนินการโครงการวิจัย และการดำเนินงานโครงการ กิจกรรมต่างๆ ทำไมถึงคิดว่าเป็นอุปสรรค และทางกลุ่มแก้ไขปัญหายังไง มีข้อขัดข้องในการดำเนินโครงการวิจัย และดำเนินโครงการ / กิจกรรมอย่างไรบ้าง และแก้ไขปัญหายังไง มีปัญหาในการดำเนินโครงการวิจัย และดำเนินโครงการ / กิจกรรมอย่างไร และแก้ไขปัญหายังไง

กรณีประชุมชนหรือ อบท. ต้องการจัดทำแผนเชิงกลยุทธ์ สามารถจัดประชุม 1 – 2 วัน เพื่อจัดทำแผนเชิงกลยุทธ์ด้วยสวัสดิการสังคมได้ โดยใช้กระบวนการ AIC

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุกรี แก้วมณี (2553) ได้ทำการศึกษารูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) พบว่า รูปแบบที่เหมาะสมของการจัดสวัสดิการโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย มีสาระสำคัญ 4 มิติ เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ 1) การจัดสวัสดิการสังคมแบบพหุลักษณะ คือการจัดสวัสดิการหลากหลาย จากหลายแหล่ง กระจายการตัดสินใจโดยคำนึงถึงความจำเป็น ความต้องการและบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย 2) การจัดสวัสดิการสังคมโดยเน้นการใช้ทุนทางสังคม ภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นเนื่องจากสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสังคมของพื้นที่มากที่สุด 3) การดำเนินการในรูปกลุ่มสวัสดิการที่มีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการพัฒนาและพึ่งพาตนเอง ให้เป็นกลไกที่สามารถขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการได้อย่างยั่งยืน และ 4) การจัดสวัสดิการเพื่อการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เน้นการสร้างอาชีพและรายได้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตขั้นต้น ทั้งนี้การจัดสวัสดิการทุกรูปแบบดังกล่าว ดำเนินการได้ในลักษณะของการส่งเสริม การพัฒนา การคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และบำบัดฟื้นฟู และการสงเคราะห์หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง ตามสภาพการณ์ของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

วิธีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมโดย อบท. มี 5 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ 1) การทำความเข้าใจข้อมูลชุมชนและสภาพปัญหาของพื้นที่ จัดทำเป็นฐานข้อมูลที่ทันเหตุการณ์ 2) การจัดเวทีระดมความคิดเห็นและการร่วมกันระหว่างสมาชิกของกลุ่มและภาคีเครือข่าย เพื่อวางแผนการจัดสวัสดิการสังคมในรูปแบบบูรณาการที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม สร้างกลุ่มกลไกขับเคลื่อนงานด้านสวัสดิการสังคม ตามความพร้อมของสมาชิกกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ 3) การนำแผนงานกิจกรรม และโครงการต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติ 4) ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคม เปรียบเทียบตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน 5) ปรับปรุงการดำเนินงานโดยนำข้อมูลจากการประเมินกำหนดแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานทั้งหมด ทั้งนี้ขั้นตอนเหล่านี้ อาจมีการปรับเปลี่ยน แยกขยายได้ตามความเหมาะสมของผู้ปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการโดย อบท. คือ อบท. ต้องให้ความสำคัญกับงานด้านสวัสดิการสังคมเท่าๆ กันงานด้านอื่นๆ กำหนดตำแหน่งผู้รับผิดชอบอย่างถาวร ปรับปรุงระเบียบให้สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคม ให้การสนับสนุนด้านความรู้ความเข้าใจเป็นหลัก

สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์ (2552) ได้ศึกษารูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ การวิพากษ์ และการทดลอง พบว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแบบ “พหุลักษณะ” ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะของการบูรณาการความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งจาก

หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่ภายในและภายนอกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เชื่อมประสานเข้ากับทุนทางสังคม ทรัพยากร ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายสภาเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยมี อบท. เป็นผู้อำนวยการความสะดวก สำหรับวิธีการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแบ่งได้เป็น 8 ขั้นตอน คือ การสำรวจข้อมูลและสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน การจัดเวทีระดมความคิด การร่วมวางแผน การระดมทุนและทรัพยากร การนำแผนสู่การปฏิบัติ การสร้างกลุ่มเด็กและเยาวชน การติดตามประเมินผล และการใช้ข้อมูลป้อนกลับ นอกจากนี้ยังได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการโดยอบท. คือ อบท. ต้องกำหนดตำแหน่งงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและหรือนักสังคมสงเคราะห์ประจำ และผู้จะมาดำรงตำแหน่งจะต้องเป็นผู้ที่จบมาในสาขาวิชานั้นๆ โดยตรง นอกจากนี้ อบท. ต้องให้ความสำคัญกับงานด้านสวัสดิการสังคมเท่าๆ กับงานด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน หรืองานด้านสาธารณสุข

ภูษงค์ เสนานุช (2553) ได้ศึกษารูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า สวัสดิการสังคมที่เหมาะสมควรเป็นรูปแบบพหุลักษณะ ในรูปแบบที่หลากหลายโดยความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน รูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (CBR) เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมที่สุดกับสังคมไทย เพราะมุ่งส่งเสริมให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตในสภาพปกติ มีการดำเนินการด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนพิการ ครอบครัว ประชาชนและชุมชนเป็นหลักในการปฏิบัติงาน โดยมีภาคีเครือข่ายได้แก่อบท. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเป็นหน่วยงานสนับสนุน เน้นการพัฒนากระบวนการข้อมูลคนพิการให้เชื่อมโยงการสนับสนุนทางสังคม การฝึกอาชีพ เป็นรูปแบบที่น่าจะเหมาะสมในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน โดยการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพส่วนตัวของคนพิการ เน้นอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น การให้คำแนะนำปรึกษาวางแผนอาชีพ การสนับสนุนเงินทุนประกอบอาชีพ รูปแบบการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ ภายใต้ฐานคิดที่พิจารณาถึงสิทธิของคนพิการจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จัดตั้งเป็นองค์กรช่วยเหลือ 4 ด้านคือ บริการข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษา การฝึกทักษะดำรงชีวิต การพิทักษ์สิทธิคนพิการ เพื่อให้เกิดการรู้จักความพิการของตนเอง การยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ การช่วยเหลือตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง และทักษะเสริมอื่นๆ และรูปแบบการดูแลสุขภาพโดยชุมชนแบบไม่เป็นทางการ ที่ประกอบด้วยศูนย์ดูแลคนพิการ สำหรับผู้พิการที่สามารถเดินทางไปกลับระหว่างบ้านกับศูนย์ดูแลคนพิการ และควรเป็นเด็กพิการน่าจะเหมาะสมกว่า สำหรับผู้พิการที่เคลื่อนไหวไม่ได้ควรใช้รูปแบบการดูแลที่บ้าน (Home Care) โดยต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากคนพิการและคนในครอบครัว ตลอดจนการสนับสนุนจากความร่วมมือในการทำงานแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary approach)

สำหรับวิธีการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อผู้พิการโดยอปท. นั้นมีขั้นตอนเริ่มจาก การสร้างความเข้าใจร่วมระหว่างผู้พิการ อปท. ภาาติเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถึงสถานการณ์ปัญหาตลอดจนการแสวงหาทางออกร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคนพิการ การจัดทำฐานข้อมูลคนพิการของท้องถิ่นทั้งในเชิงสถิติ ลักษณะและประเภทความพิการ ศักยภาพของคนพิการ รวมทั้งปัญหาและความต้องการของคนพิการแต่ละประเภท วางแผนงานเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหา พัฒนา พื้นฟูคนพิการ เน้นให้ผู้พิการตลอดจนท้องถิ่นภาาติเครือข่ายและผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยให้กลุ่มคนพิการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล เพื่อการสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ตลอดจนแนวทางการพัฒนาแผนงาน โครงการ ให้มีความต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาและสอดคล้องกับความต้องการของผู้พิการ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

สุกรี แก้วมณี และสมศักดิ์ อมรสิริพงศ์ (2552) ได้ศึกษารูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี 2 รูปแบบใหญ่ๆ ที่จะต้องทำควบคู่กันไป ได้แก่ รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมเชิงสงเคราะห์ และรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแบบพหุลักษณะ หรือการจัดสวัสดิการสังคมเชิงบูรณาการความร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยเฉพาะจากกลุ่มผู้ด้อยโอกาสเอง สำหรับวิธีการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยอปท. ประกอบไปด้วยขั้นตอนทั้งหมด 8 ขั้นตอน ได้แก่ การสำรวจข้อมูลชุมชน ข้อมูลสภาพปัญหาของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสแต่ละประเภท และข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูล การจัดเวทีระดมความคิดเห็นของภาคีต่างๆ ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรธุรกิจ ภาคประชาชน องค์กรชุมชน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในชุมชน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนและผู้ประสานงานในการดำเนินงาน การร่วมกันวางแผนและการกำหนดกิจกรรม โครงการ แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส การระดมทุนแลทรัพยากรต่างๆ เพื่อใช้ในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในท้องถิ่น การนำแผนงาน กิจกรรมและโครงการต่างๆ ที่ได้จากการวางแผนร่วมกันไปสู่การปฏิบัติ การสร้างกลไกในการขับเคลื่อนงานสวัสดิการสังคมสำหรับผู้ด้อยโอกาส การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขการจัดสวัสดิการสังคม และการให้ข้อมูลป้อนกลับ เป็นการเก็บรวมข้อมูลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคม กลับมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้การจัดสวัสดิการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

พีรธร บุญยรัตพันธุ์ และบุญส่ง กวยเงิน (2554) ได้ศึกษาการเสริมสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ในลักษณะของการถอดบทเรียนได้ทั้งสิ้น 7 บทเรียน ได้แก่ 1) จุดหักเหที่นำไปสู่การเริ่มต้นการพัฒนาโดยการพึ่งพาตนเอง 2) การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา 3) การสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเอง 4) การจัด

กลไกขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา 5) การเชื่อมโยงผลสัมฤทธิ์ให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน 6) ทุนการพัฒนาและปัจจัยแห่งความสำเร็จ และ 7) ตัวชี้วัดความสำเร็จที่สะท้อนการพัฒนาอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ ดังนี้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาโดยอาศัยการมีส่วนร่วมและการพึ่งพาตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน จะอาศัยขีดความสามารถ และการขับเคลื่อนที่มาจากกลไกภายในชุมชนเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามในการดำเนินการจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชนด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิตสำหรับข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ คือ สามารถกำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ ได้ 2 ประเด็น คือ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์และนำมาใช้สร้างการเปลี่ยนแปลงและเป็นพลังในการพัฒนา และประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มขีดความสามารถการพึ่งตนเองให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเป็นฐานการพัฒนา

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัย

3.1 เลือกพื้นที่ทำงานภาคสนาม

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการคัดเลือกพื้นที่แบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งคณะผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1. การมีผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ได้แก่ นายกอบต. ปลัด อบต. และรองปลัดอบต. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการจัดสวัสดิการสังคม
2. มีขนาดพื้นที่และประชากร ที่เหมาะสมที่จะสามารถขับเคลื่อนโครงการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ไม่เป็นพื้นที่ใหญ่หรือพื้นที่เล็กเกินไป
3. การมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ วิถีชีวิตครอบครัวเป็นแบบเกษตรกรรม เกษตรกรรมกึ่งชุมชนเมือง หรือวิถีชีวิตครอบครัวประกอบอาชีพประมงชายฝั่งควบคู่กับการทำกะปิ รวมทั้งการเพราะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น เลี้ยงกุ้ง หอยแครง หอยแมลงภู่ มีวัดและโรงเรียน
4. มีทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในวิถีชุมชนที่น่าสนใจ
5. คนในชุมชนยอมรับกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

ซึ่งจากเกณฑ์การคัดเลือกดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกพื้นที่ในเขตจังหวัดรับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ดังนี้

๑) ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็น 1 ใน 3 ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งคณะผู้วิจัยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ได้คัดเลือกเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยเป็นตำบลหลักในการดำเนินการวิจัย

๒) ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็น 1 ใน 3 ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งคณะผู้วิจัยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ได้คัดเลือกเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยเป็นตำบลรอง 1 ในการดำเนินการวิจัย

๓. ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ตำบลคลองโคน อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็น 1 ใน 3 ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งคณะผู้วิจัยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ได้คัดเลือกเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยเป็นตำบลรอง 2 ในการดำเนินการวิจัย

3.2 เลือกนักวิจัยชุมชนและประชุมกำหนดวัตถุประสงค์ กรอบ และเครื่องมือการวิจัย

หลังจากที่ได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัยแล้ว คณะผู้วิจัย สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ได้ทำการประสานงานภายในหน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการบูรณาการแผนงานโครงการในปี พ.ศ. 2554 ของสสว. 4 ที่จะดำเนินการในพื้นที่ต้นแบบ พร้อมทั้งชี้แจงรูปแบบและวิธีการดำเนินโครงการศึกษาวิจัยในเวทีประชาคมค้นหาศักยภาพชุมชนในตำบล นอกจากนี้ระยะเวลาก่อนที่จะดำเนินขั้นตอนตามโครงการศึกษาวิจัย สสว. 4 ได้มีหนังสือราชการเรียนเชิญหัวหน้าหน่วยและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบตำบลต้นแบบ จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม เข้าร่วมในการดำเนินงานโครงการศึกษาวิจัยด้วย ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเข้าร่วมจัดเวทีในการค้นหาปัญหาในชุมชน ชี้แจงนักวิจัยชุมชนและจัดทำเครื่องมือการวิจัย

การประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีวิธีการดังนี้

- เข้าพบนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อชี้แจงความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินงานโครงการวิจัยเบื้องต้น
- นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มอบหมายให้ปลัด และรองปลัด เป็นผู้รับผิดชอบและประสานงานโครงการวิจัยดังกล่าวกับคณะผู้วิจัย สสว. 4
- คณะผู้วิจัย สสว. 4 ได้เข้าพบปลัดและรองปลัด อบต. เพื่อติดต่อประสานงานเกี่ยวกับรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ซึ่งเริ่มจากการกำหนดประเด็นปัญหาด้านการพัฒนา

สังคมและจัดสวัสดิการสังคมที่ อบต. มีความสนใจที่จะดำเนินการ โดยผ่านความเห็นชอบจากนายก อบต. ซึ่งนำข้อมูลปัญหาจากเวทีประชาคมค้นหาปัญหาและศักยภาพชุมชนของโครงการตำบล ต้นแบบมาพิจารณาประกอบกับ ข้อมูล จปฐ. และกชช. 2 ค.

- หลังจากได้ประเด็นปัญหาด้านการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคม โดยผ่านความเห็นชอบจากนายกอบต. เรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้เข้าพบปลัดอบต. อีกครั้ง เพื่อให้ดำเนินการคัดเลือกนักวิจัยชุมชนที่เกี่ยวข้องและมีความสนใจกับประเด็นดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา ในการจัดประชุมนักวิจัยชุมชนเพื่อจัดทำเครื่องมือการวิจัย

- คณะผู้วิจัย สสว. 4 ได้ทำหนังสือราชการขอความร่วมมือในการดำเนินโครงการ ศึกษาวิจัยครั้งที่ 1 โดยการเชิญนักวิจัยชุมชนเพื่อจัดทำเครื่องมือวิจัย ตามวันและเวลาที่ได้นัดหมายไว้

เทคนิคการประสานงาน

- การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้บริหาร อบต. และชาวบ้านในตำบล
- นำโครงการวิจัยบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการในพื้นที่ตำบลต้นแบบ
- การทำให้ผู้บริหาร รวมทั้งเจ้าหน้าที่ อบต. รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันกับคณะผู้วิจัย โดยการมีส่วนร่วมการดำเนินงานวิจัยจากอบต. และไม่ทำให้เจ้าหน้าที่ อบต. รู้สึกว่าเป็นการสร้างภาระงานเพิ่มเติมให้กับ อบต.
- การบอกถึงวิธีการดำเนินงานวิจัยในทางปฏิบัติและจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการวิจัย

คุณสมบัติของผู้ประสานงาน

สุภาพ เรียบร้อย มีอารมณ์ดี ใจเย็น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีความรับผิดชอบ มีความน่าเชื่อถือ ให้เกียรติกับผู้ที่ประสานงานด้วยในทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารอบต. เจ้าหน้าที่ และชาวบ้าน มีการเตรียมความพร้อมที่ดี ทั้งในเรื่องเนื้อหาโครงการวิจัย ข้อมูลในชุมชน

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

ได้รับความร่วมมือจากนายกอบต. ปลัดอบต. รองปลัดอบต. เจ้าหน้าที่อบต. รวมทั้งชาวบ้านที่เป็นนักวิจัยชุมชนเป็นอย่างดี และนักวิจัยชุมชนมาเข้าร่วมประชุมตรงตามวัน เวลา นัดหมาย และแสดงความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

๑) การใช้ข้อมูลมือสอง

ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัย สว. 4 ได้มีการใช้ข้อมูลมือสอง ประกอบด้วย

- ข้อมูล จปฐ. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลทั่วไปในพื้นที่เกี่ยวกับด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การศึกษา รายได้และการประกอบอาชีพ การมีค่านิยมไทย และการมีจิตสำนึกและร่วมกันรักษาสีทึบของตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง
- ข้อมูล กชช. 2 ค. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลระดับหมู่บ้านในพื้นที่เกี่ยวกับด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาชีพรายได้การมีงานทำ สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีส่วนร่วม และความเข้มแข็งของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง
- รายงานสรุปผลการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ตามโครงการตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ซึ่งมีการจำแนกปัญหาออกเป็น 5 ด้านตามรูปแบบการดำเนินงานตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ได้แก่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน พัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ครอบครัวอบอุ่น สร้างสรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่สะท้อนมาจากผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล และมีการจำแนกปัญหาที่มีความครอบคลุมตามรูปแบบการดำเนินงาน

โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ผู้ที่ใช้ข้อมูลดังกล่าว ได้แก่คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงาน ตำบลต้นแบบระดับจังหวัด(ทีม A) คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับตำบล(ทีม B) และคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งชาวบ้านมีความเห็นที่ตรงกับข้อมูลรายงานดังกล่าว

- ข้อมูลอปท. 1 ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมโดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เนื่องจากมีการสรุปปัญหาเชิงประเด็นที่มีความครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านการมีงานทำและรายได้ ด้านความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม ปัญหาเชิงกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน ครอบครัว สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และวัยแรงงาน ผู้ที่ใช้ข้อมูลคือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีข้อมูลบางส่วนที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน

๒) การจัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ

องค์ประกอบผู้เข้าร่วมประชุม

ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้เข้าร่วมประชุมในเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชนตามโครงการตำบลต้นแบบ โดยเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) และคณะผู้วิจัย สสว.4

เนื้อหาและระยะเวลาในการประชุม

เนื้อหา ประกอบด้วย การจัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) กำหนดองค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานขับเคลื่อนฯ ซึ่งประกอบด้วยสำรวจข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตำบลต้นแบบ ดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการในตำบลต้นแบบ จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ตำบลต้นแบบ รายงานผลการปฏิบัติงาน ทบทวนบทเรียน สรุปบทเรียน ประเมินผลการดำเนินการ บริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งซึ่งจัดขึ้นในตำบลต้นแบบ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานพัฒนาสังคมระดับตำบล รวมทั้งบูรณาการดำเนินงานพัฒนาในตำบลต้นแบบกับหน่วยงาน/ ภาควิชา/ เครือข่าย / กลุ่มเป้าหมาย การกำหนดแนวทางในการ

ขับเคลื่อนการดำเนินงานตำบลต้นแบบของคณะทำงานขับเคลื่อนฯ โดยเน้นกิจกรรมตาม 5 แนวทางของรูปแบบสายใยรักแห่งครอบครัว ประกอบด้วย ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุชนามัยในครัวเรือน ด้านการพัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้านการสรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การชี้แจงความเป็นมา วัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินงานโครงการวิจัย พร้อมทั้งได้ร่วมกันวางแผนและจัดสรรงบประมาณ กำหนดขั้นตอนระยะเวลาของการดำเนินงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสม กิจกรรมการติดตามประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่ และการจัดทำข้อตกลงร่วมกันของหน่วยงานเพื่อดำเนินงานในพื้นที่ มีการทำข้อตกลงระหว่างศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม กับองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ (MOU) ซึ่งถือเป็นข้อตกลงร่วมกันในการที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

วิทยากรกระบวนการ/เครื่องมือในการประชุม

- วิทยากรกระบวนการ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 (สสว. 4)
- เครื่องมือในการประชุม ประกอบด้วย กระบวนการเวทีประชาคมระดมความคิดเห็น power point , Clip chart

ประเด็นหรือข้อมติของที่ประชุม

- ทราบศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ โดยใช้ 5 แนวทางของรูปแบบสายใยรักแห่งครอบครัว
- ทราบสิ่งที่คาดหวังและแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

ผลลัพธ์ /การสังเกตการณ์ทางสังคมจากผู้นำ ผู้สนใจ ผู้นำกลุ่ม หรือเครือข่าย

อื่นๆ

- ผู้นำจากองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลเหมืองใหม่ เข้าร่วมในเวทีการประชุม และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน
- ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็น และเสนอแนะประเด็นในการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคมในตำบล ครบใน 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัว

- ผู้นำกลุ่ม ได้สะท้อนสภาพปัญหาจากการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่
- เครือข่ายจากหน่วยงานราชการอื่นๆ ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานในพื้นที่ ที่ผ่านมา

๓) การระบุปัญหาหรือความต้องการ

- การวิเคราะห์ปัญหาจากข้อมูลมือสอง คณะผู้วิจัย และผู้เข้าร่วมเวทีประชาคม ได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาจากข้อมูลมือสองจาก ข้อมูลจปฐ. ข้อมูล กชช. 2 ค. และข้อมูลจากแผนชุมชนของอบต.

- การระดมปัญหา ความต้องการ โดยคณะผู้วิจัย และผู้เข้าร่วมเวทีประชาคม ได้ร่วมกันระดมปัญหา ความต้องการ และสิ่งที่ชุมชนคาดหวังเกี่ยวกับด้านพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคมในตำบล

ในส่วนของขั้นตอนการระบุปัญหาและ หรือความต้องการนั้น ได้มีการประชาคมกันมาก่อน โดยศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านพักเด็กและครอบครัว สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ร่วมกับคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งมีวิธีการเทคนิค และใช้เครื่องมือในการระดมความคิดเห็นตามรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วในขั้นตอนที่ 2. การจัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ

วิทยาการกระบวนการ ประกอบด้วย

ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 (นายทวีป จำเนียร) มีประสบการณ์ด้านการประชาสงเคราะห์ การพัฒนาสังคม การจัดเวทีระดมความคิดเห็น การสรุปประเด็น และการบริหารงานด้านพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับจังหวัด

เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม (หัวหน้ากลุ่มสวัสดิการสังคม) มีประสบการณ์ในการจัดเวทีประชาคมระดมความคิดเห็นในพื้นที่ การจัดกิจกรรม/โครงการด้านพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในตำบล

เจ้าหน้าที่จากสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 (หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ และเจ้าหน้าที่กลุ่มงานวิชาการ) มีประสบการณ์ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การเป็นผู้ดำเนินรายการประชุม การศึกษาวิจัยด้านสวัสดิการชุมชน การบันทึกและสรุปประเด็น

นอกจากนี้ในส่วนของการระบุปัญหานั้นผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โดยนายก และปลัด ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นที่สนใจ

๔) ข้อสรุปของการระบุปัญหา

ข้อสรุปของการระบุปัญหา คณะผู้วิจัยใช้วิธีการจัดประชุมเวทีประชาคม เพื่อระดมความคิดเห็น โดยจัดหมวดหมู่ของปัญหาตาม 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัว ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

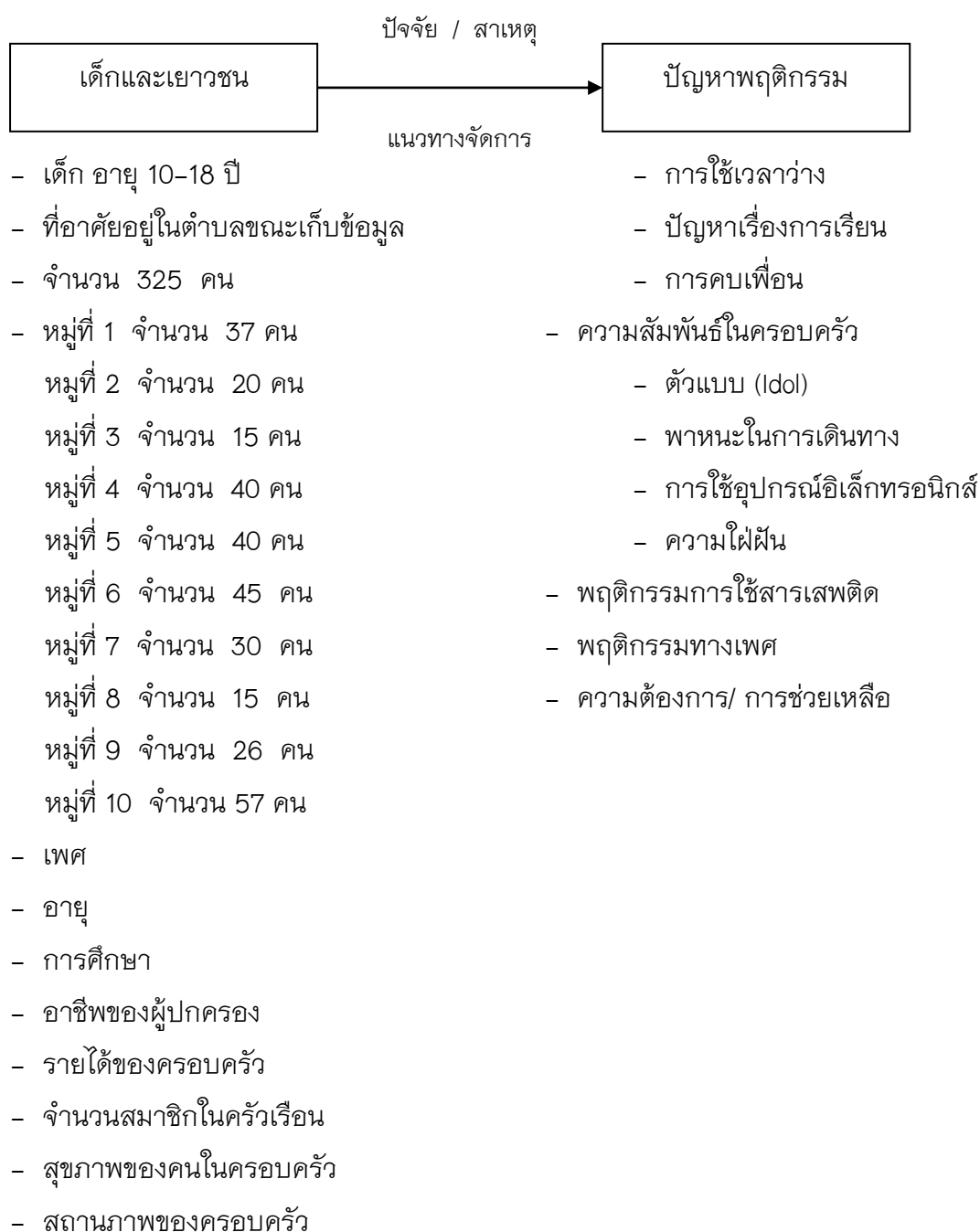
ตำบลเมืองใหม่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

- ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุชนามัยในครัวเรือน พบปัญหาคือ มารดาไม่มีเวลาให้นมบุตรเนื่องจากต้องไปประกอบอาชีพต่างๆ มารดาไม่มีความรู้หรือทักษะที่ดีพอในการให้นมบุตร สุขภาพของมารดาบางรายไม่แข็งแรงจึงไม่ค่อยมีน้ำนมให้บุตร บางครอบครัวมีฐานะยากจนไม่สามารถซื้อนมให้บุตรทานได้
- ด้านการเสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น พบปัญหาคือ บางครอบครัวสมาชิกมีเวลาให้กันไม่มาก กระแสการบริโภคนิยม อาทิ อาหาร fast food เข้ามาในพื้นที่เป็นอย่างมาก เยาวชนในครอบครัวติดสิ่งเสพติด และการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร
- ด้านการพัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบปัญหาคือ กิจกรรมกลุ่มทำปุ๋ย วัดทุ่งเศรษฐี หมู่ที่ 5 ยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าใด ผลผลิตทางการเกษตร (ส้มโอฟันธุ์ขาวใหญ่) รสชาติอร่อย แต่มีกลุ่มนายทุนมาซื้อไปและแอบอ้างไปตีตราเป็นของตนเอง จึงไม่ติดตลาดเท่าที่ควร ผลผลิตทางการเกษตร (มะพร้าว) ในพื้นที่ขาดแคลนเนื่องจากส่งโรงงานและนำขายออกนอกพื้นที่ไปมาก เยาวชนรุ่นใหม่ไม่สืบทอดอาชีพเกษตรกรรมในท้องถิ่น ผลผลิตทางการเกษตร (มะพร้าว) มีศัตรูพืช อาทิ แมลงค้ำหนาม กะรอก (ส้มโอฟันธุ์ขาวใหญ่) ศัตรูพืชคือ ต้นกาฝาก
- ด้านการสรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี พบปัญหาคือ รถขยะ และถังขยะไม่เพียงพอต่อประชากรในพื้นที่ มลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดใกล้เคียง อาทิ จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสาคร
- ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบปัญหาคือ ไม่มีการเก็บข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ของพื้นที่และชุมชนซึ่งเป็นศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมเอาไว้เป็น

ลายลักษณ์อักษร อาทิ วิธีการจัดพิธีมงคลสมรสทางน้ำ ซึ่งในปัจจุบันนั้นค่อยๆ เลือนหายไปจนหาดูไม่ได้แล้ว

จากสภาพปัญหาตาม 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัวดังกล่าวข้างต้น ที่ประชุมมีความสนใจในประเด็นปัญหากลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆ ควรได้รับการปลูกฝังและพัฒนาเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนต่อไป

การแตกประเด็น/กรอบเพื่อการจัดทำเครื่องมือ การสำรวจ เก็บข้อมูล

ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ในการระบุปัญหาใช้ข้อมูล อบท.1 เป็นหลักในการวิเคราะห์ โดยเริ่มต้นด้วยการกระตุ้นให้ที่ประชุมเห็นความสำคัญของข้อมูลและความสำคัญในการใช้ข้อมูลเพื่อระบุปัญหาหรือความต้องการโดยใช้กรณีตัวอย่างเรื่องอาการปวดท้องชวนที่ประชุมคุยถึงสาเหตุของอาการ และชวนคุยให้เห็นว่าหากมีการให้ข้อมูลแก่แพทย์ผิดพลาดก็จะทำให้แพทย์วินิจฉัยอาการผิดพลาด นำไปสู่การรักษาที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกระบวนการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนก็ไม่ต่างกัน หากกระบวนการตัดสินใจในการระบุประเด็นปัญหาและแนวทาง แก้ไขของชุมชนไม่มีข้อมูลสนับสนุน การตัดสินใจดังกล่าวก็อาจผิดพลาดได้ จากกระบวนการชวนพูดคุยที่ประชุมได้สรุปเป็นองค์ความรู้ 3 ประการคือ 1) ในการตัดสินใจใด ๆ ข้อมูลมีความสำคัญและจำเป็น 2) ข้อมูลมือสองต่าง ๆ เกี่ยวกับชุมชนที่มีการจัดเก็บกันทุกปีนั้นแท้จริงเป็นประโยชน์กับชุมชนด้วยไม่ใช่เฉพาะหน่วยงานเท่านั้น 3) เมื่อข้อมูลมีความสำคัญและจำเป็น ฉะนั้นต้องให้ความสำคัญเรื่องการจัดเก็บข้อมูลที่ต้องได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

จากข้อสรุปข้างต้นวิทยากรกระบวนการจึงได้เริ่มการใช้ข้อมูลมือสอง 3 ประเภทคือ จปฐ. กชช 2 ค. และอบท. 1 เพื่อชวนวิเคราะห์ซึ่งที่ประชุมตัดสินใจใช้ข้อมูลอบท. 1 ในการวิเคราะห์ โดยให้เหตุผลว่าข้อมูลจปฐ. และกชช 2 ค. ไม่น่าเชื่อถือเนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนในระดับอำเภอเพื่อให้ผ่านตัวชี้วัดของอำเภอ กระบวนการวิเคราะห์มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

- นำเสนอตารางสรุปข้อมูลอบท.1 ทั้งเชิงประเด็นและเชิงกลุ่มเป้าหมาย ให้ที่ประชุมพิจารณาทบทวนความถูกต้องทันสมัยของข้อมูล ซึ่งจากการอภิปรายที่ประชุมมีข้อสรุปว่าข้อมูลยังคงมีข้อผิดพลาดเนื่องจากสถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลงแล้ว แต่ข้อมูลยังไม่ได้รับการแก้ไข บางประเด็นอาจจะมีความคิดที่ไม่ถูกต้องทำให้ข้อมูลแสดงจำนวนที่ต่ำกว่าความเป็นจริง เช่น เรื่องของปัญหาวัยรุ่นเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น

- จากข้อสรุปข้างต้นที่ประชุมจึงตัดสินใจใช้เวลาในการปรับปรุงข้อมูลให้ถูกต้องโดยใช้วิธีการให้ตัวแทนแต่ละหมู่บ้านทบทวน แก้ไข

- ที่ประชุมได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญโดยใช้เกณฑ์ 2 ด้าน ประกอบกันคือตัวเลขที่แสดงเชิงปริมาณและความรุนแรงของปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน ได้ข้อสรุป ดังนี้ ปัญหาเชิงประเด็นสังคมที่ต้องได้รับการพัฒนา ได้แก่ ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย และปัญหาด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม ส่วนปัญหาสังคมเชิงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับการพัฒนา ได้แก่ ปัญหาเด็กและเยาวชน (อายุ 0-25 ปี) และปัญหาด้านคนพิการ

ที่ประชุมเห็นสอดคล้องกันว่าปัญหาเชิงประเด็นเป็นปัญหาซึ่งซ้อนกันอยู่ในปัญหาเชิงกลุ่มเป้าหมายฉะนั้นในการจัดเก็บข้อมูลหรือการวิจัยจะใช้กลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก แต่เนื่องจากปัญหา กลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อน อ่อนไหว และต้องการความร่วมมือจากหลายฝ่าย ประกอบกับในการบูรณาการแผนของกระทรวง ฯ ตามโครงการตำบลต้นแบบได้ให้ความสำคัญเรื่องนี้ และมีแผนการดำเนินงานอยู่แล้ว ฉะนั้นภายใต้วงเวลาที่จำกัดที่ประชุมจึงตัดสินใจเลือกกลุ่มคนพิการเป็นกรณีศึกษาสำหรับการทำวิจัยตามโครงการ ฯ

ในการจัดทำเครื่องมือเนื่องจากเวลาจำกัดประกอบกับมีเครื่องมือคือแบบสอบถามซึ่งเคยใช้ในพื้นที่อื่นมาแล้ว ที่ประชุมจึงใช้เครื่องมือที่มีอยู่เป็นต้นร่างสำหรับพิจารณาและที่ประชุมเห็นว่าเครื่องมือเหมาะสมอยู่แล้วจึงใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ในการจัดเก็บข้อมูล โดยกำหนดจัดเก็บ 100%

ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

- ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุชนามัยในครัวเรือน ไม่พบปัญหา
- ด้านการเสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น ไม่พบปัญหา
- ด้านการพัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบปัญหา คือ ปัญหาหนี้ในระบบ ประชาชนส่วนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน
- ด้านการสรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่พบปัญหา
- ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่พบปัญหา

จากสภาพปัญหาตาม 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัวดังกล่าวข้างต้น ที่ประชุมมีความสนใจในประเด็นปัญหากลุ่มผู้ป่วยด้อยโอกาส ซึ่งประกอบด้วยผู้ป่วยที่ไม่มีค่าพาหนะเดินทางไปพบแพทย์ ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บุตรหลานรายได้น้อย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่มีลูกหลานที่เฝ้าพยาบาลมีฐานะยากจน ผู้ป่วยที่ต้องมีการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง (รวยหรือจนก็ได้) เป็นโรคเรื้อรัง เช่น กินยา 10 เม็ดต่อมือและไม่สามารถขาดยาได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบลได้อย่างทั่วถึง

การแตกประเด็น/กรอบเพื่อการจัดทำเครื่องมือ การสำรวจ เก็บข้อมูล

- ผู้ป่วยที่ไม่มีค่าพาหนะเดินทางไปพบแพทย์
- ผู้ป่วยที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้
- ผู้ป่วยที่บุตรหลานมีรายได้น้อย
- ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ
- ผู้ป่วยที่มีลูกหลานที่เฝ้าพยาบาลมีฐานะยากจน
- ผู้ป่วยที่ต้องมีการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่องหรือเป็นโรคเรื้อรัง
- จำนวน 30 คน
- หมู่ที่ 1 จำนวน 3 คน
- หมู่ที่ 2 จำนวน 5 คน
- หมู่ที่ 3 จำนวน 7 คน
- หมู่ที่ 4 จำนวน 8 คน
- หมู่ที่ 5 จำนวน 2 คน
- หมู่ที่ 6 จำนวน 3 คน
- หมู่ที่ 7 จำนวน 2 คน
- เพศ
- อายุ
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว
- ปัญหาด้านร่างกาย (โรคที่เป็น)
- ยาที่รับประทาน
- ระยะเวลาที่เจ็บป่วย
- สิทธิการรักษาพยาบาล
- สถานพยาบาลที่ผู้ป่วยไปรักษาเป็นประจำ
- สภาพจิตใจของผู้ป่วยด้อยโอกาส
- สภาพความเป็นอยู่ทั่วไป
- การได้รับบริการ/ สวัสดิการ
- ความต้องการที่อยากจะได้รับ
- สภาพปัญหาของผู้ดูแล
- ความต้องการเร่งด่วนอื่นๆ
- การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย
- ความต้องการของผู้ป่วยในการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน
- การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัวผู้ป่วย

การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ และจัดหาข้อมูลสนับสนุน

ในการดำเนินโครงการวิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ นายก ปลัด รองปลัด และเจ้าหน้าที่อบต. ในการประสานกับนักวิจัยชุมชนซึ่งเป็นผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล ทั้งที่สังกัดอบต. และ เทศบาลตำบล ซึ่งในการเก็บข้อมูลสำรวจข้อมูล เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมจากนักวิจัยชุมชน ซึ่งเป็นผู้แทนของหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1-2 คน และผู้แทนดังกล่าวบางส่วนเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ในโครงการตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม

ในการสำรวจข้อมูลนั้นใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งมีทั้งคำถามแบบเลือกตอบ และคำถามปลายเปิด ทั้งนี้ข้อคำถามที่ได้นำมาจากการแตกประเด็น/ แตกกรอบ ร่วมกันของนักวิจัยในชุมชนและคณะผู้วิจัยจากสสว. 4 ในเวทีประชาคม

จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้โครงการวิจัยมีความเป็นไปได้ในประเด็นของการจัดหาข้อมูลสนับสนุน เกิดการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน ผู้นำในชุมชนให้ความสำคัญและอำนวยความสะดวกในการประสานงานระหว่างคณะผู้วิจัยของสสว. 4 และนักวิจัยชุมชน ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุมประเด็นปัญหา กลุ่มเป้าหมาย และนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นฐาน ในการพิจารณาจัดกิจกรรม/ โครงการ ให้กับกลุ่มเป้าหมายอย่างเหมาะสมและทันต่อสภาพปัญหา/ ความต้องการ

3.3 การคัดเลือกนักวิจัยชุมชนและการเก็บข้อมูล

คณะผู้วิจัยของสสว. 4 ได้วางแผนการคัดเลือกนักวิจัยชุมชน โดยมีคุณสมบัติดังนี้ เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในตำบล ซึ่งอาจมีตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น หรือกลุ่ม/องค์กรอื่นๆในชุมชนก็ได้ มีความสนใจในประเด็นปัญหาที่พบในชุมชน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจิตอาสา เห็นประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นสำคัญ และเป็นตัวแทนจากทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน

การแบ่งงานประกอบด้วย 3 ลักษณะ ดังนี้

- งานที่มอบหมายให้นักวิจัยชุมชนรับผิดชอบ ได้แก่ การเก็บข้อมูลในชุมชนโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ
- งานที่คณะผู้วิจัยจากสสว. 4 รับผิดชอบ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลมือสอง ซึ่งแจ้งความเป็นมา วัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินงานโครงการวิจัย ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล จัดเตรียมการจัดประชุมเวทีประชาคม เป็นวิทยากรกระบวนการ บันทึกและสรุปประเด็น

ที่ได้จากเวทีประชาคมระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ให้นักวิจัยชุมชน นำเสนอให้นักวิจัยชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมในตำบลรับทราบ

- งานที่รับผิดชอบร่วมกันระหว่างนักวิจัยชุมชนกับคณะผู้วิจัยจากสว. 4 ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นในเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ร่วมรับฟังผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล ร่วมเสนอกิจกรรมโครงการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ เพื่อผลักดันเข้าสู่แผนงาน/โครงการขององค์การบริหารส่วนตำบล

โดยทำการสำรวจข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคล ซึ่งมีแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการวิจัย

3.4 การจัดเวทีวิเคราะห์ผลการสำรวจ

ในส่วนของการวิเคราะห์ผลการสำรวจที่ได้จากการเก็บข้อมูลไม่มีการจัดเวทีการประชุม แต่จะเป็นการวิเคราะห์โดยคณะผู้วิจัยของสว. 4 และนำเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ไปนำเสนอในการจัดประชุมเวทีการนำเสนอผลการวิจัยและจัดทำโครงการ/ กิจกรรม เพื่อให้นักวิจัยชุมชนและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมพิจารณา

แนวทางการวิเคราะห์ ประเด็น/ กลุ่มเป้าหมายงานสวัสดิการสังคม/ ช่างวัย / บริการสวัสดิการ

ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

กลุ่มเยาวชน

- ประเด็นในการวิเคราะห์ คือข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สุขภาพของคนในครอบครัว สถานภาพของครอบครัว และข้อมูลปัญหาเด็ก ได้แก่ การใช้เวลาว่าง ที่อาศัยอยู่ในตำบลขณะเก็บข้อมูล ปัญหาเรื่องการเรียน การคบเพื่อน ความสัมพันธ์ในครอบครัว ตัวแบบ (Idol) พาหนะในการเดินทาง การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ความใฝ่ฝัน พฤติกรรมการใช้สารเสพติด พฤติกรรมทางเพศ และความต้องการ/ การช่วยเหลือ

- กลุ่มเป้าหมาย คือเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 10-18 ปี ที่อาศัยอยู่ในตำบลขณะสำรวจข้อมูล

ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

กลุ่มผู้สูงอายุ / คนพิการ

- ประเด็นในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้พิการ ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ ที่อยู่ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัว ข้อมูลผู้พิการ ได้แก่ ปัญหาด้านร่างกาย สภาพความเป็นอยู่ที่พัก การได้รับการบริการ/สวัสดิการ ความต้องการที่อยากจะได้รับ สภาพปัญหาของผู้ดูแล ได้แก่ ชื่อ-สกุล ผู้ดูแล อายุ ความสัมพันธ์กับผู้ป่วย อาชีพของผู้ดูแล รายได้ของผู้ดูแล สภาพร่างกาย และจิตใจของผู้ดูแล ความต้องการเร่งด่วน การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย ความต้องการในการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย และการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัวผู้ป่วย
- กลุ่มเป้าหมาย คือผู้พิการในตำบลคลองเขิน

ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

กลุ่มอื่นๆ (ผู้ป่วยด้อยโอกาส)

- ประเด็นในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยด้อยโอกาส ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ ที่อยู่ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัว ข้อมูลผู้ป่วยด้อยโอกาส ได้แก่ ปัญหาด้านร่างกาย สภาพความเป็นอยู่ที่พัก การได้รับการบริการ/สวัสดิการ ความต้องการที่อยากจะได้รับ สภาพปัญหาของผู้ดูแล ได้แก่ ชื่อ-สกุล ผู้ดูแล อายุ ความสัมพันธ์กับผู้ป่วย อาชีพของผู้ดูแล รายได้ของผู้ดูแล สภาพร่างกาย และจิตใจของผู้ดูแล ความต้องการเร่งด่วน การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย ความต้องการในการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย และการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัวผู้ป่วย
- กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ป่วยด้อยโอกาส ซึ่งหมายถึงผู้ป่วยที่ไม่มีค่าพาหนะเดินทางไปพบแพทย์ ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บุตรหลานรายได้น้อย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่มีลูกหลานที่เฝ้าพยาบาลมีฐานะยากจน ผู้ป่วยที่ต้องมีการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง เป็นโรคเรื้อรัง

3.5 การนำเสนอผลการวิจัยและจัดทำโครงการ /กิจกรรม

ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ คณะจากองค์การบริหารส่วนตำบล คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) นักวิจัยชุมชน และคณะผู้วิจัยของสว. 4 โดยมีการนัดหมาย โดยมีการประสานงานทางโทรศัพท์ การขอเข้าพบ และจัดทำหนังสือราชการนัดหมาย

การนำเสนอ และการอภิปรายกลุ่ม

คณะผู้วิจัยของสว. 4 นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ โดยใช้ power point และให้ผู้เข้าร่วมประชุมพิจารณา แสดงความคิดเห็น เสนอแนะกิจกรรม/โครงการ ที่มีความสอดคล้องกับผลวิเคราะห์ข้อมูล และเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย จัดลำดับกิจกรรม/โครงการที่ ที่ประชุมพิจารณาเห็นแล้วว่าจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย ทันต่อความต้องการ และมีความเป็นไปได้ในการดำเนินการในปีงบประมาณ 2554 จากนั้นเป็นการร่วมกันพิจารณาวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลา ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการจัดโครงการ/ กิจกรรม ดังกล่าว

บทที่ 4

ผลการศึกษา

โครงการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม จังหวัดสมุทรสงคราม ได้ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ใน 3 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม และตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีผลการศึกษาตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ข้อมูลทั่วไป

ตำบลคลองโคน เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง ประกอบไปด้วย 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านคลองคต หมู่ 2 บ้านคลองโคน หมู่ 3 บ้านคลองโคก หมู่ 4 บ้านแพรกทะเล หมู่ 5 บ้านคลองซ่ง หมู่ 6 บ้านประชาคมขึ้น หมู่ 7 บ้านคลองซ่งน้อย

สภาพทั่วไปของตำบล : องค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล มีป่าแสมและโกงกาง บริเวณที่อยู่ติดชายทะเลจะเป็นพื้นที่น้ำเค็ม และน้ำกร่อยบางส่วน

อาณาเขตตำบล :

ทิศเหนือ ติดกับ ต.บางขันแตก อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

ทิศใต้ ติดกับ ต.บ้านแหลม อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดกับ ต.แหลมใหญ่ อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

ทิศตะวันตก ติดกับ ต.ยี่สาร อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

จำนวนประชากรของตำบล : จำนวนประชากรในเขต อบต. 4,342 คน เป็นชาย 2,154 คน หญิง 2,188 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 130 คน/ตารางกิโลเมตร (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2552 จากสำนักทะเบียนราษฎรที่ว่าการอำเภอสมุทรสงคราม) และจำนวนหลังคาเรือน 1,084 หลังคาเรือน

ข้อมูลอาชีพของตำบล : อาชีพหลัก ทำประมง อาชีพเสริม รับจ้าง

สภาพทางสังคม :

การศึกษา : โรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ห้องสมุดประชาชน 3 แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา : วัด จำนวน 3 แห่ง สำนักสงฆ์ จำนวน 2 แห่ง

สาธารณสุข : สถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน 2 แห่ง อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน : ที่ทำการตำรวจชุมชน 1 แห่ง

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล : 1. วัดคลองโคน 2. วัดธรรมประดิษฐ์ 3. วัดธรรมประสิทธิ์ 4. สถานีอนามัยตำบลคลองโคน 5. สถานีอนามัยคลองซ้อง 6. สำนักสงฆ์แพรทะเล 7. ที่ทำการตำรวจชุมชนตำบลคลองโคน 8. ป่าชายเลน

เส้นทางการคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล :

จากสมุทรสงคราม สามารถใช้เส้นทางถนนพระราม 2 ระหว่าง กม.ที่ 71-72 แยกเข้าตรง ปั่นน้ำมัน ปตท. ก็เข้าสู่เขตตำบลคลองโคน วิ่งมาถึงวัดธรรมประดิษฐ์ แยกซ้ายประมาณ 3 กม. ถึงที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน

สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า โทรศัพท์ น้ำบาดาลหมู่บ้าน มีครบทุกหมู่บ้าน

จุดเด่นของพื้นที่ ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลคลองโคน ประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง (เลี้ยงกุ้ง หอยแครง หอยแมลงภู่) และรับจ้าง อีกทั้งยังมีสินค้าขึ้นชื่อคือ กะปิคลองโคน ในพื้นที่ตำบลคลองโคน มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดสมุทรสงคราม คือ แหล่งท่องเที่ยวป่าชายเลน ซึ่งประชาชนได้ร่วมกันปลูกมากกว่า 2,000 ไร่ เป็นป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีระบบนิเวศที่เหมาะสมในการศึกษา และวิจัยของสถาบันการศึกษาต่างๆ และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ดีและเป็นป่าที่มีความสมบูรณ์เป็นอย่างมาก

สรุปสถานการณ์การพัฒนา

สถานการณ์การพัฒนาในปีที่ผ่านมา อยู่ในเกณฑ์ดี มีโครงการ/กิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถวิเคราะห์สถานการณ์การพัฒนาท้องถิ่น โดยใช้เทคนิค SWOT ได้ดังนี้

จุดแข็ง (Strength)

- มีการจัดโครงสร้างภายในที่เหมาะสมสอดคล้องกับภารกิจ
- การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน
- การบริหารจัดการยึดหลักธรรมาภิบาล
- มีการแบ่งงาน/ มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ
- มีการจัดเก็บข้อมูลในการดำเนินการ
- บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่
- ได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง
- มีการกำหนดแผนอัตรากำลังตามโครงสร้าง
- การบริหารงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- มีกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มสตรี
- มีป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก ทำให้มีรายได้จากการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ หอยแมลงภู่

การเลี้ยงหอยแครง และการทำกะปิคลองโคน

- มีทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลนที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยว

จุดอ่อน (Weakness)

- กฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ มีการปรับปรุงแก้ไขตลอดเวลา ทำให้ศึกษาไม่ทัน ขาดความชัดเจนในการดำเนินงาน

- พื้นที่รับผิดชอบมาก ไม่สามารถบริการพัฒนาได้ทั่วถึง
- ปริมาณงานมีมาก บุคลากรมีน้อย มีผลทำให้ผลงานไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร

- ประชากรบางส่วนยังขาดการมีส่วนร่วม
- ไม่มีความรู้ความชำนาญในการจัดเก็บข้อมูล
- มีบุคลากรไม่เพียงพอ
- บุคลากรได้รับมอบหมายงานมากเกินไป
- งบประมาณไม่เพียงพอต่อการพัฒนา
- มีการถ่ายโอนภาระงาน แต่ไม่ถ่ายโอนเงิน
- สถานที่และอาคารที่ทำการคับแคบไม่เพียงพอ
- การรวมกลุ่มของชุมชนไม่เข้มแข็งพอทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ
- ขาดจิตสำนึกในการรับผิดชอบร่วมกัน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม

โอกาส (Opportunity)

- มีถนนพระราม 2 ผ่าน
- มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทย
- มีพื้นที่ออกเกิดขึ้นทุกปี ทำให้สามารถปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติมขึ้นได้
- รัฐบาลโอนเงินอุดหนุนมาให้ อบต. เป็นเงินเพิ่มขึ้นทุกปี
- เป็นแหล่งโครงการปลูกป่าชายเลนของสมเด็จพระเทพฯ ซึ่งเสด็จมาปลูกป่าชายเลน

เกือบทุกปี

- นโยบายของรัฐบาล/ จังหวัด ที่สนับสนุนส่งเสริมด้านการเกษตร การท่องเที่ยว

สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ตำบล

อุปสรรค (Threat)

- งบประมาณมีน้อย ไม่เพียงพอต่อการพัฒนา
- พื้นที่เป็นน้ำเค็ม ดินอ่อนตัว ทрудตัวง่าย
- กฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
- การจัดสรรงบประมาณและระยะการเบิกจ่ายไม่เหมาะสมกับเวลาดำเนินการ

แผนงานพัฒนาสังคมและเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง

การดำเนินงานตามโครงการต่างๆ ด้านพัฒนาคนและเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง มุ่งเน้นที่จะให้ประชาชนในตำบลคลองโคน มีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการต่างๆ ของตำบล และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจ และเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญเติบโต อย่างก้าวหน้าต่อไป โดยมีโครงการที่ได้ดำเนินการแล้ว ได้แก่ ปรับปรุงป้องกันตำรวจปากทางคลองโคน ขยายเสริมไหล่ถนนหมู่ 2,6 ซ่อมแซมเสียงตามสาย ปูกระเบื้องห้องน้ำศูนย์เด็กเล็กคลองโคน จัดหา/ สนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ ให้ศูนย์เด็กเล็กหมู่ 2, 5 สนับสนุนทุนการศึกษาแก่นักเรียนยากจน สำหรับ 4 โรงเรียน จัดซื้อโต๊ะเก้าอี้ให้เด็กปฐมวัย จัดหาอาหารกลางวัน นม ให้แก่เด็กปฐมวัย สนับสนุนเบี้ยยังชีพแก่คนชรา คนพิการ ผู้ติดเชื้อเอดส์ สนับสนุนซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้ยากไร้ สนับสนุนงานวันเด็กแห่งชาติโดยจัดร่วมกับโรงเรียนในตำบล จัดทำป้ายประกาศ ประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน ป้ายบอกทาง จัดกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมไทย รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ และประกวดร้องเพลงเนื่องในวันสงกรานต์และวันผู้สูงอายุแห่งชาติ สนับสนุนการจัดแข่งขันกีฬาร่วมกับโรงเรียน จัดซื้อวัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้าและยาคุมให้ทางอนามัยคลองช่อง คลองโคนดำเนินการ ส่งเสริมสุขภาพของประชาชนร่วมกับอนามัย ส่งเสริมการออกกำลังกายร่วมกับอนามัย สนับสนุนการสำรวจข้อมูลจปฐ. แข่งขันกีฬาโครงการครอบครัวสัมพันธ์ ร่วมสืบสานวัฒนธรรมอนุรักษ์พระพุทธศาสนา บวชสามเณรด้านยาเสพติด อุทหนุนสาธารณสุขมูลฐาน

นโยบายด้านการพัฒนาสังคม

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน มีเจตนารมณ์ ที่จะส่งเสริม พัฒนาเด็ก สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ประกอบกับสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชนในตำบล โดยดำเนินการดังนี้

1. ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการช่วยเหลือเด็กและดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ถูกสังคมทอดทิ้งให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม
2. ฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะในการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล ตามความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
3. ส่งเสริม สนับสนุนด้านกีฬา และกิจกรรมต่างๆ ให้กับเยาวชนและประชาชนทุกระดับ เพื่อให้เกิดความสามัคคีและแก้ไขปัญหายาเสพติด
4. ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม
5. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น พร้อมสนับสนุนงบประมาณในการจัดประชาคมตำบล
6. เพื่ารวังสถานการณ์ พร้อมให้ความช่วยเหลือกับส่วนราชการต่างๆ ในการป้องกันปราบปรามยาเสพติดในเขตตำบลคลองโคน

ข้อมูลจากการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลคลองโคน

1. การเตรียมการ

- หลักเกณฑ์การคัดเลือกตำบลหลัก

ตำบลคลองโคน อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็น 1 ใน 3 ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งคณะผู้วิจัยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ได้คัดเลือกเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยโครงการศึกษารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่ได้พัฒนาร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลต้นแบบ เป็นตำบลรอง 2 ในการดำเนินการวิจัย โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือก ดังนี้

- เป็นตำบลที่ไม่ได้เป็นพื้นที่ดำเนินการวิจัยตำบลหลักและตำบลรอง 1
- การมีผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ได้แก่ นายกอบต. ปลัดอบต. และรองปลัดอบต. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการจัดสวัสดิการสังคม
- มีขนาดพื้นที่และประชากร ที่เหมาะสมที่จะสามารถขับเคลื่อนโครงการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ไม่เป็นพื้นที่ใหญ่หรือพื้นที่เล็กเกินไป
- การมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ วิถีชีวิตครอบครัวประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง ควบคู่กับการทำกะปิ รวมทั้งการเพราะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น เลี้ยงกุ้ง หอยแครง หอยแมลงภู่ วัด โรงเรียน
- มีทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในวิถีชุมชนที่น่าสนใจ
- คนในชุมชนยอมรับกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

- การประสานงานภายในของหน่วยงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

คณะผู้วิจัย สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ได้ทำการประสานงานภายในหน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการบูรณาการแผนงานโครงการในปี พ.ศ. 2554 ของสสว. 4 ที่จะดำเนินการในพื้นที่ต้นแบบ พร้อมทั้งชี้แจงรูปแบบและวิธีการดำเนินโครงการศึกษาวิจัยในเวทีประชาคมค้นหาศักยภาพชุมชนในตำบล นอกจากนี้ระยะเวลาก่อนที่จะดำเนินขั้นตอนตามโครงการศึกษาวิจัย สสว. 4 ได้มีหนังสือราชการเรียนเชิญหัวหน้าหน่วยและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบตำบลต้นแบบ จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม เข้าร่วมในการดำเนินงานโครงการศึกษาวิจัยด้วย ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเข้าร่วมจัดเวทีในการค้นหาปัญหาในชุมชน ชี้แจงนักวิจัยชุมชนและจัดทำเครื่องมือการวิจัย

- การประสานงานกับอปท.

- วิธีการ

- เข้าพบนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อชี้แจงความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินงานโครงการวิจัยเบื้องต้น

- นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มอบหมายให้ปลัด เป็นผู้รับผิดชอบและประสานงาน โครงการวิจัยดังกล่าวกับคณะผู้วิจัย สสว. 4

- คณะผู้วิจัย สสว. 4 ได้เข้าพบปลัด อบต. เพื่อติดต่อประสานงานเกี่ยวกับรายละเอียด ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ซึ่งเริ่มจากการกำหนดประเด็นปัญหาด้านการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการ สังคมที่ อบต. มีความสนใจที่จะดำเนินการ โดยผ่านความเห็นชอบจากนายกอบต. ซึ่งนำข้อมูลปัญหามา จากเวทีประชาคมค้นหาปัญหาและศักยภาพชุมชนของโครงการตำบลต้นแบบมาพิจารณาประกอบกับ ข้อมูล จปฐ. กชช. 2 ค. และอปท. 1

- หลังจากได้ประเด็นปัญหาด้านการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคม โดยผ่านความเห็นชอบจากนายกอบต. เรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้เข้าพบปลัดอบต. อีกครั้ง เพื่อให้ดำเนินการ คัดเลือกนักวิจัยชุมชนที่เกี่ยวข้องและมีความสนใจกับประเด็นดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้แทนจากทุกหมู่บ้านใน ตำบล พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา ในการจัดประชุมนักวิจัยชุมชนเพื่อจัดทำเครื่องมือการวิจัย

- คณะผู้วิจัย สสว. 4 ได้ทำหนังสือราชการขอความร่วมมือในการดำเนินโครงการ ศึกษาวิจัยครั้งที่ 1 โดยการเชิญนักวิจัยชุมชนเพื่อจัดทำเครื่องมือวิจัย ตามวันและเวลาที่ได้นัดหมายไว้ (วันที่ 25 มีนาคม 2554)

○ เทคนิคการประสานงาน

- การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้บริหาร อบต. และชาวบ้านในตำบล

- นำโครงการวิจัยบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการในพื้นที่ตำบลต้นแบบ

- การทำให้ผู้บริหาร รวมทั้งเจ้าหน้าที่ อบต. รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันกับคณะผู้วิจัย โดยการมีส่วนร่วมการดำเนินงานวิจัยจากอบต. และไม่ทำให้เจ้าหน้าที่ อบต. รู้สึกว่าเป็นการสร้างภาระงาน เพิ่มเติมให้กับ อบต.

- การบอกถึงวิธีการดำเนินงานวิจัยในทางปฏิบัติและจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการวิจัย

○ คุณสมบัติของผู้ประสานงาน

- ใจเย็น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์

- มีความรับผิดชอบ

- มีความน่าเชื่อถือ

- ให้เกียรติกับผู้ที่ประสานงานด้วยในทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารอบต. เจ้าหน้าที่ และ ชาวบ้าน

- มีการเตรียมความพร้อมที่ดี ทั้งในเรื่องเนื้อหาโครงการวิจัย ข้อมูลในชุมชน

○ ผลลัพธ์

- ได้รับความร่วมมือจากนายก อบต. ปลัด อบต. เจ้าหน้าที่ อบต. รวมทั้งชาวบ้านที่เป็นนักวิจัยชุมชนเป็นอย่างดี

- นักวิจัยชุมชนมาเข้าร่วมประชุมตรงตามวัน เวลา นัดหมาย และแสดงความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัย

2. ขั้นตอนการดำเนินการ

1) การใช้ข้อมูลมือสอง ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัย สสว. 4 ได้มีการใช้ข้อมูลมือสองประกอบด้วย

- ข้อมูล จปฐ. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลทั่วไปในพื้นที่เกี่ยวกับด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การศึกษา รายได้และการประกอบอาชีพ การมีค่านิยมไทย และการมีจิตสำนึกและร่วมกันรักษาลิทธิของตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง

- ข้อมูล กชช. 2 ค. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลระดับหมู่บ้านในพื้นที่เกี่ยวกับด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาชีพรายได้การมีงานทำ สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง

- รายงานสรุปผลการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ตามโครงการตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ซึ่งมีการจำแนกปัญหาออกเป็น 5 ด้าน ตามรูปแบบการดำเนินงานตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ได้แก่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน พัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ครอบครัวอบอุ่น สร้างสร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่สะท้อนมาจากผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล และมีการจำแนกปัญหาที่มีความครอบคลุมตามรูปแบบการดำเนินงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ผู้ที่ใช้ข้อมูลดังกล่าว ได้แก่ คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานตำบลต้นแบบระดับจังหวัด (ทีม A) คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับตำบล (ทีม B) และคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งชาวบ้านมีความเห็นที่ตรงกับข้อมูลรายงานดังกล่าว

- ข้อมูลอปท. 1 ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมโดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เนื่องจากมีการสรุปปัญหาเชิงประเด็นที่มีความครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและ

สิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านการมีงานทำและรายได้ ด้านความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม ปัญหาเชิงกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน ครอบครัว สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และวัยแรงงาน ผู้ที่ใช้ข้อมูลคือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีข้อมูลบางส่วนที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน

- แผนพัฒนาสามปีองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน มีวิสัยทัศน์การพัฒนาประกอบด้วย มุ่งพัฒนาปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม การสาธารณสุข โภค การสาธารณสุขการ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ระบบเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง เกษตรยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้ พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจของประชาชน ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประชาชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และปลอดภัยทางไกลยาเสพติด รัก และภูมิใจในถิ่นฐานของตน ระบบการทำงานมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และแหล่งท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาในช่วง 3 ปี ได้แก่ 1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค มีแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย ก่อสร้างถนน ปรับปรุงรักษาถนนทางเท้า รางระบายน้ำ สร้างสะพาน ซ่อมแซมและปรับปรุงสะพาน พัฒนาระบบไฟฟ้า และพัฒนาระบบโทรศัพท์ 2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจ มีแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย ส่งเสริมและพัฒนากิจการท่องเที่ยว ส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้ 3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง มีแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย การส่งเสริมกิจกรรมในชุมชน และนันทนาการ การส่งเสริมวัฒนธรรม การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การป้องกันรักษาและส่งเสริมสุขภาพของประชาชน และการสำรวจข้อมูล จปฐ. 4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งน้ำ และการป้องกัน บรรเทาสาธารณภัยต่างๆ มีแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย แหล่งน้ำอุปโภค-บริโภค ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยต่างๆ 5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย ส่งเสริมการท่องเที่ยวป่าชายเลน ป่าชายคลอง พร้อมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ปลูกฝังจิตสำนึกให้กับประชาชนและการกำจัดขยะมูลฝอย ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ 6. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการเมืองและการบริหาร มีแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย พัฒนารายได้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมความรู้และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้แก่แกนนำท้องถิ่นและพนักงาน

2) การจัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ

● องค์ประกอบผู้เข้าร่วมประชุม

ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้เข้าร่วมประชุมในเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชนตามโครงการตำบลต้นแบบ โดยเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งประกอบด้วย

- นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน
- รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน
- เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน
- ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน
- เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
- กำนันตำบลคลองโคน
- ประธานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ตำบลคลองโคน
- พัฒนาการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
- กศน. ตำบลคลองโคน
- ผู้แทนสถานีอนามัยตำบลคลองโคน
- ผู้แทนสถานีอนามัยบ้านคลองช่อง
- ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดธรรมประสิทธิ์
- ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดคลองโคน
- ประธานชมรมผู้สูงอายุคลองโคน
- ประธานชมรมผู้สูงอายุคลองช่อง
- ประธานกลุ่มสตรี ตำบลคลองโคน
- ประธานธนาคารหมู่บ้าน
- ส.อบต. หมู่ที่ 1-7
- ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1-7
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 1-7
- หัวหน้ากลุ่มนโยบายและวิชาการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จังหวัดสมุทรสงคราม (พมจ.)

- หัวหน้ากลุ่มสวัสดิการ คุ่มครองและพิทักษ์สิทธิ์ สำนักงานพมจ. สมุทรสงคราม
- เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม
- เจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม
- คณะผู้วิจัย สสว. 4

● เนื้อหา ระยะเวลา

- เนื้อหา ประกอบด้วย การจัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) กำหนดองค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานขับเคลื่อนฯ ซึ่งประกอบด้วยสำรวจข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตำบลต้นแบบ ดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการในตำบลต้นแบบ จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ตำบลต้นแบบ รายงานผลการปฏิบัติงาน ทบทวนบทเรียน สรุปบทเรียน

ประเมินผลการดำเนินการ บริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งซึ่งจัดขึ้นในตำบลต้นแบบ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานพัฒนาสังคมระดับตำบล รวมทั้งบูรณาการดำเนินงานพัฒนาในตำบลต้นแบบกับหน่วยงาน/ ภาควิชา/ เครือข่าย / กลุ่มเป้าหมาย การกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตำบลต้นแบบของคณะทำงานขับเคลื่อนฯ โดยเน้นกิจกรรมตาม 5 แนวทางของรูปแบบสายใยรักแห่งครอบครัว ประกอบด้วย ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน ด้านการพัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้านการสรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การชี้แจงความเป็นมา วัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินงานโครงการวิจัย พร้อมทั้งได้ร่วมกันวางแผนและจัดสรรงบประมาณ กำหนดขั้นตอนระยะเวลาของการดำเนินงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสม กิจกรรมการติดตามประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่ และการจัดทำข้อตกลงร่วมกันของหน่วยงานเพื่อดำเนินงานในพื้นที่ มีการทำข้อตกลงระหว่างศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม กับองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ (MOU) ซึ่งถือเป็นข้อตกลงร่วมกันในการที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว และครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

- จัดขึ้นเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2554 ระหว่างเวลา 09.00 – 12.00 น.

- วิทยากรกระบวนการ/เครื่องมือในการประชุม

- วิทยากรกระบวนการ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 (สสว. 4)

- เครื่องมือในการประชุม ประกอบด้วย กระบวนการเวทีประชาคมระดมความคิดเห็น power point , flip chart

- ประเด็น/ข้อดีที่ประชุม

- ทราบศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ โดยใช้ 5 แนวทางของรูปแบบสายใยรักแห่งครอบครัว

- ทราบสิ่งที่คาดหวังและแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

- ผลลัพธ์ /การสังเกตการณ์ทางสังคม

- ผู้นำจากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน เข้าร่วมในเวทีการประชุม และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

- ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็น และเสนอแนะประเด็นในการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคมในตำบล ครบใน 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัว

- ผู้นำกลุ่ม ได้สะท้อนสภาพปัญหาจากการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่

- เครือข่ายจากหน่วยงานราชการอื่นๆ ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานในพื้นที่ ที่ผ่านมา

3) การระบุปัญหาและ หรือความต้องการ

- การวิเคราะห์ปัญหาจากข้อมูลมือสอง

คณะผู้วิจัย และผู้เข้าร่วมเวทีประชาคม ได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาจากข้อมูลมือสอง จาก ข้อมูลจปฐ. ข้อมูล กชช. 2 ค. อบท. 1 และข้อมูลจากแผนชุมชนของอบต.

- การระดมปัญหา ความต้องการ

คณะผู้วิจัย และผู้เข้าร่วมเวทีประชาคม ได้ร่วมกันระดมปัญหา ความต้องการ และ สิ่งที่ชุมชนคาดหวังเกี่ยวกับด้านพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคมในตำบล

- มีการประชุมกันมาก่อน โดย ศพส. หรือ หน่วยงานอื่นๆ ของ พม. หรือหน่วยงานอื่น

- ในส่วนของขั้นตอนการระบุปัญหาและ หรือความต้องการนั้น ได้มีการประชุมกันมาก่อน โดยศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านพักเด็กและครอบครัว สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ร่วมกับคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งมีวิธีการ เทคนิค และใช้เครื่องมือในการระดมความคิดเห็นตามรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วในขั้นตอนที่ 2) การจัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ

- วิทยาการกระบวนการ ประกอบด้วย

- ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 (นายทวีป จำเริญ) มีประสบการณ์ด้านการประชาสัมพันธ์ การพัฒนาสังคม การจัดเวทีระดมความคิดเห็น การสรุปประเด็น และการบริหารงานด้านพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับจังหวัด

- เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม (หัวหน้ากลุ่มสวัสดิการสังคม) มีประสบการณ์ในการจัดเวทีประชาคมระดมความคิดเห็นในพื้นที่ การจัดกิจกรรม/โครงการด้านพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในตำบล

- เจ้าหน้าที่จากสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 (หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ และเจ้าหน้าที่กลุ่มงานวิชาการ) มีประสบการณ์ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การเป็นผู้ดำเนินรายการประชุม การศึกษาวิจัยด้านสวัสดิการชุมชน การบันทึกและสรุปประเด็น

- นอกจากนี้ในส่วนของการระบุปัญหานั้นผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โดยนายกและปลัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นที่สนใจ

- ข้อสรุปของการระบุปัญหา (เครื่องมือ/วิธีการระบุปัญหา)

เครื่องมือ/ วิธีการระบุปัญหาใช้วิธีการจัดประชุมเวทีประชาคม เพื่อระดมความคิดเห็น โดยจัดหมวดหมู่ของปัญหาตาม 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัว ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน ไม่พบปัญหา

- ด้านการเสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น ไม่พบปัญหา

- ด้านการพัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบปัญหาคือ ปัญหาหนี้ในระบบประชาชนส่วนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีครัวเรือน

- ด้านการสรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่พบปัญหา
- ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่พบปัญหา

จากสภาพปัญหาตาม 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัวดังกล่าวข้างต้น ที่ประชุมมีความสนใจในประเด็นปัญหากลุ่มผู้ป่วยด้อยโอกาส ซึ่งประกอบด้วยผู้ป่วยที่ไม่มีค่าพาหนะเดินทางไปพบแพทย์ ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บุตรหลานรายได้น้อย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่มีลูกหลานที่เฝ้าพยาบาลมีฐานะยากจน ผู้ป่วยที่ต้องมีการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง (รวยหรือจนก็ได้) เป็นโรคเรื้อรัง เช่น กินยา 10 เม็ดต่อมือและไม่สามารถขาดยาได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบลได้อย่างทั่วถึง

4) การแตกประเด็น/กรอบเพื่อการจัดทำเครื่องมือ การสำรวจ เก็บข้อมูล

- ผู้ป่วยที่ไม่มีค่าพาหนะเดินทางไปพบแพทย์	- การได้รับบริการ/ สวัสดิการ
- ผู้ป่วยที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้	- ความต้องการที่อยากจะได้รับ
- ผู้ป่วยที่บุตรหลานมีรายได้น้อย	- สภาพปัญหาของผู้ดูแล
- ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ	- ความต้องการเร่งด่วนอื่นๆ
- ผู้ป่วยที่มีลูกหลานที่เฝ้าพยาบาลมีฐานะยากจน	- การเป็นสมาชิกกองทุน
- ผู้ป่วยที่ต้องมีการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง	สวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย
หรือเป็นโรคเรื้อรัง	- ความต้องการของผู้ป่วยใน
	การเป็นสมาชิกกองทุน
- จำนวน 30 คน	สวัสดิการชุมชน
- หมู่ที่ 1 จำนวน 3 คน	- การเป็นสมาชิกกองทุน
หมู่ที่ 2 จำนวน 5 คน	สวัสดิการชุมชนของสมาชิก
หมู่ที่ 3 จำนวน 7 คน	ในครอบครัวผู้ป่วย
หมู่ที่ 4 จำนวน 8 คน	
หมู่ที่ 5 จำนวน 2 คน	
หมู่ที่ 6 จำนวน 3 คน	
หมู่ที่ 7 จำนวน 2 คน	
- เพศ	
- อายุ	
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว	
- ปัญหาด้านร่างกาย (โรคที่เป็น)	

- ยาที่รับประทาน
- ระยะเวลาที่เจ็บป่วย
- สิทธิการรักษาพยาบาล
- สถานพยาบาลที่ผู้ป่วยไปรักษาเป็นประจำ
- สภาพจิตใจของผู้ป่วยด้อยโอกาส
- สภาพความเป็นอยู่ที่พบ

5) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ และจัดหาข้อมูลสนับสนุน

● การมีส่วนร่วมจากชุมชน

ในการดำเนินโครงการวิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ นายก ปลัด และเจ้าหน้าที่อบต. โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ในการประสานกับนักวิจัยชุมชนซึ่งเป็นผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล ทั้งที่สังกัดอบต. ซึ่งในการเก็บข้อมูลสำรวจข้อมูล เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมจากนักวิจัยชุมชน ซึ่งเป็นผู้แทนของหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1-2 คน และผู้แทนดังกล่าวบางส่วนเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ในโครงการตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม

ในการสำรวจข้อมูลนั้นใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งมีทั้งคำถามแบบเลือกตอบ และคำถามปลายเปิด ทั้งนี้ข้อคำถามที่ได้นำมาจากการแตกประเด็น/แตกกรอบ ร่วมกันของนักวิจัยในชุมชนและคณะผู้วิจัยจากสสว. 4 ในเวทีประชาคม

จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้โครงการวิจัยมีความเป็นไปได้ในประเด็นของการจัดหาข้อมูลสนับสนุน เกิดการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน ผู้นำในชุมชนให้ความสำคัญและอำนวยความสะดวกในการประสานงานระหว่างคณะผู้วิจัยของสสว. 4 และนักวิจัยชุมชน ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุมประเด็นปัญหา กลุ่มเป้าหมาย และนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นฐาน ในการพิจารณาจัดกิจกรรม/โครงการ ให้กับกลุ่มเป้าหมายอย่างเหมาะสมและทันต่อสภาพปัญหา/ความต้องการ

6) การคัดเลือกนักวิจัยชุมชน(นักวิจัยท้องถิ่น) จำนวน คุณสมบัติ และ การแบ่งงานกันทำระหว่างนักวิจัยชุมชน /นักวิจัยภายนอก

● การวางแผน คณะผู้วิจัยของสสว. 4 ได้วางแผนการคัดเลือกนักวิจัยชุมชน โดยมีคุณสมบัติดังนี้

- เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในตำบลคลองโคน ซึ่งอาจมีตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น หรือกลุ่ม/องค์กรอื่นๆในชุมชนก็ได้
- เป็นผู้ที่มีความสนใจในประเด็นปัญหาที่พบในชุมชน
- เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจิตอาสา เห็นประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นสำคัญ
- เป็นตัวแทนจากทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน (มี 7 หมู่บ้าน) รวมทั้งสิ้น 14 คน
- การแบ่งงาน การแบ่งงานประกอบด้วย 3 ลักษณะ ดังนี้

- งานที่มอบหมายให้นักวิจัยชุมชนรับผิดชอบ ได้แก่ การเก็บข้อมูลในชุมชนโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ

- งานที่คณะผู้วิจัยจากสสว. 4 รับผิดชอบ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลมือ 2 ซึ่งเพิ่มความเข้มงวด วัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินงานโครงการวิจัย ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล จัดเตรียมการจัดประชุมเวทีประชาคม เป็นวิทยากรกระบวนการ บันทึกและสรุปประเด็นที่ได้จากเวทีประชาคมระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ให้นักวิจัยชุมชน นำเสนอให้นักวิจัยชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาสังคมในตำบลรับทราบ

- งานที่รับผิดชอบร่วมกันระหว่างนักวิจัยชุมชนกับคณะผู้วิจัยจากสสว. 4 ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นในเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ร่วมรับฟังผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล ร่วมเสนอกิจกรรมโครงการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ เพื่อผลักดันเข้าสู่แผนงาน/โครงการขององค์การบริหารส่วนตำบล

- การสำรวจโดยใช้ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เจาะลึก /การสัมภาษณ์กลุ่ม การสำรวจข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคล ซึ่งมีแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย

7) การจัดเวทีวิเคราะห์ผลการสำรวจ /เก็บข้อมูล

- รูปแบบการประชุม

ในส่วนของการวิเคราะห์ผลการสำรวจที่ได้จากการเก็บข้อมูลไม่มีการจัดเวทีการประชุม แต่จะเป็นการวิเคราะห์โดยคณะผู้วิจัยของสสว. 4 และนำเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ไปนำเสนอในการจัดประชุมเวทีการนำเสนอผลการวิจัยและจัดทำโครงการ/ กิจกรรม เพื่อให้นักวิจัยชุมชนและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมพิจารณา

- แนวทางการวิเคราะห์ ประเด็น/ กลุ่มเป้าหมายงานสวัสดิการสังคม/ ช่างวัย /บริการสวัสดิการ

- เยาวชน

- ไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

- ผู้สูงอายุ / คนพิการ

- ไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

- สิ่งแวดล้อม

- ไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

- กองทุนสวัสดิการชุมชน (สัจจะวันละบาท)

- ไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

- บัญชีครัวเรือน ผักสวนครัว รั้วกินได้

- ไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

- อื่นๆ (ผู้ป่วยด้อยโอกาส)

- ประเด็นในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยด้วยโอกาส ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ ที่อยู่ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัว ข้อมูลผู้ป่วยด้วยโอกาส ได้แก่ ปัญหาด้านร่างกาย สภาพความเป็นอยู่ที่พัก การได้รับการบริการ/สวัสดิการ ความต้องการที่อยากจะได้รับ สภาพปัญหาของผู้ดูแล ได้แก่ ชื่อ-สกุล ผู้ดูแล อายุ ความสัมพันธ์กับผู้ป่วย อาชีพของผู้ดูแล รายได้ของผู้ดูแล สภาพร่างกาย และจิตใจของผู้ดูแล ความต้องการเร่งด่วน การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย ความต้องการในการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย และการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัวผู้ป่วย

- กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ป่วยด้วยโอกาส ซึ่งหมายถึงผู้ป่วยที่ไม่มีค่าพาหนะเดินทางไปพบแพทย์ ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บุตรหลานรายได้น้อย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่มีลูกหลานที่เฝ้าพยาบาลมีฐานะยากจน ผู้ป่วยที่ต้องมีการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง เป็นโรคเรื้อรัง

8) การนำเสนอผลการวิจัยและจัดทำโครงการ /กิจกรรม

- ผู้เข้าร่วมประชุม
 - นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน
 - ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน
 - เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน อบต. คลองโคน
 - คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C)
 - นักวิจัยชุมชน (ที่เป็นผู้เก็บข้อมูล)
 - หัวหน้ากลุ่มสวัสดิการสังคม พัทธ์ภัยและคุ้มครองสิทธิ สำนักงาน พมจ.

สมุทรสงคราม

- คณะผู้วิจัยของสสว. 4
- การนัดหมาย (พูดคุยไม่เป็นทางการ/ ทางการ)
 - การพูดคุยไม่เป็นทางการ ได้แก่ ทางโทรศัพท์ประสานงาน
 - การนัดหมายเป็นทางการ ได้แก่ การเข้าพบนายก และปลัดอบต. จัดทำหนังสือ

ราชการนัดหมาย

- กำหนดจัดขึ้นในวันที่ 21 เมษายน 2554 ระหว่างเวลา 13.00-16.00 น.
- การนำเสนอ และการอภิปรายกลุ่ม

คณะผู้วิจัยของสสว. 4 นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ โดยใช้ power point และให้ผู้เข้าร่วมประชุมพิจารณา แสดงความคิดเห็น เสนอแนะกิจกรรม/โครงการ ที่มีความสอดคล้องกับผลวิเคราะห์ข้อมูล และเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย จัดลำดับกิจกรรม/โครงการ ที่ประชุมพิจารณาเห็นแล้วว่าจะประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย ทันต่อความต้องการ และมีความเป็นไปได้ในการดำเนินการในปีงบประมาณ 2554 จากนั้นเป็นการร่วมกันพิจารณาวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลา ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการจัดโครงการ/ กิจกรรม ดังกล่าว

จากการสำรวจมีรายละเอียดข้อมูลผู้ปวยด้อยโอกาสดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1.1 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ชาย	39	39.39
หญิง	60	60.60
รวม	99	100

ผู้ปวยด้อยโอกาสที่ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 60.60

1.2 จำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
หมู่ที่ 1	18	18.18
หมู่ที่ 2	16	16.16
หมู่ที่ 3	18	18.18
หมู่ที่ 4	8	8.08
หมู่ที่ 5	35	35.35
หมู่ที่ 6	0	0.00
หมู่ที่ 7	4	4.05
รวม	99	100

หากพิจารณาผู้ปวยด้อยโอกาสรายหมู่บ้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 5 จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 35.35 รองลงมาคือ หมู่ที่ 1 และ 3 จำนวนเท่ากันคือ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18 และหมู่ที่ 2 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 16.16 ตามลำดับ

2. ข้อมูลผู้ปวยด้อยโอกาส

2.1 ปัญหาสุขภาพ

โรคที่เป็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
พิการทางร่างกาย	7	4.58
ความผิดปกติทางสมอง	10	6.54
บกพร่องทางการได้ยิน	5	3.27
ปัญหาทางสายตา	6	3.92
เบาหวาน	26	16.99
ความดันโลหิตสูง	34	22.22

โรคที่เป็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
อัมพาต/ อัมพฤกษ์	12	7.84
กระเพาะอาหาร	4	2.61
ปวดขา/ แขน/ เท้า	5	3.27
โรคหัวใจ	10	6.54
ไขมันในหลอดเลือดสูง	7	4.58
ไต	5	3.27
ลมชัก	2	1.31
หอบหืด	3	1.96
ปัญหาทางสุขภาพจิต	4	2.61
อื่นๆ	13	8.50
รวม	153	100

เมื่อพิจารณาปัญหาสุขภาพ พบว่า ผู้ป่วยด้อยโอกาสส่วนใหญ่จะมีปัญหาสุขภาพมากกว่า 1 โรค ทั้งนี้ผู้ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงมากที่สุด จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 รองลงมาคือ เบาหวาน จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 16.99 อัมพาต/อัมพฤกษ์ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 7.84 ความผิดปกติทางสมองและโรคหัวใจ จำนวนเท่ากันคือ 10 คน คิดเป็นร้อยละ 6.54 ตามลำดับ

ทั้งนี้ยังพบว่าเป็นโรคอื่นๆ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 8.50 ซึ่งได้แก่ ชีตในมดลูก ต่อมลูกหมากโต ภูมิแพ้ ฮีโมฟีเรีย เนื้องอกในสมอง ไมเกรน แผลกดทับ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาผู้ป่วยที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.61 ซึ่งได้แก่ โรคจิตเภท ภาวะซึมเศร้า หงุดหงิดง่าย โมโหง่าย เครียด เป็นต้น

2.2 ระยะเวลาที่เจ็บป่วย

ส่วนใหญ่ป่วยมาเป็นระยะเวลา 6 - 10 ปี มากที่สุด รองลงมาคือ 11- 20 ปี 1 - 5 ปี ต่ำกว่า 1 ปี และมากกว่า 20 ปี ตามลำดับ

2.3 สิทธิการรักษาพยาบาล

ส่วนใหญ่ได้รับสิทธิบัตรทอง และบัตรคนพิการ

2.4 สถานพยาบาลที่ผู้ป่วยไปรักษาเป็นประจำ

ส่วนใหญ่ไปรักษาที่โรงพยาบาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า มากที่สุด รองลงมาคือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองโคน โรงพยาบาลราชบุรี คลินิกเอกชน โรงพยาบาลราชวิถี โรงพยาบาลศิริราช และสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี ตามลำดับ

3. สภาพความเป็นอยู่ที่พบ

ส่วนใหญ่รายงานว่ามีสภาพความเป็นอยู่แบบปกติดี รองลงมาคือบ้านทรุดโทรมมาก อยู่รวมกันหลายครอบครัว ยากไร้ อาศัยที่วัดอยู่ และช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ตามลำดับ

4. การได้รับบริการ/ สวัสดิการ

บริการ/ สวัสดิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	46	46.46
เบี้ยผู้พิการ	12	12.12
ไม่ระบุ	41	41.42
รวม	99	100

สำหรับการได้รับบริการ/ สวัสดิการของผู้ป่วยด้อยโอกาส พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 46.46 และเบี้ยผู้พิการ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12

5. ความต้องการที่อยากจะได้รับ

ความต้องการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
มีคนดูแลเวลาลูกหลานไม่อยู่	16	8.12
มีรถรับ-ส่งไปพบแพทย์	37	18.78
ค่าพาหนะ	35	17.77
กายอุปกรณ์	12	6.09
บริการการรักษาอย่างต่อเนื่อง	34	17.26
มีเพื่อนพูดคุย	9	4.57
บริการตรวจโรคที่บ้าน	20	10.15
คำแนะนำด้านสุขภาพ	32	16.24
ด้านการศึกษา	2	1.02
อื่นๆ	0	0.00
รวม	197	100

เมื่อพิจารณาถึงความต้องการที่ผู้ป่วยด้อยโอกาสต้องการได้รับ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีความต้องการมากกว่า 1 ประเภท โดยส่วนใหญ่ต้องการมีรถรับ-ส่งไปพบแพทย์ มากที่สุด จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 18.78 รองลงมาคือค่าพาหนะ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 17.77 บริการการรักษาอย่างต่อเนื่อง จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 17.26 และคำแนะนำด้านสุขภาพ จำนวน 32 คิดเป็นร้อยละ 16.24 ตามลำดับ

6. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ดูแล

6.1 ความสัมพันธ์กับผู้ป่วย

ผู้ดูแลผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นบุตร มากที่สุด รองลงมาคือหลาน มารดา ภรรยา สามี ยาย และป้า ตามลำดับ

6.2 สภาพร่างกาย/ จิตใจของผู้ดูแล

สภาพร่างกายของผู้ดูแลส่วนใหญ่ปกติดี รองลงมาคือมีอาการปวดหัวเข่า ตึง เครียด แขนลีบ ไม่มีแรง เป็นเบาหวาน ขาหัก เจ็บป่วย

7. ความต้องการแรงดัน

ความต้องการแรงดันมากที่สุดในเรื่องค่าอาหารของผู้ป่วย รองลงมาคือค่ารักษาพยาบาล การทำกายภาพบำบัด พาไปพบแพทย์เฉพาะทาง ของใช้ของผู้ป่วย รถเข็นนั่ง

8. การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย

การเป็นสมาชิก	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เป็น	33	33.33
ไม่เป็น	12	12.12
ไม่ระบุ	54	54.55
รวม	99	100

สำหรับการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน กองทุนผู้สูงอายุ มากที่สุด จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 แต่ตัวผู้ป่วยต้องอาศัยเงินคนอื่นลงให้

9. ความต้องการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย

การเป็นสมาชิก	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ต้องการ	7	7.07
ไม่ต้องการ	12	12.13
ไม่ระบุ	80	80.80
รวม	99	100

เมื่อพิจารณาความต้องการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเป็นสมาชิกกองทุน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 12.13 เนื่องจากผู้ป่วยไม่มีรายได้ มีอายุมาก

10. การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัวผู้ป่วย

การมีสมาชิกครอบครัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
มี (จำนวน 1-3 คน)	34	34.35
ไม่มี	10	10.10
ไม่ระบุ	55	55.55
รวม	99	100

สำหรับการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัวผู้ป่วย พบว่า ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวเป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 34.35 ทั้งนี้จะมีคนในครอบครัวเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน จำนวน 1-3 คน

- การผลักดันกิจกรรม โครงการ

หลังจากที่ได้มติในที่ประชุมแล้วว่าจะจัดทำโครงการ/ กิจกรรมใด ซึ่งมีผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลร่วมรับฟังอยู่ด้วย จึงให้ผู้แทนนักวิจัยชุมชนสรุปโครงการนำเสนอพอสังเขป เพื่อให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล บรรจุโครงการ/ กิจกรรม ลงในข้อบัญญัติการเสนอของบประมาณของ อบต. และดำเนินการจัดโครงการ/ กิจกรรม และในที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาโครงการ/กิจกรรม มีมติให้จัดโครงการรื้อ-ส่งผู้ป่วยด้วยโอกาสตำบลคลองโคน

4.2 ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ข้อมูลทั่วไป

ที่ตั้ง

ทิศตะวันตกติดกับตำบลบางช้าง อ.อัมพวา

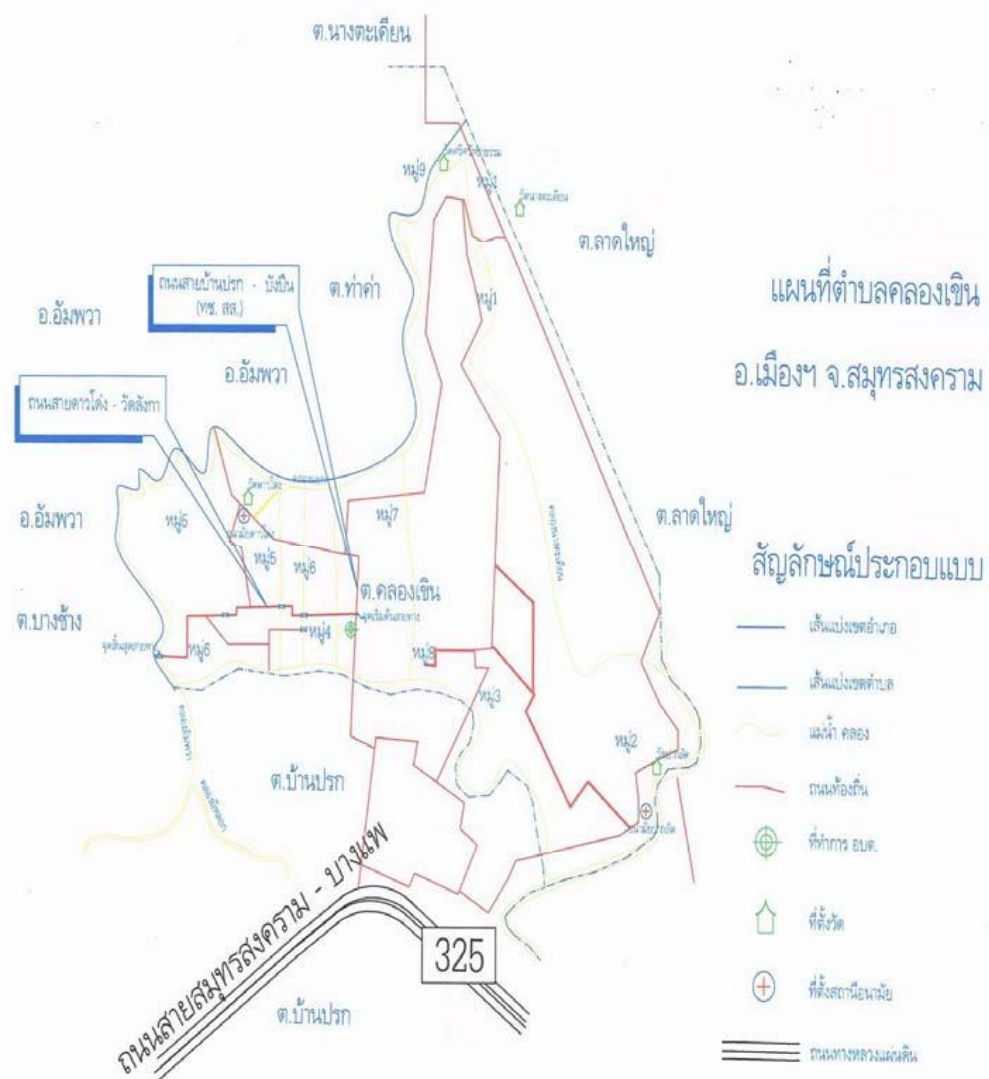
ทิศเหนือติดต่อกับตำบลท่าคา อ.อัมพวา

ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลนางตะเคียน ,ตำบลลาดใหญ่

ทิศใต้ติดกับตำบลบ้านปรก

เนื้อที่

มีเนื้อที่ประมาณ 7.568 ตารางกิโลเมตร หรือ 4,730 ไร่

สภาพทางเศรษฐกิจ

1. การประกอบอาชีพ

อาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำสวนผลไม้ และพืชผัก อาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน ได้แก่ การทำน้ำตาลมะพร้าว อาชีพค้าขาย ได้แก่ ค้าขายผัก ขายของชำ อาชีพรับจ้าง ได้แก่ รับจ้างในโรงงาน อุตสาหกรรม และรับจ้างทั่วไป

2. ครัวเรือนเกษตร ร้อยละ 60 ของครัวเรือนทั้งหมด

3. ต้นทุนการผลิตพืชเศรษฐกิจตำบล

ที่	พืช	ผลผลิต (ต่อไร่)	ราคา/หน่วย (บาท)	ต้นทุนการผลิต (บาท/ไร่)
1	มะพร้าว	1,500 ผล	5	2,700
2	สมอ	1,250 กก.	15	6,800

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอเมือง 2551

4. เครื่องมือการเกษตร

เกษตรกรใช้แรงงานคนเป็นหลัก เครื่องพ่นสารเคมี เครื่องสูบน้ำ เครื่องตัดหญ้า

5. ศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ตั้งอยู่บ้านนาบุญเขต ศรีโหร เลขที่ 27 หมู่ที่ 7 ตำบลคลองเขิน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

6. เขตการใช้ที่ดินตำบลคลองเขิน

เขตการใช้ที่ดิน		เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
1	เขตเกษตรกรรม	3,996	92.95
	เขตเกษตรก้าวหน้า(นอกเขตชลประทาน)		
	- เขตปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น/พืชผัก	3,996	92.95
2	เขตชุมชน	198	4.61
	- เขตที่อยู่อาศัย	100	2.332
	- เขตตัวเมืองและย่านการค้า	75	1.75
	- เขตพื้นที่อุตสาหกรรม	23	0.54
3	เขตแหล่งน้ำ	104	2.42
	- เขตแม่น้ำลำคลอง	104	2.42
4	พื้นที่อื่นๆ	1	0.02
	รวม	4,299	100

ที่มา: สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 10 กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สิงหาคม 2552

- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 2 แห่ง (วัดนางตะเคียน, วัดดาวโด่ง)

2. สถาบันและองค์กรทางศาสนา วัด 4 แห่ง

- วัดดาวโด่ง หมู่ที่ 4
- วัดปากลัด หมู่ที่ 2
- วัดศรีศรัทธาธรรม หมู่ที่ 9
- วัดนางตะเคียน หมู่ที่ 1

3. สาธารณสุข

- สถานีอนามัยประจำตำบล 2 แห่ง
- สถานีอนามัยบ้านดาวโด่ง หมู่ที่ 4
- สถานีอนามัยบ้านปากลัด หมู่ที่ 2
- ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน 9 แห่ง
- อัตราการใช้ส้วมราดน้ำ 100 %

การบริการพื้นฐาน

1. การคมนาคม

- ถนน

ที่	หมู่บ้าน	ถนนลาดยาง		ถนนคอนกรีต		ถนนลูกรัง	
		จำนวน (สาย)	ระยะทาง (กม.)	จำนวน (สาย)	ระยะทาง (กม.)	จำนวน (สาย)	ระยะทาง (กม.)
1	บ้านนางตะเคียน	-	-	-	-	3	2.405
2	บ้านปากลัด	2	2.400	-	-	1	0.220
3	บ้านคลองเขิน	-	-	-	-	1	0.430
4	บ้านดาวโด่ง	-	-	1	0.166	1	0.140
5	บ้านดาวโด่ง	-	-	-	-	1	0.325
6	บ้านมะนาวหวาน	3	3.313	-	-	1	0.290
7	บ้านคลองเกา	1	1.160	1	1.110	2	0.695
8	บ้านคลองยายกี	1	0.430	-	-	2	1.620
9	บ้านสวนทุง	-	-	-	-	2	1.620
รวม		7	7.303	2	1.276	14	7.745

- สะพาน

ที่	ชนิด	หมู่ที่									รวม (แห่ง)
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	สะพาน คสล.		1	1			2		1	1	6
2	สะพานทางเดิน เท้า คสล.	1				1			1	1	4
รวม		1	1	1		1	2		2	2	10

2. การโทรคมนาคม

- โทรศัพท์สาธารณะ 6 แห่ง
- หอกระจายข่าว 9 แห่ง

3. การไฟฟ้า

- หมู่บ้านมีไฟฟ้าเข้าถึง 9 หมู่บ้าน

4. แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำคลองหลัก 10 สาย

5. แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ระบบประปาหมู่บ้าน 9 แห่ง
- การประปาภูมิภาค 7 แห่ง

5. ข้อมูลอื่น ๆ

ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของท้องถิ่น ได้แก่ โครงสร้างและกระบวนการบริหารงานบุคลากร
งบประมาณ และ เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ

1. จำนวนบุคลากร (ข้อมูล ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2553)

- จำนวน 21 คน
- ตำแหน่งในสำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 7 คน
- ตำแหน่งในส่วนการคลัง 7 คน
- ตำแหน่งในส่วนโยธา 3 คน
- ตำแหน่งในส่วนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 4 คน
- ตำแหน่งในส่วนสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม - คน

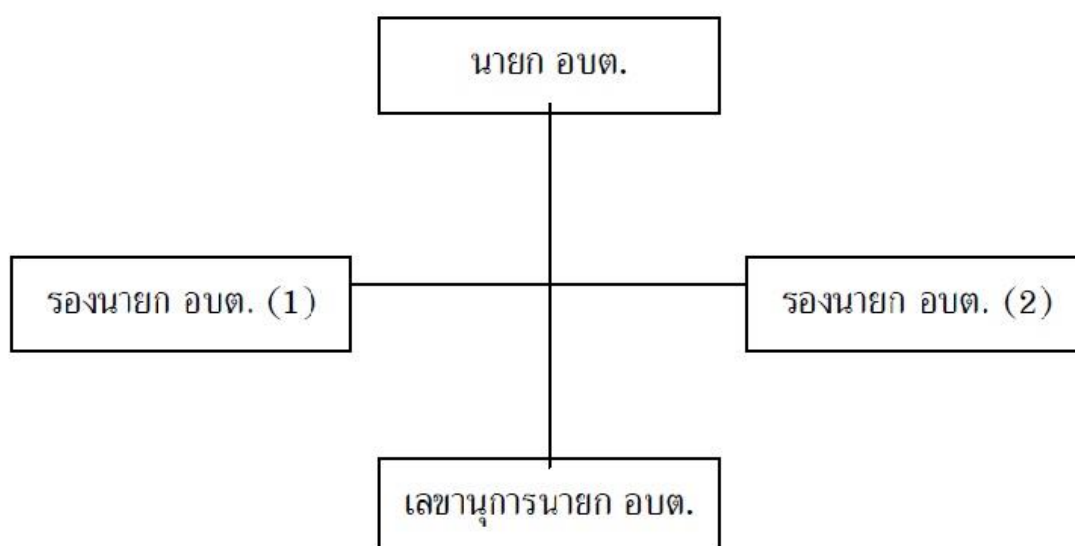
2. ระดับการศึกษา

- มัธยมศึกษา / อาชีวศึกษา 5 คน
- ปริญญาตรี 13 คน
- ปริญญาโท 3 คน

3. ข้อมูลสมาชิก อบต.

ข้อมูลด้านการศึกษามember อบต.

จำนวนสมาชิก	ระดับการศึกษา					
	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น	มัธยมศึกษาตอนปลาย	อนุปริญญา/เทียบเท่า	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
ชาย 15 คน	2	7	6	-	-	-
หญิง 3 คน	-	2	1	-	-	-
รวม 18 คน	2	9	7	-	-	-

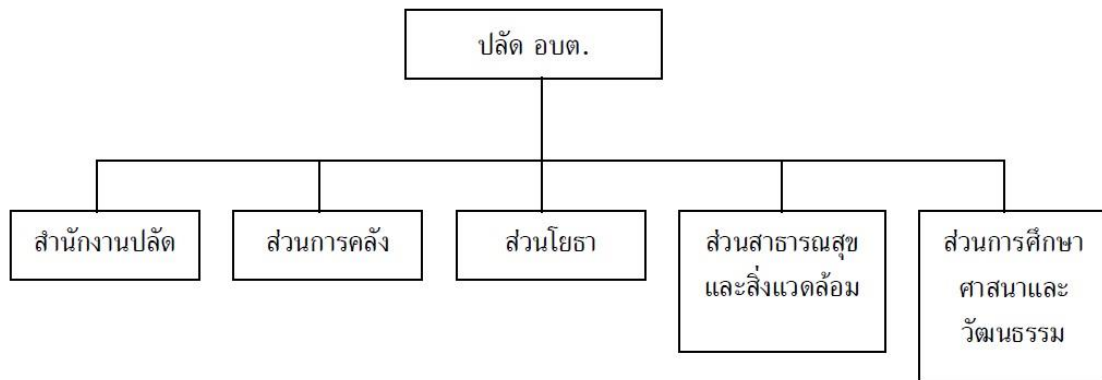
4. โครงสร้างคณะผู้บริหาร

ข้อมูลด้านการศึกษาคณะผู้บริหาร

คณะผู้บริหาร	ระดับการศึกษา
นายกองค์การบริหารส่วนตำบล	ปริญญาตรี
รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล คนที่ 1	ปริญญาตรี
รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล คนที่ 2	ปริญญาตรี
เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล	มัธยมศึกษาตอนปลาย

5. โครงสร้างการแบ่งส่วนราชการ แบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น 1 สำนัก

กับอีก 4 ส่วนราชการโดยมีภารกิจการบริหารงานดังนี้

ข้อบังคับ การจัดทำทะเบียนคณะผู้บริหาร สมาชิก อบต. การดำเนินการ ตามนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจ การให้คำปรึกษางานในหน้าที่และความรับผิดชอบการปกครอง บังคับบัญชา พนักงานส่วนตำบลและพนักงานจ้าง การบริหารงานบุคคลของ อบต.ทั้งหมด การดำเนินการเกี่ยวกับการอนุญาตต่างๆ และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง แบ่งส่วนราชการภายในออกเป็น 5 งาน คือ

1.1 งานบริหารทั่วไป

- งานสารบรรณ
- งานบริหารงานบุคคล
- งานเลือกตั้งและทะเบียนข้อมูล
- งานตรวจสอบภายใน
- งานรัฐพิธี

1.2 งานนโยบายและแผน

- งานนโยบายและแผน
- งานวิชาการ
- งานข้อมูลและประชาสัมพันธ์
- งานสารสนเทศและระบบคอมพิวเตอร์
- งานงบประมาณ

1.3 งานกฎหมายและคดี

- งานกฎหมายและนิติกรรม
- งานการดำเนินการทางคดีและศาลปกครอง
- งานร้องเรียน ร้องทุกข์และอุทธรณ์
- งานระเบียบการคลัง
- งานข้อบัญญัติ อบต.

1.4 งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

- งานอำนวยความสะดวก
- งานป้องกันบรรเทาสาธารณภัย
- งานฟื้นฟูบูรณะ

1.5 งานกิจการสภา อบต.

- งาน ระเบียบข้อบังคับประชุม
- งานการจัดการประชุม
- งานอำนวยความสะดวกและประสานงาน

2. ส่วนการคลัง

มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีและทะเบียนรับ-จ่ายเงินทุกประเภทงานเกี่ยวกับการเงินการเบิกจ่ายเงินการเก็บรักษาเงิน การนำส่งเงิน การฝากเงิน การตรวจเงิน อบต. รวบรวมสถิติเงินได้ประเภทต่างๆ การเบิกตัดปี การขยายเวลาเบิกจ่ายงบประมาณ การหักภาษีและนำส่งเงินคงเหลือประจำวัน การรับและจ่ายขาดเงินสะสมของ อบต. การยืมเงินทศรองราชการ การจัดหาผลประโยชน์จากสิ่งก่อสร้างและทรัพย์สินของอบต. ตรวจสอบงานของจังหวัดและสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินการเร่งรัดใบสำคัญและเงินยืมค้างชำระ การจัดเก็บ ภาษี การประเมินภาษี การเร่งรัดจัดเก็บรายได้ การพัฒนารายได้ การออกใบอนุญาตและค่าธรรมเนียม ต่างๆ และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง แบ่งส่วนราชการภายในออกเป็น 4 งาน คือ

2.1 งานการเงิน

- งานการเงิน
- งานการรับเงินเบิกจ่ายเงิน
- งานการจัดทำฎีกาเบิกจ่ายเงิน
- งานการเก็บรักษาเงิน

2.2 งานบัญชี

- งานการบัญชี
- งานการทะเบียนการคุมเบิกจ่ายเงิน
- งานงบการเงินและงบทดลอง
- งานแสดงฐานะทางการเงิน

2.3 งานพัฒนาและจัดเก็บรายได้

- งานภาษีอากร ค่าธรรมเนียมและค่าเช่า
- งานพัฒนารายได้
- งานควบคุมกิจการค้าและค่าปรับ
- งานทะเบียนควบคุมและเร่งรัดรายได้

2.4 งานทะเบียนทรัพย์สินและพัสดุ

- งานทะเบียนทรัพย์สินและแผนที่ภาษี
- งานการพัสดุ
- งานทะเบียนเบิกจ่ายวัสดุครุภัณฑ์และยานพาหนะ

3. ส่วนโยธา

มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการสำรวจออกแบบและจัดทำโครงการ ใช้จ่ายเงินของอบต.การอนุมัติเพื่อดำเนินการตามโครงการที่ตั้งจ่ายจากเงินรายได้ของอบต.งานบำรุงซ่อมและจัดทำทะเบียนสิ่งก่อสร้าง ที่อยู่ในความรับผิดชอบของอบต.การให้คำแนะนำปรึกษา เกี่ยวกับการจัดทำโครงการ และการออกแบบ ก่อสร้าง แก่อบต. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง งานควบคุมอาคาร การดูแล ควบคุม ปรึกษา ซ่อมแซม วัสดุครุภัณฑ์ และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง แบ่งส่วนราชการภายในออกเป็น 4 งาน คือ

3.1 งานก่อสร้าง

- งานก่อสร้างบูรณะถนน
- งานก่อสร้างและบูรณะสะพานและเขื่อน
- งานระบบข้อมูลและแผนที่เส้นทางคมนาคม

3.2 งานออกแบบและควบคุมอาคาร

- งานการประเมินราคา
- งานการควบคุมการก่อสร้างอาคาร
- งานการออกแบบและบริการข้อมูล

3.3 งานประสาธาณสถาปัตย์

- งานประสาธาณสถาปัตย์และกิจการประปา
- งานไฟฟ้าสาธารณะ
- งานการระบายน้ำ
- งานจัดตกแต่งสถานที่

3.4 งานผังเมือง

- งานสำรวจและแผนที่
- งานวางผังพัฒนาเมือง
- งาน ควบคุมทางผังเมือง

4. ส่วนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับ การจัดการศึกษา การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นดั้งเดิมของท้องถิ่น การปฏิบัติงานทางการศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ วิจัยและพัฒนาหลักสูตร การแนะแนว การวัดผลประเมินผลการพัฒนาตำราเรียน การวางแผนการศึกษา ของมาตรฐานสถานศึกษา การจัดบริการส่งเสริมการศึกษา การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา การเสนอแนะ

เกี่ยวกับการศึกษา ส่งเสริมการวิจัยการวางโครงการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติการศึกษาเพื่อนำไปประกอบ การพิจารณากำหนดนโยบาย แผนงานและแนวทางการปฏิบัติ ในการจัดการศึกษา การเผยแพร่ การศึกษา ส่งเสริมทำนุบำรุงรักษาไว้ซึ่งศิลปะ ประเพณีท้องถิ่น วัฒนธรรมด้านภาษา การดำเนินชีวิต ส่งเสริมสนับสนุนการเล่นกีฬา การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งส่วนราชการภายในออกเป็น 2 งาน คือ

4.1 งานบริหารการศึกษา

- งานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- งานประสานกิจกรรม

4.2 งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

- งานกิจการศาสนา
- งานส่งเสริมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม
- งานส่งเสริมการศึกษา
- งานส่งเสริมกีฬา และนันทนาการ

5. ส่วนสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมโรค การสุขาภิบาลอื่น ตามแผนการสาธารณสุขและข้อบังคับ ตำบล การวางแผนการสาธารณสุขและการประมวผลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข งานเฝ้าระวังโรค การเผยแพร่ฝึกอบรม การให้สุขศึกษา การจัดทำงบประมาณ ตามแผนงานสาธารณสุข งานด้านสิ่งแวดล้อม การให้บริการสาธารณสุข การควบคุมการฆ่าสัตว์ จำหน่ายเนื้อสัตว์ การรักษาความสะอาด การอนุรักษ์ ตรวจสอบและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อำนวยความสะดวกการดำรงชีพและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง แบ่งส่วนราชการภายในออกเป็น 3 งาน คือ

5.1 งานอนามัยและสิ่งแวดล้อม

- งานสุขาภิบาลทั่วไป
- งานสุขาภิบาลอาหารและสถานประกอบการ
- งานควบคุมและจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม

5.2 งานส่งเสริมสุขภาพและสาธารณสุข

- งานการอนามัยชุมชน
- งานการป้องกันยาเสพติด
- งานสุขศึกษาและควบคุมโรคติดต่อ

5.3 งานรักษาความสะอาด

- งานการรักษาความสะอาด
- งานการกำจัดขยะและน้ำเสีย
- งานส่งเสริมและเผยแพร่

6. ด้านการเงิน

ประเภทของรายได้	ประจำปีงบประมาณ (บาท)		
	2550	2551	2552
1. รายได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดเก็บเอง	540,850.83	433,909.92	345,097.00
2. รายได้ที่ส่วนราชการต่าง ๆ จัดเก็บให้	8,028,199.59	7,932,079.21	7,941,811.30
3. เงินอุดหนุนจากรัฐบาล	7,077,597.00	7,002,920.05	9,655,759.29
รวมทั้งสิ้น	15,646,647.42	15,368,909.18	17,942,667.59

ประเภทรายจ่าย	ประจำปีงบประมาณ (บาท)		
	2550	2551	2552
1. รายจ่ายงบกลาง	171,046.50	171,046.50	201,484.00
2. รายจ่ายประจำ	8,723,112.40	8,721,112.40	9,594,028.54
3. รายจ่ายเพื่อการลงทุน	6,060,117.88	6,042,405.56	9,170,849.05
รวมทั้งสิ้น	14,954,276.78	14,934,564.46	18,966,361.59

7. จุดเด่นของพื้นที่

เนื่องจาก มีลำคลองจำนวนมาก ทำให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจของจังหวัดที่สำคัญคือ มะพร้าว และ ส้มโอ ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพทำน้ำตาลมะพร้าว จึงเหมาะที่จะส่งเสริมและ

พัฒนาให้เป็นเกษตรแบบครบวงจร ส่งเสริมเป็นหมู่บ้านเชิงเกษตรกรรม และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมประเพณี ราษฎรในพื้นที่ตำบลคลองเขิน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาพุทธมีประเพณีวัฒนธรรมเหมือน ๆ กับคนในภาคกลางทั่ว ๆ ไป โดยมีประเพณีวัฒนธรรม เช่น กา บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วันผู้สูงอายุ และประเพณีวันสงกรานต์มีการละเล่นพื้นบ้าน การแข่งขันว่าว ไทย ประเพณีลอยกระทงสายของจังหวัด และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ เป็นต้น

8. การปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขิน ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2539 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ 113 ตอนพิเศษ 52 ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2539 เป็นการบริหารงานแบบองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจุบันมี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล คือ นายสนม กำเหนิดอยู่ เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขิน สมัยที่ 2 โดยรับรองตำแหน่งเมื่อ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2551 ประธานสภา องค์การบริหารส่วนตำบล คือนาย

สมชาย มานะ ซึ่งดำรงตำแหน่ง เมื่อ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2551 โดยมี พ.จ.อ.สิทธิกร กลั่นแก้ว ดำรงตำแหน่ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และเลขานุการสภาองค์การ

ข้อมูลจากการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลคลองเขิน

1. การเตรียมการ

● หลักเกณฑ์การคัดเลือกตำบลรอง 1

ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็น 1 ใน 3 ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคม และสวัสดิการสังคม ในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งคณะผู้วิจัยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ได้คัดเลือกเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยโครงการศึกษารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่ได้พัฒนาร่วมกับ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลต้นแบบ เป็นตำบลรอง 1 ในการดำเนินการวิจัย โดยมีเกณฑ์ ในพิจารณาคัดเลือก ดังนี้

- การมีผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ได้แก่ นายกอบต. ปลัดอบต. ให้ ความสำคัญกับการพัฒนาและการจัดสวัสดิการสังคม
- มีขนาดพื้นที่และประชากร ที่เหมาะสมที่จะสามารถขับเคลื่อนโครงการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ไม่เป็นพื้นที่ใหญ่หรือพื้นที่เล็กเกินไป
- การมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ วิถีชีวิตครอบครัวเป็นแบบเกษตรกรรมกึ่งชุมชนเมือง วัด โรงเรียน
- มีทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในวิถีชุมชนที่น่าสนใจ
- คนในชุมชนยอมรับกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม
- เป็นพื้นที่ที่ดำเนินการวิจัยโดยอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ

● การประสานงานภายในของหน่วยงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

คณะผู้วิจัย สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ได้ทำการประสานงานภายในหน่วยงาน สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ สำนักงาน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัด สมุทรสงคราม บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการบูรณาการแผนงานโครงการใน ปี พ.ศ. 2554 ของสสว. 4 ที่จะดำเนินการในพื้นที่ต้นแบบ พร้อมทั้งชี้แจงรูปแบบและวิธีการดำเนิน โครงการศึกษาวิจัยในเวทีประชาคมค้นหาศักยภาพชุมชนในตำบล นอกจากนี้ระยะเวลาก่อนที่จะดำเนิน ขั้นตอนตามโครงการศึกษาวิจัย สสว. 4 ได้มีหนังสือราชการเรียนเชิญหัวหน้าหน่วยและเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบตำบลต้นแบบ จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม

เข้าร่วมในการดำเนินงานโครงการศึกษาวิจัยด้วย ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเข้าร่วมจัดเวทีในการค้นหาปัญหาในชุมชน ชี้แจงนักวิจัยชุมชนและจัดทำเครื่องมือการวิจัย

- การประสานงานกับอปท.

- วิธีการ

- เข้าพบนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อชี้แจงความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินงานโครงการวิจัยเบื้องต้น

- นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มอบหมายให้ปลัด เป็นผู้รับผิดชอบและประสานงานโครงการวิจัยดังกล่าวกับคณะผู้วิจัย สสว. 4

- คณะผู้วิจัย สสว. 4 ได้เข้าพบปลัด อบต. เพื่อติดต่อประสานงานเกี่ยวกับรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ซึ่งเริ่มจากการกำหนดประเด็นปัญหาด้านการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคมที่ อบต. มีความสนใจที่จะดำเนินการ โดยผ่านความเห็นชอบจากนายกอบต. ซึ่งนำข้อมูลปัญหามาจากเวทีประชาคมค้นหาปัญหาและศักยภาพชุมชนของโครงการตำบลต้นแบบมาพิจารณาประกอบกับข้อมูล จปฐ. และกชช. 2 ค.

- หลังจากได้ประเด็นปัญหาด้านการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคม โดยผ่านความเห็นชอบจากนายกอบต. เรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้เข้าพบปลัดอบต. อีกครั้ง เพื่อให้ดำเนินการคัดเลือกนักวิจัยชุมชนที่เกี่ยวข้องและมีความสนใจกับประเด็นดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา ในการจัดประชุมนักวิจัยชุมชนเพื่อจัดทำเครื่องมือการวิจัย

- คณะผู้วิจัย สสว. 4 ได้ทำหนังสือราชการขอความร่วมมือในการดำเนินโครงการศึกษาวิจัย ครั้งที่ 1 โดยการเชิญนักวิจัยชุมชนเพื่อจัดทำเครื่องมือวิจัย ตามวันและเวลาที่ได้นัดหมายไว้

- เทคนิคการประสานงาน

- การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้บริหาร อบต. และชาวบ้านในตำบล
- นำโครงการวิจัยบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการในพื้นที่ตำบลต้นแบบ
- การทำให้ผู้บริหาร รวมทั้งเจ้าหน้าที่ อบต. รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันกับคณะผู้วิจัย โดยการมีส่วนร่วมการดำเนินงานวิจัยจากอบต. และไม่ทำให้เจ้าหน้าที่ อบต. รู้สึกว่าเป็นการสร้างภาระงานเพิ่มเติมให้กับ อบต.

- การบอกถึงวิธีการดำเนินงานวิจัยในทางปฏิบัติและจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการวิจัย

- คุณสมบัติของผู้ประสานงาน

- สุภาพ เรียบร้อย
- มีอารมณ์ดี ใจเย็น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์
- มีความรับผิดชอบ
- มีความน่าเชื่อถือ

- ให้เกียรติกับผู้ที่จะประสานงานด้วยในทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารอบต. เจ้าหน้าที่ และชาวบ้าน
- มีการเตรียมความพร้อมที่ดี ทั้งในเรื่องเนื้อหาโครงการวิจัย ข้อมูลในชุมชน
- ผลลัพธ์
 - ได้รับความร่วมมือจากนายกอบต. ปลัดอบต. สมาชิกสภาอบต. รวมทั้งชาวบ้านที่เป็นนักวิจัยชุมชนเป็นอย่างดี
 - นักวิจัยชุมชนมาเข้าร่วมประชุมตรงตามวัน เวลา นัดหมาย และแสดงความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัย

2. ขั้นตอนการดำเนินการ

- 1) การใช้ข้อมูลมือสอง ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัย สสว. 4 ได้มีการใช้ข้อมูลมือสองประกอบด้วย
 - ข้อมูล จปฐ. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลทั่วไปในพื้นที่เกี่ยวกับด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การศึกษา รายได้และการประกอบอาชีพ การมีค่านิยมไทย และการมีจิตสำนึกและร่วมกันรักษาสีทึบของตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง
 - ข้อมูล กชช. 2 ค. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลระดับหมู่บ้านในพื้นที่เกี่ยวกับด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาชีพรายได้การมีงานทำ สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง
 - รายงานสรุปผลการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ตามโครงการตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ซึ่งมีการจำแนกปัญหาออกเป็น 5 ด้าน ตามรูปแบบการดำเนินงานตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ได้แก่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน พัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ครอบครัวอบอุ่น สร้างสรรค์การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่สะท้อนมาจากผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล และมีการจำแนกปัญหาที่มีความครอบคลุมตามรูปแบบการดำเนินงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ผู้ที่ใช้ข้อมูลดังกล่าว ได้แก่ คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานตำบลต้นแบบระดับจังหวัด

(ทีม A) คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับตำบล(ทีม B) และคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งชาวบ้านมีความเห็นที่ตรงกับข้อมูลรายงานดังกล่าว

- ข้อมูลอปท. 1 ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมโดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เนื่องจากมีการสรุปปัญหาเชิงประเด็นที่มีความครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านการมีงานทำและรายได้ ด้านความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม ปัญหาเชิงกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน ครอบครัว สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และวัยแรงงาน ผู้ที่ใช้ข้อมูลคือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีข้อมูลบางส่วนที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน

2) การจัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ

● องค์ประกอบผู้เข้าร่วมประชุม

ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้เข้าร่วมประชุมในเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชนตามโครงการตำบลต้นแบบ โดยเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งประกอบด้วย

- นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขิน
- ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขิน
- อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม
- ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนคลองเขิน
- พัฒนาชุมชนตำบลคลองเขิน
- ประธานกลุ่มผู้สูงอายุตำบลคลองเขิน
- รองประธานสภา อบต.
- สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขิน
- ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1-9
- หัวหน้ากลุ่มนโยบายและวิชาการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จังหวัดสมุทรสงคราม (พมจ.)

- หัวหน้ากลุ่มสวัสดิการ คุ่มครองและพิทักษ์สิทธิ สำนักงานพมจ. สมุทรสงคราม
- เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม
- เจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม
- คณะผู้วิจัย สสว. 4

● เนื้อหา ระยะเวลา

- เนื้อหา ประกอบด้วย การจัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) กำหนดองค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานขับเคลื่อนฯ ซึ่งประกอบด้วยสำรวจข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตำบลต้นแบบ ดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการในตำบลต้นแบบ จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ตำบลต้นแบบ รายงานผลการปฏิบัติงาน ทบทวนบทเรียน สรุปบทเรียน ประเมินผลการดำเนินการ บริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งซึ่งจัดขึ้นในตำบลต้นแบบ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานพัฒนาสังคมระดับตำบล รวมทั้งบูรณาการดำเนินงานพัฒนาในตำบลต้นแบบกับหน่วยงาน/ ภาควิชา/ เครือข่าย / กลุ่มเป้าหมาย การกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตำบลต้นแบบของคณะทำงานขับเคลื่อนฯ โดยเน้นกิจกรรมตาม 5 แนวทางของรูปแบบสายใยรักแห่งครอบครัว ประกอบด้วย ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน ด้านการพัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้านการสรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การชี้แจงความเป็นมา วัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินงานโครงการวิจัย พร้อมทั้งได้ร่วมกันวางแผนและจัดสรรงบประมาณ กำหนดขั้นตอนระยะเวลาของการดำเนินงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสม กิจกรรมการติดตามประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่ และการจัดทำข้อตกลงร่วมกันของหน่วยงานเพื่อดำเนินงานในพื้นที่ มีการทำข้อตกลงระหว่างศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม กับองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ (MOU) ซึ่งถือเป็นข้อตกลงร่วมกันในการที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว และครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

- ระยะเวลา จัดขึ้นเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2554 ระหว่างเวลา 13.30 – 16.30 น.

● วิทยากรกระบวนการ/เครื่องมือในการประชุม

- วิทยากรกระบวนการ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 (สสว. 4)

- เครื่องมือในการประชุม ประกอบด้วย กระบวนการเวทีประชาคมระดมความคิดเห็น power point , flip chart

● ประเด็น/ข้อมติที่ประชุม

- ทราบศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ โดยใช้ 5 แนวทางของรูปแบบสายใยรักแห่งครอบครัว

- ทราบสิ่งที่คาดหวังและแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

● ผลลัพธ์ /การสังเกตการณ์ทางสังคม

- ผู้นำจากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขิน เข้าร่วมในเวทีการประชุม และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

- ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็น และเสนอแนะประเด็นในการพัฒนาสังคมและจิตสวัสดิการสังคมในตำบล ครบใน 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัว
- ผู้นำกลุ่ม ได้สะท้อนสภาพปัญหาจากการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่
- เครือข่ายจากหน่วยงานราชการอื่นๆ ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานในพื้นที่ ที่ผ่านมา

3) การระบุปัญหาและ หรือความต้องการ

ในการระบุปัญหาใช้ข้อมูล อบท.1 เป็นหลักในการวิเคราะห์ โดยเริ่มต้นด้วยการกระตุ้นให้ที่ประชุมเห็นความสำคัญของข้อมูลและความสำคัญในการใช้ข้อมูลเพื่อระบุปัญหาหรือความต้องการ โดยใช้กรณีตัวอย่างเรื่องอาการปวดท้องชวนที่ประชุมคุยถึงสาเหตุของอาการ และชวนคุยให้เห็นว่าหากมีการให้ข้อมูลแก่แพทย์ผิดพลาดก็จะทำให้แพทย์วินิจฉัยอาการผิดพลาด นำไปสู่การรักษาที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกระบวนการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนก็ไม่ต่างกัน หากกระบวนการตัดสินใจในการระบุประเด็นปัญหาและแนวทาง แก้ไขของชุมชนไม่มีข้อมูลสนับสนุน การตัดสินใจดังกล่าวก็อาจผิดพลาดได้ จากกระบวนการชวนพูดคุยที่ประชุมได้สรุปเป็นองค์ความรู้ 3 ประการคือ 1) ในการตัดสินใจใด ๆ ข้อมูลมีความสำคัญและจำเป็น 2) ข้อมูลมือสองต่าง ๆ เกี่ยวกับชุมชนที่มีการจัดเก็บกันทุกปีนั้นแท้จริงเป็นประโยชน์กับชุมชนด้วยไม่ใช่เฉพาะหน่วยงานเท่านั้น 3) เมื่อข้อมูลมีความสำคัญและจำเป็นนั้นต้องให้ความสำคัญเรื่องการจัดเก็บข้อมูลที่ต้องได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

จากข้อสรุปข้างต้นวิทยากรกระบวนการจึงได้เริ่มการใช้ข้อมูลมือสอง 3 ประเภทคือ จปฐ. กชช 2 ค. และอบท. 1 เพื่อชวนวิเคราะห์ซึ่งที่ประชุมตัดสินใจใช้ข้อมูลอบท. 1 ในการวิเคราะห์ โดยให้เหตุผลว่าข้อมูลจปฐ. และกชช 2 ค. ไม่น่าเชื่อถือเนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนในระดับอำเภอเพื่อให้ผ่านตัวชี้วัดของอำเภอ กระบวนการวิเคราะห์มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

3.1 นำเสนอตารางสรุปข้อมูลอบท.1 ทั้งเชิงประเด็นและเชิงกลุ่มเป้าหมาย ให้ที่ประชุมพิจารณาทบทวนความถูกต้องทันสมัยของข้อมูล ซึ่งจากการอภิปรายที่ประชุมมีข้อสรุปว่าข้อมูลยังคงมีข้อผิดพลาดเนื่องจากสถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลงแล้ว แต่ข้อมูลยังไม่ได้รับการแก้ไข บางประเด็นอาจจะมิตศนคติที่ไม่ถูกต้องทำให้ข้อมูลแสดงจำนวนที่ต่ำกว่าความเป็นจริง เช่น เรื่องของปัญหาวัยรุ่นเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น

3.2 จากข้อสรุปข้างต้นที่ประชุมจึงตัดสินใจใช้เวลาในการปรับปรุงข้อมูลให้ถูกต้องโดยใช้วิธีการให้ตัวแทนแต่ละหมู่บ้านทบทวน แก้ไข

3.3 ที่ประชุมได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญโดยใช้เกณฑ์ 2 ด้าน ประกอบกันคือตัวเลขที่แสดงเชิงปริมาณและความรุนแรงของปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน จากเกณฑ์ดังกล่าวที่ประชุมได้ข้อสรุปดังนี้

ปัญหาเชิงประเด็นสังคม	จำนวนหน่วย	ร้อยละ
ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม	32	62.75
ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย	6	11.76
ปัญหาด้านการศึกษา	0	0.00
ปัญหาด้านการมีงานทำและรายได้	0	0.00
ปัญหาด้านความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	0	0.00
ปัญหาด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม	13	25.49
รวม	51	100.00

ปัญหาลังคมเชิงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับการพัฒนา	จำนวนหน่วย	ร้อยละ
ปัญหาเด็กและเยาวชน (อายุ 0 – 25 ปี)	18	30.00
ปัญหาครอบครัว	0	0.00
ปัญหาสตรี (อายุ 25 ปีขึ้นไป – 60 ปี)	0	0.00
ปัญหาผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)	0	0.00
ปัญหาคนพิการ	42	70.00
ปัญหาแรงงาน	0	0.00
รวม	60	100.00

ปัญหาเชิงประเด็นสังคม ที่ต้องได้รับการพัฒนา ได้แก่

- ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม
- ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย
- ปัญหาด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม

ปัญหาลังคมเชิงกลุ่มเป้าหมาย ที่ต้องได้รับการพัฒนา ได้แก่

- ปัญหาเด็กและเยาวชน (อายุ 0-25 ปี)
- ปัญหาด้านคนพิการ

จากนั้นวิทยากรชวนคุยถึงสภาพปัญหาด้านต่าง ๆ ที่ระบุข้างต้น และสอบถามที่ประชุมว่า ข้อมูลที่มีอยู่เพียงพอที่จะใช้วิเคราะห์เพื่อตัดสินใจเรื่องแนวทางแก้ไขหรือไม่ ที่ประชุมสรุปว่าไม่เพียงพอ จำเป็นต้องเก็บเพิ่มเติม

4) การแตกประเด็น/กรอบเพื่อการจัดทำเครื่องมือ การสำรวจ เก็บข้อมูล ที่ประชุมเห็น สอดคล้องกันว่าปัญหาเชิงประเด็นเป็นปัญหาซึ่งซ้อนกันอยู่ในปัญหาลังคมเชิงกลุ่มเป้าหมายฉะนั้นในการจัดเก็บ

ข้อมูลหรือการวิจัยจะใช้กลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก แต่เนื่องจากปัญหากลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อน อ่อนไหว และต้องการความร่วมมือจากหลายฝ่ายประกอบกับในการบูรณาการแผนของกระทรวง ฯ ตามโครงการตำบลต้นแบบได้ให้ความสำคัญเรื่องนี้และมีแผนการดำเนินงานอยู่แล้ว ฉะนั้นภายใต้เวลาที่จำกัดที่ประชุมจึงตัดสินใจเลือกกลุ่มคนพิการเป็นกรณีศึกษาสำหรับการทำวิจัยตามโครงการ

ในการจัดทำเครื่องมือเนื่องจากเวลาจำกัดประกอบกับมีเครื่องมือคือแบบสอบถามซึ่งเคยใช้ในพื้นที่ยื่นมาแล้ว ที่ประชุมจึงใช้เครื่องมือที่มีอยู่เป็นต้นร่างสำหรับพิจารณาและที่ประชุมเห็นว่าเครื่องมือเหมาะสมอยู่แล้วจึงใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ในการจัดเก็บข้อมูล โดยกำหนดจัดเก็บ 100%

แบบบันทึกคนพิการในพื้นที่

ตามโครงการศึกษารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่ได้พัฒนาร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลต้นแบบ ของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4

1. ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ-สกุล.....ชื่อเล่น.....เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
 วันเดือนปีเกิด...../...../..... อายุ.....ปี เชื้อชาติ.....สัญชาติ.....ศาสนา.....
 การศึกษา.....เลขประจำตัวประชาชน(13 หลัก) บัตรทองท.4.....
 กรณีไม่มีเนื่องจาก.....

1.1 ประเภทความพิการ

- การมองเห็น ☐ ตาบอดสองข้าง ☐ สายตาเลือนลาน ☐ อื่นๆ/ ลักษณะความพิการที่พบ
 โปรดระบุ.....
 การได้ยิน ☐ หูหนวกสองข้าง ☐ หูตึง ☐ อื่นๆ/ ลักษณะความพิการที่พบ
 โปรดระบุ.....
 การเคลื่อนไหว ☐ อัมพาต อัมพฤกษ์ ☐ สมอพิการ(ซีพี) ☐ แขนขาด ข้าง...../ขาขาดข้าง.....
☐ กล้ามเนื้ออ่อนแรง ☐ อื่นๆ / ลักษณะความพิการที่พบ โปรดระบุ.....
 ทางจิต/พฤติกรรม ☐ สภาวะทางจิต ☐ พฤติกรรม ☐ อื่นๆ/ ลักษณะความพิการที่พบ.....
 ทางสติปัญญา ลักษณะความพิการ/ ระดับการเรียนรู้/ การช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน
 โปรดระบุลักษณะความพิการที่พบ.....

1.2 สาเหตุความพิการ

- ☐ แต่กำเนิด ☐ อุบัติเหตุ โปรดระบุ..... ☐ เจ็บป่วย โปรดระบุ.....
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

2. สถานภาพ

- 2.1 สถานภาพสมรส ☐ โสด ☐ สมรสอยู่ด้วยกัน ☐ สมรสแยกกันอยู่ ☐ หย่า ☐ ม่าย.....
- 2.2 ที่อยู่ปัจจุบัน ☐ บ้านพ่อแม่ ☐ บ้านญาติ ☐ บ้านตนเอง ☐ บ้านเช่า ☐ อื่นๆ ระบุ.....
- 2.3 บุคคลที่สามารถติดต่อได้(ผู้ดูแล) ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
การศึกษา.....ความสัมพันธ์กับคนพิการ โปรดระบุ.....
ประกอบอาชีพ.....รายได้.....บาท/วัน/เดือน
- 2.4 ที่อยู่สามารถติดต่อคนพิการ / ผู้ดูแล เลขที่.....หมู่.....ซอย.....ถนน.....
โทรศัพท์/โทรศัพท์มือถือ.....สถานที่ใกล้เคียง/จุดสังเกต.....
- 2.6 การประกอบอาชีพของผู้พิการ ☐ ไม่ได้ประกอบอาชีพ ☐ กิจการส่วนตัว
☐ รับจ้าง ☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....
- 2.7 สภาพบ้านและความเป็นอยู่ที่พบ.....

3. การได้รับบริการ

การแพทย์..... การศึกษา.....
อาชีพ.....สวัสดิการ(เบี้ยความพิการ).....
อื่นๆ.....

4. สิ่งจำเป็นที่ต้องช่วยคนพิการ และครอบครัว

- ☐ การดูแลสุขอนามัย เช่น แผลกดทับ เช็ดตัวทำความสะอาดร่างกาย หรืออื่นๆ
- ☐ ช่วยฝึกกายภาพบำบัดหรือฝึกให้ทำด้วยตนเอง
- ☐ อุปกรณ์เครื่องช่วยที่ต้องใช้ ได้แก่.....
- ☐ ฝึกการช่วยเหลือตัวเองในกิจวัตรประจำวัน เรื่อง ระบุ.....
- ☐ ฝึกทักษะการพูด ☐ ฝึกพูดหลังใส่เครื่องช่วยฟัง ☐ ฝึกการใช้ภาษามือ
- ☐ ฝึกทักษะ O&M สำหรับผู้พิการทางสายตา
- ☐ การดูแลเรื่องการกินยาจิตเวชให้ต่อเนื่อง ☐ รถรับส่งคนพิการไปโรงพยาบาล
- ☐ ฝึกวิธีการดูแลคนพิการให้สมาชิกครอบครัว ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

การประสานส่งต่อ

- ☐ ส่งต่อผู้พิการเข้ารับการตรวจร่างกายหรือการฟื้นฟูจากแพทย์เฉพาะทาง
- ☐ เรียนร่วม ☐ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ☐ เรียนเฉพาะความพิการ ☐ อื่นๆโปรดระบุ.....

การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

- ☐ การรวมกลุ่มคนพิการ
- ☐ การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆในชมรม/ สังคม โปรดระบุ.....

การได้รับสวัสดิการจากชุมชน/ สังคม

- ☐ การมีผู้ช่วยคนพิการ ☐ การปรับสภาพแวดล้อม / ปรับปรุงซ่อมแซมบ้าน
☐ การขึ้นทะเบียนผู้พิการ/ การได้รับเบี้ยยังชีพ ☐ การกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ
☐ การฝึกอาชีพ การจัดหางาน/ อาชีพให้คนพิการ ระบุรายละเอียด.....
☐ ยื่นเรื่องขอเบี้ยความพิการ ☐ อื่นๆ (เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน)ระบุ.....

การเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการสาธารณะ

- ☐ รถโยก/ พาหนะรถยนต์เพื่อพบแพทย์
☐ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่สาธารณะ เช่น ห้องน้ำ ทางลาดในอาคาร ที่จอดรถคนพิการ
☐ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านอื่นๆ

5. ข้อคิดเห็นอื่นๆ จากการสังเกต และการประเมิน

ศักยภาพคนพิการ.....

.....

ข้อจำกัด.....

.....

สภาพการดำรงชีวิต

.....

สภาพจิตใจของผู้ดูแลคนพิการ.....

.....

อื่นๆ.....

.....

6. เรื่องเร่งด่วน/ สำคัญที่ต้องดำเนินการ มีเรื่องอะไร เพราะอะไร โปรดระบุ.....

.....

7. ผู้พิการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของตำบลหรือไม่

- ☐ เป็น ระบุชื่อกองทุน.....
☐ ไม่เป็น เพราะ.....

8. ผู้พิการต้องการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนหรือไม่

- ☐ ต้องการ เพราะ.....
☐ ไม่ต้องการ เพราะ.....

9. จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ร่วมกัน.....คน ประกอบด้วย

1).....มีความสัมพันธ์กับผู้พิการเป็น.....อายุ.....ปี

การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการ ☐ ไม่ได้เป็น ☐ เป็น โปรดระบุชื่อกองทุน.....

2).....มีความสัมพันธ์กับผู้พิการเป็น.....อายุ.....ปี

การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการ ☐ ไม่ได้เป็น ☐ เป็น โปรดระบุชื่อกองทุน.....
 3).....มีความสัมพันธ์กับผู้พิการเป็น.....อายุ.....ปี
 การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการ ☐ ไม่ได้เป็น ☐ เป็น โปรดระบุชื่อกองทุน.....
 4).....มีความสัมพันธ์กับผู้พิการเป็น.....อายุ.....ปี
 การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการ ☐ ไม่ได้เป็น ☐ เป็น โปรดระบุชื่อกองทุน.....
 5).....มีความสัมพันธ์กับผู้พิการเป็น.....อายุ.....ปี
 การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการ ☐ ไม่ได้เป็น ☐ เป็น โปรดระบุชื่อกองทุน.....

5) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ และจัดหาข้อมูลสนับสนุน

● การมีส่วนร่วมจากชุมชน

ในการดำเนินโครงการวิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ นายก ปลัด และเจ้าหน้าที่อบต. โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ในการประสานกับนักวิจัยชุมชนซึ่งเป็นผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล ทั้งที่สังกัดอบต. ซึ่งในการเก็บข้อมูลสำรวจข้อมูล เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมจากนักวิจัยชุมชน ซึ่งเป็นผู้แทนของหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1-2 คน และผู้แทนดังกล่าวบางส่วนเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ในโครงการตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม

ในการสำรวจข้อมูลนั้นใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งมีทั้งคำถามแบบเลือกตอบ และคำถามปลายเปิด ทั้งนี้ข้อคำถามที่ได้นำมาจากการแตกประเด็น/แตกกรอบ ร่วมกันของนักวิจัยในชุมชนและคณะผู้วิจัยจากสสว. 4 ในเวทีประชาคม

จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้โครงการวิจัยมีความเป็นไปได้ในประเด็นของการจัดหาข้อมูลสนับสนุน เกิดการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน ผู้นำในชุมชนให้ความสำคัญและอำนวยความสะดวกในการประสานงานระหว่างคณะผู้วิจัยของสสว. 4 และนักวิจัยชุมชน ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุมประเด็นปัญหา กลุ่มเป้าหมาย และนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นฐาน ในการพิจารณาจัดกิจกรรม/โครงการ ให้กับกลุ่มเป้าหมายอย่างเหมาะสมและทันต่อสภาพปัญหา/ความต้องการ

6) การคัดเลือกนักวิจัยชุมชน(นักวิจัยท้องถิ่น) จำนวน คุณสมบัติ และ การแบ่งงานกันทำระหว่างนักวิจัยชุมชน /นักวิจัยภายนอก

● การวางแผน

คณะผู้วิจัยของสสว. 4 ได้วางแผนการคัดเลือกนักวิจัยชุมชน โดยมีคุณสมบัติดังนี้

- เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในตำบลคลองเขิน ซึ่งอาจมีตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นหรือกลุ่ม/องค์กรอื่นๆในชุมชนก็ได้
- เป็นผู้ที่มีความสนใจในประเด็นปัญหาที่พบในชุมชน
- เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจิตอาสา เห็นประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นสำคัญ

- เป็นตัวแทนจากทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน (มี 9 หมู่บ้าน) รวมทั้งสิ้น 9 คน

- การแบ่งงาน

การแบ่งงานประกอบด้วย 3 ลักษณะ ดังนี้

- งานที่มอบหมายให้นักวิจัยชุมชนรับผิดชอบ ได้แก่ การเก็บข้อมูลในชุมชนโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ

- งานที่คณะผู้วิจัยจากสสว. 4 รับผิดชอบ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลมือ 2 ซึ่งแจ้งความเป็นมา วัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินงานโครงการวิจัย ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล จัดเตรียมการจัดประชุมเวทีประชาคม เป็นวิทยากรกระบวนการ บันทึกและสรุปประเด็นที่ได้จากเวทีประชาคมระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากนักวิจัยชุมชน นำเสนอให้นักวิจัยชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาสังคมในตำบลรับทราบ

- งานที่รับผิดชอบร่วมกันระหว่างนักวิจัยชุมชนกับคณะผู้วิจัยจากสสว. 4 ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นในเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ร่วมรับฟังผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล ร่วมเสนอกิจกรรมโครงการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ เพื่อผลักดันเข้าสู่แผนงาน/โครงการขององค์การบริหารส่วนตำบล

- การสำรวจโดยใช้ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เจาะลึก /การสัมภาษณ์กลุ่ม

การสำรวจข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคล ซึ่งมีแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย

7) การจัดเวทีวิเคราะห์ผลการสำรวจ /เก็บข้อมูล

- รูปแบบการประชุม

ในส่วนของการวิเคราะห์ผลการสำรวจที่ได้จากการเก็บข้อมูลไม่มีการจัดเวทีการประชุม แต่จะเป็นการวิเคราะห์โดยคณะผู้วิจัยของสสว. 4 และนำเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ไปนำเสนอในการจัดประชุมเวทีการนำเสนอผลการวิจัยและจัดทำโครงการ/ กิจกรรม เพื่อให้ นักวิจัยชุมชนและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมพิจารณา

- แนวทางการวิเคราะห์ ประเด็น/ กลุ่มเป้าหมายงานสวัสดิการสังคม/ ช่างวัย /บริการสวัสดิการ

- เยาวชน

- ไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

- ผู้สูงอายุ / คนพิการ

- ประเด็นในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้พิการ ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ ที่อยู่ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัว ข้อมูลผู้พิการ ได้แก่ ปัญหาด้านร่างกาย สภาพความเป็นอยู่ที่พัก การได้รับบริการ/ สวัสดิการ ความต้องการที่อยากจะได้รับ สภาพปัญหาของผู้ดูแล ได้แก่ ชื่อ-สกุล ผู้ดูแล อายุ ความสัมพันธ์กับผู้ป่วย อาชีพของผู้ดูแล รายได้ของ

ผู้ดูแล สภาพร่างกาย และจิตใจของผู้ดูแล ความต้องการเร่งด่วน การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย ความต้องการในการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย และการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัวผู้ป่วย

- กลุ่มเป้าหมาย คือผู้พิการในตำบลคลองเขิน
 - สิ่งแวดล้อม
 - ไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา
 - กองทุนสวัสดิการชุมชน (สัจจะวันละบาท)
 - กองทุนสัจจะวันละบาทตำบลคลองเขิน
 - บัญชีครัวเรือน ผักสวนครัว รั้วกินได้
 - ไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา
- 8) การนำเสนอผลการวิจัยและจัดทำโครงการ /กิจกรรม
- ผู้เข้าร่วมประชุม
 - นายกองดีการบริหารส่วนตำบลคลองเขิน
 - ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขิน
 - คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C)
 - นักวิจัยชุมชน (ที่เป็นผู้เก็บข้อมูล)
 - หัวหน้ากลุ่มสวัสดิการสังคม ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัด

สมุทรสงคราม

- คณะผู้วิจัยของสสว. 4
- การนัดหมาย (พูดคุยไม่เป็นทางการ/ ทางการ)
 - การพูดคุยไม่เป็นทางการ ได้แก่ ทางโทรศัพท์ประสานงาน
 - การนัดหมายเป็นทางการ ได้แก่ การเข้าพบนายก และปลัดอบต. จัดทำ

หนังสือราชการนัดหมาย

- กำหนดจัดขึ้นในวันที่ 27 เมษายน 2554 ระหว่างเวลา 13.00-16.00 น.
- การนำเสนอ และการอภิปรายกลุ่ม

อาจารย์นาตยา วีระฉันทชาติ อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย และคณะผู้วิจัยของสสว. 4 นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ โดยใช้ power point และให้ผู้เข้าร่วมประชุมพิจารณา แสดงความคิดเห็น เสนอแนะกิจกรรม/โครงการ ที่มีความสอดคล้องกับผลวิเคราะห์ข้อมูล และเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย จัดลำดับกิจกรรม/โครงการที่ที่ประชุมพิจารณาเห็นแล้วว่าจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย ทันต่อความต้องการ และมีความเป็นไปได้ในการดำเนินการในปีงบประมาณ 2554 จากนั้นเป็นการร่วมกันพิจารณาวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลา ผลที่คาดว่าจะได้รับการจัดโครงการ/ กิจกรรม ดังกล่าว

จากการสำรวจมีรายละเอียดข้อมูลคนพิการในพื้นที่ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1.1 จำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ชาย	46	50
หญิง	46	50
รวม	92	100

จากตารางพบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เป็นเพศชายและเพศหญิงจำนวนเท่ากันคือ 46 คน

1.2 จำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
หมู่ที่ 1	24	26.09
หมู่ที่ 2	9	9.81
หมู่ที่ 3	7	7.61
หมู่ที่ 4	8	8.71
หมู่ที่ 5	6	6.52
หมู่ที่ 6	0	0.00
หมู่ที่ 7	11	11.97
หมู่ที่ 8	6	6.53
หมู่ที่ 9	19	20.66
รวม	92	100

เมื่อพิจารณาจำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เป็นรายหมู่บ้านพบว่า เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 1 มากที่สุด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.09 รองลงมาคือ หมู่ที่ 9 จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 20.66 และ หมู่ที่ 7 จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 11.97 ตามลำดับ

1.3 จำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำแนกตามประเภทความพิการ

ความพิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
การมองเห็น	9	6.57
การได้ยิน	21	15.33
การเคลื่อนไหว	79	57.66
ทางจิต/ พฤติกรรม	18	13.14
ทางสติปัญญา	10	7.30
รวม	137	100

จากตารางพบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความพิการทางการเคลื่อนไหว จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 57.66 รองลงมาคือพิการทางการได้ยิน จำนวน 21 คิดเป็นร้อยละ 15.33 และทางจิต/พฤติกรรม จำนวน 18 คิดเป็นร้อยละ 13.14

1.3.1 การมองเห็น

ความพิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ตาบอดสองข้าง	1	11.11
สายตาสั้น	1	11.11
อื่นๆ	7	77.78
รวม	9	100

เมื่อพิจารณาผู้พิการทางการมองเห็น พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีความผิดปกติอื่นๆมากที่สุด เช่น สายตาสั้น เป็นต้อกระจก มากที่สุด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 77.78 รองลงมาคือตาบอดสองข้างและสายตาสั้น จำนวนเท่ากัน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11

1.3.2 การได้ยิน

ความพิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
หูหนวกสองข้าง	4	19.05
หูตึง	15	71.42
อื่นๆ	2	9.53
รวม	21	100

เมื่อพิจารณาผู้พิการทางการได้ยิน พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีความผิดปกติหูตึง มากที่สุด จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 71.42 รองลงมาคือ หูหนวกทั้งสองข้าง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 19.05 และอื่นๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 9.53

1.3.3 การเคลื่อนไหว

ความพิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
อัมพาต	13	16.46
อัมพฤกษ์	15	18.99
สมองพิการ (ซีพี)	6	7.59
แขน/ขาขาด	15	18.99
กล้ามเนื้ออ่อนแรง	15	18.99
อื่นๆ	15	18.99
รวม	79	100

เมื่อพิจารณาผู้พิการทางการเคลื่อนไหว พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เป็นอัมพฤกษ์ แขน/ขาขาด กล้ามเนื้ออ่อนแรง มากที่สุด จำนวนประเภทละ 15 คน คิดเป็นร้อยละ 18.99 รองลงมาคือเป็น

อัมพาต จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 16.46 และสมองพิการซีพี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 7.59

1.3.4 ทางจิต/ พฤติกรรม

ความพิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
สภาวะทางจิต	11	61.11
พฤติกรรม	5	27.78
อื่นๆ	2	11.11
รวม	18	100

เมื่อพิจารณาผู้พิการทางจิต/ พฤติกรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีปัญหาสภาวะทางจิตมากที่สุด จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 61.11 รองลงมาคือปัญหาพฤติกรรม จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 27.78

1.3.5 ทางสติปัญญา

ความพิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ระดับการเรียนรู้ การช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน	10	100
รวม	10	100

เมื่อพิจารณาผู้พิการทางสติปัญญา พบว่ามีความพัฒนาการทางสติปัญญาล่าช้า ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในชีวิตประจำวัน จำนวน 10 คน

1.4 สาเหตุความพิการ

สาเหตุความพิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
แต่กำเนิด	37	35.92
อุบัติเหตุ	25	24.27
เจ็บป่วย	20	19.41
อื่นๆ	21	20.40
รวม	103	100

เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของความพิการ พบว่าส่วนใหญ่เป็นความพิการตั้งแต่กำเนิด จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 35.92 รองลงมาคือ จากอุบัติเหตุ จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 24.27

2. สถานภาพ

2.1 สถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
โสด	40	43.48
สมรสอยู่ด้วยกัน	23	25.00
สมรสแยกกันอยู่	6	6.52
หย่าร้าง	0	0.00
ม่าย	23	25.00
รวม	92	100

จากตารางพบว่า ผู้พิการส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสเป็นโสดมากที่สุด จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 43.48 รองลงมาคือสมรสอยู่ด้วยกันและม่าย จำนวนเท่ากัน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ตามลำดับ

2.2 สถานที่อยู่ปัจจุบัน

สถานที่อยู่	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
บ้านพ่อแม่	30	32.60
บ้านญาติ	8	8.70
บ้านตนเอง	47	51.10
บ้านเช่า	3	3.25
ไม่ระบุ	4	4.35
รวม	92	100

จากตารางพบว่า ผู้พิการส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านของตนเองมากที่สุด จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 51.10 รองลงมาคืออยู่บ้านพ่อแม่ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 32.60

2.3 การประกอบอาชีพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	49	53.26
กิจการส่วนตัว	7	7.61
รับจ้าง	21	22.83
อื่นๆ	8	8.70
ไม่ระบุ	7	7.60
รวม	92	100

เมื่อพิจารณาการประกอบอาชีพของผู้พิการ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 53.26 รองลงมาคือรับจ้าง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 22.83

3. การได้รับบริการ

บริการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
การแพทย์	30	32.61
การศึกษา	0	0.00
อาชีพ	0	0.00
สวัสดิการ (เบี้ยความพิการ)	35	38.04
ไม่ระบุ	27	29.35
รวม	92	100

สำหรับการได้รับบริการของผู้บริการส่วนใหญ่จะได้รับสวัสดิการ (เบี้ยความพิการ) มากที่สุด จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 38.04 ตามลำดับ

4. สิ่งที่ต้องช่วยคนพิการ และครอบครัว

ความช่วยเหลือ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
การดูแลสุขภาพกาย	3	3.26
ช่วยฝึกกายภาพบำบัด	3	3.26
อุปกรณ์เครื่องช่วยที่ต้องใช้	12	13.04
ฝึกการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน	3	3.26
ฝึกทักษะการพูด	2	2.17
ฝึกพูดหลังใส่เครื่องช่วยฟัง	7	7.61
ฝึกการใช้ภาษามือ	4	4.35
ฝึกทักษะ O&M สำหรับผู้พิการทางสายตา	0	0.00
การดูแลเรื่องการกินยาจิตเวชให้ต่อเนื่อง	3	3.26
รถรับส่งคนพิการไปโรงพยาบาล	4	4.35
ฝึกวิธีการดูแลคนพิการให้สมาชิกครอบครัว	3	3.26
อื่นๆ	5	5.43
ไม่ระบุ	43	46.74
รวม	92	100

เมื่อพิจารณาในเรื่องสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้พิการและครอบครัว พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ จำนวน 43 ไม่ได้ระบุ รองลงมาคือ อุปกรณ์เครื่องช่วยที่ต้องใช้ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 และฝึกพูดหลังใส่เครื่องช่วยฟัง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.61 ตามลำดับ

4.1 การประสานส่งต่อ

การประสานส่งต่อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ส่งต่อผู้พิการเข้ารับการตรวจร่างกายหรือการฟื้นฟูจากแพทย์เฉพาะทาง	1	11.11
เรียนรวม	1	11.11
ศูนย์การศึกษาพิเศษ	3	33.33
เรียนเฉพาะความพิการ	2	2.16
อื่นๆ	2	2.16
รวม	9	100

ในประเด็นการประสานส่งต่อ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ต้องการให้ส่งต่อศูนย์การศึกษาพิเศษ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมาคือ การเรียนเฉพาะความพิการและอื่นๆเท่ากัน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.16 ตามลำดับ

4.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
การรวมกลุ่มคนพิการ	3	42.86
การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆในชุมชน	4	57.14
รวม	7	100

ในประเด็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วม พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีการรวมกลุ่มคนพิการและการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆในชุมชน/ สังคม ใกล้เคียงกัน

4.3 การได้รับสวัสดิการจากชุมชน/ สังคม

สวัสดิการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
การมีผู้ช่วยคนพิการ	1	1.10
การปรับปรุงสภาพแวดล้อม/ ปรับปรุงซ่อมแซมบ้าน	9	9.78
การขึ้นทะเบียนผู้พิการ/ การได้รับเบี้ยยังชีพ	40	43.47
การกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ	15	16.30
การฝึกอาชีพ การจัดหางาน/ อาชีพให้คนพิการ	4	4.35
ยื่นเรื่องขอเบี้ยความพิการ	15	16.30
อื่นๆ	8	8.70
รวม	92	100

เมื่อพิจารณาการได้รับสวัสดิการจากชุมชน/ สังคมของผู้พิการ พบว่าเป็นลักษณะของการขึ้นทะเบียนผู้พิการ/ การได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 43.47 รองลงมาเป็นการกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ และยื่นเรื่องขอเบี้ยความพิการ จำนวนเท่ากัน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 16.30

4.4 การเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการสาธารณะ

ประโยชน์บริการสาธารณะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
รถโยก/ พาหนะรถยนต์เพื่อพบแพทย์	7	46.67
การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่สาธารณะ	3	20.00
การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านอื่นๆ	5	33.33
รวม	15	100

สำหรับการประเมินการเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการสาธารณะ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้รับรถโยก/ พาหนะรถยนต์เพื่อพบแพทย์ มากที่สุด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 46.67 รองลงมาคือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านอื่นๆ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ตามลำดับ

5. ข้อคิดเห็นอื่นๆ จากการสังเกตและการประเมิน

ข้อคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้พิการ ได้แก่ การสมควรได้รับรถโยก ไม่สามารถออกนอกบ้านได้เพียงลำพัง ควรซ่อมแซมห้องน้ำ อายุมากขึ้นร่างกายยิ่งทรุดโทรม และผู้พิการมีความรู้สึกเหงา

6. เรื่องเร่งด่วน/ สำคัญที่ต้องดำเนินการ

เรื่องเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการได้แก่ ซ่อมแซมบ้าน รถโยก 3 ล้อไปพบแพทย์ เครื่องช่วยฟัง กระจกเงินทุนประกอบอาชีพเสริม เครื่องนวดขา ล่ามภาษามือ อาชีพที่เหมาะสมกับความพิการทางสมอง บุคลากรทางจิตเวชที่เข้าใจปัญหาของผู้ที่มีปัญหาทางสมอง ตามลำดับ

7. การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของตำบล

การเป็นสมาชิก	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เป็น	22	23.91
ไม่เป็น	18	19.57
ไม่ระบุ	52	56.52
รวม	92	100

เมื่อพิจารณาในประเด็นการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้พิการ พบว่า มีทั้งผู้พิการที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน โกล้เคียงกัน จำนวน 22 คน และ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 23.91 และ 19.57 ตามลำดับ และสำหรับกองทุนที่ผู้พิการส่วนใหญ่เป็นสมาชิกคือกองทุนสัจจะวันละบาท

8. ความต้องการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้พิการ

ความต้องการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ต้องการ	30	32.61
ไม่ต้องการ	5	5.43
ไม่ระบุ	57	61.96
รวม	92	100

สำหรับความต้องการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความต้องการเป็นสมาชิก จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 32.61

9. จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ร่วมกับผู้พิการ

จำนวนสมาชิกในครอบครัว (ไม่รวมผู้พิการ)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1 คน	27	29.35
2 คน	25	27.17
3 คน	13	14.13
4 คน	6	6.52
5 คน	0	0.00
ไม่ระบุ	21	22.83
รวม	92	100

เมื่อพิจารณาจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ร่วมกับผู้พิการ พบว่าส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับสมาชิกในครอบครัวอีก 1 คน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 29.35 รองลงมาคือ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 27.17 และ 3 คน จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 14.13

10. สมาชิกในครอบครัวที่เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน

การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ไม่ได้เป็นสมาชิก	45	48.91
เป็นสมาชิก	27	29.35
ไม่ระบุ	20	21.74
รวม	92	100

สำหรับการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัวผู้พิการ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุน จำนวน 45 คิดเป็นร้อยละ 48.91

● การผลักดันกิจกรรม โครงการ

หลังจากที่ได้มติในที่ประชุมแล้วว่าจะจัดทำโครงการ/ กิจกรรมใด ซึ่งมีผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลร่วมรับฟังอยู่ด้วย จึงให้ผู้แทนนักวิจัยชุมชนสรุปโครงการนำเสนอพอสังเขป เพื่อให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล บรรจุโครงการ/ กิจกรรม ลงในข้อบัญญัติการเสนอของบประมาณของอบต. และดำเนินการจัดโครงการ/ กิจกรรม ต่อไป ในการนี้ที่ประชุมได้ร่วมกันนำเสนอโครงการ/ กิจกรรม มีมติให้จัดโครงการผลักดันให้คนพิการในพื้นที่เข้าเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองเขิน

4.3 ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ข้อมูลทั่วไป

1. สภาพทั่วไป

1.1 ที่ตั้ง อยู่ห่างจากอำเภออัมพวา ประมาณ 10 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเทศบาลตำบลเหมืองใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลบางแค

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลแควอ้อม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลวัดประดู่

1.2 พื้นที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล โดยประมาณ 5.91 ตารางกิโลเมตร

1.3 ภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่ม พื้นดินเหมาะกับการเกษตร

1.4 จำนวนหมู่บ้าน ตำบลเหมืองใหม่มีหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน 10 หมู่บ้าน แยกเป็นหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลเหมืองใหม่จำนวน 5 หมู่บ้าน ในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ จำนวน 5 หมู่บ้าน ดังนี้

1.5 จำนวนประชากร

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนประชากร พ.ศ.2551			จำนวนประชากร พ.ศ.2552			กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
3	บ้านคลองเหมืองใหม่	114	127	241	116	128	244	นายประนอม แนมแนบ
4	บ้านปลายคลองอ้อม	268	310	578	271	312	583	นายจรูญ กาญจนา
5	บ้านคลองวัว	384	438	822	382	428	810	นายสุเทพ เพ็งอุดม(กำนัน)
6	บ้านคลองชะนาง	193	227	420	196	230	426	นายไพโรจน์ ศรีเจริญ
8	บ้านบางวันทองใน	123	165	288	125	165	290	นายมนู เพิ่มทวีทรัพย์
รวม		1,082	1,267	2,349	1,090	1,263	2,353	

ข้อมูล ณ เดือน มีนาคม 2552

1.6 หน่วยงานอื่นของรัฐที่ตั้งอยู่ในตำบล

- มีจำนวน 3 หน่วยงาน
 1. เทศบาลตำบลเหมืองใหม่
 2. สถานีอนามัยตำบลเหมืองใหม่
 3. สถานีอนามัยบ้านคลองเหมืองใหม่

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

2.1 การประกอบอาชีพ ประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่

- การทำสวนผลไม้ (มะพร้าว , ส้มโอ , ลิ้นจี่)
- ค้าขาย
- รับจ้างทั่วไป
- รับราชการ

2.2 หน่วยธุรกิจในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่

- ธนาคาร จำนวน - แห่ง
- โรงแรม จำนวน - แห่ง
- ปั้มน้ำมันและก๊าซ จำนวน 2 แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม จำนวน - แห่ง
- โรงสี จำนวน - แห่ง

3. สภาพทางสังคม

3.1 ด้านการศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน - แห่ง
- โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน - แห่ง
- โรงเรียนอาชีวศึกษา จำนวน - แห่ง
- โรงเรียน/สถาบันระดับสูง จำนวน - แห่ง

3.2 สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัด จำนวน 2 แห่ง
- มัสยิด จำนวน - แห่ง
- ศาลเจ้า จำนวน 1 แห่ง
- โบสถ์ จำนวน 2 แห่ง

3.3 สาธารณสุข

- โรงพยาบาล จำนวน - แห่ง
- สถานีอนามัยประจำหมู่บ้าน/ตำบล จำนวน 1 แห่ง
- สถานีพยาบาลเอกชน จำนวน - แห่ง

- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน - แห่ง
- อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100

3.4 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- สถานีตำรวจ จำนวน - แห่ง
- สถานีดับเพลิง จำนวน - แห่ง

4. การบริการพื้นฐาน

4.1 การคมนาคม

- ถนนลาดยาง จำนวน 10 สาย
- ถนนลูกรัง จำนวน 13 สาย

4.2 การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข จำนวน - แห่ง
- สถานีโทรคมนาคมอื่น ๆ จำนวน - แห่ง

4.3 การไฟฟ้า

- หมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 5 หมู่บ้าน

4.4 แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำน้ำ , ลำคลอง จำนวน 5 แห่ง
- บึง และอื่น ๆ จำนวน - แห่ง

4.5 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝาย จำนวน - แห่ง
- บ่อน้ำตื้น จำนวน - แห่ง
- บ่อโยก จำนวน - แห่ง
- อื่น ๆ จำนวน - แห่ง

5. ข้อมูลอื่น ๆ

5.1 ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ (แสดงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในเขต อบต.)

- พื้นที่เพื่อการเกษตร
- ลำคลองสายต่าง ๆ

5.2 มวลชนจัดตั้ง

- ลูกเสือชาวบ้าน 1 รุ่น 69 คน
- ไทยอาสาป้องกันชาติ - รุ่น - คน
- กองหนุนเพื่อความมั่นคงของชาติ - รุ่น - คน
- อาสาสมัครตำรวจชุมชน จำนวน 16 คน
- อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จำนวน 9 คน

6. ศักยภาพในตำบล

ก. ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล

(1) จำนวนบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลมีทั้งหมด 12 คน

ตำแหน่งในสำนักงานปลัด อบต. จำนวน 6 คน

1. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
2. เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
3. นิติกร
4. เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล
5. เจ้าหน้าที่ธุรการ (ลูกจ้างประจำ)
6. นักการภารโรง (พนักงานจ้างทั่วไป)

ตำแหน่งในส่วนการคลัง จำนวน 4 คน

1. หัวหน้าส่วนการคลัง
2. เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี
3. เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี (ลูกจ้างประจำ)
4. ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้ (พนักงานจ้างตามภารกิจ)

ตำแหน่งในส่วนโยธา จำนวน 2 คน

1. หัวหน้าส่วนโยธา
2. ผู้ช่วยช่างโยธา (พนักงานจ้างตามภารกิจ)

(2) ระดับการศึกษาของบุคลากร

ประถมศึกษา	ชาย - คน	หญิง - คน	รวม - คน
มัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา	ชาย 2 คน	หญิง 3 คน	รวม 5 คน
ปริญญาตรี	ชาย 3 คน	หญิง 3 คน	รวม 6 คน
สูงกว่าปริญญาตรี	ชาย 1 คน	หญิง - คน	รวม 1 คน

(3) รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล

รายการ	รายได้ (บาท)		
	ปี 2549	ปี 2550	ปี 2551
รายได้ที่ อบต. จัดเก็บ	314,044.20	391,715.06	521,370
รายได้ที่ส่วนราชการต่าง ๆ จัดเก็บให้	7,347,034.11	6,295,013.27	6,400,854.38
เงินอุดหนุนทั่วไป	2,231,322	2,837,614	3,525,589.51
เงินอุดหนุนเฉพาะกิจ	-	-	-
รวม	9,892,400.31	9,524,342.33	10,533,960.34

ข. ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่

(1) การรวมกลุ่มของประชาชน

จำนวนกลุ่มทุกประเภท 8 กลุ่ม แยกตามประเภทกลุ่มได้ดังนี้

- กลุ่มอาชีพ 3 กลุ่ม
- กลุ่มออมทรัพย์ 5 กลุ่ม
- กลุ่มอื่น ๆ 5 กลุ่ม

(2) จุดเด่นของพื้นที่ (เอื้อต่อการพัฒนาตำบล)

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้ เช่น สวนมะพร้าว ลิ้นจี่ ส้มโอ ซึ่งผลไม้เหล่านี้สามารถนำมาแปรรูปเพื่อทำเป็นอาชีพเสริมได้ และส่งเสริมให้เป็นสินค้าของตำบลได้และสามารถส่งเสริมให้ประชาชนเปิดสวนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวได้

ข้อมูลจากการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลเหมืองใหม่

1. การเตรียมการ

● หลักเกณฑ์การคัดเลือกตำบลรอง 2

ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็น 1 ใน 3 ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งคณะผู้วิจัยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ได้คัดเลือกเป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยโครงการศึกษารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่ได้พัฒนาร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลต้นแบบ เป็นตำบลหลักในการดำเนินการวิจัย โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือก ดังนี้

- การมีผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ได้แก่ นายกอบต. ปลัดอบต. และรองปลัดอบต. ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาและการจัดสวัสดิการสังคม

- มีขนาดพื้นที่และประชากร ที่เหมาะสมที่จะสามารถขับเคลื่อนโครงการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ไม่เป็นพื้นที่ใหญ่หรือพื้นที่เล็กเกินไป

- การมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ วิถีชีวิตครอบครัวเป็นแบบเกษตรกรรมทำสวนส้มโอ ว่าง ไร่เรียน

- มีทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในวิถีชุมชนที่น่าสนใจ

- คนในชุมชนยอมรับกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

● การประสานงานภายในของหน่วยงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

คณะผู้วิจัย สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ได้ทำการประสานงานภายในหน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัด

สมุทรสงคราม บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการบูรณาการแผนงานโครงการในปี พ.ศ. 2554 ของสสว. 4 ที่จะดำเนินการในพื้นที่ต้นแบบ พร้อมทั้งชี้แจงรูปแบบและวิธีการดำเนินโครงการศึกษาวิจัยในเวทีประชาคมค้นหาศักยภาพชุมชนในตำบล นอกจากนี้ระยะเวลาก่อนที่จะดำเนินขั้นตอนตามโครงการศึกษาวิจัย สสว. 4 ได้มีหนังสือราชการเรียนเชิญหัวหน้าหน่วยและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบตำบลต้นแบบ จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม เข้าร่วมในการดำเนินงานโครงการศึกษาวิจัยด้วย ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเข้าร่วมจัดเวทีในการค้นหาปัญหาในชุมชน ชี้แจงนักวิจัยชุมชนและจัดทำเครื่องมือการวิจัย

- การประสานงานกับอปท.

- วิธีการ

- เข้าพบนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อชี้แจงความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินงานโครงการวิจัยเบื้องต้น

- นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มอบหมายให้ปลัด และรองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้รับผิดชอบและประสานงานโครงการวิจัยดังกล่าวกับคณะผู้วิจัย สสว. 4

- คณะผู้วิจัย สสว. 4 ได้เข้าพบปลัดและรองปลัด อบต. เพื่อติดต่อประสานงานเกี่ยวกับรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ซึ่งเริ่มจากการกำหนดประเด็นปัญหาด้านการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคมที่ อบต. มีความสนใจที่จะดำเนินการ โดยผ่านความเห็นชอบจากนายกอบต. ซึ่งนำข้อมูลปัญหามาจากเวทีประชาคมค้นหาปัญหาและศักยภาพชุมชนของโครงการตำบลต้นแบบมาพิจารณาประกอบกับ ข้อมูล จปฐ. และกชช. 2 ค.

- หลังจากได้ประเด็นปัญหาด้านการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคม โดยผ่านความเห็นชอบจากนายกอบต. เรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้เข้าพบปลัดอบต. อีกครั้ง เพื่อให้ดำเนินการคัดเลือกนักวิจัยชุมชนที่เกี่ยวข้องและมีความสนใจกับประเด็นดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา ในการจัดประชุมนักวิจัยชุมชนเพื่อจัดทำเครื่องมือการวิจัย

- คณะผู้วิจัย สสว. 4 ได้ทำหนังสือราชการขอความร่วมมือในการดำเนินโครงการศึกษาวิจัยครั้งที่ 1 โดยการเชิญนักวิจัยชุมชนเพื่อจัดทำเครื่องมือวิจัย ตามวันและเวลาที่ได้นัดหมายไว้ (วันที่ 23 มีนาคม 2554)

- เทคนิคการประสานงาน

- การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้บริหาร อบต. และชาวบ้านในตำบล
- นำโครงการวิจัยบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการในพื้นที่ตำบลต้นแบบ
- การทำให้ผู้บริหาร รวมทั้งเจ้าหน้าที่ อบต. รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันกับคณะผู้วิจัย โดยการมีส่วนร่วมการดำเนินงานวิจัยจากอบต. และไม่ทำให้เจ้าหน้าที่ อบต. รู้สึกว่าเป็นการสร้างภาระงานเพิ่มเติมให้กับ อบต.

- การบอกถึงวิธีการดำเนินงานวิจัยในทางปฏิบัติและจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการวิจัย
- คุณสมบัติของผู้ประสานงาน
 - สุขภาพ เรียบร้อย
 - มีอารมณ์ดี ใจเย็น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์
 - มีความรับผิดชอบ
 - มีความน่าเชื่อถือ
 - ให้เกียรติกับผู้ที่ประสานงานด้วยในทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บริหาร อบต.

เจ้าหน้าที่ และชาวบ้าน

- มีการเตรียมความพร้อมที่ดี ทั้งในเรื่องเนื้อหาโครงการวิจัย ข้อมูลในชุมชน
- ผลลัพธ์
 - ได้รับความร่วมมือจากนายก อบต. ปลัด อบต. รองปลัด อบต. เจ้าหน้าที่ อบต. รวมทั้งชาวบ้านที่เป็นนักวิจัยชุมชนเป็นอย่างดี
 - นักวิจัยชุมชนมาเข้าร่วมประชุมตรงตามวัน เวลา นัดหมาย และแสดงความ คิดเห็นเชิงสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัย

2. ขั้นตอนการดำเนินการ

1) การใช้ข้อมูลมือสอง ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัย สสว. 4 ได้มีการใช้ข้อมูลมือสอง ประกอบด้วย

- ข้อมูล จปฐ. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลทั่วไปในพื้นที่เกี่ยวกับด้านสุขภาพ ที่อยู่ อาศัยและสภาพแวดล้อม การศึกษา รายได้และการประกอบอาชีพ การมีค่านิยมไทย และการมี จิตสำนึกและร่วมกันรักษาสีทึบของตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะ กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวที ประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่าน เกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง

- ข้อมูล กชช. 2 ค. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลระดับหมู่บ้านในพื้นที่เกี่ยวกับ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาชีพรายได้การมีงานทำ สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีส่วนร่วมและความ เข้มแข็งของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะ กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจาก การทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูล เพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง

- รายงานสรุปผลการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ตามโครงการ ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ซึ่งมีการจำแนกปัญหาออกเป็น 5 ด้าน ตามรูปแบบ

การดำเนินงานตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ได้แก่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน พัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ครอบครัวอบอุ่น สรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่สะท้อนมาจากผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล และมีการจำแนกปัญหาที่มีความครอบคลุมตามรูปแบบการดำเนินงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ผู้ที่ใช้ข้อมูลดังกล่าว ได้แก่ คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานตำบลต้นแบบระดับจังหวัด (ทีม A) คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับตำบล (ทีม B) และคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งชาวบ้านมีความเห็นที่ตรงกับข้อมูลรายงานดังกล่าว

- ข้อมูลอปท. 1 ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมโดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เนื่องจากมีการสรุปปัญหาเชิงประเด็นที่มีความครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านการมีงานทำและรายได้ ด้านความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม ปัญหาเชิงกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน ครอบครัว สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และวัยแรงงาน ผู้ที่ใช้ข้อมูลคือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีข้อมูลบางส่วนที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน

2) การจัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ

● องค์ประกอบผู้เข้าร่วมประชุม

ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้เข้าร่วมประชุมในเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชนตามโครงการตำบลต้นแบบ โดยเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งประกอบด้วย

- นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองใหม่
- นายกเทศมนตรีตำบลเมืองใหม่
- รองนายกเทศมนตรีตำบลเมืองใหม่
- ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองใหม่
- ปลัดเทศบาลตำบลเมืองใหม่
- อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม
- เกษตรตำบลเมืองใหม่
- กศน. ตำบลเมืองใหม่
- ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนบ้านคลองเมืองใหม่ ตำบลเมืองใหม่
- กำนันตำบลเมืองใหม่
- พัฒนาชุมชนตำบลเมืองใหม่
- ประธานกลุ่มผู้สูงอายุตำบลเมืองใหม่

- รองประธานสภา อบต.
- สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่
- สมาชิกสภาเทศบาลตำบลเหมืองใหม่
- ผู้ใหญ่บ้าน
- ผู้อำนวยการโรงเรียนถาวรวิทยา
- ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเสด็จ
- ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก้วเจริญอำเภอนายวิท
- ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแก้วเจริญ (เพื่อบำรุง)
- หัวหน้ากลุ่มนโยบายและวิชาการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จังหวัดสมุทรสงคราม (พมจ.)

- หัวหน้ากลุ่มสวัสดิการ คุ่มครองและพิทักษ์สิทธิ์ สำนักงานพมจ. สมุทรสงคราม
- เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม
- เจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม
- คณะผู้วิจัย สสว. 4

● เนื้อหา ระยะเวลา

- เนื้อหา ประกอบด้วย การจัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) กำหนดองค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานขับเคลื่อนฯ ซึ่งประกอบด้วยสำรวจข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตำบลต้นแบบ ดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการในตำบลต้นแบบ จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ตำบลต้นแบบ รายงานผลการปฏิบัติงาน ทบทวนบทเรียน สรุปบทเรียน ประเมินผลการดำเนินการ บริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาครอบครัวเข้มแข็งซึ่งจัดขึ้นในตำบลต้นแบบ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานพัฒนาสังคมระดับตำบล รวมทั้งบูรณาการดำเนินงานพัฒนาในตำบลต้นแบบกับหน่วยงาน/ ภาควิชา/ เครือข่าย / กลุ่มเป้าหมาย การกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตำบลต้นแบบของคณะทำงานขับเคลื่อนฯ โดยเน้นกิจกรรมตาม 5 แนวทางของรูปแบบสายใยรักแห่งครอบครัว ประกอบด้วย ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน ด้านการพัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้านการสรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การชี้แจงความเป็นมา วัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินงานโครงการวิจัย พร้อมทั้งได้ร่วมกันวางแผนและจัดสรรงบประมาณ กำหนดขั้นตอนระยะเวลาของการดำเนินงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสม กิจกรรมการติดตามประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่ และการจัดทำข้อตกลงร่วมกันของหน่วยงานเพื่อดำเนินงานในพื้นที่ มีการทำข้อตกลงระหว่างศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม กับองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ (MOU) ซึ่งถือ

เป็นข้อตกลงร่วมกันในการที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว และครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

- ระยะเวลา จัดขึ้นเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2554 ระหว่างเวลา 09.00 – 12.00 น.
- วิทยากรกระบวนการ/เครื่องมือในการประชุม
 - วิทยากรกระบวนการ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 (สสว. 4)
 - เครื่องมือในการประชุม ประกอบด้วย กระบวนการเวทีประชาคมระดมความคิดเห็น power point , flip chart
- ประเด็น/ข้อมติที่ประชุม
 - ทราบศักยภาพและปัญหาของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ โดยใช้ 5 แนวทางของรูปแบบสายใยรักแห่งครอบครัว
 - ทราบสิ่งที่คาดหวังและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- ผลลัพธ์ /การสังเกตการณ์ทางสังคม
 - ผู้นำจากองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลเหมืองใหม่ เข้าร่วมในเวทีการประชุม และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน
 - ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็น และเสนอแนะประเด็นในการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคมในตำบล ครบใน 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัว
 - ผู้นำกลุ่ม ได้สะท้อนสภาพปัญหาจากการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่
 - เครือข่ายจากหน่วยงานราชการอื่นๆ ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานในพื้นที่ ที่ผ่านมา

3) การระบุปัญหาและ หรือความต้องการ

- การวิเคราะห์ปัญหาจากข้อมูลมือสอง

คณะผู้วิจัย และผู้เข้าร่วมเวทีประชาคม ได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาจากข้อมูลมือสองจากข้อมูลจปฐ. ข้อมูล กชช. 2 ค. และข้อมูลจากแผนชุมชนของอบต.
- การระดมปัญหา ความต้องการ

คณะผู้วิจัย และผู้เข้าร่วมเวทีประชาคม ได้ร่วมกันระดมปัญหา ความต้องการ และสิ่งที่ชุมชนคาดหวังเกี่ยวกับด้านพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคมในตำบล
- มีการประชาคมกันมาก่อน โดย ศพส. หรือ หน่วยงานอื่นๆ ของ พม. หรือหน่วยงานอื่น
 - ในส่วนของขั้นตอนการระบุปัญหาและ หรือความต้องการนั้น ได้มีการประชาคมกันมาก่อน โดยศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านพักเด็กและครอบครัว สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ร่วมกับคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งมีวิธีการ เทคนิค และใช้

เครื่องมือในการระดมความคิดเห็นตามรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วในขั้นตอนที่ 2) การจัดประชุมชี้แจง
วัตถุประสงค์โครงการ

- วิทยาการกระบวนการ ประกอบด้วย

○ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 (นายทวีป จำเริญ) มีประสบการณ์ด้านการประชาสัมพันธ์ การพัฒนาสังคม การจัดเวทีระดมความคิดเห็น การสรุปประเด็น และการบริหารงานด้านพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับจังหวัด

○ เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม (หัวหน้ากลุ่มสวัสดิการสังคม) มีประสบการณ์ในการจัดเวทีประชาคมระดมความคิดเห็นในพื้นที่ การจัดกิจกรรม/โครงการด้านพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในตำบล

○ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 (หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ และเจ้าหน้าที่กลุ่มงานวิชาการ) มีประสบการณ์ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การเป็นผู้นำรายการประชุม การศึกษาวิจัยด้านสวัสดิการชุมชน การบันทึกและสรุปประเด็น

- นอกจากนี้ในส่วนของกระบวนการระบุปัญหานั้นผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โดยนายกและปลัด ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นที่สนใจ

● ข้อสรุปของการระบุปัญหา (เครื่องมือ/วิธีการระบุปัญหา)

เครื่องมือ/วิธีการระบุปัญหาใช้วิธีการจัดประชุมเวทีประชาคม เพื่อระดมความคิดเห็น โดยจัดหมวดหมู่ของปัญหาตาม 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัว ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน พบปัญหาคือ มารดาไม่มีเวลาให้นมบุตรเนื่องจากต้องไปประกอบอาชีพต่างๆ มารดาไม่มีความรู้หรือทักษะที่ดีพอในการให้นมบุตร สุขภาพของมารดาบางรายไม่แข็งแรงจึงไม่ค่อยมีน้ำนมให้บุตร บางครอบครัวมีฐานะยากจนไม่สามารถซื้อนมให้บุตรทานได้

- ด้านการเสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น พบปัญหาคือ บางครอบครัวสมาชิกมีเวลาให้กันไม่มาก กระแสการบริโภคนิยม อาทิ อาหาร fast food เข้ามาในพื้นที่เป็นอย่างมาก เยาวชนในครอบครัวติดสิ่งเสพติด และการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

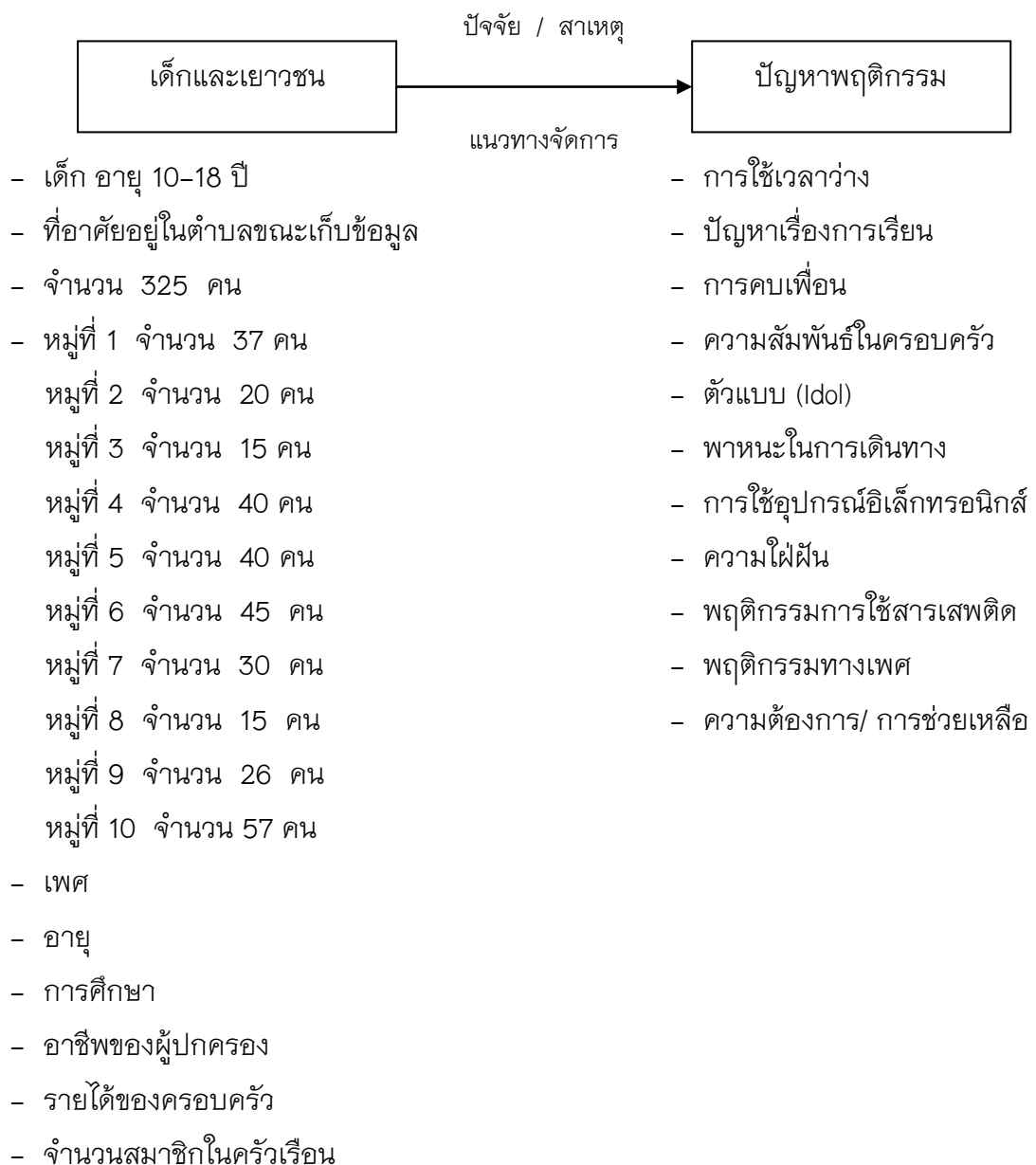
- ด้านการพัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบปัญหาคือ กิจกรรมกลุ่มทำปุ๋ย วัดทุ่งเศรษฐี หมู่ที่ 5 ยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าใด ผลผลิตทางการเกษตร (ส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่) รสชาติอร่อย แต่มีกลุ่มนายทุนมาซื้อไปและแอบอ้างไปตีตราเป็นของตนเอง จึงไม่ติดตลาดเท่าที่ควร ผลผลิตทางการเกษตร (มะพร้าว) ในพื้นที่ขาดแคลนเนื่องจากส่งโรงงานและนำขายออกนอกพื้นที่ไปมาก เยาวชนรุ่นใหม่ไม่สืบทอดอาชีพเกษตรกรรมในท้องถิ่น ผลผลิตทางการเกษตร (มะพร้าว) มีศัตรูพืช อาทิ แมลงดำหนาม กะรอก (ส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่) ศัตรูพืชคือ ต้นกาฝาก

- ด้านการสรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี พบปัญหาคือ รถขยะ และถังขยะไม่เพียงพอต่อประชากรในพื้นที่ มลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดใกล้เคียง อาทิ จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสาคร

- ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบปัญหาคือ ไม่มีการเก็บข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ของพื้นที่และชุมชนซึ่งเป็นศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมเอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร อาทิ วิธีการจัดพิธีมงคลสมรสทางน้ำ ซึ่งในปัจจุบันนั้นค่อยๆ เลือนหายไปจนหาตัวไม่ได้แล้ว

จากสภาพปัญหาตาม 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัวดังกล่าวข้างต้น ที่ประชุมมีความสนใจในประเด็นปัญหากลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆ ควรได้รับการปลูกฝังและพัฒนาเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนต่อไป

4) การแตกประเด็น/กรอบเพื่อการจัดทำเครื่องมือ การสำรวจ เก็บข้อมูล

- สุขภาพของคนในครอบครัว
- สถานภาพของครอบครัว

5) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ และจัดหาข้อมูลสนับสนุน

- การมีส่วนร่วมจากชุมชน

ในการดำเนินโครงการวิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ นายก ปลัด รองปลัด และเจ้าหน้าที่อบต. ในการประสานกับนักวิจัยชุมชนซึ่งเป็นผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล ทั้งที่สังกัดอบต. และ เทศบาลตำบล ซึ่งในการเก็บข้อมูล สํารวจข้อมูลเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมจากนักวิจัยชุมชน ซึ่งเป็นผู้แทนของหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1-2 คน และผู้แทนดังกล่าวบางส่วนเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ในโครงการตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม

ในการสำรวจข้อมูลนั้นใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งมีทั้งคำถามแบบเลือกตอบ และคำถามปลายเปิด ทั้งนี้ข้อคำถามที่ได้นำมาจากการแตกประเด็น/ แตกกรอบ ร่วมกันของนักวิจัยในชุมชนและคณะผู้วิจัยจากสสว. 4 ในเวทีประชาคม

จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้โครงการวิจัยมีความเป็นไปได้ในประเด็นของการจัดหาข้อมูลสนับสนุน เกิดการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน ผู้นำในชุมชนให้ความสำคัญและอำนวยความสะดวกในการประสานงานระหว่างคณะผู้วิจัยของสสว. 4 และนักวิจัยชุมชน ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุมประเด็นปัญหา กลุ่มเป้าหมาย และนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นฐาน ในการพิจารณาจัดกิจกรรม/ โครงการให้กับกลุ่มเป้าหมายอย่างเหมาะสมและทันต่อสภาพปัญหา/ ความต้องการ

6) การคัดเลือกนักวิจัยชุมชน(นักวิจัยท้องถิ่น) จำนวน คุณสมบัติ และ การแบ่งงานกันทำระหว่างนักวิจัยชุมชน /นักวิจัยภายนอก

- การวางแผน

คณะผู้วิจัยของสสว. 4 ได้วางแผนการคัดเลือกนักวิจัยชุมชน โดยมีคุณสมบัติดังนี้

- เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในตำบลเหมืองใหม่ ซึ่งอาจมีตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นหรือกลุ่ม/ องค์กรอื่นๆในชุมชนก็ได้

- เป็นผู้ที่มีความสนใจในประเด็นปัญหาที่พบในชุมชน
- เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจิตอาสา เห็นประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นสำคัญ
- เป็นตัวแทนจากทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน (มี 10 หมู่บ้าน) รวมทั้งสิ้น 10 คน

- การแบ่งงาน

การแบ่งงานประกอบด้วย 3 ลักษณะ ดังนี้

- งานที่มอบหมายให้นักวิจัยชุมชนรับผิดชอบ ได้แก่ การเก็บข้อมูลในชุมชนโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ

- งานที่คณะผู้วิจัยจากสสว. 4 รับผิดชอบ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลมือสอง ซึ่งแจ้งความเป็นมา วัตถุประสงค์ และรูปแบบการดำเนินงานโครงการวิจัย ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล จัดเตรียมการจัดประชุมเวทีประชาคม เป็นวิทยากรกระบวนการ บันทึกและสรุปประเด็นที่ได้จากเวทีประชาคมระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้วิจัยชุมชน นำเสนอให้ผู้วิจัยชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาสังคมในตำบลรับทราบ

- งานที่รับผิดชอบร่วมกันระหว่างนักวิจัยชุมชนกับคณะผู้วิจัยจากสสว. 4 ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นในเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ร่วมรับฟังผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล ร่วมเสนอกิจกรรมโครงการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ เพื่อผลักดันเข้าสู่แผนงาน/โครงการขององค์การบริหารส่วนตำบล

- การสำรวจโดยใช้ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เจาะลึก /การสัมภาษณ์กลุ่ม

การสำรวจข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคล ซึ่งมีแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย

7) การจัดเวทีวิเคราะห์ผลการสำรวจ /เก็บข้อมูล

- รูปแบบการประชุม

ในส่วนของการวิเคราะห์ผลการสำรวจที่ได้จากการเก็บข้อมูลไม่มีการจัดเวทีการประชุม แต่จะเป็นการวิเคราะห์โดยคณะผู้วิจัยของสสว. 4 และนำเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ ไปนำเสนอในการจัดประชุมเวทีการนำเสนอผลการวิจัยและจัดทำโครงการ/ กิจกรรม เพื่อให้ผู้วิจัยชุมชนและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมพิจารณา

- แนวทางการวิเคราะห์ ประเด็น/ กลุ่มเป้าหมายงานสวัสดิการสังคม/ ช่างวัย /บริการสวัสดิการ

- เยาวชน

- ประเด็นในการวิเคราะห์ คือข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สุขภาพของคนในครอบครัว สถานภาพของครอบครัว และข้อมูลปัญหาเด็ก ได้แก่ การใช้เวลาว่าง ที่อาศัยอยู่ในตำบลขณะเก็บข้อมูล ปัญหาเรื่องการเรียน การคบเพื่อน ความสัมพันธ์ในครอบครัว ตัวแบบ (Idol) พาหนะในการเดินทาง การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ความใฝ่ฝัน พฤติกรรมการใช้สารเสพติด พฤติกรรมทางเพศ และความต้องการ/ การช่วยเหลือ

- กลุ่มเป้าหมาย คือเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 10-18 ปี ที่อาศัยอยู่ในตำบลขณะสำรวจข้อมูล

- ผู้สูงอายุ / คนพิการ

- ไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

- สิ่งแวดล้อม

- ไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา
 - กองทุนสวัสดิการชุมชน (สัจจะวันละบาท)
 - ไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา
 - บัญชีครัวเรือน ผักสวนครัว รั้วกินได้
 - ไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา
- 8) การนำเสนอผลการวิจัยและจัดทำโครงการ /กิจกรรม

- ผู้เข้าร่วมประชุม
 - นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่
 - นายกเทศมนตรีตำบลเหมืองใหม่
 - รองนายกเทศมนตรีตำบลเหมืองใหม่
 - ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่
 - ปลัดเทศบาลตำบลเหมืองใหม่
 - คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C)
 - นักวิจัยชุมชน (ที่เป็นผู้เก็บข้อมูล)
 - คณะผู้วิจัยของสสว. 4
- การนัดหมาย
 - การพูดคุยไม่เป็นทางการ ได้แก่ ทางโทรศัพท์ประสานงาน
 - การนัดหมายเป็นทางการ ได้แก่ การเข้าพบนายก และปลัดอบต. จัดทำหนังสือ

ราชการนัดหมาย

- กำหนดจัดขึ้นในวันที่ 19 เมษายน 2554 ระหว่างเวลา 09.00-12.00 น.
- การนำเสนอ และการอภิปรายกลุ่ม

คณะผู้วิจัยของสสว. 4 นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ โดยใช้ power point และให้ผู้เข้าร่วมประชุมพิจารณา แสดงความคิดเห็น เสนอแนะกิจกรรม/โครงการ ที่มีความสอดคล้องกับผลวิเคราะห์ข้อมูล และเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย จัดลำดับกิจกรรม/โครงการ ที่ที่ประชุมพิจารณาเห็นแล้วว่าจะประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย ท้นต่อความต้องการ และมีความเป็นไปได้ในการดำเนินการในปีงบประมาณ 2554 จากนั้นเป็นการร่วมกันพิจารณาวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลา ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการจัดโครงการ/ กิจกรรม ดังกล่าว

รายละเอียดข้อมูลเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลเหมืองใหม่เป็นดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 จำนวนเด็กที่ตอบแบบสอบถามจำแนกรายหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
หมู่ที่ 1	12	12
หมู่ที่ 2	6	6
หมู่ที่ 3	5	5
หมู่ที่ 4	12	12
หมู่ที่ 5	11	11
หมู่ที่ 6	14	14
หมู่ที่ 7	9	9
หมู่ที่ 8	5	5
หมู่ที่ 9	9	9
หมู่ที่ 10	17	17
รวม	100	100

1.2 จำนวนเด็กที่ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ชาย	53	53
หญิง	45	45
ไม่ระบุ	2	2
รวม	100	100

1.3 อายุเฉลี่ยของเด็กที่ตอบแบบสอบถาม....14.....ปี

1.4 ระดับการศึกษาของเด็กที่ตอบแบบสอบถาม

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
- ไม่ได้ศึกษา	2	2
- ประถมศึกษาตอนต้น	9	9
- ประถมศึกษาตอนปลาย	18	18
- มัธยมศึกษาตอนต้น	41	41
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	30	30
รวม	100	100

1.5 อาชีพของผู้ปกครอง

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
- การเกษตร	18	18
- ค้าขาย	20	20
- รับจ้าง	42	42
- รับราชการ	8	8
- อื่นๆ	4	4
- ไม่ระบุ	8	8
รวม	100	100

1.6 รายได้ของครอบครัว (บาท/เดือน)

รายได้ (บาท/เดือน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1,000 – 5,000	36	36
5,001 – 10,000	32	32
10,001 – 15,000	10	10
15,001 – 20,000	2	2
20,001 – 25,000	6	6
25,001 – 30,000	6	6
30,001 – 35,000	1	1
35,001 – 40,000	1	1
40,001 ขึ้นไป	1	1
ไม่ระบุ	5	5
รวม	100	100

1.7 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย.....5...คน

1.8 สุขภาพของคนในครอบครัว

ภาวะสุขภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
- แข็งแรง	81	81
- เจ็บป่วย	18	18
- ไม่ระบุ	1	1
รวม	100	100

1.9 สถานภาพการสมรสของครอบครัว

สถานภาพสมรส	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
- สมรสอยู่ด้วยกัน	76	76
- หย่าร้าง	20	20
- ไม่ระบุ	4	4
รวม	100	100

2. ข้อมูลปัญหาเด็ก

2.1 การใช้เวลาว่าง

ขับริมมอร์เตอร์ไซค์ ถีบจักรยาน รวมกลุ่มกับเพื่อน เล่นเกมส์ ดูโทรทัศน์ ช่วยแม่ทำงาน บ้าน ช่วยขายของ วาดรูป เลี้ยงสัตว์ ช่วยพ่อ-แม่ทำสวน ทำการเกษตร อ่านหนังสือ เทียววัด นัดเพื่อนมาเล่นที่บ้าน หารายได้พิเศษโดยการช่วยครอบครัวขายของที่ตลาดน้ำอัมพวา เล่นกีฬา ฟุตบอล เล่นอินเทอร์เน็ต อู๋รถ รับจ้างขายเสื้อผ้า เลี้ยงน้อง ตกกุ้ง-ปลา ปลุกผักกินเองในครอบครัว รับจ้างปอกมะพร้าว รับจ้างทั่วไป เทียวห้างสรรพสินค้า(เซ็นทรัล, โลตัส) คุยโทรศัพท์ เรียนดนตรี (กีตาร์)

2.2 ปัญหาด้านการเรียน

เบื่อโรงเรียน อยากเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติม อ่านหนังสือไม่คล่อง ระยะเวลาไปโรงเรียนไกล หนีเรียน พาหนะในการเดินทาง ติดเกรด ร. 4 วิชาเนื่องจากไม่ได้ไปเรียน

2.3 การคบเพื่อน

มีเพื่อนในหมู่บ้านที่สนิทจำนวน 2-5 คน จำนวนมากที่โรงเรียน

มีเพื่อนสนิท 30 คน ซึ่งอยู่ไกลกัน

2.4 สัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว

รักพ่อ-แม่มากที่สุด คุณย่า-คุณปู่ บ้า รักทุกคนในบ้านเท่าๆกัน

เวลามีปัญหาไม่กล้าคุยกับใครในบ้าน(เด็กชาย) คุยกับแม่(เด็กหญิง)

สนิทกับพี่ชายมากที่สุด พ่อ แม่

2.5 ผู้ที่เด็กคุยด้วยแล้วสบายใจ

เพื่อนที่โรงเรียน เพื่อนในหมู่บ้าน สมาชิกในครอบครัว (แม่) (เด็กหญิง)

2.6 แบบอย่าง (Idol)

นักกีฬาฟุตบอลต่างประเทศ (เบคแฮม, โรนัลโด)

ดารานักแสดงในประเทศ (อัม พัชราภา ไชยเชื้อ, แพนเค้ก เขมนิจ จามิกร, เคน

ธีรเดช วงศ์พัวพันธ์, เกรซ กาญจน์เกล้า)

ดารานักร้องในประเทศ (กันต์ เดอะสตาร์, ป๊อ เดอะสตาร์, กระแต, ต้น ชิลลีฟูล, เฟ, ดา เอ็นโดฟิน)

คุณพ่อ-คุณแม่

ญาติของตนเอง (คุณน้า, คุณย่า, คุณป้า, พี่ชาย)

รุ่นพี่ที่โรงเรียน

คุณครู อาจารย์

ทหาร (เด็กชาย) ทหารอากาศ (เด็กชาย)

นักกีฬาฟุตบอลในประเทศ (ปิยะพงษ์ ผิวอ่อน, ดัสกร ทองเหลา, สีสอ อีรเทพ วิโนทัย)

เป็นตัวของตัวเอง

นักเปตองทีมชาติไทย (เด็กชาย)

นักร้องต่างประเทศ (จองเป)

2.7 ความรู้สึกของเด็กเวลาอยู่บ้าน

นอกบ้านมีความสุขมากกว่า

มีความสุขเท่าๆกัน

ในบ้านมีความสุขมากกว่า

2.8 พาหนะที่ใช้ในการเดินทาง

พาหนะที่ใช้ในการเดินทางของเด็กและเยาวชน ได้แก่ จักรยาน มากที่สุด รองลงมาคือ จักรยานยนต์ ไม่มี (ผู้หญิง) (ผู้ชาย อายุ 11 ปี) รถเมล์ (ผู้หญิง) รถโรงเรียน (ผู้หญิง) เรือ (ผู้ชาย) รถตู้ (ผู้ชาย) รถยนต์ (ผู้หญิง อายุ 18 ปี)

2.9 ความใฝ่ฝันในอนาคต

ความใฝ่ฝันในอนาคต ได้แก่ ทหาร (เด็กชาย) ทหารอากาศ (เด็กชาย) ทหารบก (เด็กชาย) พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน (เด็กหญิง) เจ้าของโรงงานรับซื้อของเก่า (เด็กชาย) แพทย์ (เด็กหญิง) รับราชการ ครู พยาบาล (เด็กหญิง) ตำรวจ (เด็กชาย, เด็กหญิง) นักกีฬาฟุตบอล พนักงานบริษัทเอกชน นักแข่งรถระดับประเทศ (เด็กชาย) เลขานุการ เกษตรจังหวัด (เด็กชาย) นายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกในประเทศไทย เกษตรอำเภอ (เด็กชาย) นักธุรกิจ (เด็กหญิง) ช่างยนต์ นักเปตอง กัปตันเรือ (เด็กชาย) ช่างกล (เด็กชาย) วิศวกรไฟฟ้า (เด็กชาย) ดีไซน์เนอร์ (เด็กหญิง) โปรแกรมเมอร์ (เด็กหญิง) ดารา (เด็กหญิง) พนักงานไปรษณีย์ (เด็กหญิง) นักดนตรี (เด็กชาย) ตามลำดับ

2.10 การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

เด็กและเยาวชนมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ มากที่สุด รองลงมาคือ คอมพิวเตอร์ ไม่ได้ใช้อะไรเลย (เด็กหญิง) โน้ตบุ๊ก แบล็ค เบอร์รี่ (เด็กหญิง) ตามลำดับ

2.11 การใช้สารเสพติด

มีประวัติการสูบบุหรี่ 2 ครั้ง (เด็กชาย) มากที่สุด รองลงมาคือ ดื่มสุรา (เด็กชาย) และไม่เคยมีประวัติการใช้สารเสพติด ตามลำดับ

2.12 พฤติกรรมทางเพศ

เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่ายังไม่มีแฟน มากที่สุด รองลงมาคือ มีแฟนและเคยมีเพศสัมพันธ์กับแฟน (เด็กหญิง) และมีแฟนแต่ยังไม่มีเพศสัมพันธ์กับแฟน (เด็กชาย) ตามลำดับ

2.13 การต้องการได้รับความช่วยเหลือ

เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ต้องการได้รับความช่วยเหลือในด้านทุนการศึกษา มากที่สุด รองลงมาคืออุปกรณ์การเรียน ทัศนศึกษา การฝึกอาชีพ และทักษะทางกีฬา เครื่องแบบนักเรียน ไม่ต้องการความช่วยเหลือ ตามลำดับ

● การผลักดันกิจกรรม โครงการ

หลังจากที่ได้มติในที่ประชุมแล้วว่าจะจัดทำโครงการ/ กิจกรรมใด ซึ่งมีผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลร่วมรับฟังอยู่ด้วย จึงให้ผู้แทนนักวิจัยชุมชนสรุปโครงการนำเสนอพอสังเขปเพื่อให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล บรรจุโครงการ/ กิจกรรม ลงในข้อบัญญัติการเสนอของบประมาณของอบต. และดำเนินการจัดโครงการ/ กิจกรรม และในที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาโครงการ/กิจกรรมดังกล่าว มีมติให้จัดโครงการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวในเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองใหม่

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

โครงการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษากระบวนการ วิธีการและการใช้เครื่องมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม
3. เพื่อศึกษาการวางแผนงาน โครงการ และการดำเนินโครงการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม
4. เพื่อศึกษาแนวทาง วิธีการขยายผลการดำเนินงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาเครือข่ายในระดับพื้นที่ในการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ดำเนินการศึกษาใน 3 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม และตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม สามารถสรุปผลการวิจัยตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

5.1.1 การใช้ข้อมูลมือสอง ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัย ได้มีการใช้ข้อมูลมือสองประกอบด้วย

- ข้อมูล จปฐ. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลทั่วไปในพื้นที่เกี่ยวกับด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การศึกษา รายได้และการประกอบอาชีพ การมีค่านิยมไทย และการมีจิตสำนึกและร่วมกันรักษาสีทึบของตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง

- ข้อมูล กชช. 2 ค. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลระดับหมู่บ้านในพื้นที่เกี่ยวกับด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาชีพรายได้การมีงานทำ สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจาก

การทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูล เพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง

- รายงานสรุปผลการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ตามโครงการ ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ซึ่งมีการจำแนกปัญหาออกเป็น 5 ด้าน ตามรูปแบบการดำเนินงานตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ได้แก่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน พัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ครอบครัวยุคใหม่ สรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่สะท้อนมาจากผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล และมีการจำแนกปัญหาที่มีความครอบคลุมตามรูปแบบการดำเนินงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ผู้ที่ใช้ข้อมูลดังกล่าว ได้แก่ คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานตำบลต้นแบบระดับจังหวัด (ทีม A) คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับตำบล (ทีม B) และ คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งชาวบ้านมีความเห็นที่ตรงกับข้อมูลรายงานดังกล่าว

- ข้อมูลอปท. 1 ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมโดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เนื่องจากมีการสรุปปัญหาเชิงประเด็นที่มีความครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านการมีงานทำและรายได้ ด้านความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม ปัญหาเชิงกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน ครอบครัวยุคใหม่ ผู้สูงอายุ คนพิการ และวัยแรงงาน ผู้ที่ใช้ข้อมูลคือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีข้อมูลบางส่วนที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน

- แผนพัฒนาสามปีองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน มีวิสัยทัศน์การพัฒนา ประกอบด้วย มุ่งพัฒนาปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม การสาธารณสุขูปโภค การสาธารณสุขการ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ระบบเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง เกษตรยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้ พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจของประชาชน ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประชาชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และปลอดภัยห่างไกลยาเสพติด รัก และภูมิใจในถิ่นฐานของตน ระบบการทำงานมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และแหล่งท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาในช่วง 3 ปี ได้แก่ 1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค มีแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย ก่อสร้างถนน ปรับปรุงรักษาถนนทางเท้า รางระบายน้ำ สร้างสะพาน ซ่อมแซมและปรับปรุงสะพาน พัฒนาระบบไฟฟ้า และพัฒนาระบบโทรศัพท์ 2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจ มีแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย ส่งเสริมและพัฒนากิจการท่องเที่ยว ส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้ 3. ยุทธศาสตร์การพัฒนา

คนและเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง มีแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย การส่งเสริมกิจกรรมในชุมชนและ
นันทนาการ การส่งเสริมวัฒนธรรม การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การป้องกันรักษาและส่งเสริม
สุขภาพของประชาชน และการสำรวจข้อมูล จปฐ. 4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านแหล่งน้ำ และการป้องกัน
บรรเทาสาธารณภัยต่างๆ มีแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย แหล่งน้ำอุปโภค-บริโภค ป้องกันและ
บรรเทาสาธารณภัยต่างๆ 5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแนวทาง
การพัฒนาประกอบด้วย ส่งเสริมการท่องเที่ยวป่าชายเลน ป่าชายคลอง พร้อมทั้งการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ปลูกฝังจิตสำนึกให้กับประชาชนและการกำจัดขยะมูลฝอย ส่งเสริมการ
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ 6. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการเมืองและการบริหาร มีแนวทางการ
พัฒนาประกอบด้วย พัฒนารายได้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมความรู้และเพิ่ม
ประสิทธิภาพการทำงานให้แก่แกนนำท้องถิ่นและพนักงาน

5.1.2 การระบุปัญหาและ หรือความต้องการ

ในส่วนของขั้นตอนการระบุปัญหาและ หรือความต้องการนั้น ได้มีการประชาคมกันมาก่อน
โดยศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านพักเด็กและครอบครัว สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 4 ร่วมกับ
คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งมีวิธีการ เทคนิค และใช้เครื่องมือในการ
ระดมความคิดเห็น ในขั้นตอนการจัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ

จากสภาพปัญหาตาม 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัวดังกล่าวข้างต้น ที่ประชุมมีความ
สนใจในประเด็นปัญหากลุ่มผู้ป่วยด้อยโอกาส ซึ่งประกอบด้วยผู้ป่วยที่ไม่มีค่าพาหนะเดินทางไปพบแพทย์ ไม่
สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บุตรหลานรายได้น้อย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่มีลูกหลานที่เฝ้าพยาบาล
มีฐานะยากจน ผู้ป่วยที่ต้องมีการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง (รวยหรือจนก็ได้) เป็นโรคเรื้อรัง เช่น กินยา
10 เม็ดต่อมือและไม่สามารถขาดยาได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐ
องค์การบริหารส่วนตำบลได้อย่างทั่วถึง

5.1.3 กลุ่มเป้าหมายการดำเนินงาน

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ป่วยด้อยโอกาส ซึ่งหมายถึงผู้ป่วยที่ไม่มีค่าพาหนะเดินทางไปพบ
แพทย์ ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บุตรหลานรายได้น้อย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่มีลูกหลานที่
เฝ้าพยาบาลมีฐานะยากจน ผู้ป่วยที่ต้องมีการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง เป็นโรคเรื้อรัง

ประเด็นในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยด้อยโอกาส ได้แก่ ชื่อ-สกุล
เพศ ที่อยู่ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัว ข้อมูลผู้ป่วยด้อยโอกาส ได้แก่ ปัญหา
ด้านร่างกาย สภาพความเป็นอยู่ที่พัก การได้รับบริการ/ สวัสดิการ ความต้องการที่อยากจะได้รับ สภาพ
ปัญหาของผู้ดูแล ได้แก่ ชื่อ-สกุล ผู้ดูแล อายุ ความสัมพันธ์กับผู้ป่วย อาชีพของผู้ดูแล รายได้ของผู้ดูแล
สภาพร่างกาย และจิตใจของผู้ดูแล ความต้องการเร่งด่วน การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของ

ผู้ป่วย ความต้องการในการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย และการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัวผู้ป่วย

5.1.4 ผลการสำรวจข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ป่วยด้วยโอกาสที่ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 60.60 หากพิจารณาผู้ป่วยด้วยโอกาสรายหมู่บ้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 5 จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 35.35 รองลงมาคือ หมู่ที่ 1 และ 3 จำนวนเท่ากันคือ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18 และหมู่ที่ 2 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 16.16 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาปัญหาสุขภาพ พบว่า ผู้ป่วยด้วยโอกาสส่วนใหญ่จะมีปัญหาสุขภาพมากกว่า 1 โรค ทั้งนี้ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงมากที่สุด จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 รองลงมาคือเบาหวาน จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 16.99 อัมพาต/อัมพฤกษ์ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 7.84 ความผิดปกติทางสมองและโรคหัวใจ จำนวนเท่ากันคือ 10 คน คิดเป็นร้อยละ 6.54 ตามลำดับ ทั้งนี้ยังพบว่าเป็นโรคอื่นๆ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 8.50 ซึ่งได้แก่ ชีตโนมดลูก ต่อมลูกหมากโต ภูมิแพ้ ฮีโมฟีเรีย เนื้องอกในสมอง ไมเกรน แผลกดทับ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาผู้ป่วยที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.61 ซึ่งได้แก่ โรคจิตเภท ภาวะซึมเศร้า หงุดหงิดง่าย โมโหง่าย เครียด เป็นต้น ส่วนใหญ่ป่วยมาเป็นระยะเวลา 6 - 10 ปี มากที่สุด รองลงมาคือ 11- 20 ปี 1 - 5 ปี ต่ำกว่า 1 ปี และมากกว่า 20 ปี ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับสิทธิบัตรทอง และบัตรคนพิการ

ส่วนใหญ่ไปรักษาที่โรงพยาบาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า มากที่สุด รองลงมาคือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองโคน โรงพยาบาลราชบุรี คลินิกเอกชน โรงพยาบาลราชวิถี โรงพยาบาลศิริราช และสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี ตามลำดับ รายงานว่ามีสภาพความเป็นอยู่แบบปกติดี รองลงมาคือบ้านทรุดโทรมมาก อยู่รวมกันหลายครอบครัว ยากไร้ อาศัยที่วัดอยู่ และช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ตามลำดับ

สำหรับการได้รับบริการ/ สวัสดิการของผู้ป่วยด้วยโอกาส พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 46.46 และเบี้ยผู้พิการ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12

เมื่อพิจารณาถึงความต้องการที่ผู้ป่วยด้วยโอกาสต้องการได้รับ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีความต้องการมากกว่า 1 ประเภท โดยส่วนใหญ่ต้องการมีรถรับ-ส่งไปพบแพทย์ มากที่สุด จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 18.78 รองลงมาคือค่าพาหนะ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 17.77 บริการการรักษาอย่างต่อเนื่อง จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 17.26 และคำแนะนำด้านสุขภาพ จำนวน 32 คิดเป็นร้อยละ 16.24 ตามลำดับ

ผู้ดูแลผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นบุตร มากที่สุด รองลงมาคือหลาน มารดา ภรรยา สามี ยาย และป้า ตามลำดับ สำหรับสภาพร่างกายของผู้ดูแลส่วนใหญ่ปกติดี รองลงมาคือมีอาการปวดหัว เข้า ตึงเครียด แขนลีบ ไม่มีแรง เป็นเบาหวาน ขาหัก เจ็บป่วย

ความต้องการเร่งด่วนมากที่สุดในเรื่องค่าอาหารของผู้ป่วย รองลงมาคือค่ารักษาพยาบาล การทำกายภาพบำบัด พาไปพบแพทย์เฉพาะทาง ของใช้ของผู้ป่วย รถเข็นนั่ง สำหรับการเป็นสมาชิก กองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน กองทุนผู้สูงอายุ มากที่สุด จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 แต่ตัวผู้ป่วยต้องอาศัยเงินคนอื่นลงให้

เมื่อพิจารณาความต้องการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ไม่ต้องการเป็นสมาชิกกองทุน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 12.13 เนื่องจาก ผู้ป่วยไม่มีรายได้ มีอายุมาก สำหรับการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัว ผู้ป่วย พบว่า ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวเป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 34.35 ทั้งนี้จะมีคนในครอบครัวเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน จำนวน 1-3 คน

5.1.5 กิจกรรม โครงการ

หลังจากที่ได้มติในที่ประชุมแล้วว่าจะจัดทำโครงการ/ กิจกรรมใด ซึ่งมีผู้บริหารของ องค์การบริหารส่วนตำบลร่วมรับฟังอยู่ด้วย จึงให้ผู้แทนนักวิจัยชุมชนสรุปโครงการนำเสนอพอสังเขป เพื่อให้ทันนายกองค์การบริหารส่วนตำบล บรรจุโครงการ/ กิจกรรม ลงในข้อบัญญัติการเสนอของบประมาณ ของอบต. และดำเนินการจัดโครงการ/ กิจกรรม และในที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาโครงการ/กิจกรรม มีมติให้จัดโครงการรื้อรับ-ส่งผู้ป่วยด้อยโอกาสตำบลคลองโคน

5.2 ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

5.2.1 การใช้ข้อมูลมือสอง ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัย ได้มีการใช้ข้อมูลมือสอง ประกอบด้วย

- ข้อมูล จปฐ. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลทั่วไปในพื้นที่เกี่ยวกับด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การศึกษา รายได้และการประกอบอาชีพ การมีค่านิยมไทย และการมีจิตสำนึกและร่วมกันรักษาสีทึ่ของตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะ กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวที ประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่าน เกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง

- ข้อมูล กชช. 2 ค. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลระดับหมู่บ้านในพื้นที่เกี่ยวกับ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาชีพรายได้การมีงานทำ สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะ กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจาก

การทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูล เพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง

- รายงานสรุปผลการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ตามโครงการตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ซึ่งมีการจำแนกปัญหาออกเป็น 5 ด้าน ตามรูปแบบการดำเนินงานตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ได้แก่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน พัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ครอบครัวยุบอุ่น สรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่สะท้อนมาจากผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล และมีการจำแนกปัญหาที่มีความครอบคลุมตามรูปแบบการดำเนินงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ผู้ที่ใช้ข้อมูลดังกล่าว ได้แก่ คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานตำบลต้นแบบระดับจังหวัด (ทีม A) คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับตำบล (ทีม B) และคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งชาวบ้านมีความเห็นที่ตรงกับข้อมูลรายงานดังกล่าว

- ข้อมูลอปท. 1 ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมโดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เนื่องจากมีการสรุปปัญหาเชิงประเด็นที่มีความครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านการมีงานทำและรายได้ ด้านความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม ปัญหาเชิงกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน ครอบครัวยุบอุ่น สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และวัยแรงงาน ผู้ที่ใช้ข้อมูลคือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีข้อมูลบางส่วนที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน

5.2.2 การระบุปัญหา และ หรือความต้องการ

ในการระบุปัญหาใช้ข้อมูล อปท.1 เป็นหลักในการวิเคราะห์ โดยเริ่มต้นด้วยการกระตุ้นให้ที่ประชุมเห็นความสำคัญของข้อมูลและความสำคัญในการใช้ข้อมูลเพื่อระบุปัญหาหรือความต้องการโดยใช้กรณีตัวอย่างเรื่องอาการปวดท้องขมที่ประชุมคุยถึงสาเหตุของอาการ และชวนคุยให้เห็นว่าหากมีการให้ข้อมูลแก่แพทย์ผิดพลาดก็จะทำให้แพทย์วินิจฉัยอาการผิดพลาด นำไปสู่การรักษาที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกระบวนการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนก็ไม่ต่างกัน หากกระบวนการตัดสินใจในการระบุประเด็นปัญหาและแนวทาง แก้ไขของชุมชนไม่มีข้อมูลสนับสนุน การตัดสินใจดังกล่าวก็อาจผิดพลาดได้ จากกระบวนการชวนพูดคุยที่ประชุมได้สรุปเป็นองค์ความรู้ 3 ประการคือ 1) ในการตัดสินใจใด ๆ ข้อมูลมีความสำคัญและจำเป็น 2) ข้อมูลมีสองอย่าง ๆ เกี่ยวกับชุมชนที่มีการจัดเก็บกันทุกปีนั้นแท้จริงเป็นประโยชน์กับชุมชนด้วยไม่ใช่เฉพาะหน่วยงานเท่านั้น 3) เมื่อข้อมูลมีความสำคัญและจำเป็น ฉะนั้นต้องให้ความสำคัญเรื่องการจัดเก็บข้อมูลที่ต้องได้ข้อมูลที่ถูกต้อง

จากข้อสรุปข้างต้นวิทยาการกระบวนการจึงได้เริ่มการใช้ข้อมูลมือสอง 3 ประเภทคือ จปฐ. กชช 2 ค. และอปท. 1 เพื่อชววิเคราะห์ซึ่งที่ประชุมตัดสินใจใช้ข้อมูลอปท. 1 ในการวิเคราะห์ โดยให้เหตุผลว่าข้อมูลจปฐ. และกชช 2 ค. ไม่น่าเชื่อถือเนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนในระดับอำเภอเพื่อให้ผ่านตัวชี้วัดของอำเภอ กระบวนการวิเคราะห์มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

- นำเสนอตารางสรุปข้อมูลอปท.1 ทั้งเชิงประเด็นและเชิงกลุ่มเป้าหมาย ให้ที่ประชุมพิจารณาทบทวนความถูกต้องทันสมัยของข้อมูล ซึ่งจากการอภิปรายที่ประชุมมีข้อสรุปว่าข้อมูลยังคงมีข้อผิดพลาดเนื่องจากสถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลงแล้ว แต่ข้อมูลยังไม่ได้รับการแก้ไข บางประเด็นอาจจะมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องทำให้ข้อมูลแสดงจำนวนที่ต่ำกว่าความเป็นจริง เช่น เรื่องของปัญหาวัยรุ่นเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น

- จากข้อสรุปข้างต้นที่ประชุมจึงตัดสินใจใช้เวลาในการปรับปรุงข้อมูลให้ถูกต้องโดยใช้วิธีการให้ตัวแทนแต่ละหมู่บ้านทบทวน แก้ไข

- ที่ประชุมได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญโดยใช้เกณฑ์ 2 ด้าน ประกอบกันคือตัวเลขที่แสดงเชิงปริมาณและความรุนแรงของปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน จากเกณฑ์ดังกล่าวที่ประชุมได้ข้อสรุปดังนี้

ปัญหาเชิงประเด็นสังคม ที่ต้องได้รับการพัฒนา ได้แก่

- ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม
- ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย
- ปัญหาด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม

ปัญหาสังคมเชิงกลุ่มเป้าหมาย ที่ต้องได้รับการพัฒนา ได้แก่

- ปัญหาเด็กและเยาวชน (อายุ 0-25 ปี)
- ปัญหาด้านคนพิการ

5.2.3 กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน

กลุ่มเป้าหมาย คือผู้พิการในตำบลคลองเงิน

ประเด็นในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้พิการ ได้แก่ ชื่อ-สกุล เพศ ที่อยู่ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัว ข้อมูลผู้พิการ ได้แก่ ปัญหาด้านร่างกาย สภาพความเป็นอยู่ที่พัก การได้รับบริการ/สวัสดิการ ความต้องการที่อยากจะได้รับ สภาพปัญหาของผู้ดูแล ได้แก่ ชื่อ-สกุล ผู้ดูแล อายุ ความสัมพันธ์กับผู้ป่วย อาชีพของผู้ดูแล รายได้ของผู้ดูแล สภาพร่างกาย และจิตใจของผู้ดูแล ความต้องการเร่งด่วน การเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย ความต้องการในการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้ป่วย และการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัวผู้ป่วย

5.2.4 ผลการสำรวจข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เป็นเพศชายและเพศหญิงจำนวนเท่ากันคือ 46 คน เมื่อพิจารณาจำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เป็นรายหมู่บ้านพบว่า เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 1 มากที่สุด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.09 รองลงมาคือ หมู่ที่ 9 จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 20.66 และ หมู่ที่ 7 จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 11.97 ตามลำดับ

พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความพิการทางการเคลื่อนไหว จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 57.66 รองลงมาคือพิการทางการได้ยิน จำนวน 21 คิดเป็นร้อยละ 15.33 และทางจิต/พฤติกรรม จำนวน 18 คิดเป็นร้อยละ 13.14 เมื่อพิจารณาผู้พิการทางการมองเห็น พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีความผิดปกติอื่นๆมากที่สุด เช่น สายตาวัว เป็นต้อกระจก มากที่สุด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 77.78 รองลงมาคือตาบอดสองข้างและสายตาสีบอดจำนวนเท่ากัน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11

เมื่อพิจารณาผู้พิการทางการได้ยิน พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีความผิดปกติหูตึง มากที่สุด จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 71.42 รองลงมาคือ หูหนวกทั้งสองข้าง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 19.05 และอื่นๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 9.53 เมื่อพิจารณาผู้พิการทางการเคลื่อนไหว พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เป็นอัมพฤกษ์ แขน/ขาขาด กล้ามเนื้ออ่อนแรง มากที่สุด จำนวนประเภทละ 15 คน คิดเป็นร้อยละ 18.99 รองลงมาคือเป็นอัมพาต จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 16.46 และสมองพิการซีพี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 7.59

เมื่อพิจารณาผู้พิการทางจิต/ พฤติกรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีปัญหาสภาวะทางจิตมากที่สุด จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 61.11 รองลงมาคือปัญหาพฤติกรรม จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 27.78 เมื่อพิจารณาผู้พิการทางสติปัญญา พบว่ามีความพัฒนาการทางสติปัญญาล่าช้า ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในชีวิตประจำวัน จำนวน 10 คน

เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของความพิการ พบว่าส่วนใหญ่เป็นความพิการตั้งแต่กำเนิด จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 35.92 รองลงมาคือ จากอุบัติเหตุ จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 24.27 ผู้พิการส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสเป็นโสดมากที่สุด จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 43.48 รองลงมาคือสมรสอยู่ด้วยกันและม่าย จำนวนเท่ากัน 23 คน คิดเป็นร้อยละ ผู้พิการส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านของตนเองมากที่สุด จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 51.10 รองลงมาคืออยู่บ้านพ่อแม่ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 32.60 เมื่อพิจารณาการประกอบอาชีพของผู้พิการ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 53.26 รองลงมาคือรับจ้าง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 22.83

สำหรับการได้รับบริการของผู้พิการส่วนใหญ่จะได้รับสวัสดิการ (เบี้ยความพิการ) มากที่สุด จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 38.04 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในเรื่องสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้พิการและครอบครัว พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ จำนวน 43 ไม่ได้ระบุ รองลงมาคือ อุปกรณ์

เครื่องช่วยที่ดัดใช้ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 และฝึกพูดหลังใส่เครื่องช่วยฟัง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.61 ตามลำดับ

ในประเด็นการประสานส่งต่อ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ต้องการให้ส่งต่อศูนย์การศึกษาพิเศษ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 รองลงมาคือ การเรียนเฉพาะความพิการและอื่นๆเท่ากัน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.16 ตามลำดับ ในประเด็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วม พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีการรวมกลุ่มคนพิการ และการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆในชุมชน/สังคม ใกล้เคียงกัน

เมื่อพิจารณาการได้รับสวัสดิการจากชุมชน/สังคมของผู้พิการ พบว่าเป็นลักษณะของการขึ้นทะเบียนผู้พิการ/ การได้รับเบี้ยยังชีพ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 43.47 รองลงมาเป็นการกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพ และยื่นเรื่องขอเบี้ยความพิการ จำนวนเท่ากัน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 16.30 สำหรับประเด็นการเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการสาธารณะ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้รับรถโยก/ พาหนะรถยนต์เพื่อพบแพทย์ มากที่สุด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 46.67 รองลงมาคือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านอื่นๆ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ตามลำดับ

ข้อคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้พิการ ได้แก่ การสมควรได้รับรถโยก ไม่สามารถออกนอกบ้านได้เพียงลำพัง ควรซ่อมแซมห้องน้ำ อายุมากขึ้นร่างกายยิ่งทรุดโทรม และผู้พิการมีความรู้สึกเหงา เรื่องเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการได้แก่ ซ่อมแซมบ้าน รถโยก 3 ล้อไปพบแพทย์ เครื่องช่วยฟัง ถูยั้งชีพเงินทุนประกอบอาชีพเสริม เครื่องนวดชา ล่ามภาษามือ อาชีพที่เหมาะสมกับความพิการทางสมองบุคคลากรทางจิตเวชที่เข้าใจปัญหาของผู้ที่มีปัญหาทางสมอง ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาในประเด็นการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของผู้พิการ พบว่า มีทั้งผู้พิการที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ใกล้เคียงกัน จำนวน 22 คน และ 18 คน คิดเป็นร้อยละ 23.91 และ 19.57 ตามลำดับ และสำหรับกองทุนที่ผู้พิการส่วนใหญ่เป็นสมาชิกคือกองทุนัจจะวันละบาท สำหรับความต้องการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความต้องการเป็นสมาชิก จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 32.61 เมื่อพิจารณาจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ร่วมกับผู้พิการ พบว่าส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับสมาชิกในครอบครัวอีก 1 คน จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 29.35 รองลงมาคือ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 27.17 และ 3 คน จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 14.13 สำหรับการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนของสมาชิกในครอบครัวผู้พิการ พบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุน จำนวน 45 คิดเป็นร้อยละ 48.91

5.2.5 กิจกรรม โครงการ

หลังจากที่ได้มติในที่ประชุมแล้วว่าจะจัดทำโครงการ/ กิจกรรมใด ซึ่งมีผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลร่วมรับฟังอยู่ด้วย จึงให้ผู้แทนนักวิจัยชุมชนสรุปโครงการนำเสนอพอสังเขป เพื่อให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล บรรจุโครงการ/ กิจกรรม ลงในข้อบัญญัติการเสนอของบประมาณของอบต. และดำเนินการจัดโครงการ/ กิจกรรม ต่อไป ในการนี้ที่ประชุมได้ร่วมกันนำเสนอโครงการ/

กิจกรรม มีมติให้จัดโครงการผลักดันให้คนพิการในพื้นที่เข้าเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองเขิน

5.3 ตำบลเหมืองใหม่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

5.3.1 การใช้ข้อมูลมือสอง ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้มีการใช้ข้อมูลมือสองประกอบด้วย

- ข้อมูล จปฐ. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลทั่วไปในพื้นที่เกี่ยวกับด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การศึกษา รายได้และการประกอบอาชีพ การมีค่านิยมไทย และการมีจิตสำนึกและร่วมกันรักษาสีบทึ่ของตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง

- ข้อมูล กชช. 2 ค. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลระดับหมู่บ้านในพื้นที่เกี่ยวกับด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาชีพรายได้การมีงานทำ สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง

- รายงานสรุปผลการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ตามโครงการตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ซึ่งมีการจำแนกปัญหาออกเป็น 5 ด้าน ตามรูปแบบการดำเนินงานตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ได้แก่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน พัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ครอบครัวอบอุ่น สรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่สะท้อนมาจากผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล และมีการจำแนกปัญหาที่มีความครอบคลุมตามรูปแบบการดำเนินงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ผู้ที่ใช้ข้อมูลดังกล่าว ได้แก่คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานตำบลต้นแบบระดับจังหวัด(ทีม A) คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับตำบล(ทีม B) และคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งชาวบ้านมีความเห็นที่ตรงกับข้อมูลรายงานดังกล่าว

- ข้อมูลอปท. 1 ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมโดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เนื่องจากมีการสรุปปัญหาเชิงประเด็นที่มีความครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านการมีงานทำและรายได้ ด้านความไม่

ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม ปัญหาเชิงกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน ครอบครัว สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และวัยแรงงาน ผู้ที่ใช้ข้อมูลคือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีข้อมูลบางส่วนที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน

5.3.2 การระบุปัญหา และ หรือความต้องการ

- ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสูxonนมัยในครัวเรือน พบปัญหาคือ มารดาไม่มีเวลาให้นมบุตรเนื่องจากต้องไปประกอบอาชีพต่างๆ มารดาไม่มีความรู้หรือทักษะที่ดีพอในการให้นมบุตร สุขภาพของมารดาบางรายไม่แข็งแรงจึงไม่ค่อยมีน้ำนมให้บุตร บางครอบครัวมีฐานะยากจนไม่สามารถซื้อนมให้บุตรทานได้

- ด้านการเสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น พบปัญหาคือ บางครอบครัวสมาชิกมีเวลาให้กันไม่มาก กระแสการบริโภคนิยม อาทิ อาหาร fast food เข้ามาในพื้นที่เป็นอย่างมาก เยาวชนในครอบครัวติดสิ่งเสพติด และการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

- ด้านการพัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบปัญหาคือ กิจกรรมกลุ่มทำปุ๋ยวัดทุ่งเศรษฐี หมู่ที่ 5 ยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าใด ผลผลิตทางการเกษตร (ส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่) รสชาติอร่อย แต่มีกลุ่มนายทุนมาซื้อไปและแอบอ้างไปตีตราเป็นของตนเอง จึงไม่ติดตลาดเท่าที่ควร ผลผลิตทางการเกษตร (มะพร้าว) ในพื้นที่ขาดแคลนเนื่องจากส่งโรงงานและนำขายออกนอกพื้นที่ไปมาก เยาวชนรุ่นใหม่ไม่สืบทอดอาชีพเกษตรกรรมในท้องถิ่น ผลผลิตทางการเกษตร (มะพร้าว) มีศัตรูพืช อาทิ แมลงดำหนาม กระรอก (ส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่) ศัตรูพืชคือ ต้นกาฝาก

- ด้านการสรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี พบปัญหาคือ รถขยะ และถังขยะไม่เพียงพอต่อประชากรในพื้นที่ มลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดใกล้เคียง อาทิ จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสาคร

- ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบปัญหาคือ ไม่มีการเก็บข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ของพื้นที่และชุมชนซึ่งเป็นศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมเอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร อาทิ วิธีการจัดพิธีมงคลสมรสทางน้ำ ซึ่งในปัจจุบันนั้นค่อยๆ เลือนหายไปจนหาตัวไม่ได้แล้ว

จากสภาพปัญหาตาม 5 แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัวดังกล่าวข้างต้น ที่ประชุมมีความสนใจในประเด็นปัญหากลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆ ควรได้รับการปลูกฝังและพัฒนาเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนต่อไป

5.3.3 กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน

กลุ่มเป้าหมาย คือเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 10-18 ปี ที่อาศัยอยู่ในตำบล ขณะที่สำรวจข้อมูล

ประเด็นในการวิเคราะห์ คือข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สุขภาพของคนในครอบครัว สถานภาพของครอบครัว และข้อมูลปัญหาเด็ก ได้แก่ การใช้เวลารว่าง ที่อาศัยอยู่ในตำบลขณะเก็บข้อมูล ปัญหาเรื่องการเรียน การคบเพื่อน ความสัมพันธ์ในครอบครัว ตัวแบบ (Idol) พาหนะในการเดินทาง การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ความใฝ่ฝัน พฤติกรรมการใช้สารเสพติด พฤติกรรมทางเพศ และความต้องการ/ การช่วยเหลือ

5.3.4 ผลการสำรวจข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย

จำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ 100 คน มีอายุโดยเฉลี่ย 14 ปี มีจำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ย 5 คน

การใช้เวลารว่าง ส่วนใหญ่ชอบชมโทรทัศน์ ทีวีจอแบน รวมกลุ่มกับเพื่อน เล่นเกมส์ ดูโทรทัศน์ ช่วยแม่ทำงานบ้าน ช่วยขายของ วาดรูป เลี้ยงสัตว์ ช่วยพ่อ-แม่ทำสวน ทำการเกษตร อ่านหนังสือ เที่ยววัด นัดเพื่อนมาเล่นที่บ้าน หารายได้พิเศษโดยการช่วยครอบครัวขายของที่ตลาดน้ำ อัมพวา เล่นกีฬา ฟุตบอล เล่นอินเทอร์เน็ต ดูรถ รับจ้างขายเสื้อผ้า เลี้ยงน้อง ตกกุ้ง-ปลา ปลุกผักกินเองในครอบครัว รับจ้างปอกมะพร้าว รับจ้างทั่วไป เที่ยวห้างสรรพสินค้า(เซ็นทรัล, โลตัส) ดูโทรศัพท์ เรียนดนตรี

ปัญหาด้านการเรียน คือเกิดความรู้สึกเบื่อโรงเรียน อยากเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติม อ่านหนังสือไม่คล่อง ระยะเวลาไปโรงเรียนไกล หนีเรียน พาหนะในการเดินทาง ติดเกรด ร. 4 วิชานี้ เนื่องจากไม่ได้ไปเรียน

การคบเพื่อน มีเพื่อนในหมู่บ้านที่สนิทจำนวน 2-5 คน จำนวนมากที่โรงเรียน มีเพื่อนสนิท 30 คน ซึ่งอยู่ไกลกัน

สัมพันธ์ภาพกับสมาชิกในครอบครัว เด็กและเยาวชนมีความรู้สึกรักพ่อ-แม่มากที่สุด คุณย่า-คุณปู่ บ้า รักทุกคนในบ้านเท่าๆกัน อดเวลามีปัญหาไม่กล้าคุยกับใครในบ้าน(เด็กชาย) คุยกับแม่ (เด็กหญิง) สนิทกับพี่ชายมากที่สุด พ่อ แม่ สำหรับผู้ที่เด็กคุยด้วยแล้วสบายใจ ได้แก่ เพื่อนที่โรงเรียน เพื่อนในหมู่บ้าน สมาชิกในครอบครัว (แม่) (เด็กหญิง)

แบบอย่าง (Idol) เป็นนักกีฬาฟุตบอลต่างประเทศ ดารานักแสดงในประเทศ ดารา นักร้องในประเทศ คุณพ่อ-คุณแม่ ญาติของตนเอง รุ่นพี่ที่โรงเรียน คุณครู อาจารย์ ทหาร (เด็กชาย) ทหารอากาศ (เด็กชาย) นักกีฬาฟุตบอลในประเทศ เป็นตัวของตัวเอง นักเปตองทีมชาติไทย (เด็กชาย)และ นักร้องต่างประเทศ

พาหนะที่ใช้ในการเดินทางของเด็กและเยาวชน ได้แก่ จักรยาน มากที่สุด รองลงมา คือ จักรยานยนต์ ไม่มี (ผู้หญิง) (ผู้ชาย อายุ 11 ปี) รถเมล์ (ผู้หญิง) รถโรงเรียน (ผู้หญิง) เรือ (ผู้ชาย) รถตู้ (ผู้ชาย) รถยนต์ (ผู้หญิง อายุ 18 ปี)

ความใฝ่ฝันในอนาคต ได้แก่ ทหาร (เด็กชาย) ทหารอากาศ (เด็กชาย) ทหารบก (เด็กชาย) พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน (เด็กหญิง) เจ้าของโรงงานรับซื้อของเก่า (เด็กชาย) แพทย์ (เด็กหญิง) รับราชการ ครู พยาบาล (เด็กหญิง) ตำรวจ (เด็กชาย, เด็กหญิง) นักกีฬาฟุตบอล พนักงานบริษัทเอกชน นักแข่งรถระดับประเทศ (เด็กชาย) เลขานุการ เกษตรจังหวัด (เด็กชาย) นายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกในประเทศไทย เกษตรอำเภอ (เด็กชาย) นักธุรกิจ (เด็กหญิง) ช่างยนต์ นักเปตอง กัปตันเรือ (เด็กชาย) ช่างกล (เด็กชาย) วิศวกรไฟฟ้า (เด็กชาย) ดีไซน์เนอร์ (เด็กหญิง) โปรแกรมเมอร์ (เด็กหญิง) ดารา (เด็กหญิง) พนักงานไปรษณีย์ (เด็กหญิง) นักดนตรี (เด็กชาย) ตามลำดับ

เด็กและเยาวชนมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ มากที่สุด รองลงมาคือ คอมพิวเตอร์ ไม่ได้ใช้อะไรเลย (เด็กหญิง) โน้ตบุ๊ก แบล็ค เบอรี่ (เด็กหญิง) ตามลำดับ

การใช้สารเสพติด เด็กและเยาวชนมีประวัติการใช้สารเสพติด 2 ครั้ง (เด็กชาย) มากที่สุด รองลงมาคือ ดื่มสุรา (เด็กชาย) และไม่เคยมีประวัติการใช้สารเสพติด ตามลำดับ

เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่ายังไม่มีแฟน มากที่สุด รองลงมาคือ มีแฟนและเคยมีเพศสัมพันธ์กับแฟน (เด็กหญิง) และมีแฟนแต่ยังไม่มีเพศสัมพันธ์กับแฟน (เด็กชาย) ตามลำดับ ส่วนใหญ่ต้องการได้รับความช่วยเหลือในด้านทุนการศึกษา มากที่สุด รองลงมาคืออุปกรณ์การเรียน ทัศนศึกษา การฝึกอาชีพ และทักษะทางกีฬา เครื่องแบบนักเรียน ไม่ต้องการความช่วยเหลือ ตามลำดับ

5.3.5 กิจกรรม โครงการ

หลังจากที่ได้มติในที่ประชุมแล้วว่า จะจัดทำโครงการ/ กิจกรรมใด ซึ่งมีผู้บริหารของ องค์การบริหารส่วนตำบลร่วมรับฟังอยู่ด้วย จึงให้ผู้แทนนักวิจัยชุมชนสรุปโครงการนำเสนอพอสังเขป เพื่อให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล บรรจุโครงการ/ กิจกรรม ลงในข้อบัญญัติการเสนอของบประมาณ ของอบต. และดำเนินการจัดโครงการ/ กิจกรรม และในที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาโครงการ/กิจกรรม ดังกล่าว มีมติให้จัดโครงการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับการท่องเที่ยวในเด็กและเยาวชน ตำบลเหมืองใหม่

อภิปรายผล

จากการศึกษาโครงการศึกษาการพัฒนา รูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่สอดคล้อง กับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สังคม คณะผู้ศึกษาได้รูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ดังนี้

1. รูปแบบการใช้ประโยชน์ข้อมูล จปฐ. กชช.2 ค. อบท. 1 และรายงานสรุปผลการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน

จากการศึกษา พบว่า ทั้งตำบลคลองโคน ตำบลคลองเขิน และตำบลเหมืองใหม่ ทั้ง 3 ตำบล มีรูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการแบบการใช้ประโยชน์ข้อมูล จปฐ. กชช.2 ค. อบท. 1 และรายงานสรุปผลการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ซึ่งจากข้อมูลทั้ง 4 แหล่งข้างต้นจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดังนี้

ข้อมูล จปฐ. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลทั่วไปในพื้นที่เกี่ยวกับด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การศึกษา รายได้และการประกอบอาชีพ การมีค่านิยมไทย และการมีจิตสำนึกและร่วมกันรักษาสีทึบของตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง

ข้อมูล กชช. ๒ ค. เพราะทำให้คณะผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลระดับหมู่บ้านในพื้นที่เกี่ยวกับด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาชีพรายได้การมีงานทำ สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการต่างๆ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้ข้อมูลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในทัศนะของชาวบ้านจากการทำเวทีประชาคม เห็นว่าเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง กล่าวคือมีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง

รายงานสรุปผลการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน ตามโครงการตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ซึ่งมีการจำแนกปัญหาออกเป็น ๕ ด้าน ตามรูปแบบการดำเนินงานตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ได้แก่ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน พัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ครอบครัวยุคใหม่ สรรสร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่สะท้อนมาจากผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล และมีการจำแนกปัญหาที่มีความครอบคลุมตามรูปแบบการดำเนินงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ผู้ที่ใช้ข้อมูลดังกล่าว ได้แก่คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานตำบลต้นแบบระดับจังหวัด(ทีม A) คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับตำบล(ทีม B) และคณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลเชิงบูรณาการ (ทีม C) ซึ่งชาวบ้านมีความเห็นที่ตรงกับข้อมูลรายงานดังกล่าว

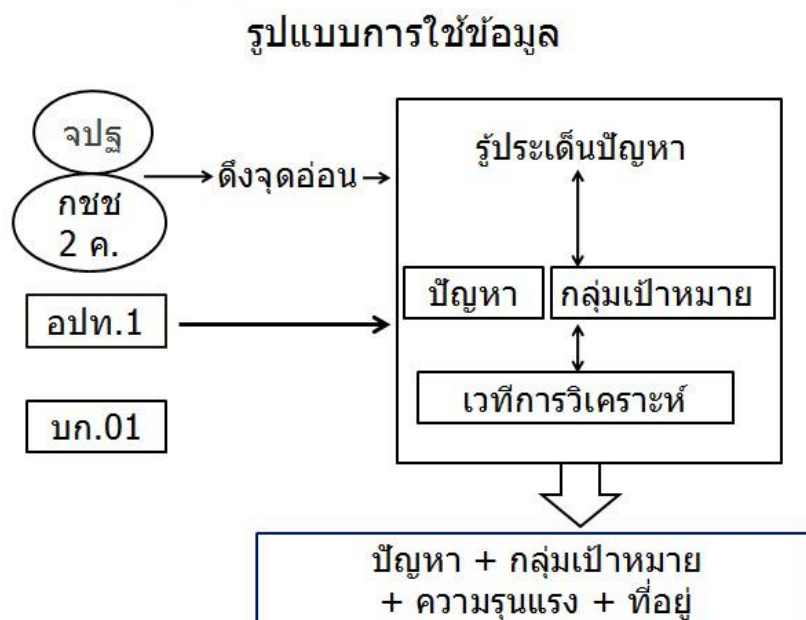
ข้อมูลอบท. ๑ ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมโดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เนื่องจากมีการสรุปปัญหาเชิงประเด็นที่มีความครอบคลุม ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านการมีงานทำและรายได้ ด้านความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม ปัญหาเชิงกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน

ครอบครัว สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และวัยแรงงาน ผู้ที่ใช้ข้อมูลคือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีข้อมูลบางส่วนที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชน

อย่างไรก็ตาม คณะผู้ศึกษาได้นำข้อมูลปัญหามาจากเวทีประชาคมค้นหาปัญหาและศักยภาพชุมชนของโครงการตำบลต้นแบบมาพิจารณาประกอบกับ จปฐ. กชช.2 ค. และอปท. 1 แต่ปัญหาที่ทางคณะผู้ศึกษาพบคือ ข้อมูล จปฐ. กชช. ๒ ค. ข้อมูลที่ได้ไม่ตรงกับความเป็นจริง มีการรายงานและปรับข้อมูลเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ตามที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนด แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในด้านต่างๆ ข้อมูลที่แท้จริง ส่วนข้อมูล อปท.1 เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวมาจากผู้แทนจากทุกหมู่บ้านในตำบล มีการจำแนกปัญหาครอบคลุมตามรูปแบบการดำเนินงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว และผู้ที่ใช้ข้อมูลดังกล่าว คือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งทำให้มีข้อมูลบางส่วนสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีค้นหาศักยภาพและปัญหาในชุมชนและชาวบ้านมีความเห็นที่ตรงกับข้อมูลดังกล่าว

สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโครงการ ซึ่งก่อนที่จะเข้าไปพัฒนาโครงการในชุมชนนั้น จะต้องมีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่นั้นๆ ก่อน โดยอาจใช้วิธีการสอบถามจากเครือข่ายทางสังคมต่างๆที่กำลังเคลื่อนไหว กลุ่มคน/บุคคลที่เคยทำงานร่วมกับนักพัฒนาชุมชนหรือจากสังเกตเหตุการณ์ศึกษาสภาพทั่วไปด้วยสายตาร่วมกับทีมงานระหว่างเดินทางเข้าสู่ชุมชน การเดินเที่ยว การขับรถวนรอบชุมชน เพื่อประเมินความสอดคล้องและความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการ (กลุ่มเพื่อนอันดามันเหนือ, 2554) และสอดคล้องกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนา ของโกวิทย์ พวงงาม (2545, หน้า 8) คือ ท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

แบบจำลองรูปแบบการใช้ประโยชน์ข้อมูล

2. รูปแบบกองทุนสวัสดิการชุมชน

จากการศึกษา พบว่า ตำบลคลองเขิน มีรูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการแบบกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งจากในขั้นตอนการระบุปัญหา ที่ประชุมได้ตัดสินใจที่จะทำการปรับปรุง ทบพวน และแก้ไขข้อมูลมือสองให้มีความถูกต้อง โดยได้ร่วมกันร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญโดยใช้เกณฑ์ 2 ด้านประกอบกัน คือ ตัวเลขที่แสดงเชิงปริมาณและความรุนแรงของปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน ที่ประชุมได้ข้อสรุปเลือกกลุ่มคนพิการเป็นกรณีศึกษาสำหรับการทำวิจัยตามโครงการ ฯ

การจัดสวัสดิการสังคมเพื่อคนพิการที่เหมาะสมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ควรมีการดำเนินงานให้ตอบสนองความต้องการผู้พิการ รวมทั้งสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น โดยสนับสนุนชุมชนควรให้มีการตัดสินใจพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง สมาชิกในชุมชนต้องเรียนรู้และเข้าใจสภาพปัญหาของผู้พิการในชุมชน รวมทั้งมีบทบาทกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนตระหนักถึงความต้องการการดูแลร่วมกัน โดยการเน้นเข้ามามีส่วนร่วมเสนอความต้องการ และการจัดบริการ ตลอดจนองค์การภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนควรมีการประสานความร่วมมือกันอย่างแข็งขัน รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลและตรวจสอบเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดบริการ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและคนพิการสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีและคุณค่า

แนวคิดการจัดบริการสังคมสำหรับสำหรับผู้พิการมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจากการสงเคราะห์ช่วยเหลือด้วยความสงสารเห็นใจ มาเป็นเรื่องของการจัดบริการตามสิทธิที่ผู้พิการจะได้รับบริการตามกฎหมายที่เน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพ การเสริมสร้างพลัง และการมีวิถีอิสระของคนพิการ การจัดสวัสดิการสังคมให้แก่คนพิการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ยังคงให้ความสำคัญเฉพาะการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพสำหรับผู้พิการ ในขณะที่ยังมี อบต. และเทศบาลเพียงส่วนน้อยได้มีการบรรจุแผนงาน/โครงการด้านสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะผู้สูงอายุและผู้พิการไว้ในแผนประจำปี อบต.บางแห่งมีการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชน จัดทัศนศึกษาเพื่อให้ผู้พิการและผู้สูงอายุได้เปิดโลกทัศน์และเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เป็นต้น

สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มการจัดสวัสดิการสำหรับคนพิการในอนาคตจะต้องเน้นการกระจายบริการอย่างทั่วถึงและได้มาตรฐาน มีการพัฒนารูปแบบการจัดบริการให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา และความต้องการของคนพิการและครอบครัว ส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทในการดูแลคนพิการให้มากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนทุกภาคส่วน ให้เข้ามามีบทบาทร่วมในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนสร้างเครือข่ายการดำเนินงานด้านการสงเคราะห์ พัฒนา ฟื้นฟู และคุ้มครองสิทธิคนพิการทุกระดับ เพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิและโอกาสอย่างเป็นธรรมเท่าเทียมคนปกติ กฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอาจต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545)

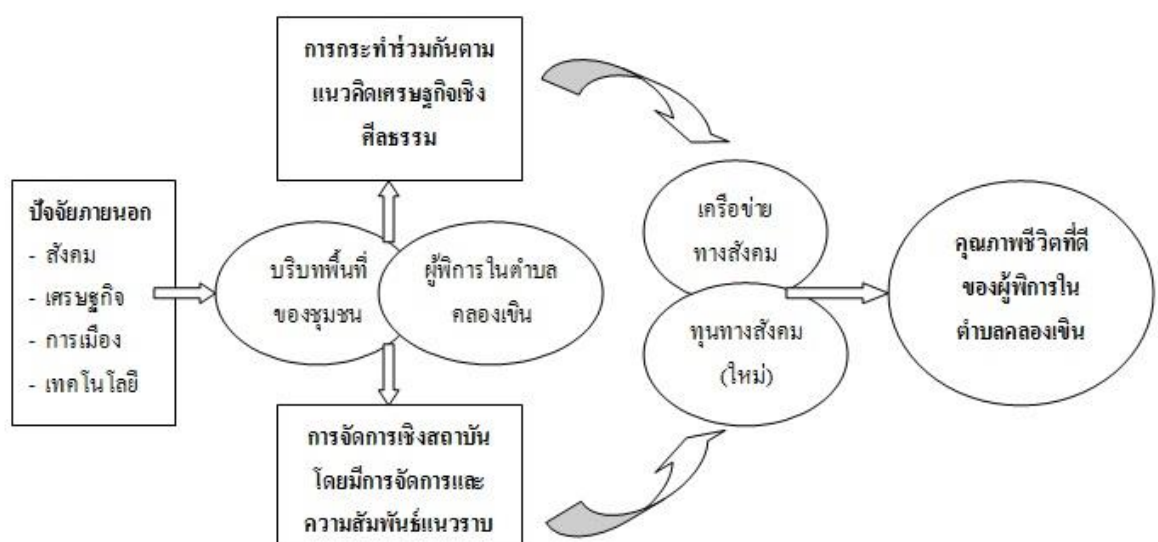
จากการเก็บข้อมูลคนพิการในพื้นที่ตำบลคลองเขินเพิ่มเติม ทำให้พบว่า ผู้พิการส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน และมีความต้องการที่จะเป็นสมาชิกกองทุน ทางคณะผู้ศึกษาได้

นำเสนอข้อมูลดังกล่าวแก่นายกองคการบริหารส่วนตำบล ที่ประชุมมีมติให้จัดโครงการผลักดันให้คนพิการในพื้นที่เข้าเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองเขิน บรรจุโครงการ/ กิจกรรม ลงในข้อบัญญัติการเสนอของบประมาณของอบต. และดำเนินการจัดโครงการ/ กิจกรรม

ซึ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนดังกล่าวเป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มผู้พิการในตำบลคลองเขิน

จากผลการศึกษาข้างต้นทำให้ผู้ศึกษาสังเคราะห์รูปแบบกองทุนสวัสดิการสำหรับผู้พิการโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือมีพัฒนาการเริ่มจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้พิการในพื้นที่ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้พิการและชุมชนในแง่ของการมุ่งเน้นการลดรายจ่าย ภาระที่ปัจเจกบุคคลไม่สามารถแบกรับได้เพียงผู้เดียว เกิดความมั่นคงในชีวิต รวมทั้งคำนึงถึงลูกหลานในอนาคต ตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงศีลธรรม (Moral Economy) ชุมชนพยายามที่จะสร้างภูมิคุ้มกันโดยมุ่งเน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบปิด (Inward Orientation) ตามแนวคิดที่ว่าด้วยชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา ซึ่งในส่วนของบริหารจัดการเป็นการกระทำร่วมกัน หรือความร่วมมือในด้านต่างๆ เข้าด้วยกันการแสดงถึงความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้พิการ จนกลายเป็นสถาบันในที่สุด นอกจากนี้ยังจะทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคม ที่เน้นความไว้วางใจกันและกันของเครือข่ายที่กลายเป็นหนึ่งรูปแบบการดำรงชีวิต แล้วเครือข่ายนี้จะนำไปสู่ความร่วมมือต่างๆ ที่เป็นรูปธรรม เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้พิการในตำบลคลองเขินต่อไป

แบบจำลองรูปแบบกองทุนสวัสดิการชุมชนสำหรับผู้พิการ ตำบลคลองเขิน

3. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแก่เครือข่าย

จากการศึกษา พบว่า ตำบลคลองโคน และตำบลเหมืองใหม่ มีการจัดการรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแก่เครือข่าย ซึ่งในขั้นตอนวิธีการระบุปัญหาทั้งสองตำบลใช้วิธีการจัดประชุมเวทีประชาคม เพื่อระดมความคิดเห็น โดยจัดหมวดหมู่ของปัญหาตาม ๕ แนวทางสายใยรักแห่งครอบครัว ประกอบด้วย ด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และสุขอนามัยในครัวเรือน ด้านการพัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้านการสรรค์สร้างการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ประชุมของตำบลเหมืองใหม่มีความสนใจในประเด็นปัญหา กลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆ ควรได้รับการปลูกฝังและพัฒนาเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนต่อไป ส่วนที่ประชุมตำบลคลองโคน มีความสนใจในประเด็นปัญหา กลุ่มผู้ป่วยด้อยโอกาส ซึ่งประกอบด้วยผู้ป่วยที่ไม่มีค่าพาหนะเดินทางไปพบแพทย์ ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บุตรหลานรายได้น้อย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ผู้ป่วยที่มีลูกหลานที่เฝ้าพยาบาลมีฐานะยากจน ผู้ป่วยที่ต้องการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง (รวยหรือจนก็ได้) เป็นโรคเรื้อรัง เช่น กินยา ๑๐ เม็ดต่อมื้อ และไม่สามารถขาดยาได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการของภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบลได้อย่างทั่วถึง

สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส 5 ปี (พ.ศ.2551-2555) (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส, 2553) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์เสริมพลังสร้างวาทกรรม “ผู้ด้อยโอกาส” ใหม่สำหรับผู้ด้อยโอกาส ว่าต้องได้รับการยอมรับ เข้าถึงสิทธิ ส่งเสริมและนำเสนอทุนทางสังคม ปราชญ์สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สวัสดิการชุมชน รูปแบบอื่นๆ แก่ ผู้ด้อยโอกาส เพื่อเป็นทางเลือกนอกเหนือจากสวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้สำหรับผู้เกี่ยวข้อง

ปัญหาของกลุ่มผู้ป่วยด้อยโอกาสเป็นปัญหาที่มีความหลากหลายและสลับซับซ้อน เป็นปัญหาในเชิงโครงสร้างของสังคมไทย ที่เกิดจากสาเหตุหรือปัจจัยหลายประการ แต่สาเหตุหลักประการหนึ่งคือ ผลกระทบจากแนวทางการพัฒนาประเทศ การพัฒนาที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวทางของทุนนิยมเป็นหลัก ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ขาดสมดุล กลุ่มผู้ด้อยโอกาสมีหลากหลายประเภทแต่ทุกประเภทย่อมแล้วแต่มีคุณลักษณะร่วมกันคือ “ความยากจน” ซึ่งความยากจนก็มีหลายมิติด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น จนนเงิน จนสิทธิ จนศักดิ์ศรี และจนโอกาส ดังนั้นการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยด้อยโอกาสต้องใช้องค์ความรู้จากศาสตร์หลายแขนงหรือที่เรียกว่าเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ในการแก้ปัญหา ซึ่งจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของสวัสดิการที่ให้แก่มกลุ่มผู้ป่วยด้อยโอกาส เพราะความต้องการของผู้ป่วยด้อยโอกาสแต่ละประเภทไม่เหมือนกัน บางประเภทต้องการมีอาชีพเพื่อสร้างรายได้ แต่บางประเภทอาจมีความต้องการทางด้านสิทธิและโอกาสมากกว่า

วิธีการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยด้อยโอกาสโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นขั้นตอนของการนำรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ได้ไปสู่กระบวนการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมเพื่อแก้ไข ป้องกัน และการพัฒนาคนกลุ่มนี้ และวิธีการหรือขั้นตอนในการจัดสวัสดิการ

สังคมสำหรับผู้ป่วยด้วยโอกาสจะต้องประยุกต์ใช้ได้กับการจัดสวัสดิการที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วม ด้วยจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และที่สำคัญคือกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ป่วยด้วยโอกาสเอง และจากการดำเนินงานวิจัย พบวิธีการในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้ป่วยด้วยโอกาสในลักษณะของการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ ตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชน การร่วมคิดสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน การร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม การร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ร่วมลงทุนในกิจกรรมตามขีดความสามารถของตน ร่วมปฏิบัติงานตามแผน โครงการ และกิจกรรมที่วางไว้ ตลอดจนร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และซ่อมแซม บำรุงรักษาผลที่เกิดจากกิจกรรม เพื่อร่วมกันในการสร้างเสริมพลัง (Empowerment) ให้กับกลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาส ตลอดจนนำวิถีชีวิตของผู้ป่วยด้วยโอกาสมาประยุกต์ใช้ในการจัดสวัสดิการสังคม

จะเห็นได้ว่าการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาสจำเป็นที่จะต้องสร้างกลไกเพื่อการขับเคลื่อนงานสวัสดิการให้เกิดความยั่งยืน โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาสได้เข้าร่วมอย่างแท้จริง เพราะการสร้างกลไกการขับเคลื่อนงานสวัสดิการในลักษณะของการรวมกลุ่มของผู้ป่วยด้วยโอกาสเป็นเสมือนกับการใช้จิตสำนึกหมู่ (Collaborative Consciousness) ของกลุ่มเพื่อสร้างพลังให้แก่กัน และกันเพราะแต่ละคนจะมีประสบการณ์ร่วมในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นการแสดงความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจระหว่างกัน

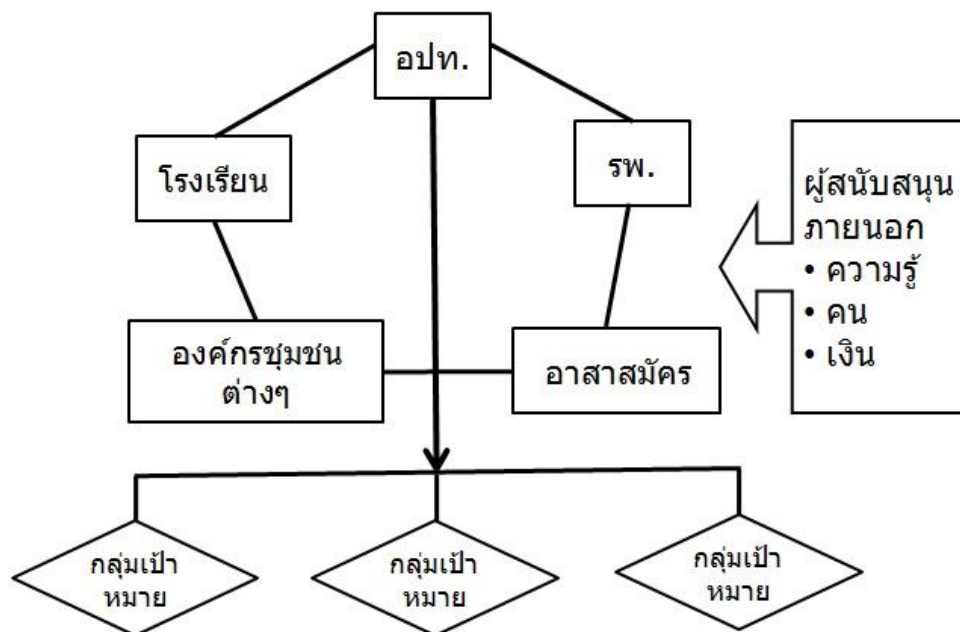
บทบาทและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการสร้างรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาส คือการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นภาคีหนึ่งในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐ ที่มีหน้าที่กำกับดูแลและให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ที่จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นับสนุนและผู้เชื่อมประสาน กับภาคอื่นๆ ในการร่วมกันจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้คนกลุ่มนี้ได้รับสวัสดิการพื้นฐานในการดำรงชีพเป็นอย่างดีหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การคงไว้ซึ่งการจัดสวัสดิการด้านการสงเคราะห์ เพราะสวัสดิการประเภทนี้เปรียบเสมือนกับตาข่ายนิรภัยทางสังคม (Social Safety Net) ที่คอยรองรับกลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาสที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ภายใต้ระบบการแข่งขันของระบบทุนนิยมเสรีในยุคโลกาภิวัตน์ได้ สำหรับวิธีการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อกลุ่มผู้ด้วยโอกาสโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มจากการสำรวจข้อมูลและสภาพปัญหา จัดเวทีระดมความคิดเห็นของภาคีต่างๆ ร่วมกันวางแผนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาส ระดมทุนแลทรัพยากรต่างๆ นำแผนงาน กิจกรรมและโครงการต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติ สร้างกลไกในการขับเคลื่อนงานสวัสดิการ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคมและการให้ข้อมูลป้อนกลับ

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน พบว่ามี 3 รูปแบบ ได้แก่ การจัดสวัสดิการเชิงการสงเคราะห์ การป้องกันและการส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน การจัดสวัสดิการทั้ง 3 รูปแบบนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดผ่านระบบการศึกษาหรือโรงเรียน ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจัดนอกระบบการศึกษาสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มที่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียน เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชนยากจนและด้อยโอกาส กลุ่มเด็กและเยาวชนจากระบบโรงเรียนในช่วงเวลาวันหยุดหรือหลังเลิกเรียน แต่ด้วยข้อจำกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณ และบุคลากรที่ไม่เพียงพอ จำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนให้มีความเหมาะสมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ดังนั้นรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะของการบูรณาการ ความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งจากหน่วยงานที่อยู่ภายในและภายนอกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาชน ภาคองค์กรชุมชน และภาคธุรกิจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่ากิจกรรมนั้นๆ จะเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือภาคส่วนใดด้วย จะต้องเชื่อมประสานเข้ากับทุนทางสังคม ทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น และจะต้องมีการสร้างกลไกในการขับเคลื่อนงานสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน

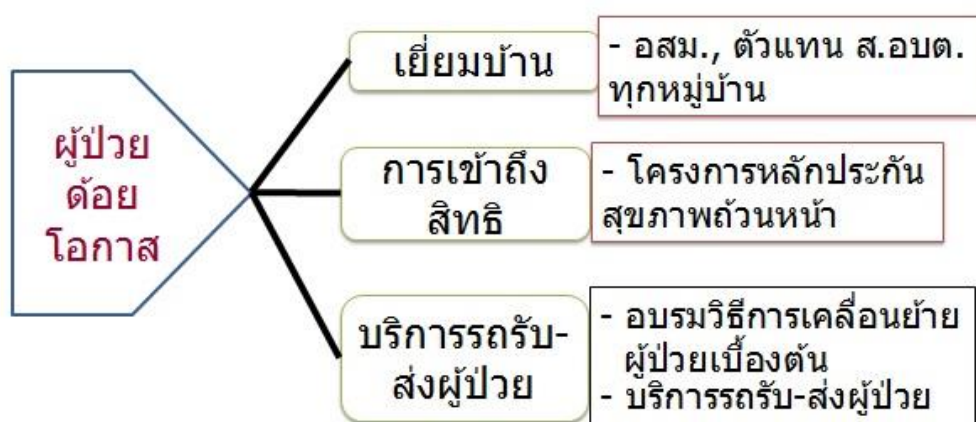
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องแสดงบทบาทและหน้าที่ในการจัดสวัสดิการสังคมตามภารกิจที่ปรากฏในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน จะต้องเป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างภาคีเครือข่ายต่างๆ และเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมสวัสดิการสังคม ซึ่งภาคีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องประสานงานเพื่อการจัดสวัสดิการจะแตกต่างกันไปตามกิจกรรมที่จัดขึ้น นอกจากบทบาทของการเป็นผู้เชื่อมประสานแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนอีกด้วย

สำหรับวิธีการจัดสวัสดิการสังคมแก่เด็กและเยาวชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การสำรวจข้อมูลชุมชน ข้อมูลสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรม ทรัพยากรท้องถิ่น ศักยภาพชุมชน และทุนทางสังคมของท้องถิ่นและข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูล การจัดเวทีระดมความคิดเห็นของภาคีต่างๆ การร่วมกันวางแผน และการกำหนดกิจกรรม โครงการและแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก พร้อมทั้งผลักดันให้เข้าสู่แผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การระดมทุนและทรัพยากรต่างๆ เพื่อใช้ในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น การนำแผน กิจกรรม และโครงการต่างๆ ที่ได้จากการวางแผนร่วมกันไปสู่การปฏิบัติ สร้างกลไกในการขับเคลื่อนงานสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และการให้ข้อมูลป้อนกลับ

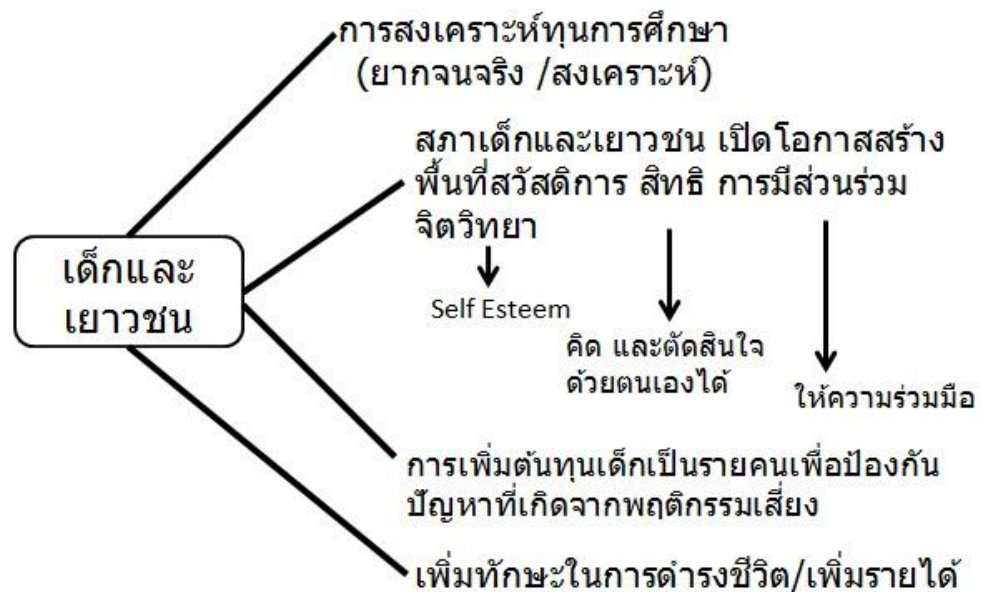
แบบจำลองรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่เครือข่าย

แบบจำลองรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของอปท. สำหรับกลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาส

แบบจำลองรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของอปท. สำหรับเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพของผู้ป่วยด้วยโอกาส และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การสนับสนุนทางด้านการตลาด การหาตลาดมารับสินค้าที่กลุ่มผู้ด้วยโอกาสผลิตออกมาเพราะกลุ่มอาชีพของผู้ด้วยโอกาสยังขาดศักยภาพในด้านนี้อยู่
2. การจัดสวัสดิการแก่เด็กและเยาวชนควรจะต้องเอาศักยภาพของท้องถิ่นของแต่ละแห่งไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาบูรณาการกันในการจัดสวัสดิการ
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายของกระทรวงมหาดไทยในด้านการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง ควรจะต้องมีการกำหนดตำแหน่งงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและ/หรือนักสังคมสงเคราะห์ประจำทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากงานสวัสดิการสังคมเป็นงานที่มีความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่จะต้องทำอย่างต่อเนื่อง และผู้จะมาดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่นักพัฒนาชุมชนและ/หรือนักสังคมสงเคราะห์จำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาในสาขาวิชานั้นๆ โดยตรง เพราะงานพัฒนาชุมชนและงานด้านสังคมสงเคราะห์จัดเป็นวิชาชีพที่ต้องมีการศึกษาเฉพาะด้านไม่ใช่ใครก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

4. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการจัดทำฐานข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายที่มาขอรับบริการสังคม และทำให้ข้อมูลมีความทันสมัย เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดสวัสดิการสังคมต่อกลุ่มเป้าหมาย

5. ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับงานด้านสวัสดิการสังคม เท่าๆกันกับงานด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน หรืองานด้านสาธารณสุขโรค ดังนั้นการกำหนดสัดส่วนของเงินงบประมาณที่จะมาใช้ในการดำเนินงานสวัสดิการสังคมต้องมีความชัดเจนว่าจะต้องมีสัดส่วนเท่าใดของงบประมาณทั้งหมด และงานด้านสวัสดิการสังคมต้องได้รับการกำหนดเป็นนโยบายที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่างานด้านโครงสร้างพื้นฐานหรือสาธารณสุขโรค

6. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรร่วมกับเครือข่าย จัดทำแผนแม่บท โดยบรรจุแผนงานดังกล่าว ในแผนพัฒนาท้องถิ่นสามปีและจัดงบประมาณสนับสนุนเพื่อความต่อเนื่อง

7. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างและพัฒนาอาสาสมัครเครือข่ายต่างๆ ให้มีความรู้ และทักษะ รวมทั้งมีการจัดสวัสดิการให้กับอาสาสมัครเพื่อแก้ปัญหาการสูญเสียรายได้เมื่อต้องมาปฏิบัติงานอาสาสมัคร

8. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการควบคุม ติดตาม การประเมินผลการดำเนินงานตามแผนเป็นระยะ โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแยกตามกลุ่มเป้าหมาย อาทิ สตรี ผู้สูงอายุ เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการบูรณาการงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในชุมชนโดยมีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นฐาน

3. ควรมีการศึกษาการขยายผลนำรูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลต้นแบบ ไปสู่พื้นที่ตำบลอื่นๆ

4. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเชิงการป้องกันปัญหา มากกว่าการแก้ไขฟื้นฟู

5. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการงานการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 อันมีวิสัยทัศน์ คือ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

แหล่งอ้างอิง

กนกวรรณ จงเจริญยิ่ง. มนุษย์ ชุมชน กับเศรษฐกิจ. สุเทพการพิมพ์; เชียงใหม่ : 2549.

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ . สิทธิประโยชน์สำหรับเด็ก / เยาวชน . (ออนไลน์). 2550

แหล่งข้อมูล http://www.m-society.go.th/content_detail.php?pageid=52 2554 สิงหาคม 15

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ คนพิการ. (ออนไลน์). 2554. แหล่งข้อมูล:

http://61.19.50.61/dsdw2011/module.php?module=service&pg=servicedetail&ser_id=4 2554 สิงหาคม 15

กรมอนามัย. โครงการศึกษารูปแบบการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในงาน
ภารกิจกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (ออนไลน์). 2550. แหล่งข้อมูล:

<http://psdg.anamai.moph.go.th/news/cpadmin/km/files/chapter2.doc> 2554 สิงหาคม 15

กรรณิการ์ ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณี
โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2524.

กลุ่มเพื่อนอันดามันเหนือ . คู่มือนักพัฒนาชุมชน. (ออนไลน์). 2554. แหล่งข้อมูล:

<http://www.northandamantsunamirelief.com/Resources/CommDevHandbook.doc> 2554
สิงหาคม 15

โกวิทย์ พวงงาม. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. [ม.ป.ท.], 2545.

จิตติ มงคลชัยอรัญญา ชินชัย ชี้อรรถ และพงษ์เทพ สันติกุล. “แผนยุทธศาสตร์ 5 ปี สร้าง
สวัสดิการสังคมไทย : ความหวังใหม่เพื่อสังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน”. วารสารสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์ 15, 1 (ม.ค.-มิ.ย. 2550): 7-29.

ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์. เศรษฐกิจและสวัสดิการชุมชน : การบริหารที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ :
สร้างสรรค์, 2546.

ชิต นิลพานิช และกุลชน ธนาพงศ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชนบท. ใน เอกสาร
การสนทนาวิชาการความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน หน่วยที่ 8. พิมพ์
ครั้งที่ 3, นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, ศูนย์ศึกษา
นโยบายสาธารณสุข. 2527.

ทศพล กฤตยพิสิฐ. การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรม
การพัฒนาตามแนวทาง “บวร” และ “บรม” เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรม
แผ่นดินทอง. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
2538.

ถนอม สุขสง่าเจริญ. บทบาทของกรมการศึกษาต่อการพัฒนาโรงเรียนประชาบาลเขตจังหวัด
สกลนคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2526.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง.
กรุงเทพมหานคร, 2546.

บำรุง บุญปัญญา. วัฒนธรรมชุมชนกับรากฐานสังคม. (ออนไลน์). 2550. แหล่งข้อมูล:
<http://www.esanvoice.net/esanvoice/know/show.php?Category=knowledge&No=1176>
2554 สิงหาคม 10

ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชิกิ. วรรณกรรมปริทัศน์และการสังเคราะห์ความรู้ เรื่องสวัสดิการชุมชนใน
ประเทศไทย. สถาบันการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข: กรุงเทพฯ; 2552.

ปาริชาติ วลัยเสถียร, พระมหาสุทิตย์ อบอ่น, สหทัยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์ และ ชลกาญจน์
สาชนันาริ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.

พีรธร บุญยรัตน์ และบุญส่ง กวยเงิน. การศึกษาการเสริมสร้างขีดความสามารถในการ
พึ่งตนเองโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ:
สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2554.

ฤกษ์ ศเณานุช. รูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับคนพิการโดยองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.

ภูวนิดา คุณผลิน. การบริหารการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานครแบบ
บูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, บัณฑิตศึกษา. “การจัดสวัสดิการสำหรับครอบครัว เด็ก สตรี
ผู้สูงอายุและ คนพิการ” ประมวลสาระชุดวิชาสวัสดิการครอบครัวและสังคม. นนทบุรี
, 2545.

ยุพาพร รูปงาม. การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมาณ ในการปฏิรูป ระบบราชการ.
ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2545.

ส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส, สำนัก. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและคุ้มครอง

พิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส 5 ปี. (ออนไลน์). 2553. แหล่งข้อมูล: <http://www.opp.go.th/2-4-11-53.doc> 2554 สิงหาคม 15

สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์. **รูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน**
โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552.

สุกรี แก้วมณี. **รูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมโดยองค์กรปกครองส่วน**
ท้องถิ่น. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.

สุกรี แก้วมณี และสมศักดิ์ อมรสิริพงศ์. **รูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสม**
สำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. นครปฐม: โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552.

เสรี พงศ์พิศ. **ร้อยคำที่ควรรู้.** กรุงเทพฯ, 2547.

สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาตรี, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐาน
อุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย. **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน.**
กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง, 2545.

อดิณ รพีพัฒน์. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทย.**
กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์, 2527.

อภิญญา เวชยชัย และศิริพร ยอดกมลศาสตร์. **สวัสดิการสังคมฉบับชาวบ้าน แนวคิด นโยบาย**
แนวทางปฏิบัติ. เอดิชั่นเพรส โปรดักส์ จำกัด ; กรุงเทพฯ : 2547.

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน (ต.เหมืองใหม่)

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน พบว่ามี 3 รูปแบบ ได้แก่ การจัดสวัสดิการเชิงการสงเคราะห์ การป้องกันและการส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน การจัดสวัสดิการทั้ง 3 รูปแบบนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดผ่านระบบการศึกษาหรือโรงเรียน ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจัดนอกระบบการศึกษาสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มที่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียน เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชนยากจนและด้อยโอกาส กลุ่มเด็กและเยาวชนจากระบบโรงเรียนในช่วงเวลาวันหยุดหรือหลังเลิกเรียน แต่ด้วยข้อจำกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องของงบประมาณ และบุคลากรที่ไม่เพียงพอ จำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนให้มีความเหมาะสมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ดังนั้นรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะของการบูรณาการ ความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งจากหน่วยงานที่อยู่ภายในและภายนอกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาชน ภาคองค์กรชุมชน และภาคธุรกิจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่ากิจกรรมนั้นๆ จะเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือภาคส่วนใดด้วย จะต้องเชื่อมประสานเข้ากับทุนทางสังคม ทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น และจะต้องมีการสร้างกลไกในการขับเคลื่อนงานสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องแสดงบทบาทและหน้าที่ในการจัดสวัสดิการสังคมตามภารกิจที่ปรากฏในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน จะต้องเป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างภาคีเครือข่ายต่างๆ และเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมสวัสดิการสังคม ซึ่งภาคีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องประสานงานเพื่อการจัดสวัสดิการจะแตกต่างกันไปตามกิจกรรมที่จัดขึ้น นอกจากบทบาทของการเป็นผู้เชื่อมประสานแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนอีกด้วย

สำหรับวิธีการจัดสวัสดิการสังคมแก่เด็กและเยาวชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การสำรวจข้อมูลชุมชน ข้อมูลสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรม ทรัพยากรท้องถิ่น ศักยภาพชุมชน และทุนทางสังคมของท้องถิ่นและข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูล การจัดเวทีระดมความคิดเห็นของภาคีต่างๆ การร่วมกันวางแผน และการกำหนดกิจกรรม โครงการและแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก พร้อมทั้งผลักดันให้เข้าสู่แผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การระดมทุนและทรัพยากรต่างๆ เพื่อใช้ในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น การนำแผน กิจกรรม และโครงการต่างๆ ที่ได้จากการวางแผนร่วมกันไปสู่การปฏิบัติ สร้างกลไกในการขับเคลื่อนงานสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และการให้ข้อมูลป้อนกลับ

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้ป่วยด้วยโอกาส (ต.คลองโคน)

ปัญหาของกลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาสเป็นปัญหาที่มีความหลากหลายและสลับซับซ้อน เป็นปัญหาในเชิงโครงสร้างของสังคมไทย ที่เกิดจากสาเหตุหรือปัจจัยหลายๆประการ แต่สาเหตุหลักประการหนึ่งคือผลกระทบจากแนวทางการพัฒนาประเทศ การพัฒนาที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวทางของทุนนิยมเป็นหลัก ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ขาดสมดุล กลุ่มผู้ด้วยโอกาสมีหลากหลายประเภทแต่ทุกประเภtl้วนแล้วแต่มีคุณลักษณะร่วมกันคือ “ความยากจน” ซึ่งความยากจนก็มีหลายมิติด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น ทางการเงิน จนสิทธิ จนศักดิ์ศรี และจนโอกาส ดังนั้นการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาสต้องใช้องค์ความรู้จากศาสตร์หลายแขนงหรือที่เรียกว่าเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ในการแก้ปัญหา ซึ่งจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของสวัสดิการที่ให้แก่กลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาส เพราะความต้องการของผู้ป่วยด้วยโอกาสแต่ละประเภทไม่เหมือนกัน บางประเภทต้องการมีอาชีพเพื่อสร้างรายได้ แต่บางประเภทอาจจะมีความต้องการทางด้านสิทธิและโอกาสมากกว่า

วิธีการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาสโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นขั้นตอนของการนำรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ด้วยโอกาสที่ได้ไปสู่กระบวนการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมเพื่อแก้ไข ป้องกัน และการพัฒนาคนกลุ่มนี้ และวิธีการหรือขั้นตอนในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้ป่วยด้วยโอกาสจะต้องประยุกต์ใช้ได้กับการจัดสวัสดิการที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และที่สำคัญคือกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ป่วยด้วยโอกาสเอง และจากการดำเนินงานวิจัย พบวิธีการในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้ป่วยด้วยโอกาสในลักษณะของการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ ตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชน การร่วมคิดสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน การร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม การร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ร่วมลงทุนในกิจกรรมตามขีดความสามารถของตน ร่วมปฏิบัติงานตามแผน โครงการ และกิจกรรมที่วางไว้ ตลอดจนร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และซ่อมแซม บำรุงรักษาผลที่เกิดจากกิจกรรม เพื่อร่วมกันในการสร้างเสริมพลัง (Empowerment) ให้กับกลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาส ตลอดจนนำวิถีชีวิตของผู้ป่วยด้วยโอกาสมาประยุกต์ใช้ในการจัดสวัสดิการสังคม

จะเห็นได้ว่าการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาสจำเป็นที่จะต้องสร้างกลไกเพื่อการขับเคลื่อนงานสวัสดิการให้เกิดความยั่งยืน โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ป่วยด้วยโอกาสได้เข้าร่วมอย่างแท้จริง เพราะการสร้างกลไกการขับเคลื่อนงานสวัสดิการในลักษณะของการรวมกลุ่มของผู้ป่วยด้วยโอกาสเป็นเสมือนกับการใช้จิตสำนึกหมู่ (Collaborative Consciousness) ของกลุ่มเพื่อสร้างพลังให้แก่กันและกันเพราะแต่ละคนจะมีประสบการณ์ร่วมในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นการแสดงความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจระหว่างกัน

บทบาทและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการสร้างรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้เปราะบางโอกาส คือการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นภาคีหนึ่งในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐ ที่มีหน้าที่กำกับดูแลและให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ที่จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนและผู้เชื่อมประสาน กับภาคีอื่นๆ ในการร่วมกันจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้คนกลุ่มนี้ได้รับสวัสดิการพื้นฐานในการดำรงชีพเป็นอย่างน้อยหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การคงไว้ซึ่งการจัดสวัสดิการด้านการสงเคราะห์ เพราะสวัสดิการประเภทนี้เปรียบเสมือนกับตาข่ายนิรภัยทางสังคม (Social Safety Net) ที่คอยรองรับกลุ่มผู้เปราะบางโอกาสที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ภายใต้ระบบการแข่งขันของระบบทุนนิยมเสรีในยุคโลกาภิวัตน์ได้ สำหรับวิธีการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อกลุ่มผู้เปราะบางโอกาสโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มจากการสำรวจข้อมูลและสภาพปัญหา จัดเวทีระดมความคิดเห็นของภาคีต่างๆ ร่วมกันวางแผนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้เปราะบางโอกาส ระดมทุนแลทรัพยากรต่างๆ นำแผนงานกิจกรรมและโครงการต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติ สร้างกลไกในการขับเคลื่อนงานสวัสดิการ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคมและการให้ข้อมูลป้อนกลับ